

Bil. 2

**Rabu
27 Januari 2016**

MALAYSIA

**PENYATA RASMI PARLIMEN
MESYUARAT KHAS**

**PARLIMEN KETIGA BELAS
PENGGAJ KETIGA
MESYUARAT KETIGA**

K A N D U N G A N

USUL MENTERI PERDAGANGAN ANTARABANGSA DAN INDUSTRI DI BAWAH P.M. 27(3):

- Penyertaan Malaysia Dalam Perjanjian
Perkongsian Trans-Pasifik (TPPA)

(Halaman 1)

USUL-USUL:

- Waktu Mesyuarat dan Urusan
- Dibebaskan Daripada Peraturan Mesyuarat
- Meminda Sesuatu Usul Mengikut P.M 30(1)

(Halaman 8)

(Halaman 103)

AHLI-AHLI DEWAN RAKYAT

1. Yang Berhormat Tuan Yang di-Pertua, Tan Sri Datuk Seri Panglima Pandikar Amin Haji Mulia, P.S.M., S.P.D.K., S.U.M.W., P.G.D.K., J.S.M., J.P.
2. “ Timbalan Yang di-Pertua, Datuk Seri Dr. Ronald Kiandee, P.G.D.K., A.S.D.K. [Beluran] - UMNO
3. “ Timbalan Yang di-Pertua, Datuk Haji Ismail bin Haji Mohamed Said, D.I.M.P., S.M.P., K.M.N. [Kuala Krau] - UMNO

MENTERI

1. Yang Amat Berhormat Perdana Menteri dan Menteri Kewangan, Dato' Sri Mohd. Najib bin Tun Abdul Razak, Orang Kaya Indera Shah Bandar, S.P.D.K., S.S.A.P., S.S.S.J., S.I.M.P., D.P.M.S., D.S.A.P., P.N.B.S. (Pekan) – UMNO
2. “ Timbalan Perdana Menteri dan Menteri Dalam Negeri, Dato' Seri Dr. Ahmad Zahid bin Hamidi, S.S.A.P., D.P.M.P., D.M.S.M., A.M.P., P.P.T., P.J.K., J.P., S.P.M.P., S.J.M.K. [Bagan Datok] - UMNO
3. Yang Berhormat Menteri Pengangkutan, Dato' Sri Liow Tiong Lai, D.G.S.M., S.S.A.P., D.I.M.P., S.M.P. [Bentong] – MCA
4. “ Menteri Kesihatan, Datuk Seri Dr. S. Subramaniam, P.J.N., K.M.N., P.J.K. [Segamat] - MIC
5. “ Menteri di Jabatan Perdana Menteri, Dato' Mah Siew Keong, A.M.P., D.P.M.P. [Telok Intan] – GERAKAN
6. “ Menteri Pelancongan dan Kebudayaan, Dato' Seri Mohamed Nazri Abdul Aziz, S.S.A.P., S.P.M.P., D.M.S.M., A.M.P., B.K.T. [Padang Rengas] - UMNO
7. “ Menteri Pertahanan, Dato' Seri Hishammuddin bin Tun Hussein, S.P.M.P., S.S.A.P., S.I.M.P., D.P.M.J., D.S.A.P., P.N.B.S., D.G.S.M [Sembrong] – UMNO
8. “ Menteri Perdagangan Antarabangsa dan Industri, Dato' Sri Mustapa Mohamed [Jeli] - UMNO
9. “ Menteri Tenaga, Teknologi Hijau dan Air, Datuk Seri Panglima Dr. Maximus Johnity Ongkili, P.G.D.K., A.S.D.K., J.P. [Kota Marudu] – PBS
10. “ Menteri Perusahaan, Perladangan dan Komoditi, Datuk Amar Douglas Uggah Embas, P.G.B.K., P.B.S., A.M.N., A.B.S. [Betong] – PBB
11. “ Menteri Pertanian dan Industri Asas Tani, Dato' Sri Ahmad Shabery Cheek [Kemaman] – UMNO
12. “ Menteri Kemajuan Luar Bandar dan Wilayah, Dato' Sri Ismail Sabri bin Yaakob, S.S.A.P., D.I.M.P., D.M.S.M., A.D.K. [Bera] – UMNO
13. “ Menteri Kewangan II, Dato' Seri Haji Ahmad Husni bin Mohamad Hanadzlah, S.P.M.P., D.P.M.P., A.M.P., P.P.T., J.P. [Tambun] - UMNO
14. “ Menteri Luar Negeri, Dato' Sri Anifah bin Haji Aman, S.S.A.P., D.I.M.P., P.G.D.K., A.S.D.K., J.P. [Kimanis] - UMNO
15. “ Menteri di Jabatan Perdana Menteri, Mejar Jeneral (B) Dato' Seri Jamil Khir bin Baharom, P.S.A.T., D.I.M.P., D.S.N.S., D.S.D.K., P.A.T., J.S.M., K.A.T., K.M.N., A.M.K., P.J.M. [Jerai] - UMNO
16. “ Menteri di Jabatan Perdana Menteri, Tan Sri Datuk Seri Panglima Joseph Kurup, P.S.M., S.S.A.P., S.P.D.K., P.G.D.K., J.P. [Pensiangan] - PBRs
17. “ Menteri Sains, Teknologi dan Inovasi, Datuk Seri Panglima Madius Tangau, J.S.M., P.G.D.K., J.P., A.D.K. [Tuaran] – UPKO

18. Yang Berhormat Menteri di Jabatan Perdana Menteri, Datuk Joseph Entulu anak Belaun, P.P.D., P.B.S. [Selangau] – PRS
19. “ Menteri Pembangunan Wanita, Keluarga dan Masyarakat, Dato’ Sri Hajah Rohani binti Abdul Karim, P.G.B.K., P.B.S., P.P.B. [Batang Lupa] - PBB
20. “ Menteri Kerja Raya, Dato’ Sri Haji Fadillah bin Yusof, P.G.B.K., A.B.S. [Petrajaya] - PBB
21. “ Menteri Sumber Manusia, Dato’ Sri Richard Riot anak Jaem, P.J.N., J.B.S., K.M.N. [Serian] - SUPP
22. “ Menteri Wilayah Persekutuan, Datuk Seri Tengku Adnan Tengku Mansor, S.S.A.P., D.G.S.M., S.I.M.P., S.J.M.K., D.M.S.M., P.J.N., D.S.D.K., D.S.A.P., K.M.N., D.I.M.P. [Putrajaya] - UMNO
23. “ Menteri Pendidikan Tinggi, Dato’ Seri Haji Idris Jusoh, S.S.M.Z., D.P.M.T., P.J.K. [Besut] - UMNO
24. “ Menteri di Jabatan Perdana Menteri, Dato’ Seri Dr. Shahidan bin Kassim [Arau] - UMNO
25. “ Menteri di Jabatan Perdana Menteri, Datuk Paul Low Seng Kuan – *Senator*
26. “ Menteri Belia dan Sukan, Tuan Khairy Jamaluddin [Rembau] - UMNO
27. “ Menteri Kesejahteraan Bandar, Perumahan dan Kerajaan Tempatan, Datuk Abdul Rahman Dahlan, D.I.M.P., A.D.K. [Kota Belud] – UMNO
28. “ Menteri di Jabatan Perdana Menteri, Puan Hajah Nancy binti Shukri, K.M.N. [Batang Sadong] - PBB
29. “ Menteri di Jabatan Perdana Menteri, Dato’ Sri Abdul Wahid Omar - *Senator*
30. “ Menteri di Jabatan Perdana Menteri, Datuk Ir. Dr. Wee Ka Siong, D.M.S.M. [Ayer Hitam] - MCA
31. “ Menteri Perdagangan Dalam Negeri, Koperasi dan Kepenggunaan, Dato’ Hamzah bin Zainudin, D.P.M.P., D.P.T.J., K.M.N., A.M.P., P.P.T., J.P. [Larut] - UMNO
32. “ Menteri Sumber Asli dan Alam Sekitar, Dato Sri Dr. Haji Wan Junaidi Tuanku Jaafar, P.J.N., P.B.S., J.B.S., J.S.M. [Santubong] - PBB
33. “ Menteri Pendidikan, Dato’ Seri Mahdzir Khalid [Padang Terap] – UMNO
34. “ Menteri Komunikasi dan Multimedia, Datuk Seri Panglima Dr. Mohd Salleh bin Tun Said Keruak – *Senator*
35. “ Menteri di Jabatan Perdana Menteri, Dato’ Sri Azalina Dato’ Othman Said, D.P.M.K. [Pengerang] – UMNO
36. “ Menteri Perdagangan Antarabangsa dan Industri II, Datuk Seri Ong Ka Chuan, S.P.M.P., D.P.M.P., P.M.P. [Tanjong Malim] – MCA

TIMBALAN MENTERI

1. Yang Berhormat Timbalan Menteri Perusahaan, Perladangan dan Komoditi, Dato’ Noriah binti Kasnon, D.P.S.M., D.S.A.P., S.M.S., P.J.K. [Sungai Besar] - UMNO
2. “ Timbalan Menteri Belia dan Sukan, Datuk Saravanan A/L Murugan [Tapah] – MIC
3. “ Timbalan Menteri Kerja Raya, Datuk Rosnah binti Haji Abdul Rashid Shirlin, A.D.K., A.S.D.K., J.P., P.G.D.K. [Papar] – UMNO

4. Yang Berhormat Timbalan Menteri di Jabatan Perdana Menteri, Dato' Razali bin Ibrahim, D.I.M.P., P.K.C. [Muar] - UMNO
5. " Timbalan Menteri Perdagangan Antarabangsa dan Industri, Datuk Haji Ahmad bin Haji Maslan, D.M.S.M., P.J.K. [Pontian] – UMNO
6. " Timbalan Menteri Tenaga, Teknologi Hijau dan Air, Dato' Sri Dr. James Dawos Mamit, P.S.B.S., P.P.B., P.P.S., P.P.D. [Mambong] – PBB
7. " Timbalan Menteri Perdagangan Antarabangsa dan Industri, Dato' Lee Chee Leong – *Senator*
8. " Timbalan Menteri Kewangan, Datuk Chua Tee Yong, D.P.S.M. [Labis] – MCA
9. " Timbalan Menteri Pembangunan Wanita, Keluarga dan Masyarakat, Datuk Hajah Azizah binti Datuk Seri Panglima Mohd. Dun [Beaufort] – UMNO
10. " Timbalan Menteri Kesihatan, Dato' Seri Dr. Hilmi bin Yahaya [Balik Pulau] – UMNO
11. " Timbalan Menteri Kesejahteraan Bandar, Perumahan dan Kerajaan Tempatan, Datuk Halimah binti Mohd. Sadique, P.J.N., P.I.S. [Tenggara] – UMNO
12. " Timbalan Menteri Pengangkutan, Datuk Ab. Aziz bin Kaprawi, P.J.N., A.M.N., P.I.S. [Sri Gading] – UMNO
13. " Timbalan Menteri Perdagangan Dalam Negeri, Koperasi dan Kepenggunaan, Dato' Seri Ahmad Bashah bin Md. Hanipah – *Senator*
14. " Timbalan Menteri Wilayah Persekutuan, Dato' Dr. Loga Bala Mohan A/L Jaganathan – *Senator*
15. " Timbalan Menteri Pertanian dan Industri Asas Tani, Dato' Sri Haji Tajuddin bin Abdul Rahman, D.P.M.P., D.M.S.M., K.M.N., A.M.P., J.P. [Pasir Salak] – UMNO
16. " Timbalan Menteri Sumber Asli dan Alam Sekitar, Datuk Ir. Haji Hamim bin Samuri, K.M.N., P.P.N. [Ledang] – UMNO
17. " Timbalan Menteri Pendidikan, Tuan P. Kamalanathan A/L P. Panchanathan, K.M.N., P.J.K. [Hulu Selangor] – MIC
18. " Timbalan Menteri Komunikasi dan Multimedia, Dato' Jailani bin Johari, D.S.M.Z., D.I.M.P. [Hulu Terengganu] – UMNO
19. " Timbalan Menteri Pendidikan Tinggi, Datuk Yap Kain Ching @ Mary Yap Ken Jin, P.G.D.K., A.S.D.K., A.D.K., J.P. [Tawau] – PBS
20. " Timbalan Menteri Sumber Manusia, Dato' Sri Haji Ismail bin Haji Abd. Muttalib, S.A.P., A.A.P., A.M.P., P.K.C., D.I.M.P. [Maran] – UMNO
21. " Timbalan Menteri Kemajuan Luar Bandar dan Wilayah, Datuk Alexander Nanta Linggi, D.P.M.P., D.M.S.M., A.M.P., P.P.T., P.J.K., J.P., P.B.S., A.B.S. [Kapit] – PBB
22. " Timbalan Menteri Sains, Teknologi dan Inovasi, Datuk Dr. Abu Bakar bin Mohamad Diah, D.M.S.M. [Tangga Batu] – UMNO
23. " Timbalan Menteri Pembangunan Wanita, Keluarga dan Masyarakat, Datin Paduka Chew Mei Fun – *Senator*
24. " Timbalan Menteri Pertahanan, Dato' Wira Mohd. Johari bin Baharum, S.I.M.P., D.S.D.K., D.M.S.M., J.P., D.I.M.P., D.S.M., A.M.K., B.K.M., P.J.K. [Kubang Pasu] – UMNO
25. " Timbalan Menteri Pelancongan dan Kebudayaan, Datuk Mas Ermieyati binti Samsudin, D.S.M., B.C.M., A.N.S., P.J.K., P.B.B., D.M.S.M [Masjid Tanah] – UMNO

26. Yang Berhormat Timbalan Menteri Dalam Negeri, Datuk Nur Jazlan bin Mohamed, P.G.D.K. [Pulai] – UMNO
27. “ Timbalan Menteri di Jabatan Perdana Menteri, Dato’ Dr. Asyraf Wajdi bin Dato’ Dusuki – *Senator*
28. “ Timbalan Menteri Pendidikan, Tuan Chong Sin Woon – *Senator*
29. “ Timbalan Menteri Luar Negeri, Dato’ Seri Reezal Merican, D.I.M.P., S.S.A.P. [Kepala Batas] – UMNO
30. “ Timbalan Menteri Kemajuan Luar Bandar dan Wilayah, Datuk Ahmad Jazlan bin Yaakub, P.J.N. [Machang] – UMNO
31. “ Timbalan Menteri Dalam Negeri, Tuan Masir Anak Kujat, P.P.B. [Sri Aman] – PRS
32. “ Timbalan Menteri Kewangan, Datuk Johari bin Abdul Ghani, P.J.N., D.S.I.S. [Titiwangsa] - UMNO
33. “ Timbalan Menteri Pertanian dan Industri Asas Tani, Tuan Nogeh anak Gumbek [Mas Gading] – SPDP

AHLI-AHLI (BN)

1. Yang Berhormat Datuk Aaron Ago anak Dagang, P.J.N. [Kanowit] - PRS
2. “ Dato’ Abd. Aziz Sheikh Fadzir, D.S.M.S. [Kulim-Bandar Baharu] - UMNO
3. “ Datuk Dr. Abd. Latiff Ahmad, D.M.S.M, S.S.A.P, P.J.N., D.P.M.K. [Mersing] - UMNO
4. “ Datuk Seri Panglima Abdul Azeez bin Abdul Rahim, P.J.N., D.I.M.P., J.P., S.P.D.K. [Baling] - UMNO
5. “ Datuk Seri Panglima Haji Abdul Ghapur bin Salleh, P.G.D.K., J.P. [Kalabakan] - UMNO
6. “ Dato’ Abdul Manan Ismail, D.I.M.P., P.K.C. [Paya Besar] - UMNO
7. “ Dato’ Haji Abdul Rahman bin Mohamad, D.I.M.P., S.M.P., A.M.P. [Lipis] – UMNO
8. “ Datuk Abdul Rahim bin Bakri, D.M.S.M., A.S.D.K. [Kudat] - UMNO
9. “ Datuk Haji Abdul Wahab bin Haji Dolah, J.B.K., P.G.B.K [Igan] - PBB
10. “ Dato’ Ahmad Fauzi Zahari, D.P.T.J. [Setiawangsa] - UMNO
11. “ Datuk Wira Haji Ahmad bin Haji Hamzah, D.C.S.M., D.M.S.M., K.M.N., P.J.K. [Jasin] - UMNO
12. “ Tuan Haji Ahmad Lai bin Bujang, J.B.K., P.B.S., A.B.S. [Sibuti] - PBB
13. “ Tuan Haji Ahmad Nazlan bin Idris [Jerantut] - UMNO
14. “ Tan Sri Datuk Seri Panglima Haji Annuar bin Haji Musa, P.S.M., S.P.D.K., D.G.S.M., S.I.M.P. [Ketereh] - UMNO
15. “ Tuan Anuar bin Abd. Manap [Sekijang] - UMNO
16. “ Tuan Anyi Ngau [Baram] - SPDP
17. “ Datuk Bung Moktar bin Radin, P.G.D.K., A.S.D.K., A.D.K. [Kinabatangan] - UMNO
18. “ Tuan Che Mohamad Zulkifly bin Jusoh, A.M.N., P.S.K. [Setiu] - UMNO

19. Yang Berhormat Datuk Datu Nasrun bin Datu Mansur, P.G.D.K. [Silam] – UMNO
20. “ Datuk Dr. Ewon Ebin, P.G.D.K [Ranau] - UPKO
21. “ Tuan Haji Hasbi bin Haji Habibollah [Limbang] - PBB
22. “ Dato’ Hasbullah bin Osman, D.P.M.P., A.M.P., J.P. [Gerik] – UMNO
23. “ Dato’ Hasan bin Arifin, D.S.A.P. [Rompin] – UMNO
24. “ Dato’ Sri Hasan bin Malek, D.S.N.S., D.M.S.M., D.S.M., J.P., K.M.N., A.M.N., P.M.C., P.J.K., B.K.C., D.S.A.P [Kuala Pilah] - UMNO
25. “ Dato’ Henry Sum Agong, P.B.S., P.S.B.S. [Lawas] - PBB
26. “ Dato’ Ikmal Hisham bin Abdul Aziz, D.I.M.P [Tanah Merah] - UMNO
27. “ Dato’ Haji Irmohizam bin Haji Ibrahim, D.I.M.P., J.M.N., K.M.N., B.C.M., P.B.B., P.J.P., J.P. [Kuala Selangor] - UMNO
28. “ Prof. Dr. Ismail bin Daut [Merbok] - UMNO
29. “ Tan Sri Datuk Seri Panglima Joseph Pairin Kitingan, P.M.N., J.P., S.P.D.K., S.S.A.P., P.N.B.S., P.G.D.K. [Keningau] - PBS
30. “ Datuk Joseph Salang anak Gandum, D.S.P.N., A.M.N. [Julau] - PRS
31. “ Datuk Jumat bin Haji Idris [Sepanggar] - UMNO
32. “ Datuk Juslie bin Haji Ajirol, P.G.D.K., A.S.D.K. [Libaran] - UMNO
33. “ Datuk Koh Nai Kwong, D.M.S.M., D.S.M., B.C.M., P.J.K. [Alor Gajah] - MCA
34. “ Tuan Khoo Soo Seang [Tebrau] - MCA
35. “ Datuk Liang Teck Meng [Simpang Renggam] - GERAKAN
36. “ Datuk Linda Tsen Thau Lin, J.M.N. [Batu Sapi] - PBS
37. “ Dr. Mansor bin Haji Abd. Rahman [Sik] -UMNO
38. “ Datuk Dr. Makin @ Marcus Mojigoh, P.G.D.K., J.S.M., A.D.K., B.S.K. [Putatan] - UPKO
39. “ Tuan Haji Mohd Fasih bin Mohd. Fakeh, P.J.K. [Sabak Bernam] - UMNO
40. “ Tan Sri Mohd. Isa bin Abdul Samad, S.U.M.W., S.P.N.S., P.S.M., D.S.N.S., P.M.C. [Jempol] – UMNO
41. “ Dato’ Seri Haji Mohd. Shafie bin Haji Apdal, P.G.D.K., D.S.A.P., D.M.S.M., J.P. [Semporna] - UMNO
42. “ Dato’ Haji Mohd. Zaim bin Abu Hasan, D.P.M.P., A.M.P., P.P.T. [Parit] - UMNO
43. “ Dato’ Sri Dr. Muhammad Leo Michael Toyad Abdullah, P.N.B.S., P.G.B.K., J.B.S. [Mukah] – PBB
44. “ Tan Sri Dato’ Haji Muhyiddin bin Mohd. Yassin, P.S.M., S.P.M.P., S.P.M.J., S.M.J., P.I.S., B.S.I. [Pagoh] - UMNO
45. “ Dato’ Ir. Nawawi bin Ahmad, D.S.D.K., A.M.K., B.K.M. [Langkawi] - UMNO
46. “ Datuk Seri Haji Noh bin Omar, D.P.M.S., D.M.S.M., K.M.N., A.S.A., P.J.K., J.P. [Tanjong Karang] - UMNO
47. “ Dr. Haji Noor Azmi bin Ghazali [Bagan Serai] - UMNO
48. “ Datuk Noor Ehsanuddin bin Mohd. Harun Narrashid, D.P.S.M. [Kota Tinggi] - UMNO
49. “ Datuk Hajah Norah Abd. Rahman [Tanjong Manis] - PBB
50. “ Dato’ Noraini binti Ahmad, D.S.A.P., D.M.S.M. [Parit Sulong] - UMNO
51. “ Puan Hajah Normala binti Abdul Samad, A.M.N. [Pasir Gudang] - UMNO

52. Yang Berhormat Dato' Wira Othman bin Abdul, D.G.M.K., D.S.S.A., S.D.K., A.M.K. [Pendang] - UMNO
53. " Dato' Othman bin Aziz, D.S.D.K., B.K.M., A.S.K. [Jerlun] – UMNO
54. " Datuk Seri Palanivel A/L K. Govindasamy, D.S.S.A., S.S.A., P.J.K. [Cameron Highlands] - MIC
55. " Datuk Raime Unggi, P.G.D.K. [Tenom] - UMNO
56. " Datuk Rozman bin Isli, K.M.W, P.P.N [Labuan] - UMNO
57. " Puan Rubiah binti Haji Wang [Kota Samarahan] - PBB
58. " Datuk Sapawi bin Haji Ahmad, P.G.D.K., A.S.D.K., J.P. [Sipitang] - UMNO
59. " Datuk Shabudin bin Yahaya, P.J.K. [Tasek Gelugor] - UMNO
60. " Ir. Shahrudin bin Ismail, P.M.P., P.J.K. [Kangar] - UMNO
61. " Tan Sri Datuk Seri Utama Shahrir bin Abdul Samad, P.S.M., S.U.M.W. [Johor Bahru] - UMNO
62. " Dato' Shamsul Anuar bin Haji Nasarah, D.P.M.P., S.M.S., P.P.N., P.P.T. [Lenggong] - UMNO
63. " Datuk Seri Shaziman bin Abu Mansor, D.G.S.M., D.S.A.P., D.S.N.S. [Tampin] - UMNO
64. " Tengku Razaleigh Hamzah, D.K., S.P.M.K., P.S.M., S.S.A.P., S.P.M.S. [Gua Musang] - UMNO
65. " Dato' Seri Tiong King Sing, S.S.S.A., D.S.S.A., J.P. [Bintulu] - SPDP
66. " Tuan Wilson Ugak anak Kumbong [Hulu Rajang] - PRS
67. " Dato' Wan Mohammad Khair-il Anuar Wan Ahmad, D.P.M.P., A.M.P. [Kuala Kangsar] - UMNO
68. " Datuk Wee Jeck Seng, D.M.S.M. [Tanjong Piai] - MCA
69. " Datuk William @ Nyallau anak Badak, P.B.B., P.P.S. [Lubok Antu] - PRS
70. " Tan Sri William Mawan Ikom, P.S.M., P.N.B.S., P.G.B.K., A.M.N., P.B.S [Saratok] - SPDP
71. " Datuk Zahidi bin Zainul Abidin, D.M.S.M., S.M.P. [Padang Besar] - UMNO
72. " Dato' Haji Zainudin bin Haji Ismail, A.N.S., P.M.C., P.J.K. [Jejebu] - UMNO

AHLI-AHLI (PKR)

1. Yang Berhormat Tuan Abdullah Sani bin Abdul Hamid [Kuala Langat]
2. " Dr. Azman bin Ismail [Kuala Kedah]
3. " Tuan Chua Tian Chang @ Tian Chua [Batu]
4. " Dato' Fauzi bin Abdul Rahman, D.I.M.P., A.M.P., P.P.N. [Indera Mahkota]
5. " Puan Hajah Fuziah binti Salleh [Kuantan]
6. " Tuan Manivannan A/L Gowindasamy [Kapar]
7. " Tuan Gooi Hsiao-Leung [Alor Star]
8. " Tuan Hee Loy Sian [Petaling Jaya Selatan]
9. " Tuan Ignatius Dorell Leiking [Penampang]

10. Yang Berhormat Dato' Johari bin Abdul, D.S.D.K. [Sungai Petani]
11. " Dato' Kamarudin bin Jaffar, D.S.N.S., B.C.M. [Tumpat]
12. " Dato' Kamarul Baharin bin Abbas, D.S.S.A. [Telok Kemang]
13. " Dr. Lee Boon Chye [Gopeng]
14. " Dato' Mansor bin Othman [Nibong Tebal]
15. " Dr. Michael Teo Yu Keng [Miri]
16. " Tuan Laksamana Pertama (B) Haji Mohamad Imran bin Abd Hamid, P.A.T., P.C.M., S.M.S., A.C.M., A.M.S., K.M.N., K.A.T., P.P.A., P.P.P. [Lumut]
17. " Tuan Mohamed Azmin bin Ali [Gombak]
18. " Datuk Mohd Idris bin Jusi, A.M.N., A.M.S., D.S.M., D.M.S.M. [Batu Pahat]
19. " Tuan Mohd. Rafizi bin Ramli [Pandan]
20. " Tuan N. Surendran A/L K. Nagarajan [Padang Serai]
21. " Puan Nurul Izzah binti Anwar [Lembah Pantai]
22. " Tuan R. Sivarasa [Subang]
23. " Tuan Shamsul Iskandar @ Yusre bin Mohd. Akin [Bukit Katil]
24. " Tuan Sim Tze Tzin [Bayan Baru]
25. " Dato' Dr. Tan Kee Kwong, D.M.P.M. [Wangsa Maju]
26. " Datuk Seri Dr. Wan Azizah binti Wan Ismail, D.P.P.N. [Permatang Pauh]
27. " Tuan William Leong Jee Keen [Selayang]
28. " Tuan Wong Chen [Kelana Jaya]
29. " Puan Hajah Zuraida binti Kamaruddin [Ampang]

AHLI-AHLI (DAP)

1. Yang Berhormat Puan Alice Lau Kiong Yieng [Lanang]
2. " Tuan Charles Anthony Santiago [Klang]
3. " Tuan Chong Chieng Jen [Bandar Kuching]
4. " Tuan Er Teck Hwa [Bakri]
5. " Tuan Fong Kui Lun [Bukit Bintang]
6. " Tuan Gobind Singh Deo [Puchong]
7. " Tuan Julian Tan Kok Ping [Stampin]
8. " Tuan Ko Chung Sen [Kampar]
9. " Tuan Liew Chin Tong [Kluang]
10. " Tuan Lim Guan Eng [Bagan]
11. " Tuan Lim Kit Siang [Gelang Patah]
12. " Tuan Lim Lip Eng [Segambut]
13. " Tuan Loke Siew Fook [Seremban]
14. " Tuan M. Kulasegaran [Ipoh Barat]
15. " Dato' Mohd. Ariff Sabri bin Abdul Aziz [Raub]
16. " Tuan Ng Wei Aik [Tanjong]
17. " Tuan Nga Kor Ming [Taiping]

18. Yang Berhormat Dato' Ngeh Koo Ham, D.P.M.P. [Beruas]
19. “ Dr. Ong Kian Ming [Serdang]
20. “ Tuan Ooi Chuan Aun [Jelutong]
21. “ Tuan Oscar Ling Chai Yew [Sibu]
22. “ Puan P. Kasthuriraani A/P Patto [Batu Kawan]
23. “ Tuan Tony Pua Kiam Wee [Petaling Jaya Utara]
24. “ Tuan Ramkarpal Singh A/L Karpal Singh [Bukit Gelugor]
25. “ Tuan Sim Chee Keong [Bukit Mertajam]
26. “ Tuan Sim Tong Him [Kota Melaka]
27. “ Tuan Sivakumar Varatharaju Naidu [Batu Gajah]
28. “ Tuan Su Keong Siong [Ipoh Timur]
29. “ Tuan Tan Kok Wai [Cheras]
30. “ Dr. Tan Seng Giaw [Kempas]
31. “ Tuan Teo Kok Seong [Rasah]
32. “ Puan Teo Nie Ching [Kulai]
33. “ Puan Teresa Kok Suh Sim [Seputeh]
34. “ Tuan Wong Ling Biu [Sarikei]
35. “ Tuan Wong Sze Phin @ Jimmy [Kota Kinabalu]
36. “ Tuan Wong Tien Fatt @ Wong Nyuk Foh [Sandakan]
37. “ Tuan Zairil Khir Johari [Bukit Bendera]

AHLI-AHLI (PAS)

1. Yang Berhormat Dato' Seri Haji Abdul Hadi bin Awang [Marang]
2. “ Tuan Ahmad Baihaki bin Atiqullah [Kubang Kerian]
3. “ Tuan Ahmad Marzuk bin Shaary [Bachok]
4. “ Dr. Che Rosli bin Che Mat [Hulu Langat]
5. “ Tuan Idris bin Haji Ahmad [Bukit Gantang]
6. “ Dr. Izani bin Husin [Pengkalan Chepa]
7. “ Dato' Haji Mahfuz bin Haji Omar, D.S.D.K. [Pokok Sena]
8. “ Dato' Dr. Mohd. Khairuddin bin Aman Razali, D.M.P. [Kuala Nerus]
9. “ Tuan Nasrudin bin Hassan [Temerloh]
10. “ Dato' Dr. Nik Mazlan Nik Mohamad, D.J.M.K [Pasir Puteh]
11. “ Tuan Nik Mohamad Abduh bin Nik Abdul Aziz [Pasir Mas]
12. “ Puan Hajah Siti Zailah binti Mohd. Yusoff [Rantau Panjang]
13. “ Dato' Takiyuddin bin Hassan, D.J.M.K., J.P. [Kota Bharu]
14. “ Tuan Haji Wan Hassan bin Mohd. Ramli [Dungun]

AHLI-AHLI (AMANAH)

1. Yang Berhormat Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]
2. “ Tuan Mohamed Hanipa bin Maidin [Sepang]
3. “ Dr. Mohd. Hatta bin Md. Ramli [Kuala Krai]
4. “ Dato' Dr. Mujahid bin Yusof Rawa [Parit Buntar]
5. “ Dato' Raja Kamarul Bahrin Shah, D.P.M.T [Kuala Terengganu]
6. “ Dr. Siti Mariah binti Mahmud [Kota Raja]

PSM

1. Yang Berhormat Dr. Michael Jeyakumar Devaraj [Sungai Siput]

BEBAS

1. Yang Berhormat Tan Sri Dato' Seri Abdul Khalid bin Ibrahim, P.S.M., D.P.M.S., D.S.A.P. [Bandar Tun Razak]

PARLIMEN**Ketua Pentadbir Parlimen**

Datuk Awang Alik bin Jeman

Setiausaha Dewan Rakyat

Datuk Roosme binti Hamzah

Setiausaha Bahagian (Pengurusan Dewan)

Che Seman bin Pachik

PETUGAS-PETUGAS**CAWANGAN PENYATA RASMI (HANSARD)**

Azhari bin Hamzah

Monarita binti Mohd Hassan

Rosna binti Bujairomi

Nor Hamizah binti Haji Hassan

Noraidah binti Manaf

Siti Norlina binti Ahmad

Suriyani binti Mohd. Noh

Yoogeswari A/P Muniandy

Nor Liyana binti Ahmad

Zatul Hijanah binti Yahya

Sharifah Nor Asilah binti Syed Basir

Nik Nor Ashikin binti Nik Hassan

Hafilah binti Hamid

Siti Norhazarina binti Ali

Mulyati binti Kamarudin

Nor Faraliza binti Murad @ Nordin Alli

Sherliza Maya binti Talkah

Mohd Salleh bin Ak Atoh

Azmir bin Mohd Salleh

Mohd. Izwan bin Mohd. Esa

Nor Kamsiah binti Asmad

Siti Zubaidah binti Karim

Aifarina binti Azaman

Noorfazilah binti Talib

Farah Asyraf binti Khairul Anuar

Julia binti Mohd. Johari

Syahila binti Ab Mohd Khalid

Ismalinda binti Ismail

Hazliana binti Yahaya

Muhammad Dzulhazmi bin Sha'arin

Amir Arshad bin Ab Samad

Sharifah Raabiatul Adawiyah binti Syed Mohamed

Nik Nor Nazrin binti Nik Ab Rahman

Nurul Fadhillah binti Ibharim

Hizamihatim Maggisa bin Juara

**MALAYSIA
DEWAN RAKYAT
PARLIMEN KETIGA BELAS
PENGGAL KETIGA
MESYUARAT KHAS**

Rabu, 27 Januari 2016

Mesyuarat dimulakan pada pukul 10.00 pagi

DOA

*[Timbalan Yang di-Pertua (Datuk Haji Ismail bin Haji Mohamed Said)
mempengerusikan Mesyuarat]*

**USUL MENTERI PERDAGANGAN ANTARABANGSA
DAN INDUSTRI DI BAWAH P.M. 27(3)**

**PENYERTAAN MALAYSIA DALAM
PERJANJIAN PERKONGSIAN TRANS-PASIFIK (TPPA)**

Aturan Urusan Mesyuarat dibaca bagi menyambung semula perbahasan yang ditangguhkan atas masalah:

“Bahawa Dewan ini,

menerima akan kedudukan Malaysia sebagai sebuah negara yang mengamalkan ekonomi terbuka yang terlibat dalam perdagangan antarabangsa, pelaburan asing, teknologi dan pelancongan;

mempersetujui penglibatan Malaysia dalam Perjanjian Perkongsian Trans-Pasifik (TPPA) akan memperkukuhkan daya saing Malaysia di peringkat serantau dan global;

menyokong keputusan Kerajaan bagi Malaysia untuk menjadi sebahagian anggota negara TPPA dengan menandatangani dan meratifikasi TPPA; dan

Bahawa dalam memutuskan penyertaan Malaysia dalam TPPA, Dewan ini menyeru agar semua pihak bersama-sama berusaha menjayakan matlamatnya.” **[26 Januari, 2016]**

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Haji Ismail bin Haji Mohamed Said]: *Bismillahi Rahmani Rahim. Assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh.* Saya jemput Yang Berhormat Kelana Jaya untuk menyambung berucap. Ada 17 minit lagi.

10.04 pg.

Tuan Wong Chen [Kelana Jaya]: Okey. Terima kasih, Tuan Yang di-Pertua. Saya sambung ucapan saya semalam.

Anak guam saya lazimnya akan mempertimbangkan tiga faktor sebelum menandatangani sesuatu perjanjian. Faktor pertama, proses. Faktor kedua, tujuan dan faktor ketiga ialah impak perjanjian tersebut. Proses TPPA telah mengambil masa lebih kurang lima tahun. Saya tahu Menteri MITI, Yang Berhormat Jeli, kuat bekerja, tidak pernah malas dan telah mengamalkan dasar keterlibatan melalui perjumpaan kokus sebanyak 15 kali.

Akan tetapi, bagi saya, taraf perundingan masih kurang memuaskan. Kita mesti ingat bahawa ini bukan rundingan biasa, bukan jual-beli rumah, bukan buat *joint venture agreement* antara dua buah syarikat. Ini adalah rundingan perdagangan yang bakal mengubah sistem dan falsafah ekonomi negara kita. Oleh itu, standard taraf perundingan adalah sepatutnya jauh lebih tinggi. Oleh itu, ia mustahak pada pandangan saya kita mendapatkan perkhidmatan guaman yang terbaik.

Apa yang jelas adalah pada proses perundingan kita, kita ada dua masalah besar iaitu satu, kekurangan penasihat undang-undang luar ataupun *external legal advisors* dan kedua, kekurangan *trade advisors*. Setahu saya, perjanjian ini tidak mendapat sebarang input pakar-pakar perjanjian perdagangan antarabangsa dari firma undang-undang seperti *Sullivan & Cromwell*, *White & Case* ataupun *Sidley Austin*. Saya telah banyak kali membangkitkan masalah ini dan minta Yang Berhormat Jeli kalau boleh keluarkan sedikit duit, dapatkan guaman yang terbaik.

Bagi isu *trade advisor* pula, saya telah meminta beberapa kali MITI untuk mendapatkan pandangan penasihat-penasihat, industri-industri, bank-bank Malaysia dan juga badan-badan seperti GLC, Khazanah, EPF, Petronas supaya mereka dapat dilibatkan pada peringkat awal tetapi ini tidak berlaku. Mereka hanya dilibatkan pada bulan Disember 2014. Cuma tidak cukup setahun. Kita mesti membandingkan apa yang diamalkan oleh *trade negotiating team* dari Amerika Syarikat.

Pertama, *template agreement* ini, perjanjian ini adalah daripada Amerika Syarikat sendiri. Merekalah pengarang asli perjanjian ini dan dari segi guaman, mereka mempunyai satu, dengan izin, *supreme advantage* sebab mereka yang membuat *drafting*. Apa lagi sejak permulaan pada tahun 2010, Amerika Syarikat mempunyai lebih kurang 400 *trade advisors*. Mereka dinasihat oleh peguam pakar-pakar ekonomi daripada syarikat-syarikat gergasi dunia- *Monsanto*, *General Electric*, *Microsoft* dan *Google*.

Saya pergi ke Kota Kinabalu masa kokus pertama itu, saya jumpa, duduk makan bersama dengan 20 peguam *Monsanto* dan *General Electric*. Ini jelas menunjukkan bahawa sebelum berunding kita sudah pun tewas daripada segi kemahiran undang-undang dan sudah tentu ini telah gagal mendapatkan syarat-syarat yang terbaik untuk Malaysia.

Tuan Yang di-Pertua...

Tuan Laksamana Pertama (B) Haji Mohamad Imran bin Abd Hamid [Lumut]: Yang Berhormat Kelana Jaya. Yang Berhormat Lumut, Yang Berhormat Lumut.

Dr. Haji Noor Azmi bin Ghazali [Bagan Serai]: Hendak tanya sedikit. Penting.

Tuan Laksamana Pertama (B) Haji Mohamad Imran bin Abd Hamid [Lumut]: Bagi Yang Berhormat Lumut dahulu. Bagi Yang Berhormat Lumut.

Tuan Wong Chen [Kelana Jaya]: Duduk dahulu.

Seorang Ahli: Sabar dahulu.

Tuan Laksamana Pertama (B) Haji Mohamad Imran bin Abd Hamid [Lumut]: Yang Berhormat Lumut dahulu.

Tuan Wong Chen [Kelana Jaya]: Yang Berhormat Lumut.

Tuan Laksamana Pertama (B) Haji Mohamad Imran bin Abd Hamid [Lumut]: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Yang Berhormat Kelana Jaya, kalau begini keadaannya dakwaan mengatakan TPPA merupakan perjanjian tipu helah Amerika Syarikat dalam menguasai ekonomi negara adalah benar. Jika ia terus dinafikan oleh kerajaan, kita minta kerajaan beritahu bab mana yang mengatakan kita dilindungi daripada tipu helah Amerika ini? Terima kasih.

Dr. Haji Noor Azmi bin Ghazali [Bagan Serai]: ...Dia pun.

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Haji Ismail bin Haji Mohamed Said]: Ya, Yang Berhormat Bagan Serai bangun.

Tuan Wong Chen [Kelana Jaya]: Sedikit, sedikit sahaja.

Dr. Haji Noor Azmi bin Ghazali [Bagan Serai]: Terima kasih. *Please*. Saya hendak tanya, apabila dalam lima tahun ini Kerajaan Malaysia memenuhi banyak pengecualian, kelonggaran dan keistimewaan seperti hak bumi GP...

Tuan Wong Chen [Kelana Jaya]: Okey. Terima kasih. Saya tahu soalan itu. Duduk.

Dr. Haji Noor Azmi bin Ghazali [Bagan Serai]: Adakah ini dikira tidak berjaya?

Tuan Wong Chen [Kelana Jaya]: Kalau betul-betul Yang Berhormat Bagan Serai hendak tahu cerita benar, Amerika Syarikat tidak melihat Malaysia sebagai signifikan daripada segi ekonomi. Oleh itu, apa-apa yang kita minta, dia beri. Bagi isu TPPA ini sumbernya geopolitik. Saya akan bawa isu ini nanti. Oleh itu, dari segi perundingan senang. Kalau isu ekonomi tidak penting, *you* hendak bumiputera *policy carve out* sedikit untuk UMNO Putera boleh. *You* hendak ini lebih ke situ boleh. Sebab ia tidak penting bagi dia daripada segi ekonomi.

Datuk Noor Ehsanuddin bin Mohd. Harun Narrashid [Kota Tinggi]: [Bangun]

Tuan Wong Chen [Kelana Jaya]: Bagi Amerika Syarikat yang paling penting Malaysia ialah geografi kita. Selat Melaka, *South China Sea, this is a geopolitical game*. Sudah banyak kali saya sudah ulangkan. Yang Berhormat Bagan Serai, saya minta kalau boleh janganlah... [Disampuk] Bagi saya habis. Banyak *point* lagi.

Datuk Noor Ehsanuddin bin Mohd. Harun Narrashid [Kota Tinggi]: Boleh Yang Berhormat Kota Tinggi mencelah?

Tuan Wong Chen [Kelana Jaya]: Tidak, tidak. Nanti. Yang Berhormat Kota Tinggi saya tahu *you* banyak *expert* dalam geopolitik. Kita boleh bincang nanti. Terima kasih.

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Haji Ismail bin Haji Mohamed Said]: Yang Berhormat, sekejap ya. Tidak elok kita panggil Yang Berhormat yang lain, Ahli yang lain *'you', 'you', 'awak', 'awak'*.

Tuan Wong Chen [Kelana Jaya]: Maaf, maaf. Okey, terima kasih.

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Haji Ismail bin Haji Mohamed Said]: Sila.

Tuan Wong Chen [Kelana Jaya]: Tuan Yang di-Pertua, itulah komen saya tentang proses rundingan. Saya ada dua topik lagi ini. Lebih penting ialah perkara topik kedua saya iaitu tujuan ataupun alasan Malaysia menandatangani perjanjian ini.

■1010

Objektif utama sesuatu perjanjian perdagangan antarabangsa adalah untuk memastikan perjanjian tersebut lebih banyak manfaat daripada mudaratnya. Pada permulaan kokus tahun 2013, saya telah memohon berulang kali kepada Yang Berhormat Jeli untuk menyediakan laporan kos faedah TPPA. Saya berterima kasih kerana MITI akhirnya bersetuju atas permintaan kita dan terus mendapatkan *report* daripada ISIS dan juga PwC.

Akan tetapi saya juga telah berulang kali minta supaya diberikan *update report* tentang laporan kos faedah. Pada pendapat saya, penjelasan yang diberi iaitu kita kena tunggu sampai teks habis ini baru boleh buat *cost benefit report update*, itu tidak betul. Mustahil pengiraan pengurangan tarif daripada laporan kos faedah ini telah banyak berubah antara tahun 2014 sehingga ke bulan November 2015. Akhirnya, kita di kokus tidak dapat *update cost benefit* dan hanya pada 3 Disember diberi laporan penuh PwC dan ISIS.

Justeru, apabila diberi laporan kos faedah pada 3 hari bulan itu, jelas nyata bahawa manfaat ekonomi yang akan diterima sekiranya TPPA ditandatangani adalah tersangat kecil. Mengikut laporan PwC, KDNK negara hanya akan menambah sebanyak 0.13 peratus setahun jika kita menandatangani TPPA. Laporan ini adalah laporan pihak kerajaan sendiri. Laporan *United Nations* yang dibentangkan oleh Profesor Jomo menunjukkan perkembangan KDNK sebanyak 3 peratus dalam tempoh sepuluh tahun. Maknanya, tidak lebih daripada 0.3 peratus setahun.

Lebih teruk lagi *PwC Report* telah melaporkan bahawa imbalan perdagangan kita akan merosot jika kita menandatangani TPPA. Saya faham isu import eksport ini. Akan tetapi *on the balance*, ia *clear*. Kalau kita tidak *sign*, *balance of trade* kita USD42 bilion setahun pada tahun 2007. Kalau kita *sign*, ia jatuh ke USD29.7 bilion.

Tuan Yang di-Pertua, angka-angka tersebut jelas tertulis dalam laporan PwC yang telah ditauliahkan oleh kerajaan sendiri. Tambahan lagi laporan itu tidak mengambil kira kehakisan kedaulatan negara dan sengsara yang bakal melanda rakyat jika TPPA ditandatangani. Laporan PwC hanya mempertimbangkan faktor-faktor ekonomi tanpa kos politik dan sosionya. Dewan yang mulia ini adalah Dewan yang teragung di Malaysia. Rakyat memilih kita sebagai wakil rakyat untuk mempertahankan Perlembagaan dan melunaskan undang-undang demi kebaikan rakyat. Sekiranya kita menandatangani TPPA, situasinya terbalik pula.

Undang-undang kita perlu diubahsuai bukan mengikut keperluan rakyat tetapi mengikut keperluan Amerika Syarikat untuk memastikan syarat-syarat TPPA ditepati. Kuasa kedaulatan Parlimen dengan cara ini akan terhakis dan kedaulatan kita juga akan terhakis melalui isu ISDS. ISDS merupakan mekanisme untuk membenarkan pelabur-pelabur Amerika Syarikat menyaman negara kita. Ini bukan saman RM10 juta tetapi saman berbilion-bilion *US Dollar*. Dengan adanya ISDS, ia seumpamanya menggantung sebilah kapak di atas Dewan ini. Kalau kita meluluskan undang-undang yang bakal menjejaskan keuntungan *future and present profit* syarikat *corporate* Amerika Syarikat kita boleh disaman berbilion-bilion.

Datuk Noor Ehsanuddin bin Mohd. Harun Narrashid [Kota Tinggi]: *[Bangun]*

Tuan Wong Chen [Kelana Jaya]: Itu adalah hakikat sebenarnya. Dewan yang mulia ini telah dengan...

Datuk Noor Ehsanuddin bin Mohd. Harun Narrashid [Kota Tinggi]: Yang Berhormat Kelana Jaya.

Tuan Wong Chen [Kelana Jaya]: Bahawa kita mengamalkan ISDS...

Datuk Noor Ehsanuddin bin Mohd. Harun Narrashid [Kota Tinggi]: Yang Berhormat Kelana Jaya.

Tuan Wong Chen [Kelana Jaya]: ...Dalam 74 *bilateral investment treaty* dan lapan FTA. Akan tetapi sehingga sekarang Malaysia cuma di saman dua kali dan syarikat Malaysia pula menyaman orang dua kali sahaja. Angka-angka ini kecil tetapi memberikan gambaran risiko ataupun *low risk* negara kita akan di saman tetapi gambaran ini adalah gambaran yang kurang tepat. Sebagai seorang peguam, pandangan saya dalam isu saman atau tidak saman, penentunya adalah banyak tertakluk kepada perangai pihak sebelah sana. Kalau sebelah sana perangainya baik, kita tidak ada masalah. Kalau perangainya suka cari gaduh...

Dato' Ahmad Fauzi Zahari [Setiawangsa]: *[Bangun]*

Tuan Wong Chen [Kelana Jaya]: Berapa ketat perjanjian kita pun, dia akan saman.

Dato' Ahmad Fauzi Zahari [Setiawangsa]: Yang Berhormat Kelana Jaya...

Tuan Wong Chen [Kelana Jaya]: Amerika Syarikat memang mempunyai perangai suka saman sebab kita buka televisyen kita tengok *LA Law* lah, semua *legal*...

Datuk Noor Ehsanuddin bin Mohd. Harun Narrashid [Kota Tinggi]: Peraturan mesyuarat. Tuan Yang di-Pertua, peraturan mesyuarat.

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Haji Ismail bin Haji Mohamed Said]: Peraturan mesyuarat berapa?

Datuk Noor Ehsanuddin bin Mohd. Harun Narrashid [Kota Tinggi]: Saya minta maaf tidak ingat tetapi ini *misleading the country*... *[Dewan riuh]*

Tuan Wong Chen [Kelana Jaya]: Okey, terima kasih [*Ketawa*]

Datuk Noor Ehsanuddin bin Mohd. Harun Narrashid [Kota Tinggi]: Diamlah.

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Haji Ismail bin Haji Mohamed Said]: Yang Berhormat kena sebut peraturan mesyuarat berapa.

Datuk Noor Ehsanuddin bin Mohd. Harun Narrashid [Kota Tinggi]: Baik. Saya sebutkan sekejap lagi. Saya biar dia cakap dahulu.

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Haji Ismail bin Haji Mohamed Said]: Ya.

Tuan Wong Chen [Kelana Jaya]: Okey. Jadi, Amerika Syarikat memang mempunyai perangai suka saman. Dengan izin, *it is part of the culture*. Tuan Yang di-Pertua, *it is part of the culture*. Ini bukan kritikan terhadap Amerika kerana budaya ini sebenarnya berdasarkan, dengan izin, *a very high level of professionalism when it comes to legal matters*. Amerika percaya sangat pada *sanctity of contract* dan oleh itu dia tidak akan pejam mata. Sehingga hari ini, kita tidak pernah menandatangani...

Dato' Ahmad Fauzi Zahari [Setiawangsa]: [*Bangun*]

Tuan Wong Chen [Kelana Jaya]: Apa-apa terma ISDS dengan Amerika Syarikat. Oleh itu, kes saman terhadap Malaysia di bawah ISDS pada masa ini adalah memang kurang.

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Haji Ismail bin Haji Mohamed Said]: Ya, Yang Berhormat Setiawangsa, bangun.

Tuan Wong Chen [Kelana Jaya]: Percayalah, selepas TPPA, pelabur-pelabur Amerika Syarikat ini tidak akan segan menyaman Kerajaan Malaysia kelak nanti.

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Haji Ismail bin Haji Mohamed Said]: Yang Berhormat Setiawangsa.

Tuan Wong Chen [Kelana Jaya]: Yang Berhormat Setiawangsa. Silakan.

Dato' Ahmad Fauzi Zahari [Setiawangsa]: Semasa saya tengok perdebatan keseluruhan ini seolah-olah ISDS ini mempunyai permasalahan yang seolah-olah '*This is it.*' Maknanya kalau kita tidak *settle* ISDS ini maka TPPA ini tidak elok. Akan tetapi hendak beritahu, kenapa kita tidak boleh tengok ke arah yang positif? Bermakna kita punya *government servant*, kita punya peniaga *will be on their toes all the time* kerana kita masuk perjanjian ini. *What is the problem with that?* Saya tidak faham.

Tuan Wong Chen [Kelana Jaya]: Okey, terima kasih Yang Berhormat Setiawangsa. *Problemnya* adalah fundamental. Kita dipilih oleh rakyat. Kita tidak dipilih oleh syarikat korporat Amerika Syarikat. Jadi, kalau rakyat hendak minta undang-undang baru untuk memperbaiki *environment* kita seperti dalam kes bauksit, kalau kita lakukan dan pada masa itu TPPA sudah efektif, syarikat Amerika Syarikat yang telah melabur dalam isu bauksit, boleh saman kita.

Maknanya, ia akan mengehendkan kuasa kita di Parlimen. *That is the fundamental issue*. Ini bukan isu tentang hendak disiplin kita melalui *back door agreement* ataupun melalui satu perjanjian antarabangsa. Saya harap Yang Berhormat Setiawangsa boleh ambil maklum bahawa isunya lebih besar daripada *technical point* ataupun isu-isu kecil. Kalau boleh saya *continue* Tuan Yang di-Pertua.

Mengenai ISDS, saya menegaskan *from a legal practitioners point of view*, risiko di saman adalah sangat berlainan dengan kes saman.

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Haji Ismail bin Haji Mohamed Said]: Yang Berhormat Kelana Jaya, sila gulung.

Tuan Wong Chen [Kelana Jaya]: Tuan Yang di-Pertua...

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Haji Ismail bin Haji Mohamed Said]: Ya.

Tuan Wong Chen [Kelana Jaya]: Okey, tidak apalah.

Datuk Seri Panglima Haji Abdul Ghapur bin Salleh [Kalabakan]: Satu.

Tuan Wong Chen [Kelana Jaya]: Baik. *I will put aside my entire speech.*

Datuk Seri Panglima Haji Abdul Ghapur bin Salleh [Kalabakan]: *One point, one point.*

Tuan Wong Chen [Kelana Jaya]: *It is okay. Please, boleh?*

Datuk Seri Panglima Haji Abdul Ghapur bin Salleh [Kalabakan]: *One point,*

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Haji Ismail bin Haji Mohamed Said]: Ya, sila.

Datuk Seri Panglima Haji Abdul Ghapur bin Salleh [Kalabakan]: Yang Berhormat Kelana Jaya, saya fikir saman menyaman ini masalahnya *if your behaviour is good, people will not summon you. If your behaviour is good, people will not summon you. If you do good business, I mean how can America summon you?* Ini sebagai seorang *lawyer*, you tahu juga bahawa saman menyaman ini memang ada orang salah, bukan? Kalau *business*, meniaga, perniagaan terbuka begini tidak ada salah apa yang hendak disaman. Kalau sekiranya ada, bererti ada salah. Bukankah begitu?

Tuan Wong Chen [Kelana Jaya]: Terima kasih, Yang Berhormat Kalabakan. Okey. Saya akan bercerita sebagai peguam ya.

Datuk Noor Ehsanuddin bin Mohd. Harun Narrashid [Kota Tinggi]: Peraturan Mesyuarat 36(6).

Tuan Wong Chen [Kelana Jaya]: Nanti dahulu. Kalau boleh saya selesaikan.

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Haji Ismail bin Haji Mohamed Said]: Yang Berhormat Kelana Jaya, Peraturan Mesyuarat 36(6).

Datuk Noor Ehsanuddin bin Mohd. Harun Narrashid [Kota Tinggi]: Iaitu buruk sangka, tidak benar, membuat sangkaan jahat kepada Ahli-ahli yang lain.

Saya sebenarnya mengambil kesempatan ini untuk mengatakan semalam- *preamble* Yang Berhormat Kelana Jaya ialah tentang *corporate lawyer* dan sebagainya. Akan tetapi hujahan ini semuanya bersangka jahat yang tidak berasas dan ia saya tengok setiap *insinuation* daripada Yang Berhormat Kelana Jaya tidak mencerminkan dia seorang *corporate lawyer* yang bertanggungjawab dan ini yang cuba ditimbulkan sangkaan buruk kepada semua termasuk proses yang kita lalui dalam TPPA dan disebut juga sebagai ahli kokus.

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Haji Ismail bin Haji Mohamed Said]: Yang Berhormat Kota Tinggi...

Datuk Noor Ehsanuddin bin Mohd. Harun Narrashid [Kota Tinggi]: Itu pandangannya yang tidak betul. Jadi, saya minta, kalau diberi masa, saya hendak jawab balik apa Yang Berhormat Kelana Jaya cakap tentang TPPA. Saya rasa tentang ISDS yang disebut saman. Itu sebab- lebih komprehensif...

Tuan Wong Chen [Kelana Jaya]: Tuan Yang di-Pertua, itu dia punya hujah masa perbincangan dia. Saya cuma hendak...

Datuk Noor Ehsanuddin bin Mohd. Harun Narrashid [Kota Tinggi]: Saya tegur ini sebab Yang Berhormat Kelana Jaya, *you* menceritakannya *corporate*, cerita kita tidak hendak dengar. Akan tetapi insinuasii yang keluar itu jauh tersasar daripada landasan itu.

Dr. Ong Kian Ming [Serdang]: *[Bangun]*

Tuan Wong Chen [Kelana Jaya]: Mana isu insinuasii itu, mana?

Datuk Noor Ehsanuddin bin Mohd. Harun Narrashid [Kota Tinggi]: Sebenarnya, sebagai seorang...

Dr. Ong Kian Ming [Serdang]: *Look!*

Tuan Wong Chen [Kelana Jaya]: Yang Berhormat Kota Tinggi, kita kawan baik. *You are wasting my time. You are wasting my time.*

Datuk Noor Ehsanuddin bin Mohd. Harun Narrashid [Kota Tinggi]: ...Saya amat terperanjat, *you are wasting our time here*.

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Haji Ismail bin Haji Mohamed Said]: Yang Berhormat, Yang Berhormat.

Dr. Ong Kian Ming [Serdang]: Peraturan mesyuarat.

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Haji Ismail bin Haji Mohamed Said]: Ya.

Dr. Ong Kian Ming [Serdang]: Peraturan Mesyuarat 36(6).

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Haji Ismail bin Haji Mohamed Said]: Silakan Yang Berhormat Kelana Jaya teruskan.

Tuan Wong Chen [Kelana Jaya]: Bagi saya satu minit.

■1020

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Haji Ismail bin Haji Mohamed Said]: Ya saya faham, saya faham. Oleh sebab itu saya tidak menegur Yang Berhormat Kelana Jaya. Ya sila teruskan.

Tuan Wong Chen [Kelana Jaya]: Tuan Yang di-Pertua, saya cuma hendak katakan satu benda sahaja. Dewan ini sebenarnya memberi peluang kepada kita untuk berbahas dan saya rasa pada hari ini saya tidak diberi peluang yang penuh.

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Haji Ismail bin Haji Mohamed Said]: Ya sila gulung.

Tuan Wong Chen [Kelana Jaya]: Saya faham. Jadi gulungan saya senang. Isu TPPA ini jangan kita terpedaya bahawa isunya ialah tentang ekonomi sebab *the growth is only 0.13* peratus KDNK. Ini semua isu politik, isu geopolitik. Jadi oleh itu kita sudah lihat semalam isu *donation* RM2.6 bilion ini Menteri sendiri sudah cakap. Menteri kita di hadapan Yang Berhormat Kemaman kata *something is logical but it's not illegal*.

Saya cuma minta satu. Kita di Dewan ini baca *PwC Report* ini baik-baik. Jangan kita buat *vote of conscience* berdasarkan duit. Jangan kita buat *vote* tanpa logik. Kita perlukan *logical explanation* dan juga *logical vote* dalam Dewan yang mulia ini.

Datuk Dr. Makin @ Marcus Mojigoh [Putatan]: Yang Berhormat Kelana Jaya boleh?

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Haji Ismail bin Haji Mohamed Said]: Ya cukuplah Yang Berhormat Kelana Jaya. Yang Berhormat Kelana Jaya sudah habis berucap Yang Berhormat Putatan.

Datuk Dr. Makin @ Marcus Mojigoh [Putatan]: Minta penjelasan Yang Berhormat.

Beberapa Ahli: [Bangun]

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Haji Ismail bin Haji Mohamed Said]: Yang Berhormat Putatan sila duduk, Yang Berhormat Rompin sila duduk. Yang Berhormat lain sila duduk. Peraturan Mesyuarat 12(1) sila Yang Berhormat Menteri.

USUL

WAKTU MESYUARAT DAN URUSAN DIBEBASKAN DARIPADA PERATURAN MESYUARAT

10.22 pg.

Timbalan Menteri di Jabatan Perdana Menteri [Dato' Razali bin Ibrahim]: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua, saya mohon mencadangkan;

“Bahawa Mengikut Peraturan Mesyuarat 12(1), Majlis Mesyuarat pada hari ini tidak akan ditangguhkan sehingga selesai dibahas dan diputuskan Usul Yang Berhormat Menteri Perdagangan Antarabangsa dan Industri seperti yang tertera di nombor satu dalam *Aturan Urusan Mesyuarat* pada hari ini dan selepas itu Mesyuarat akan ditangguhkan sehingga ke suatu tarikh yang tidak ditetapkan.”

Timbalan Menteri Perdagangan Antarabangsa dan Industri [Datuk Haji Ahmad bin Haji Maslan]: Tuan Yang di-Pertua, saya mohon menyokong.

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Haji Ismail bin Haji Mohamed Said]: Ahli-ahli Yang Berhormat, sekarang saya kemukakan masalah kepada Majlis untuk diputuskan. Masalahnya ialah usul seperti yang dikemukakan tadi hendaklah disetujui.

[Usul dikemuka bagi diputuskan; dan disetujui]

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Haji Ismail bin Haji Mohamed Said]: Sila Yang Berhormat Rompin.

Untuk pengetahuan, Yang Berhormat Menteri akan mula menjawab pukul 2.30 petang. Jadi ramai lagi di kalangan Ahli Yang Berhormat dalam senarai ingin berucap. Jadi pandai-pandailah untuk menjaga masa dan sekiranya *point* sudah habis, tidak perlulah hendak mencukupkan 10 minit atau 20 minit tersebut. Sila.

10.23 pg.

Dato' Hasan bin Arifin [Rompin]: *Assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh* dan salam sejahtera. Tuan Yang di-Pertua, terlebih dahulu saya ingin mengucapkan ribuan terima kasih atas kesempatan bercakap di Dewan yang mulia ini dalam satu tajuk yang sangat penting berhubung dengan hasrat kerajaan kita untuk menandatangani TPPA yang akan berlaku tidak berapa lama lagi.

Ini merupakan satu keputusan yang sangat penting yang harus dibuat oleh sebuah kerajaan bertanggungjawab, kerajaan yang merdeka dan berdaulat dan yang tidak seharusnya dipengaruhi oleh mana-mana pihak, tekanan sama ada geopolitik, kepentingan ekonomi dan sebagainya. Lebih penting adalah keputusan yang kita buat ini adalah sangat penting kerana dasar ini yang kita hendak wariskan kepada generasi akan datang.

Maknanya kalau kita bersetuju untuk menandatangani nanti, dasar ini merupakan satu dasar yang akan kita wariskan kepada generasi yang akan datang. Kita telah mewariskan beberapa, kita telah diwariskan oleh beberapa dasar yang penting sebelum ini oleh pemimpin-pemimpin yang bertanggungjawab dan saya berharap rakan-rakan kita di pembangkang tidaklah melihat dasar ini hanya dari segi aspek politik dan kepentingan pilihan raya yang akan datang tetapi adalah untuk masa depan negara dan juga ke mana arahnya negara kita Malaysia sebuah negara yang kecil sama ada kita hendak kaitkan geopolitik dan sebagainya.

Banyak rakan Ahli Yang Berhormat dan pembangkang menyebut pada tahun 1974 Allahyarham Tun Abdul Razak membuat perjanjian dengan China, persahabatan. Akan tetapi jangan kita lupa satu perkara yang dibuat oleh Allahyarham Tun Abdul Razak yang sangat penting yang lebih penting adalah mengembalikan demokrasi ketika itu Allahyarham Tun Abdul Razak adalah Pengarah MAGERAN. Ya saya hendak kaitkan dengan TPPA. Mengembalikan pilihan raya bermakna selari dengan kehendak Barat iaitu demokrasi.

Tun Abdul Razak ketika itu mempunyai peluang untuk terus berkuasa melalui MAGERAN. Saya rasa orang tidak akan persoalan kemampuan Allahyarham Tun Abdul Razak ketika itu untuk terus memegang jawatan sebagai pengerusi MAGERAN tetapi dia mengembalikan demokrasi, memberi kuasa kepada rakyat. Perimbangan di antara membuta perjanjian dengan negara komunis.

Keduanya mengembalikan demokrasi. Inilah asas kepada dasar negara yang diletakkan oleh Allahyarham Tun Abdul Razak ketika itu disambung dengan beberapa dasar lagi. Asasinya dan pelbagai perjanjian yang diikuti oleh pimpinan-pimpinan negara. Kemudiannya yang meletakkan asas kepada dasar negara daripada segi geopolitik dan dasar luar negara.

Kalau kita melihat bahawa selepas kita melihat bahawa hala tuju serta dasar yang dikemukakan oleh TPPA adalah jelas iaitu dasar perdagangan. Kita mahu dasar ini diperkuatkan oleh negara kita dengan membentangkan lagi beberapa lagi perjanjian, beberapa lagi perjanjian yang berteraskan kepada dasar perdagangan bebas. Dasar perdagangan bebas ini adalah mencerminkan dasar geopolitik, dasar hubungan luar antarabangsa dan menjadikan Malaysia ini benar-benar sebuah negara yang bebas untuk berniaga.

Kita berasa dukacita dan hairan kenapa Dewan Perniagaan Melayu begitu sangsi dan menentang perjanjian ini. Peliknya adalah Pengerusinya adalah berketurunan Arab. Kita tahu orang Arab ini adalah- saya hendak kaitkan geopolitik oleh sebab banyak di kalangan pembangkang patutnya orang Arab sebelum minyak dikurniakan Allah memancut dari bumi Arab, orang-orang Arab adalah pedagang-pedagang yang begitu hebat. Bebas berdagang sehingga datang ke Malaya ketika itu dengan Al-Sagafnya, dengan Al-Attasnya. Pedagang-pedagang serta dasar yang bebas untuk berdagang, mengembangkan agama. Dahulu sudah wujud perdagangan bebas.

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Haji Ismail bin Haji Mohamed Said]: Yang Berhormat, sila lihat Peraturan Mesyuarat 41. Sila Yang Berhormat Rompin. Yang Berhormat yang tidak berucap sila lihat teliti Peraturan Mesyuarat 41.

Dato' Hasan bin Arifin [Rompin]: Perdagangan bebas tetapi orang Arab berhenti berniaga apabila minyak keluar. Bukan lagi satu bangsa yang suka berdagang, bergantung kepada minyak dan hari ini kita lihat di seluruh tanah Arab tidak ada kedaulatan. Tidak ada kedaulatan. Sekarang kita bercakap tentang kedaulatan. Asas kedaulatan ialah ekonomi. Tidak ada kebebasan ekonomi, tidak ada kedaulatan. Hari ini contoh yang paling klasik *George Soros betting* dia kata Yuan dan *Hong Kong Dollar* akan turun.

■1030

Amerika mencabar sebuah negara yang berdaulat, yang besar kuasa ekonominya. Dari segi fundamentalnya, faktor-faktor ekonomi dan dari segi perdagangannya hanya George Soros bukan lagi Obama *or Treasury of State* ataupun dia mencabar katanya Yuan akan turun. Tidak perlu dihantar bala tentera *nuclear power, aircraft carrier* ke Laut China Selatan untuk mencabar kedaulatan China tetapi dengan hanya mengatakan Yuan akan turun.

Perdagangan, saya bercakap soal perdagangan dan saya rasa dari segi *fundamental economics, element economics, indicator economics*, Yuan akan turun. Kalau tidak turun, dia akan bersaing di peringkat antarabangsa. Kedaulatan, bercakap tentang kedaulatan, dia kedaulatan ekonomi. Kenapa Korea dan Taiwan dengan rakan baiknya Japan bertumbuh dengan cepat berbanding dengan Filipina rakan juga, rakan baik Amerika kerana ia mempunyai *access pass* yang istimewa.

Teknologinya masuk, sebab itulah Taiwan dengan Korea pertumbuhannya luar biasa kerana mempunyai akses pasaran di peringkat antarabangsa oleh kerana *two China's policy, North and South Korea*, dua negara ini luar biasa pertumbuhannya.

Dato' Ahmad Fauzi Zahari [Setiawangsa]: *[Bangun]*

Dato' Hasan bin Arifin [Rompin]: Sila.

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Haji Ismail bin Haji Mohamed Said]: Ya, sila.

Dato' Ahmad Fauzi Zahari [Setiawangsa]: Tidak ada, saya hanya hendak tengok *on geopolitical issues* ini. Akan tetapi saya hendak bawa bagaimana pemikiran Amerika dan China ini. Hendak cakap kita hendak *favour one over the other*, kita *should not be the party of that*. Kita hendak meniaga kedua-dua. Saya hanya hendak beritahu pandangan China. Saya hendak baca satunya. China, dengan izin, "*China initially saw the TPP as being about containment*". Maknanya, ingin menyekat, "*This was in part due to China's concern with the US rebalancing towards Asia of which the TPP is the economic leg*".

Akan tetapi tengok selepas ini apa dia cakap "*Following the meeting between President Xi*" dengan Obama pada Jun 2013, bagaimana pandangan China selepas itu. "*China expressed interest in learning more about the TPP, since then the debate has shifted to whether China should joint*". Akan tetapi tengok kalau hendak tengok China dengan Amerika gaduh. Kita tengok pula *trade* antara China dengan *United States*, kenapa kita harus jadi mangsanya? Cuba tengok China, *China is currently US second largest trading partner, third largest export market and biggest source of import*.

Dalam kita tengok dia orang bergaduh tetapi dia orang masing-masing adalah *partner* perniagaan yang besar. Kita ini macam mana? So, itu fasal kita batal- geopolitik ini satu. Akan tetapi dalam isu TPP ini, pada pandangan saya ianya *about* perniagaan. So, *let it be* untuk perniagaan dan perdagangan. Akhir kata, *UN population division predicts China will have 1.4 bilion middle class consumer by 2030, compared to a forecast of 360 millions in the United States. China is a very important market for many US companies*. Apa ini menunjukkan Yang Berhormat Rompin? Bermaknanya, kedua-dua ini berniaga, yang kita hendak isu geopolitik ini dan sebagainya, yes, isunya ada tetapi kita *shouldn't*- tidak ada-jangan politikan perkara itu. Macam mana pandangan Yang Berhormat Rompin?

Dato' Haji Zainudin bin Haji Ismail [Jelebu]: *[Bangun]*

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Haji Ismail bin Haji Mohamed Said]: Ya, Yang Berhormat Rompin ada 8 minit lagi.

Dato' Haji Zainudin bin Haji Ismail [Jelebu]: Yang Berhormat Rompin, boleh sedikit, Yang Berhormat Rompin?

Dato' Hasan bin Arifin [Rompin]: Saya telah nyatakan dari segi awal, *the fundamental* kita punya dasar ialah Allahyarham Tun Razak telah tetapkan iaitu berkawan dengan China di samping mengembalikan demokrasi Parlimen kepada rakyat. Itu adalah *the fundamental of* Dasar Tun Razak asaskan dan saya telah terangkan tadi kaitkan geopolitik, bangsa Arab hanya mampu mengeksport IS *terrorism* kerana dia bukan bangsa yang berdagang lagi hari ini.

Jadi, Malaysia sebuah negara yang kecil yang pentingnya harus kita meletakkan diri kita di mana. TPP ini adalah kaedah, satu cara bagaimana kita meletakkan negara kita dengan dasar sama ada *geopolitics* yang dibincangkan adalah- TPP adalah asasnya perniagaan. Tuan Yang di-Pertua, kalau kita melihat dari segi *agreement* ini adalah satu persepakatan dan perkongsian. Dua perkataan ini penting. Persepakatan dan perkongsian yang satu pergaulan yang cukup *noble*, cukup mengagumkan kalau berjaya diadakan di abad ini.

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: Tuan Yang di-Pertua,...

Dato' Hasan bin Arifin [Rompin]: Saya tidak banyak masa. Saya ada beberapa perkara untuk cakap soal TPP.

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Haji Ismail bin Haji Mohamed Said]: Ya, tidak benarkan Yang Berhormat. Tidak benarkan.

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: Dia *free trade* sahaja, *but no free speech* [Ketawa]

Dato' Hasan bin Arifin [Rompin]: Dia tidak faham. Dia seorang genius Barat kerana saya bercakap soal ekonomi, Yang Berhormat Shah Alam mencambuk. Oleh kerana dia *bolts and nuts*, *terms* dia *bolts and nuts*, saya *economic terms*. Sebab itu kadang-kadang dia keliru.

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: Hari itu Yang Berhormat Menteri bawa spring kereta tau [Ketawa]

Dato' Hasan bin Arifin [Rompin]: Tuan Yang di-Pertua, perkara yang penting yang harus kita lakukan adalah bagaimana kita *mendetailkan* tindakan-tindakan yang perlu kita ada, yang perlu kita lakukan dengan *mendetailkan* lagi bila kita laksanakan TPPA. Apakah perkara-perkara yang akan kita lakukan dari segi dasar bumiputera, bagaimana langkah-langkah yang terperinci. Bagaimana dasar-dasar struktur ekonomi yang harus kita lakukan dan kita berharap satu institut- oleh kerana tidak banyak masa, saya banyak bercakap.

Oleh itu, saya mencadangkan sebuah institut penyelidikan TPP Malaysia diwujudkan yang dianggotai oleh pelbagai bidang, walhal parti pembangkang pun boleh menduduki sebagai Lembaga Pengarah kepada institut ini. Untuk melihat apakah langkah tindakan proaktif yang harus kita lakukan demi kebaikan. Umpamanya masalah SKS, masalah bumiputera, masalah bagaimana kita lebih kompetitif bersaing di peringkat antarabangsa. Bagaimana kita mewujudkan umpamanya SKM yang berskala besar sama ada domestik ataupun dari segi eksport. Ini adalah perkara-perkara yang perlu kita...

Tuan Sim Chee Keong [Bukit Mertajam]: Hendak sokong boleh? Hendak sokong institut.

Dato' Hasan bin Arifin [Rompin]: Ya?

Tuan Sim Chee Keong [Bukit Mertajam]: Hendak sokong institut itu boleh?

Dato' Hasan bin Arifin [Rompin]: Boleh.

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Haji Ismail bin Haji Mohamed Said]: Ya, silakan Yang Berhormat Bukit Mertajam.

Tuan Sim Chee Keong [Bukit Mertajam]: [Ketawa] Terima kasih Yang Berhormat Rompin. Tuan Yang di-Pertua, saya sebenarnya sokong penubuhan institut yang sebegini. Akan tetapi saya hendak tanya sama ada adakah Yang Berhormat Rompin setuju bahawa kita tangguhkan tandatangan sehingga institut ini ditubuhkan dengan penglibatan ahli pembangkang, penglibatan pakar-pakar. Selepas laporan dikeluarkan baru kita bincang semula sama ada untuk tandatangani ataupun tidak. Terima kasih.

Dato' Hasan bin Arifin [Rompin]: Saya katakan tadi setelah kita tandatangani, kita adakan institut dan kita cari secara *bipartisan*, kita mencari langkah-langkah yang harus kita lakukan demi untuk memenuhi supaya Malaysia ini sebuah negara yang bebas perdagangan. Sehingga nantinya Malaysia di rantau Asia dan Asia Tenggara ini sebuah negara yang *tax* nya mungkin tinggal 20 peratus.

Beberapa dasar lagi yang menunjukkan bahawa Malaysia ini di peringkat antarabangsa yang menganjurkan satu dasar yang *business friendly* dan menaikkan lagi taraf hidup rakyat. G40 dan juga masalah- saya percaya dengan kita mengadakan perjanjian ini, masalah G40, masalah buruh, masalah peningkatan pendapatan, *middle income traps* selama ini yang menghantui kita akan kita selesaikan. Oleh kerana *population* kita sangat kecil. Saya tidak jangka Amerika hendak berdagangkan sangat dengan kita seperti yang di cakap oleh Yang Berhormat Kelana Jaya.

Akan tetapi konsep Malaysia sebagai sebuah negara merdeka berdaulat yang meletakkan asas dasar perniagaan dan diplomatik yang begitu jelas. Saya percaya jika kerajaan sendiri mengambil langkah-langkah yang lebih reformasi pada struktur ekonomi, kalau kita melihat struktur ekonomi kita sangat baik, sangat kukuh dan mampu untuk bersaing.

Akhirnya, saya cuba untuk melihat sekali lagi bahawa Jomo mengatakan...

■1040

Dr. Haji Noor Azmi bin Ghazali [Bagan Serai]: Yang Berhormat Rompin. Terima kasih Yang Berhormat Rompin, terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Tadi saya dengar Yang Berhormat Kelana Jaya kata ini isu geopolitik dan bukan isu ekonomi. Saya hendak tanya Yang Berhormat Rompin, kalau betul TPPA ini adalah geopolitik, kenapa Malaysia masih lagi bebas untuk melakukan dagangan dengan China dan juga boleh meneruskan *asset* yang ada China? Itu seteru dari US. Terima kasih.

Dato' Hasan bin Arifin [Rompin]: Ya, ekonomi dan *political economic* tidak boleh dipisahkan and *geopolitics* merupakan satu perkara yang pandai-pandai kita meletakkan diri kita Malaysia ini supaya kita dihormati. Saya hendak mengambil contoh Jomo, Jomo mengatakan...

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: [Bangun]

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Haji Ismail bin Haji Mohamed Said]: Yang Berhormat Shah Alam bangun lagi.

Dato' Hasan bin Arifin [Rompin]: Eh, cukuplah Yang Berhormat Shah Alam.

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: Macam mana cukup, belum lagi. Tak beri lagi peluang. Ini tadi kata bukan *economist*, *engineer*. Ahli yang lain tadi itu yang bangun itu semua *economist* kah?

Dato' Hasan bin Arifin [Rompin]: Tak, itu gurau sahaja. Gurauan di pagi hari.

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: Oh, gurauan sahaja. Boleh beri seminit sahaja?

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Haji Ismail bin Haji Mohamed Said]: Ya, Yang Berhormat Rompin.

Dato' Hasan bin Arifin [Rompin]: Boleh beri saya lima minit lagi, Tuan Yang di-Pertua? Saya hendak beri peluang Yang Berhormat Shah Alam ini.

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Haji Ismail bin Haji Mohamed Said]: Yang Berhormat Rompin tinggal satu minit sahaja.

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: Tak apalah, tak apalah. Kasihan Yang Berhormat Rompin.

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Haji Ismail bin Haji Mohamed Said]: Ya, sila.

Dato' Hasan bin Arifin [Rompin]: Kalau kita melihat, kalau saudara-saudara buka *website idfresearch.org*, a *very analytical research on* mengatakan bahawa Profesor Jomo punya itu adalah *misleading*. Dia menggunakan global *policy model*, tidak sesuai untuk dijadikan asas kepada untuk melihat dari segi *research on TPP*. Ini kalau saudara buka banyak secara *detail* dan *very analytical*, *very impressive finding*, *research by MIDF* tentang sebenarnya Profesor Jomo menggunakan kaedah yang tidak betul iaitu *the global...*

Seorang Ahli: Profesor Jomo mana tahu meniaga, dia bukan pernah berniaga.

Dato' Hasan bin Arifin [Rompin]: ...*The global policy model* yang ditulis oleh Profesor Jomo adalah tidak tepat dan ini adalah analisa yang lebih *economics*. Saya menghadiri seminar ekonomi itu yang Profesor Jomo itu. Saya menghadiri yang Profesor Jomo sebagai- saya tidak begitu *impressed*. Saya tahu dia UM, saya UM juga.

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: Yang Berhormat Rompin, Yang Berhormat Rompin, Dr Jomo ini dia terlibat di Amerika Syarikat, di *United Nations*. Saya rasa kalau kita hendak cakap, biarlah kita berdiri di bumi yang nyata.

Dato' Hasan bin Arifin [Rompin]: Tidak, saya...

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: Janganlah kita hendak kata kita lebih tahu daripada Dr. Jomo...

Dato' Hasan bin Arifin [Rompin]: Tidak, saya...

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: Ini bukan bermakna yang menulis dekat situ pun siapa? *Then, let's not have a very naive concept about geopolitics.* Kita anggap bahawa ekonomi ini tak ada *political interest*, bahawa Amerika Syarikat bukan dia hendak bertapak, *then* baca balik pada surat khabar berhubung dengan kenyataan China. Sejauh mana kebenaran kenyataan itu dan sekiranya ianya memang mainan geopolitik, adakah ianya sesuatu yang akan diisytiharkan oleh China bahawa mereka pun akan bertindak balas? Tidak semestinya, ini politik. So, kita hendak ambillah hakikat, *area* ini *area of inference of China*. Amerika Syarikat hendak masuk, dia hendak bertapak. *That is a political reality.*

Dato' Hasan bin Arifin [Rompin]: Dia sudah bertapak, dia sudah bertapak di sini. Sudah lama bertapak. Di Singapura sudah ada...

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: Lebih kukuh tapaknya, dia hendak lebih kukuh tapaknya. Lebih konkrit setelah dia lihat China semakin kuat. Hakikatnya China semakin kuat. Dulu China tak begitu berpengaruh tetapi sekarang ini suasana...

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Haji Ismail bin Haji Mohamed Said]: Ya, Yang Berhormat Shah Alam.

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: ...Saya terpaksa masuk pasal dia cakap banyak benda yang tak berapa betullah, Tuan Yang di-Pertua.

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Haji Ismail bin Haji Mohamed Said]: Yang Berhormat Shah Alam. Yang Berhormat Rompin. Ya, tadi Yang Berhormat Shah Alam kata kasihan Yang Berhormat Rompin, sekarang ini saya kata kasihan Yang Berhormat Shah Alam. Pertama, tak ikut peraturan. Kedua, tak dibenarkan oleh Yang Berhormat Rompin mencelah dan saya belum panggil lagi Yang Berhormat Shah Alam untuk mencelah. Sila Yang Berhormat Rompin, gulung.

Dato' Hasan bin Arifin [Rompin]: Akhirnya, masalah TPP ini adalah masalah perdagangan dan kita mahu Malaysia meletakkan asas yang kukuh kepada konsep perdagangan bebas dan tidak terpengaruh dengan- pokoknya kita tidak harus dijual beli, kita telah meletakkan asas yang kukuh. Dasar kita selama ini dan kita berdagang dengan China, kita berdagang dengan banyak negara seperti India, negara-negara berdagang yang lain dan saya menyeru supaya kerajaan setelah sains TPP ini, sains lagi dengan EU di mana Burma telah mendahului kita dengan telah sains dengan EU, *trade agreement* dengan EU dan pokoknya jangan kita dibeli, *political* kita mesti kuat, *economy structure* kita mesti kuat dan *statement* dari Bank Negara beberapa bulan yang lepas telah meletakkan negara kita mampu untuk bersaing di peringkat antarabangsa.

Pokoknya perkuatkan lagi, kaum bumiputera harus lebih proaktif dan kerajaan harus menaikkan *scheme education* dipertingkatkan, taraf penguasaan *skill* dipertingkatkan dan saya percaya Malaysia bangkit sebuah negara perdagangan bebas yang tidak boleh dijual beli oleh mana-mana kuasa besar tetapi bersaing dalam perdagangan dan dari segi politik berkawan dengan semua orang sama ada China, Amerika Syarikat, *Europe*, *South of Africa* dan semua sekali. *Insya-Allah*, kita akan menjadi negara maju pada masa yang akan datang. Terima kasih.

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Haji Ismail bin Haji Mohamed Said]: Ya, sila Yang Berhormat Serdang.

10.46 pg.

Dr. Ong Kian Ming [Serdang]: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua atas peluang ini untuk membangkitkan beberapa perkara tentang TPPA. Saya rasa Dewan yang mulia ini telah buat keputusan, *I think it is for conclusion, it is a done deal*, pada 4 Februari memang Perdana Menteri kita akan pergi ke New Zealand untuk menandatangani perjanjian TPP.

Jadi memandangkan bahawa keputusan saya rasa telah dibuat, walaupun kami di sebelah sini akan menolak TPPA ini dengan sebulat suara, saya hendak memberi satu cabaran kepada Menteri, saya hendak beri cabaran seperti berikut.

Jikalau pihak Menteri dan kementerian dan juga Kerajaan Barisan Nasional begitu yakin terhadap faedah yang akan dibawa oleh penyertaan Malaysia dalam perjanjian TPP ini, beranikah kerajaan untuk menubuhkan satu Jawatankuasa Pilihan Khas di Parlimen untuk memantau implementasi dan pelaksanaan TPP sepanjang dua tahun sebelum TPP ini dilaksanakan?

Saya rasa idea yang dicadangkan oleh Yang Berhormat Rompin tadi memang adalah satu idea yang perlu dipertimbangkan tetapi institut ini tidak ada apa-apa kuasa, *you don't have the power to call Ministers, to call civil servants* tetapi jikalau jawatankuasa seperti ini ditubuhkan, ada lebih suara dan juga ada lebih ketelusan. Saya hendak memberi cabaran ini supaya TPPA ni boleh dijalankan dengan cara yang lebih telus dan yang lebih terbuka.

Saya menunjukan perhatian Menteri kepada tiga sebab kenapa jawatankuasa seperti ini perlu ditubuhkan. Sebab yang pertama ialah untuk menyelia dan memantau sekurang-kurangnya 26 pindaan untuk 17 akta yang mesti dipinda untuk membolehkan Malaysia mematuhi syarat-syarat yang termaktub dalam perjanjian TPP. Saya rasa semalam Menteri telah memberi senarai pindaan undang-undang yang akan dilaksanakan dalam masa dua tahun ini. Saya hendak menumpukan perhatian kepada bab tentang isu buruh sebagai satu contoh kenapa jawatankuasa ini boleh memainkan peranan yang penting dengan melibatkan Ahli Parlimen dalam proses pemindaan undang-undang yang berkenaan dengan TPP.

Sebanyak sepuluh pindaan akan dilaksanakan akibat daripada Bab Buruh ataupun *Labor Chapter* di bawah TPPA ini. Ini termasuk, dengan izin, *the Trade Union Act 1958, The Industrial Relation Act 1967, The Passport Act 1966, The Minimum Standards of Housing and Amenities Act 1990, Private Employment Agencies Act 1981, the Anti-Trafficking in Persons Act 2007, Children and Young Persons Employment Act 1966, Sabah and Sarawak Labor Ordinance of Labor Chapter 19*.

Saya berpendapat bahawa sebahagian besar daripada pindaan ini boleh membawa manfaat kepada pekerja termasuk memperkukuhkan hak pekerja untuk mogok dan untuk menyenangkan proses pekerja untuk menubuhkan kesatuan kerja.

■1050

Saya rasa salah satu daripada syarat ILO yang mesti dipatuhi ialah untuk membenarkan buruh asing yang terlibat di dalam industri eksport untuk menyertai dan juga menubuhkan kesatuan pekerja. Jadi saya hendak tanya kerajaan khususnya Kementerian Sumber Manusia, adakah pihak kementerian telah membuat kajian terperinci untuk menentukan impak penyertaan pekerja asing di dalam kesatuan pekerja secara serentak? Saya pun ada terlibat di dalam bengkel *workshop* yang telah diatitkan oleh pihak kementerian saya rasa dua minggu dulu yang melibatkan semua Ahli Parlimen dan saya telah bertanya satu soalan tentang industri kelapa sawit.

Saya rasa mungkin pegawai itu pun ada di dalam Dewan ini, saya telah tanya sama ada kerajaan ada satu rancangan terperinci untuk menangani isu yang mungkin akan timbul jikalau terlalu banyak pekerja asing masuk ke dalam *National Union of Plantation Workers*. Saya beri contoh ya sekarang ini NUPW ini ada lebih kurang 50,000 ahli. Semua warganegara Malaysia dan pada masa yang sama anggaran jumlah buruh asing yang bekerja di ladang kelapa sawit ini lebih daripada 500,000 pekerja.

Baru-baru ini saya rasa Kementerian Dalam Negeri telah mengumumkan bahawa tambah lagi 1.5 juta pekerja Bangladesh untuk bekerja di ladang kelapa sawit. Jadi saya hendak tanya menteri dan kementerian yang berkenaan. Adakah pertimbangan ataupun rancangan yang telah diatitkan jikalau semua pekerja asing ini masuk ke dalam NUPW dan ambil semua jawatan yang tinggi menjadi pemimpin ataupun mereka menubuhkan satu lagi kesatuan yang lain yang akan menuntut hak yang akan lebih memihak kepada pekerja asing di industri ini? Saya rasa ini adalah sesuatu yang belum dikaji dengan baik oleh bukan sahaja oleh MITI tetapi semua kementerian yang terlibat.

Saya difahamkan bahawa kementerian-kementerian yang terlibat akan pergi ke setiap kementerian untuk tanya *opinion*, tanya pandangan mereka dan juga untuk menilai bagaimana isu buruh asing ini dalam kesatuan ini akan ditangani. Saya rasa jikalau kita ada satu jawatankuasa pilihan khas yang ada pihak sebelah sini, ada pihak sebelah sana semalam saya juga dengar Yang Berhormat Parit Sulong juga melaungkan pandangan beliau dan dia juga khuatir terhadap isu ini.

Jadi itu sebab pertama sebab saya rasa jawatankuasa ini perlu ditubuhkan. Sebab kedua ialah untuk memberikan hak dan kuasa kepada jawatankuasa ini untuk memantau perubahan dari segi prosedur dan piawaian yang akan dilaksanakan untuk mematuhi syarat-syarat TPPA.

Tuan Yang di-Pertua, bukan semua pindaan yang akan dibuat akibat daripada TPPA ini akan melibatkan pindaan undang-undang. Ada banyak pindaan yang mesti dibuat dari segi prosedur, dari segi pekeliling dan sebagainya. Saya rasa semalam pihak Menteri pun telah mengeluarkan *statement* kata *treasury ordinances must be changed* dan sebagainya. Saya rasa semua ini akan dibuat secara tidak begitu telus atau tidak diberitahu kepada orang ramai. Akan tetapi jikalau kita ada jawatankuasa yang boleh memantau proses ini yang boleh kata okey ini adalah baik dan ini mungkin boleh ditambah baik lagi ini akan menambahkan lagi ketelusan proses melaksanakan.

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Haji Ismail bin Haji Mohamed Said]: Ya, Yang Berhormat Parit Sulong dan Yang Berhormat Kota Tinggi bangun.

Dr. Ong Kian Ming [Serdang]: Saya beri Yang Berhormat Parit Sulong.

Dato' Noraini binti Ahmad [Parit Sulong]: Terima kasih Yang Berhormat Serdang dan juga terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Saya mendengar hujahan yang dibuat oleh Yang Berhormat Serdang tadi dan saya kira cadangan Yang Berhormat Serdang itu adalah satu cadangan yang munasabah. Ada sebab kita akan ada banyak *amendment* yang akan dibuat jadinya mungkin juga sehaluan dengan apa Yang Berhormat Serdang katakan tadi mungkin perkara ini boleh dipertimbangkan oleh pihak kerajaan agar yang pentingnya pelaksanaan itu nanti akan dibuat dengan cara baik. Cuma apa yang saya harapkan Yang Berhormat Serdang, agar ia tidak dijadikan satu platform untuk kita berpolitik.

Saya harap pihak kerajaan juga dapat mempertimbangkan apa yang telah disuarakan oleh Yang Berhormat Serdang itu tadi terima kasih.

Dr. Ong Kian Ming [Serdang]: Terima kasih Yang Berhormat Parit Sulong saya...

Datuk Noor Ehsanuddin bin Mohd. Harun Narrashid [Kota Tinggi]: Saya nak tanya sikit boleh?

Dr. Ong Kian Ming [Serdang]: Tentang apa?

Datuk Noor Ehsanuddin bin Mohd. Harun Narrashid [Kota Tinggi]: Tentang tadi...

Dr. Ong Kian Ming [Serdang]: 3066.

Datuk Noor Ehsanuddin bin Mohd. Harun Narrashid [Kota Tinggi]: Bukan.

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Haji Ismail bin Haji Mohamed Said]: Dia ini Yang Berhormat sila-sila.

Datuk Noor Ehsanuddin bin Mohd. Harun Narrashid [Kota Tinggi]: Pendek sahaja terima kasih Yang Berhormat Serdang. Saya tertarik tadi deliberasi Yang Berhormat Serdang tentang bahawa Pakatan semua sudah tidak setuju sudah, makna kita belah sana tidak setuju. Akan tetapi saya hendak tanya, sebenarnya semalam *Malaysian and American Electronic Electrical Institute* buat *statement* supaya masuk saya faham. Ini kerana mereka akan *one of the biggest*, dengan izin, *beneficiary of wood industry, plastic industry, textile industry* akan dapat banyak *benefit* daripada TPPA ini.

Tetapi saya hendak juga bertanya kepada Yang Berhormat Serdang kalau ini berlaku *you* tidak setuju ataupun Yang Berhormat Serdang tak setuju atau sebelah sini tak setuju kemungkinan besar kesan besar kalau kita tak masuk TPPA kilang-kilang besar, elektrik-elektronik ini banyak di Lembah Klang, banyak di Pulau Pinang, Kulim Hi-Tech.

Dr. Ong Kian Ming [Serdang]: Okey.

Datuk Noor Ehsanuddin bin Mohd. Harun Narrashid [Kota Tinggi]: Jadi kalau ini berlaku, saya tak habis lagi sikit lagi soalan, tadi cabaran...

Dr. Ong Kian Ming [Serdang]: Cukuplah, cukup. Tanya soalan, tanya soalan.

Datuk Noor Ehsanuddin bin Mohd. Harun Narrashid [Kota Tinggi]: Cabaran tadi sekejap, cabaran tadi supaya kita *monitor*. Selepas ini kalau kita setuju TPPA kita *sign* dan ada pertambahan jadi itu bukanlah kredit kepada DAP, sebab DAP tidak bersetuju ataupun pihak yang di sana tak setuju. Sebab pertumbuhan ini berlaku kalau tidak berlaku TPPA akan terkesan atau mendatar.

Dr. Ong Kian Ming [Serdang]: Tanya soalanlah.

Datuk Noor Ehsanuddin bin Mohd. Harun Narrashid [Kota Tinggi]: Itu saya tanya ini *you* faham tak soalan ini?

Seorang Ahli: Duduk!

Datuk Noor Ehsanuddin bin Mohd. Harun Narrashid [Kota Tinggi]: Jadi ini penerangan yang jelas sebab tadi belah sana menolak, tetapi pertumbuhan yang berlaku selepas ini bukanlah kredit kepada belah sana ia hanya kepada kerajaan kerana berwawasan jauh untuk tanya TPPA ini. Jadi saya minta penjelasan. Terima kasih.

Dr. Ong Kian Ming [Serdang]: Okey saya rasa Yang Berhormat Kota Tinggi tidak begitu mungkin sebab apabila saya kata ini *is a done deal it's a confirmed conclusion* TPPA ini akan ditandatangani jadi tidak ada isu tentang TPPA Malaysia tak masuk TPPA dan sebagainya.

Datuk Noor Ehsanuddin bin Mohd. Harun Narrashid [Kota Tinggi]: Tak, *the problem is* pihak sana tak setuju- DAP tak setuju lagi.

Dr. Ong Kian Ming [Serdang]: Saya beri kepada Yang Berhormat Shah Alam, saya beri kepada Yang Berhormat Shah Alam.

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: Terima kasih Yang Berhormat Serdang. Saya rasa Yang Berhormat Kota Tinggi tak faham. Sudah ada buat kajian daripada *PricewaterhouseCoopers* dia kata impak TPPA dari segi perdagangan tidak banyak. *The growth is only 1 percent* kalau tidak ada TPPA pun tak apa *we have been surviving all this while without TPPA* kita ada *Free Trade Agreement* dengan negara-negara yang lain apa masalahnya.

Datuk Noor Ehsanuddin bin Mohd. Harun Narrashid [Kota Tinggi]: Yang Berhormat Shah Alam in *PwC Report*. Yang Berhormat Shah Alam ha ini. Yang Berhormat Shah Alam.

Dato' Wira Othman bin Abdul [Pendang]: Siapa bercakap ini. Oi duduklah!

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: Ini merupakan satu pandangan. *You* dengarlah, saya tengah jawab! Yang Berhormat Kota Tinggi duduklah, Yang Berhormat Kota Tinggi tak boleh jawab soalan saya hendak jawab duduklah.

Dr. Ong Kian Ming [Serdang]: Saya bagi kepada Yang Berhormat Shah Alam. Sila duduk.

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: Ini *floor* saya fasal Yang Berhormat Serdang beri kepada saya. Kena ikutilah perbahasan, ia hanya satu pandangan, satu pandangan menyatakan bahawa tanpa TPPA Malaysia maka akan bankrap dan sebagainya. Ada yang kata ada TPPA, tidak ada TPPA pun pasti bankrap, ada kata ada TPPA pun, tak ada TPPA pun sama saja so ia satu pandangan. Buat apa hendak kecohkan so apa yang penting sekarang ini...

Datuk Noor Ehsanuddin bin Mohd. Harun Narrashid [Kota Tinggi]: Bukan hendak fikir keburukan *just misleading*. *You* punya tanggungjawab pandangan mesti tidak *misleading*, tidak menakut-takutkan dan tidak memberikan keadaan sebenar. Dalam *PwC* pun...

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: *PricewaterhouseCoopers* punya kajian. You kena *study that is made by the Parliament...* [Dewan riuh]

Datuk Noor Ehsanuddin bin Mohd. Harun Narrashid [Kota Tinggi]: Yang Berhormat Shah Alam...

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: Cukup, cukup!

Datuk Noor Ehsanuddin bin Mohd. Harun Narrashid [Kota Tinggi]: Yang Berhormat Shah Alam *misleading*.

Dr. Ong Kian Ming [Serdang]: Okey saya memang ada baca banyak kenyataan media dan sebagainya bahawa TPPA ini akan membawa kebaikan dari segi *transparency, government procurement, anti-corruption* dan sebagainya. Jikalau memang perkara ini akan berlaku berilah bukti kepada jawatankuasa. Tubuhkan jawatankuasa ini selepas itu beri bukti kepada jawatankuasa yang perubahan dari segi prosedur di antara piawaian yang akan dilaksanakan memang akan membawa kebaikan dari segi *transparency* dan *corruption*.

Sebab ketiga kenapa saya cadangkan dan berikan cabaran ini kepada pihak kementerian untuk menubuhkan jawatankuasa ini ialah untuk memastikan bahawa proses *certification* yang akan dijalankan oleh Kerajaan Amerika Syarikat boleh dilakukan dengan secara telus.

Saya rasa mungkin ada beberapa Ahli Parlimen dekat sini tidak begitu faham tentang *process certification*, saya hendak maklumkan kepada Dewan yang mulia ini proses *certification* adalah satu proses yang unik yang hanya diamalkan oleh kerajaan Amerika Syarikat. Presiden Amerika Syarikat diwajibkan untuk memberikan satu laporan kepada Kongres Amerika Syarikat iaitu *House of Representatives* dan *Senate* untuk setiap negara yang menandatangani perjanjian perdagangan bebas dengan Amerika Syarikat. Laporan itu dibuat untuk memastikan bahawa negara tersebut, mana-mana negara telah mematuhi syarat-syarat FTA yang berkenaan dan proses ini dikenali sebagai proses *certification*.

■1100

Apa yang kami bimbangkan ialah dalam *certification process* ini ada kemungkinan besar yang akan- pihak yang membuat *certification process* ini akan dipengaruhi oleh pihak-pihak yang mewakili kepentingan korporat terutamanya syarikat-syarikat besar dan industri besar, misalnya *pharmaceutical industry*. Ruang yang diberikan kepada Kerajaan Amerika Syarikat untuk menentukan mana-mana syarat di bawah TPPA yang sudah atau belum dilaksanakan memang luas.

Saya beri satu contoh mungkin ada lobi daripada *soya bean*. Mereka kata okey, letak tekanan kepada Kerajaan Amerika Syarikat supaya memperketatkan lagi *manufacturing process* ataupun proses mendapatkan kelapa sawit dari ladang kelapa sawit. Ini memang akan menjejaskan industri di Malaysia. Kalau proses ini dipengaruhi oleh pihak-pihak yang tertentu, dan memaksa Kerajaan Malaysia untuk *change a process* ataupun meminda undang-undang dengan cara yang tidak adil kepada syarikat-syarikat di Malaysia, ini memang merupakan sesuatu yang membimbangkan. *There is a lot of room*, dengan izin *for interpretation on the part of the US administration in selecting what to and what not to emphasize*. Yang Berhormat Shah Alam, nah.

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: Tanya sahaja kepada Yang Berhormat Serdang. Dia mungkin- terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Cadangan untuk tubuhkan Jawatankuasa Khas Pilihan Parlimen ini memang satu cadangan yang baik yang kita setuju sepenuhnya. Akan tetapi kita kena juga tentukan *terms of reference* sama ada jawatankuasa ini boleh menentukan sama ada proses ratifikasi itu perlu dilaksanakan ataupun tidak. Kalau kita buat satu jawatankuasa tetapi keputusan jawatankuasa ini tidak diambil endah oleh pihak eksekutif, ini pun tidak bermakna.

So, maknanya *terms of reference* jawatankuasa pilihan ini mesti jelas bahawa keputusan berhubung dengan ratifikasi akhirnya dalam tempoh dua tahun itu, mesti ada kuasa untuk menentukan ataupun sebaliknya. Ini yang pertama.

Kedua, tentang soal proses *certification* ini yang dilakukan oleh Amerika Syarikat. Saya rasa kalau Ahli Parlimen Barisan Nasional masih tidak nampak ini sebagai satu penjajahan di mana *sovereignty* negara kita tercabar di mana semua ditentukan oleh Amerika Syarikat, saya tidak tahu lah apa nak kata lagi. Terima kasih.

Dr. Ong Kian Ming [Serdang]: Saya memang setuju dengan pandangan Yang Berhormat Shah Alam. Saya harap jikalau pihak Menteri itu setuju dengan cadangan dan cabaran saya untuk menubuhkan satu jawatankuasa ini tidak semacam Jawatankuasa Pilihan Khas tentang sistem pilihan raya yang telah dibuat pada tahun 2012 di mana kebanyakan syor-syor yang dikeluarkan itu diabaikan, *ignored by the government*.

Jadi saya rasa itu adalah isu yang penting yang perlu dipertimbangkan oleh kementerian. Saya nak *landing*, nak *end*.

Dato' Noraini binti Ahmad [Parit Sulong]: Yang Berhormat Serdang, sedikit sahaja.

Dr. Ong Kian Ming [Serdang]: Tadi dah cakap lah.

Dato' Noraini binti Ahmad [Parit Sulong]: Sambung lagi, sedikit lagi.

Dr. Ong Kian Ming [Serdang]: Okey okey.

Dato' Noraini binti Ahmad [Parit Sulong]: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Saya hendak ucapkan tahniah kepada Yang Berhormat Serdang di atas hujahan yang diberikan dan juga dengan segala cadangan dan jawatankuasa tersebut yang mana saya rasa ianya elok dan saya juga pun setuju. Jadi secara tidak langsung semua yang tadi Yang Berhormat Serdang dan juga celahan-celahan terutamanya daripada Yang Berhormat Shah Alam menunjukkan Yang Berhormat Serdang sebenarnya setuju dengan TPPA ini. Cuma hendak menambah baik sahaja. Macam mana itu?

Dr. Ong Kian Ming [Serdang]: Saya hendak maklumkan bahawa saya memang akan tolak TPPA... [*Tepuk*] Apa yang saya hujah sekarang ialah *I'm facing the reality*. Ia memang akan dilaksanakan, jadi apa yang saya hendak buat ialah memberi cadangan supaya proses ini boleh diperbaiki. Yang Berhormat Shah Alam, beri saya habiskan.

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: [*Bangun*] Kita hendak tentukan ratifikasi itu ditolak. Tandatangani pun tandatangan fasal dah orang semua dah dapat arahan untuk ikut dan *toe the party line, so you all will sokong*... [*Dewan riuh*] Kita dah tahu dah. Kita nak tentukan ratifikasi itu dalam dua tahun itu kita dapat, *insya-Allah*.

Datuk Noor Ehsanuddin bin Mohd. Harun Narrashid [Kota Tinggi]: Saya ingat Yang Berhormat Shah Alam pun *toe the line* juga... [*Dewan riuh*]

Beberapa Ahli: [*Bercakap tanpa menggunakan pembesar suara*]

Dato' Noraini binti Ahmad [Parit Sulong]: Dapat arahan tolak, dia dapat arahan tolak Yang Berhormat Shah Alam ini. Akan tetapi sebenarnya dalam hati hendakkan TPPA... [*Dewan riuh*]

Dr. Ong Kian Ming [Serdang]: Menjadi pengerusi kepada jawatankuasa ini lah, mungkin lah mungkin.

Datuk Noor Ehsanuddin bin Mohd. Harun Narrashid [Kota Tinggi]: Akan tetapi Yang Berhormat Serdang dah tolak, *take note* ya. Yang Berhormat Serdang semua tolak... [*Dewan riuh*]

Datuk Dr. Makin @ Marcus Mojigoh [Putatan]: [*Bangun*] Yang Berhormat Serdang, boleh?

Dr. Ong Kian Ming [Serdang]: Sudah cukup, saya hendak *landing*.

Dato' Wan Mohammad Khair-il Anuar Wan Ahmad [Kuala Kangsar]: Yang Berhormat Serdang, sedikit... [*Dewan riuh*]

Dr. Ong Kian Ming [Serdang]: Saya hendak beri satu *warning* jikalau lobi farmaseutikal ini. Tak nak bagi, tak nak bagi.

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Haji Ismail bin Haji Mohamed Said]: Yang Berhormat Serdang, ya Yang Berhormat Serdang sila gulung.

Dr. Ong Kian Ming [Serdang]: Ya, ya. Akan tetapi jikalau lobi korporat di lobi farmaseutikal ataupun ubat memberi tekanan yang besar kepada kongres, ada juga kemungkinan yang besar perubahan yang tertentu akan diberikan kepentingan kepada pihak yang bertanggungjawab untuk melaksanakan proses *certification* ini misalnya untuk memperkukuhkan perlindungan paten untuk ubat *biologics*.

Last point ya, saya nak rujuk mungkin kepada- Yang Berhormat Bagan Serai ada tak? Kalau tak ada tak apa lah. Okey, jadi untuk memberi keyakinan yang lebih kepada Ahli Parlimen, jawatankuasa boleh memberi pengesahan kepada kementerian yang terlibat bahawa proses *certification* ini memang dijalankan dengan telus dan tidak memberi kepentingan kepada mana-mana sektor bukan sahaja pihak pembangkang yang perlu diberikan peluang untuk menilai proses *certification* ini, tetapi pihak *backbenchers* seperti Yang Berhormat Parit Sulong juga mesti sedar tentang proses penting seperti ini.

Saya harap pihak Yang Berhormat Menteri boleh mempertimbangkan cabaran saya dengan sewajarnya dan mengambil peluang untuk menerima cabaran saya, terima kasih.

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Haji Ismail bin Haji Mohamed Said]: Ya, Yang Berhormat Sik.

11.07 pg.

Dr. Mansor bin Haji Abd. Rahman [Sik]: *Assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh*. Salam sejahtera dan salam 1Malaysia. Terima kasih Tuan Yang di-Pertua yang memberi peluang kepada saya menyertai perbahasan dalam sesi Parlimen yang khusus dan bersejarah ini.

Saya ingin bercakap berkenaan dengan ubat-ubatan farmaseutikal dan harta intelek dalam perubatan dan kesihatan dalam TPPA ini. Walaupun bahagian kesihatan dan perubatan ini satu bahagian daripada dalam perjanjian TPP tetapi saya lihat isu dalam ini menjadi satu isu yang besar seperti mana kelmarin, Bagan hingga Bagan macam dia jadi pakar dalam hukum hakam mengatakan bahawa kita akan berdosa kalau kita undi sokong TPPA. Yang Berhormat Bagan mana? Tidak ada hari ini.

Tuan Yang di-Pertua, sehubungan dengan TPPA ini terdapat beberapa isu sensitif yang diracuni kepada rakyat Malaysia contohnya isu yang digembar-gemburkan sebelum ini ialah kononnya hampir 80 peratus harga ubat akan menjadi mahal sehingga mencecah 1000 peratus daripada harga sekarang. Ini kerana kononnya ubat generik yang lebih murah tidak boleh dijual lagi kononnya Malaysia terikat menggunakan ubat paten yang dihasilkan oleh syarikat farmaseutikal dari luar negara. Kesannya akan menyukarkan pesakit berpendapatan rendah dan sederhana kerana kos untuk mendapatkan ubatan menjadi sangat tinggi. Saya menyangkal dakwaan ini kerana ianya adalah tidak benar sama sekali.

Tuan Yang di-Pertua, saya akan menerangkan bagaimana dakwaan TPPA akan menaikkan harga ubat adalah tidak benar. Saya tidak kata harga ubat tidak akan naik... [Dewan riuh] Saya tidak kata, dengar betul-betul.

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Haji Ismail bin Haji Mohamed Said]: Yang Berhormat.

Dr. Mansor bin Haji Abd. Rahman [Sik]: Dengar betul-betul. Saya tidak kata harga ubat tidak akan naik tetapi apa yang saya kata ialah harga ubat tidak akan naik disebabkan oleh TPPA. Nanti saya akan cerita macam mana. Akan tetapi harga ubat, harga ubat ini macam harga barang lain juga. Mungkin dia naik, mungkin dia turun. Akan tetapi harga ubat ini selepas perjanjian TPPA kalau kita bercakap berkenaan TPPA, kalau dia naik pun dia naik disebabkan oleh faktor-faktor lain seperti faktor *currency* atau bahan mentah tetapi bukan disebabkan oleh TPPA.

Dato' Takiyuddin bin Hassan [Kota Bharu]: Ubat apa tak naik itu, Yang Berhormat Sik?

Dato' Wan Mohammad Khair-il Anuar Wan Ahmad [Kuala Kangsar]: Yang Berhormat Sik, boleh mencelah sedikit?

Dr. Mansor bin Haji Abd. Rahman [Sik]: Saya hendak terang, nanti tak sempat nak terang ini.

Dato' Wan Mohammad Khair-il Anuar Wan Ahmad [Kuala Kangsar]: Sedikit sahaja, harga ubat. Nak tanya satu soalan sahaja. Kalau kita tak *sign* TPPA ini, adakah harga ubat tidak naik? Sudah tentu harga ubat ini dia bergantung kepada *market forces*, seperti mana yang telah disebutkan. Jadi itu kita kena *clear* kan.

Dr. Mansor bin Haji Abd. Rahman [Sik]: Kita tidak boleh kata sama ada naik ataupun tidak naik, kita *sign* ataupun tidak *sign*, ada faktor-faktor lain yang boleh menyebabkan harga barang termasuk harga ubat naik. Akan tetapi *as far as the TPPA is concerned*, harga ubat tidak naik disebabkan oleh kita buat perjanjian TPPA ini. Saya akan bagi tahu.

■1110

Berdasarkan kajian yang telah dilaksanakan untuk memahami kenapa TPPA tidak akan menaikkan harga ubat, kita kena faham mendalami perkara-perkara berkaitan dengan industri farmaseutikal. Apakah itu harta intelek, paten, generik, *biologic*, *biosimilar*, *patent term adjustment*, hak eksklusif data, *access window* dan persetujuan dalam TPPA?

Dari sudut industri farmaseutikal, kajian yang telah dilaksanakan oleh *University of British Colombia* pada tahun 2011 mengenai kos pembangunan R&D farmaseutikal, kajian tersebut mendapati bahawa anggaran kos R&D bagi mencipta sesuatu ubat adalah di antara USD350 juta hingga USD3.5 bilion.

Kajian ini menunjukkan bahawa kos R&D bagi mencipta suatu ubat berinovasi adalah sangat mahal dan sangat berisiko tinggi. Oleh sebab itu, terdapat banyak pelaburan R&D di dalam pembangunan ubat-ubatan tidak memberikan keuntungan kerana kegagalan produk-produk berkenaan di peringkat fasa ujian klinikal.

Berdasarkan laporan *World Intellectual Property Report 2011* pula yang dilaksanakan oleh *World Intellectual Property Organization* (WIPO), perlindungan harta intelek telah dikenal pasti sebagai salah satu insentif yang berguna untuk menggalakkan syarikat-syarikat swasta untuk membuat pelaburan yang tinggi di dalam bidang R&D farmaseutikal.

Tidak ada mana-mana dalam negara di dalam dunia ini yang mampu melabur sebegitu banyak wang untuk mencipta sesuatu ubat. Dengan itu, insentif perlu diberi bagi menggalakkan pihak swasta untuk meneruskan pembangunan R&D demi kebaikan manusia sejagat.

Industri farmaseutikal menggunakan paten iaitu sejenis kaedah harta intelek. Paten adalah satu perisai ataupun satu cara untuk menjaga sesuatu ubat yang dicipta oleh sesuatu syarikat supaya orang lain ataupun syarikat lain tidak boleh meniru ubat tersebut.

Tuan Yang di-Pertua, Akta Paten 1983 menjaga perlindungan paten di Malaysia, di mana sesuatu reka cipta boleh dipatenkan. Sebelum TPPA, tempoh perlindungan paten di Malaysia ialah 20 tahun. Selepas TPPA, tempoh paten tetap tidak berubah iaitu masih 20 tahun.

Akan tetapi, dalam perjanjian TPP ini jika terdapat masalah-masalah tertentu seperti kelewatan pendaftaran paten mengambil masa lebih daripada lima tahun, atau jika terdapat kelewatan yang tidak munasabah dalam mendaftarkan kegunaan ubat-ubatan baru oleh KKM (MoH), paten perlu dilanjutkan.

Sebagai contoh, sekiranya lewat satu hari, paten perlu ditambah satu hari. Jika lewat satu tahun, maka paten perlu ditambah satu tahun. Inilah mekanisme yang kita kenali sebagai *patent term adjustment*. Ini termasuk di dalam Artikel 18.46 dan Artikel 18.48 TPPA, Bab Harta Intelek.

Namun di sini ingin saya tekankan bahawa kerajaan kita adalah kerajaan yang cekap dan *track record* sebelum ini, menunjukkan kerajaan dapat menyelesaikan pendaftaran paten dilakukan di bawah lima tahun.

Bagi ubat-ubatan baru pula, kerajaan menyelesaikan pendaftaran kegunaan ubat baru ini dalam masa satu tahun sahaja. Sedangkan Singapura mendaftarkan ubat-ubatan baru di negara mereka dalam tempoh dua tahun. Itu pun diterima oleh semua negara TPP.

Oleh itu, dakwaan bahawa TPPA akan melanjutkan tempoh paten disebabkan oleh kelewatan daftar paten dan kelewatan daftar pengguna ubat-ubat baru adalah tidak benar. Ini kerana kerajaan telah terbukti selama ini dapat mendaftar paten dan mendaftar ubat-ubat baru dalam tempoh yang telah ditetapkan.

Tuan Yang di-Pertua, terdapat juga dakwaan bahawa TPPA akan melanjutkan paten sehingga 40 tahun. Jika terdapat penemuan ubat yang sama tetapi boleh digunakan untuk penyakit yang lain, saya ambil contoh ubat yang bernama Sildenafil. Sildenafil ini *trademark* ia Viagra. Ini ada cerita panjang tetapi saya tak mahu cerita.

Dr. Haji Noor Azmi bin Ghazali [Bagan Serai]: Baru semua orang buka mata. Semua orang sudah terjaga sekarang.

Dr. Mansor bin Haji Abd. Rahman [Sik]: Saya ambil contoh ubat ini sildenafil ataupun *trademark* ia Viagra di mana mula-mula digunakan untuk penyakit *erectile dysfunction*. *Erectile dysfunction* ini ia naiklah, untuk naik. Naik tanggakah, naik apakah, tidak tahulah. Akan tetapi, tiba-tiba ubat ini juga dibuktikan dapat digunakan dalam penyakit *pulmonary hypertension*.

Ingin saya tegaskan di sini, dasar paten kerajaan sebelum ini, sekarang, sebelum TPPA ditandatangani. Dasar paten kerajaan sememangnya telah memberi perlindungan paten bagi kegunaan kedua. Paten bagi kegunaan pertama tidak terganggu dan tidak bertambah. Jika Viagra telah diberi paten 20 tahun dan contohnya kalau Viagra sudah masuk dalam Malaysia 15 tahun, maka patennya hanya ada lima tahun lagi, tidak bertambah. Kalau sudah habis patennya maknanya ia sudah tidak ada paten.

TPPA tidak menukar dasar kerajaan yang dilakukan sebelum ini. Paten pertama bagi penyakit *erectile dysfunction*, paten kedua pula adalah bagi penyakit *pulmonary hypertension* walaupun ubat itu sama iaitu sildenafil.

Paten kedua tidak melanjutkan paten pertama. Kena faham. Maknanya paten pertama itu kalau tidak habis lagi, tidak tambah sampai 40 tahun. Okey, baik.

Seandainya doktor ataupun pengamal perubatan menggunakan sildenafil yang ditulis atau *prescribed*, dimaksudkan untuk merawat *pulmonary hypertension*, bagi tujuan *erectile dysfunction*, ia ambil sildenafil yang ditulis untuk merawat *pulmonary hypertension*, beri kepada pesakit, *erectile dysfunction*, apa yang berlaku?

Isu ini adalah hanya merupakan isu etika bukan isu harta intelek. Bukan isu IP dan tidak ada kena mengena dengan TPPA. Okey, *clear*?

Beberapa Ahli: *Clear*.

Dr. Mansor bin Haji Abd. Rahman [Sik]: Tuan Yang di-Pertua, sekarang saya ingin menerangkan apa itu *data exclusivity*.

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Haji Ismail bin Haji Mohamed Said]: Yang Berhormat Sik, Yang Berhormat Bukit Gantang dan Yang Berhormat Kota Bharu sudah *clear* sudah itu.

Dr. Mansor bin Haji Abd. Rahman [Sik]: Akan tetapi sebelum itu, kita mesti...

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Haji Ismail bin Haji Mohamed Said]: Yang mendengarnya Yang Berhormat Pasir Mas, dia senyum sahaja.

Dr. Mansor bin Haji Abd. Rahman [Sik]: Kita mesti memahami perbezaan ubat yang dikeluarkan oleh syarikat asal dan ubat yang dikeluarkan oleh syarikat yang meniru syarikat asal. Saya kena cerita ini semua supaya kita faham, sama ada ubat akan naik harga atau tidak naik harga.

Meniru di sini maksudnya bukan bermaksud ubat tiruan tetapi syarikat lain meniru ramuan ubat yang dicipta oleh syarikat asal. Kalau ubat itu menggunakan bahan kimia yang ditiru itu dipanggil generik. Kalau ubat itu adalah ubat *biologic* seperti vaksin, ubat yang ditiru itu dipanggil *biosimilar*.

Syarikat asal yang mengeluarkan ubat original yang dipatenkan akan membuat ujian klinikal bagi membuktikan ubat itu berkesan dan selamat untuk kegunaan. Syarikat lain pula yang meniru syarikat asal dan mengeluarkan ubat generik tidak perlu membuat ujian klinikal.

Oleh sebab itulah ubat paten mahal. Ujian klinikal dan bermacam-macam lagi proses dalam R&D adalah mahal sepertimana yang saya sebutkan tadi. Ubat generik yang dibentuk oleh syarikat-syarikat lain murah sebab bukan setakat mereka tidak melakukan ujian klinikal tetapi tidak membuat apa-apa R&D.

Ujian klinikal inilah yang menyebabkan syarikat original ada data klinikal, ini penting. Disebabkan kos yang tinggi untuk membuat ujian klinikal, data-data hasil daripada ujian klinikal ini perlu dilindungi ataupun perlu dijaga. Ini kita panggil *data exclusivity*. Ini terdapat di dalam Artikel 18.50, Bab Harta Intelek TPPA.

Sebelum TPPA, tempoh perlindungan *data exclusivity* yang saya sebut tadi adalah lima tahun.

■1120

Selepas TPPA, tempoh perlindungan *data exclusivity* tetap tidak berubah iaitu masih lima tahun. Maka ini bermakna dalam masa lima tahun data ini tidak boleh didedahkan kepada pihak ketiga di mana pihak ketiga ingin meniru dan membuat ubat generik yang murah.

Bagi menggalakkan syarikat asal, Kerajaan Malaysia ada insentif, ada satu usaha. Bagi menggalakkan syarikat asal memperkenalkan ubat-ubat baru di negara kita dengan cepat, kerajaan telah mensyaratkan supaya *data exclusivity* tadi diberikan hanya jika ubat-ubat mereka didaftarkan di dalam Malaysia dalam masa satu setengah tahun ataupun 18 bulan daripada dia mula-mula daftar ubat itu di mana-mana tempat dalam dunia.

Ini... [Disampuk] Yang Berhormat Jelebu jangan bagi jerebulah. Relaks. Ini kita panggil "*access window*". Waktu satu setengah tahun ini kita bagi masa pada syarikat ubat, Malaysia bagi masa cepat-cepat datang daftar, kalau hendak pasar di Malaysia cepat-cepat selepas kamu daftar kali pertama di mana-mana dalam dunia ini, kita beri satu setengah tahun untuk daftar di dalam Malaysia. Ini ada sebab. Kerajaan Malaysia buat ini adalah untuk menjaga supaya waktu paten ataupun waktu yang kita jaga ubat itu orang lain tidak boleh tiru, jangan jadi panjang dan juga baik untuk rakyat. Kerajaan jaga rakyat sampai tahap itu. Dia tengok terperinci undang-undang sampai situ.

Access window ini juga menghalang dari syarikat ubat original...

Datuk Dr. Makin @ Marcus Mojigoh [Putatan]: Boleh? Yang Berhormat Sik?

Dr. Haji Noor Azmi bin Ghazali [Bagan Serai]: Yang Berhormat Sik.

Dr. Mansor bin Haji Abd. Rahman [Sik]: Tolong Yang Berhormat Putatan. Saya ada banyak hendak cerita hendak beri faham. Bukan setakat Yang Berhormat sahaja, yang di luar sana pun kena faham.

Dr. Haji Noor Azmi bin Ghazali [Bagan Serai]: Yang Berhormat Bagan Serai. Saya hendak tanya, penting.

Datuk Dr. Makin @ Marcus Mojigoh [Putatan]: Tidak, tidak. Ini *molecule* ...

Dr. Mansor bin Haji Abd. Rahman [Sik]: Sahabat saya...

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Haji Ismail bin Haji Mohamed Said]: Ya Yang Berhormat Sik, yang mana satu? Ada dua yang bangun atau tidak beri pencilahan.

Dr. Mansor bin Haji Abd. Rahman [Sik]: Saya yang dekat dahulu. Yang Berhormat yang dekat dahulu, sahabat saya ini tetapi...

Datuk Dr. Makin @ Marcus Mojigoh [Putatan]: Mentang-mentang dia doktor, aku bukan doktor.

Dr. Mansor bin Haji Abd. Rahman [Sik]: Sekejap lagi ya. Akan tetapi pendek sahaja tahu.

Dr. Haji Noor Azmi bin Ghazali [Bagan Serai]: Terima kasih Yang Berhormat Sik.

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Haji Ismail bin Haji Mohamed Said]: Ya. Pendek sahaja, sesuai dengan yang berdua berucap [*Ketawa*]

Dr. Haji Noor Azmi bin Ghazali [Bagan Serai]: Yang Berhormat Sik, pendek-pendek jangan sebut, Yang Berhormat Parit marah, Yang Berhormat Putatan marah.

Dato' Haji Mahfuz bin Haji Omar [Pokok Sena]: Sama-sama pendek tidak apalah.

Dr. Haji Noor Azmi bin Ghazali [Bagan Serai]: Ya, sensitif.

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Haji Ismail bin Haji Mohamed Said]: Sila, sila.

Dr. Haji Noor Azmi bin Ghazali [Bagan Serai]: Yang Berhormat Sik saya hendak tanya, saya dengar dengan teliti perbincangan Yang Berhormat Sik yang cukup relax. Kalau betul apa yang Yang Berhormat Sik kata tadi bahawa ubat naik bukan sebab TPPA, sudah nyata dan jelas sekali pembangkang ini telah membanjiri Malaysia ini dengan ketakutan dan kesangsian yang tidak berasas. Apa pendapat Yang Berhormat Sik?

Dr. Mansor bin Haji Abd. Rahman [Sik]: Ya.

Datuk Dr. Makin @ Marcus Mojigoh [Putatan]: Yang Berhormat Sik, Yang Berhormat Sik, satu lagi. Ini soal...

Dr. Mansor bin Haji Abd. Rahman [Sik]: Minta dia pendekkan jawapan...

Datuk Dr. Makin @ Marcus Mojigoh [Putatan]: *Access window* yang kena-mengena dengan topik yang Yang Berhormat Sik- dalam negara kita, *molecule* dan *biologic* ini tidak menjadi masalah bagi negara kita, bahkan baik. Jawapan Yang Berhormat Sik yang sebelum ini memang hebat untuk memberi penjelasan kepada pihak sana yang ikut *toe the line party* supaya membantah TPPA. Itu sahaja.

Sebenarnya... [*Disampuk*] Dapat arahan. Yang Berhormat Serdang pun setuju dengan TPP, Yang Berhormat Bagan pun setuju. Dia tidak mahu juga Penang ini tergugat pelaburan di Pulau Pinang. Semua sudah setuju tetapi atas *toe the line*, mereka semua bersetuju untuk membantah TPP ini, sengaja main politik, sandiwara untuk menjatuhkan kerajaan sungguh prihatin kepada rakyat. Setuju Yang Berhormat Sik? [*Setuju*]

Dr. Mansor bin Haji Abd. Rahman [Sik]: Betullah itu. Masuk dalam teks saya.

Tuan Teo Kok Seong [Rasah]: Yang Berhormat Sik. Yang Berhormat Sik.

Dr. Mansor bin Haji Abd. Rahman [Sik]: Masuk dalam teks jawapan.

Tuan Teo Kok Seong [Rasah]: Yang Berhormat Sik. Yang Berhormat Sik.

Dr. Mansor bin Haji Abd. Rahman [Sik]: Saya ingat saya ada banyak lagi kena...

Tuan Teo Kok Seong [Rasah]: Sekejap sahaja. Sekejap sahaja.

Dr. Mansor bin Haji Abd. Rahman [Sik]: Saya terus. *Access window* ini, apa makna *access window* ini. *Access window* ini juga menghalang. Jadi tujuan *access window* ini menghalang dari syarikat ubat original melambatkan pendaftaran ubat mereka. Kalau mereka lambat, mereka sudah buat paten di Malaysia, jadi ubat mereka orang tidak boleh tiru, generik tidak boleh buat, jadi dia lambat-lambat datang lagi, dia datang hujung tambah lagi. Dia ada satu *protection* lagi. Jadi kita yang aniaya, rakyat yang aniaya. Maknanya ubat yang baru tidak boleh lambat, kena tunggu lama lagi untuk syarikat lain buat ubat itu yang murah bagi untuk pertimbangan rakyat yang mampu.

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Haji Ismail bin Haji Mohamed Said]: Ya, gulung Yang Berhormat Sik.

Dr. Mansor bin Haji Abd. Rahman [Sik]: *Allah*, banyak lagi Tuan Yang di-Pertua. Bagi *chance* Tuan Yang di-Pertua. Ini penting yang mana boleh menyebabkan perlindungan mereka semakin panjang dan syarikat lain tidak dapat meniru untuk membuat ubat generik yang murah. Jika ini berlaku, ia akan menyebabkan menyusahkan rakyat.

Access window telah diamalkan oleh Malaysia sejak tahun 2011. TPP bersetuju Malaysia terus mengamalkan dasar *access window* cara Malaysia ini, oleh itu rakyat akan selamat. *Access window* ini tidak boleh digunakan oleh negara lain kecuali Malaysia dan Chile sahaja.

Saya *skip* ubat *biologic*. Tuan Yang di-Pertua, saya telah menerangkan beberapa isu TPP yang berkaitan dengan harga ubat. Perkara ini bukanlah satu perkara yang baru walaupun TPPA mempunyai elemen-elemen baru seperti pelanjutan paten atau *pattern team adjustment* seperti yang saya jelaskan tadi. Perkara ini boleh dielakkan dan tempoh paten boleh kekal 20 tahun. Dakwaan mengenai paten sehingga 40 tahun, saya sudah jelaskan tadi iaitu berkenaan dengan Viagra, *sildenafil*.

Saya juga sudah bercakap mengenai *data exclusivity*. TPPA mengekalkan dasar yang sedia ada, ubat-ubat paten akan masuk negara dan tempoh paten akan habis atau tamat segera jika kita ada *access window* tadi. Dengan ini, rakyat akan untung kerana ubat murah akan dapat diperoleh dengan segera. Jadi sekiranya dasar-dasar sedia ada kita masih boleh kekalkan, bagaimana pula orang yang membangkang TPPA ini boleh bercakap yang harga ubat akan melambung sampai 1,000 peratus. Oleh itu kita kena bincang, duduk, bincang secara objektif, bukan berdasarkan kepada anggapan, bukan dengan paranoid dan sangka buruk terhadap kerajaan semata-mata.

Tuan Yang di-Pertua, negara kita secara kolektif, syarikat farmaseutikal tempatan dapat membuat perusahaan dan mengeksport kepada lebih daripada 50 negara atau 60 negara. Syarikat-syarikat pengeluar generik tempatan mempunyai keupayaan untuk menghasilkan hampir semua bentuk persediaan ubat. Pada masa ini terdapat lebih daripada 40 pengeluar generik tempatan yang mampu menghasilkan sekurang-kurangnya 80 peratus daripada ubat dalam *National Essential Medicine List*. Jadi, syarikat seperti ini menghasilkan ubat yang murah untuk rakyat. Maka kita kerajaan mesti membela dan menjaga syarikat-syarikat seperti ini dan kerajaan sudah tentu tidak akan membiarkan syarikat-syarikat generik seperti ini bankrap dan gulung tikar.

Satu lagi yang penting Tuan Yang di-Pertua, saya ingin menarik perhatian semua Ahli-ahli Yang Berhormat mengenai satu fleksibiliti atau pengecualian yang penting di bawah undang-undang negara kita iaitu perlesenan wajib atau kita panggil *compulsory license* merujuk kepada keadaan di mana kerajaan boleh membenarkan pihak ketiga mengeluarkan sesuatu ubat-ubatan yang masih dilindungi paten tanpa kebenaran pemegang paten itu sendiri. Ini merupakan satu fleksibiliti yang penting untuk kerajaan menangani masalah kesihatan awam dalam keadaan tertentu seperti kecemasan awam atau wabak atau keadaan terdesak.

Kerajaan pernah melakukan ini dalam tahun 2003 untuk membeli ubat-ubat generik seperti *didanosine*, *zidovudine* dan *lamivudine*. Ubat-ubat ini digunakan untuk wabak HIV dalam tahun 2003. Dalam kes-kes seperti ini, kerajaan boleh mengabaikan perjanjian TPPA. Yang Berhormat semua, dalam krisis sebegini, dalam keadaan begini, kerajaan boleh mengabaikan perjanjian TPPA di mana perkara ini terletak dalam peruntukan fleksibiliti perjanjian TPPA di bawah Artikel 18.50 perenggan tiga, Bab Harga Intelek TPP.

Walaupun TPP memerlukan pindaan dilakukan kepada akta-akta berkaitan harta intelek, keseimbangan dasar mengenai harta intelek dan farmaseutikal ini masih dapat dikekalkan. Ini adalah satu kepastian bahawa kerajaan masih boleh meneruskan amalan-amalan dan dasar-dasar yang dilakukan sekarang seperti meneruskan perkhidmatan hospital kerajaan yang hanya mengenakan caj perkhidmatan hanya RM1 selepas TPPA ditandatangani. Oleh itu, rakyat di luar sana tidaklah perlu risau dan bimbang kerana ubat-ubat murah masih ada. Industri generik akan berkembang dan perkhidmatan kesihatan dan perubatan kerajaan akan diteruskan.

■1130

Baru-baru, dua tiga hari lepas, akhbar *The Star* melaporkan bahawa pengilang-pengilang ubat generik mendakwa TPPA tidak memberi kesan kepada NC ubat generik mereka malah potensi perniagaan mereka akan meningkat kerana pasaran menjadi begitu luas sekali berbanding pasaran yang ada sekarang di Malaysia... [Tepuk] Begitu juga dengan negara-negara luar seperti New Zealand dan Australia telah mengeluarkan kenyataan bahawa TPPA tidak memberi kesan kepada industri ubat mereka. TPPA juga tidak akan menyebabkan kenaikan harga ubat di negara mereka.

Akhir sekali Tuan Yang di-Pertua, terima kasih bagi saya cakap sampai ke sini [Ketawa] Saya yakin bahawa para-pera perunding kita yang hebat-hebat dan berkelayakan, tahniah saya ucapkan, yang mana telah memastikan bahawa isu-isu sensitif seperti ini dirunding ke tahap yang boleh diterima oleh kepentingan dan kesejahteraan rakyat.

Dato' Ikmal Hisham bin Abdul Aziz [Tanah Merah]: Yang Berhormat Sik.

Dr. Mansor bin Haji Abd. Rahman [Sik]: Selain itu berdasarkan hasil kajian oleh pihak ISIS dan PwC adalah diperhatikan bahawa manfaat yang diperoleh adalah melebihi sebarang kos atau implikasi kepada kerajaan dan rakyat. Saya mengucapkan tahniah kepada Tok Pa - Sikit sahaja, sikit sahaja jangan lama.

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Haji Ismail bin Haji Mohamed Said]: Ya, Yang Berhormat Sik, masa sudah habis sebenarnya.

Dr. Mansor bin Haji Abd. Rahman [Sik]: Minta maaf. Saya mengucapkan tahniah kepada Tok Pa...

Dato' Ikmal Hisham bin Abdul Aziz [Tanah Merah]: Yang Berhormat Sik, Yang Berhormat Sik.

Dr. Mansor bin Haji Abd. Rahman [Sik]: ...Dan juga setinggi-tinggi tahniah...

Dato' Ikmal Hisham bin Abdul Aziz [Tanah Merah]: Yang Berhormat Sik hendak tanya sikit sahaja, pendek sahaja, pendek sahaja Yang Berhormat Sik.

Dr. Mansor bin Haji Abd. Rahman [Sik]: ...Kepada Yang Amat Berhormat Pekan, setinggi-tinggi tahniah kepada Yang Amat Berhormat Pekan, pemimpin yang menyahut seruan Allah SWT... [Tepuk] [Dewan riuh] Pemimpin yang menyahut seruan Allah SWT yang berjihad iaitu bekerja bersungguh-sungguh, berjihad bekerja bersungguh-sungguh dalam perniagaan dan juga perdagangan. Biar apa kata orang kepada kita sekalipun...

Beberapa Ahli: [Menyampuk]

Dr. Mansor bin Haji Abd. Rahman [Sik]: ...Kita bekerja bersungguh-sungguh...

Tuan Teo Kok Seong [Rasah]: Bekerja bersungguh-sungguh kembalikan maruah.

Dr. Mansor bin Haji Abd. Rahman [Sik]: *This is my floor.* Membawa kemajuan dan kemakmuran kepada rakyat jelata seperti mana Firman Allah SWT yang menyeru kepada kita... [Membawa sepotong ayat Al-Quran] Maksudnya, "Wahai orang-orang yang beriman, mahukah kami tunjukkan sesuatu perniagaan yang boleh menyelamatkan kamu dari azab yang pedih iaitu kamu beriman kepada Allah dan Rasulnya serta kamu berjuang ke jalan Allah dengan harta benda dan diri kamu yang demikian itulah yang lebih baik bagi kamu jika kamu hendak mengetahui hakikat yang sebenarnya".

Sekian, terima kasih Tuan Yang di-Pertua, *Wabillahitaufik walhidayah assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh.* Sik mohon menyokong TPPA.

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Haji Ismail bin Haji Mohamed Said]: Ya, ini anak saudara atau bapa saudara Yang Berhormat Kota Bharu ini? [Ketawa]

Dato' Takiyuddin bin Hassan [Kota Bharu]: Ini bapa saudara.

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Haji Ismail bin Haji Mohamed Said]: Ya?

Dato' Takiyuddin bin Hassan [Kota Bharu]: Bapa saudara yang rendah itu bapa saudara. Anak saudara tinggi sikit.

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Haji Ismail bin Haji Mohamed Said]: Ini anak saudara pula hendak berucap. Sila Yang Berhormat Kota Bharu.

11.33 pg.

Dato' Takiyuddin bin Hassan [Kota Bharu]: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua, *Assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh*, salam sejahtera, salam bantah TPP...
[Membawa sepotong doa]

Tuan Yang di-Pertua saya mengucapkan terima kasih kerana diberi peluang juga akhirnya untuk mewakili parti saya bagi menyampaikan perbahasan dalam Persidangan Khas Parlimen yang membincangkan isu khas juga iaitu isu TPPA. Namun demikian di peringkat awal ini saya hendak mengatakan bahawa pada pandangan saya secara tersiratnya ataupun *implicitly*, Persidangan Khas Parlimen pada kali ini saya anggap sebagai suatu penyalahgunaan proses Parlimen. *An abused of the process of Parliament*, dengan izin.

Kerana apa, kerana kita melihat penggunaan Parlimen akhir-akhir ini ataupun pada kali ini seolah-olah menjadi satu *rubber stamp* untuk *endorse*, untuk meluluskan satu hasrat kerajaan untuk melaksanakan satu dasar ataupun polisi kerajaan yang kontroversi, yang mendapat bantahan daripada ramai rakyat. Jadi Dewan Rakyat atau Parlimen digunakan untuk mendapat kepentingan ataupun *benefit* majoriti di dalam Parlimen ini. Saya ingin mengingatkan Dewan yang mulia ini bahawa walaupun mungkin pihak kerajaan yang membentangkan usul ini mendapat kemenangan dengan undi lebih dalam pengundian sekejap nanti, ini tidak sama sekali menzahirkan ataupun menunjukkan bahawa ia disokong atau mendapat sokongan majoriti rakyat di luar sana.

[Timbalan Yang di-Pertua (Datuk Seri Dr. Ronald Kiandee) **mempengerusikan Mesyuarat**]

Majoriti di sini tidak menggambarkan majoriti di luar di kalangan rakyat. Tuan Yang di-Pertua, saya sebagai wakil rakyat sebelum datang ke Parlimen pada hari semalam dan juga hari ini, beberapa kali bersama dengan rakyat sama ada di dalam program rasmi ataupun program tidak rasmi termasuklah program yang melibatkan penerangan ataupun kefahaman terhadap TPPA ini.

Saya hendak petik beberapa kenyataan ataupun beberapa reaksi daripada rakyat jelata khususnya di kawasan saya ataupun di negeri saya apabila bercakap mengenai TPPA ini. Walaupun mereka separuh faham ataupun kurang faham mengenai TPPA ini walaupun diperjelaskan berkali-kali, namun inilah antara beberapa kenyataan yang akan saya sebutkan.

Pertamanya, yang mengucapkan kenyataan ini juga dia minta saya kirim salam kepada Tok Pa untuk jawab soalan ini.

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Seri Dr. Ronald Kiandee]: Yang Berhormat Menteri. Tok Pa itu kita kurangkan Yang Berhormat.

Dato' Takiyuddin bin Hassan [Kota Bharu]: Ya, ya.

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Seri Dr. Ronald Kiandee]: Yang Berhormat Menteri.

Dato' Takiyuddin bin Hassan [Kota Bharu]: ...Rakyat saya tapi duduk dekat kawasan Jeli. Dia kata begini sahaja. Seorang rakyat yang agak dewasa, umur dalam 50-an ataupun 60-an, dia bercakap dan bertanya. Dia kata dulu apabila kerajaan melaksanakan GST, alasan kerajaan ialah lebih 160 negara melaksanakan GST, oleh sebab itu wajar Malaysia pun ikut 160 lebih negara melaksanakan GST, maka GST dilaksanakan.

Kemudian dia tanya sekarang ini macam mana? Kalau mengikut penerangannya daripada 60 negara yang dijemput untuk menyertai TPPA ini hanya 12 negara sahaja daripada 60 negara yang menyertai bersetuju setakat ini untuk menyertai TPPA ini. Jadi formula mana pula yang digunakan oleh kerajaan. Dulu ikut yang ramai sekarang ini ikut yang sedikit. Ikut yang 12, tidak ikut yang 48 daripada 60. Jadi soalan ini saya poskan kepada Yang Berhormat Menteri yang saya hormati iaitu untuk memberi gambaranlah dan jawapan sepintas lalu. Ini jawapan politik kepada rakyat tetapi juga penting.

Seterusnya Tuan Yang di-Pertua, satu topik yang begini besar, satu *partnership agreement* yang begini penting yang dikatakan cukup besar dan buat masa ini paling besar dalam sejarah *partnership agreement* di dalam dunia ini. Akan tetapi Parlimen ini walaupun diberikan peluang untuk membahaskannya, pada pandangan saya amatlah tidak mencukupi dua hari dan setiap Ahli Parlimen hanya bercakap 20 minit sahaja. *Introduction* pun sudah habis. Akan tetapi tidak apalah dalam keadaan ini kita ingin mengatakan juga perkara yang sepatutnya kita sampaikan bagi pihak rakyat kita di luar. Saya ingin menarik apa yang disebut oleh Yang Berhormat Menteri MITI semalam bahawa kononnya Malaysialah satu-satunya negara di kalangan anggota yang bersetuju menyertai TPPA ini yang membawa isu TPPA ini ke Parlimen.

Saya ingin menyatakan Yang Berhormat Parlimen Sulong ya, jika sekiranya kita melihat di *United States*, di Amerika sendiri sebelum TPPA ini dibenarkan untuk diadakan *negotiation*, dengan izin, dengan negara-negara luar Presiden Barack Obama perlu mendapat satu kebenaran daripada Senat Amerika. Perkara ini di dibawa ke Senat pada bulan Jun 2015, di mana Senat meluluskan dengan undinya 60 berbanding 38 undi. Tidak banyak pun undi.

Presiden Obama dikatakan mendapat *fast track*, laluan pintas untuk mengadakan *negotiation* ini. Jadi saya hendak nyatakan bahawa tidak benarlah hanya Malaysia yang bawa ke Parlimen. Amerika pun kena bawa ke Senat. Apa yang lebih penting lagi Tuan Yang di-Pertua, bahawa Amerika apabila menandatangani TPPA ini mungkin bulan Februari atau bila-bila masa nanti perlu membawa *agreement* TPPA ini ke dalam Kongres Amerika yang setakat ini kita difahamkan Kerajaan Amerika Syarikat tidak mahu lagi bawa, sehinggalah selepas Pilihan Raya Presiden Amerika pada bulan 11 tahun 2016 ini.

■1140

Jadi maknanya Ahli-ahli Yang Berhormat sekalian. Tuan Yang di-Pertua, adakah wajar kita sebagai salah satu daripada *partner* di dalam TPPA ini yang diketuai oleh Amerika. Amerika sendiri pun belum mendapat suatu keputusan muktamad dalam kongres mereka tetapi kita sudah bersetuju untuk bersama-sama menandatangani perjanjian TPPA ini. Apa kata kalau sekiranya Kongres Amerika yang akan dibuat tanpa selepas pemilihan presiden baru tidak meluluskan TPPA ini. Apa kata? Kemungkinan perkara ini boleh berlaku. Jadi, apa pun, sama ada dia hendak lulus, dia tidak lulus, itu dia punya pasal. Akan tetapi kita sebagai anggota di dalam *partnership agreement* ini pada hemat saya tidak seharusnya bersetuju untuk menandatangani pada ketika ini.

Tuan Yang di-Pertua, saya juga ingin menyatakan suatu perkara yang mungkin juga menyokong pandangan dari Yang Berhormat Permatang Pauh supaya isu yang besar seumpama TPPA ini tidak cukup untuk dibawa ke Parlimen. Dia perlu dibawa di kalangan rakyat. Apa yang disebut sebagai referendum. *Referendum*, pungutan suara di kalangan rakyat terbanyak. Beri penerangan secukupnya kepada rakyat kerana yang hendak menerima *consequences* ataupun kesan daripada TPPA ini bukan hanya pada para peniaga tetapi juga rakyat jelata.

Rakyat jelata perlu diberikan kuasa untuk menentukan perkara dan perkara ini bukan satu perkara yang luar biasa Tuan Yang di-Pertua kerana kalau kita lihat sekarang ini di Britain, di *Great Britain*, di *United Kingdom*. Kerajaan *United Kingdom* di bawah Perdana Menteri David Cameron telah menetapkan akan mengadakan satu referendum di kalangan rakyatnya untuk menentukan sama ada Britain akan kekal di dalam *European Union* atau EU ataupun tidak.

Itu satu perkara yang cukup besar. Dia hendak keluar dari EU. Dia tanya rakyat dia dahulu. *Yes or no*. Itu sahaja. Akan tetapi kita hendak masuk dalam suatu perjanjian begitu besar, yang cukup *uncertain*, dengan izin, dan belum pasti lagi di mana kedudukan kita pada masa itu.

Saya hendak petik beberapa kenyataan dibuat oleh Ahli-ahli Kongres dan juga *Senate* Amerika sendiri mengikut *Washington Post*. Tajuknya "*Will Congress approve Trans-Pacific Partnership?*" Ini yang disiarkan di dalam *Washington Post*.

Saya hendak bacakan beberapa kenyataan Ahli-ahli Parlimen dan juga Ahli-ahli Kongres di Amerika Syarikat. *Representative Rosa DeLauro* dari *Connecticut* menyatakan bahawa, dengan izin. "*The administration has put big business first, workers, community and small businesses last.*" Itu katanya.

Kemudian ada lagi seorang *Representative Sander Levin* daripada *Michigan*. "*We have to get this agreement right, which is why no one should be surprised if the 90 days period results in additional changes, particularly since many of these issues are the subject of bilateral negotiations. The most important object is to get the strongest agreement that benefits American workers and the US economy for generations. The role of Congress now is as important as ever.*" Itu kata Ahli Parlimen dan juga *Senate* Amerika.

Satu lagi saya sebut Senator *Bernie Sanders* menyatakan bahawa, "*I am disappointed but not surprised by the decision to move forward on the disastrous Trans-Pacific Partnership Trade Agreement that will hurt consumers and cost American jobs.*" Itu pandangan daripada Ahli-ahli Parlimen daripada Amerika. Senator *Richard Blumenthal* daripada *Connecticut* menyatakan, "*Much about the Trans-Pacific Partnership Agreement remains unknown.*" Itu antara perkara-perkara yang diperoleh di kalangan Ahli-ahli Politik yang buat dasar di Amerika.

Jadi persoalan saya di sini, kenapa Kerajaan Malaysia kita ini terlalu sangat, nampaknya terlalu *eager*, dengan izin, untuk menyertai TPPA ini, tidak sabar-sabar lagi? Walaupun saya mengakui bahawa kerajaan mengambil masa yang agak lama.

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Seri Dr. Ronald Kiandee]: Yang Berhormat Bagan Serai bangun Yang Berhormat Kota Bharu.

Dr. Haji Noor Azmi bin Ghazali [Bagan Serai]: Yang Berhormat Kota Bharu.

Dato' Takiyuddin bin Hassan [Kota Bharu]: Akan tetapi belum mencukupi untuk membincangkan isu ini. Yang Berhormat Bagan Serai, ini tidak ada ubat-ubat. Saya tidak bagi.

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Seri Dr. Ronald Kiandee]: Yang Berhormat Rantau Panjang.

Dr. Haji Noor Azmi bin Ghazali [Bagan Serai]: Bukan pasal ubat. Ini pasal ekonomi.

Puan Hajah Siti Zailah binti Mohd. Yusoff [Rantau Panjang]: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Terima kasih Yang Berhormat Kota Bharu.

Saya tertarik diujahkan oleh Yang Berhormat tentang kesannya yang begitu besar kepada rakyat dan negara. Saya ingin tahu penjelasan daripada Yang Berhormat Kota Bharu, sejauh mana perundingan telah dibuat dengan pihak kerajaan negeri ataupun pihak berkuasa tempatan sebab apabila kajian ini telah selesai kita tengok dalam notis yang diberi seolah-olah perjanjian itu di buat dalam masa yang amat dekat dalam Februari ini.

Jadi sejauh mana rundingan ini dibuat oleh pihak kerajaan negeri, PBT dan juga sejauh mana kesan apabila bayangkan kongres menambah beberapa item dalam perjanjian yang kita telah tandatangani, apakah ini juga akan kesan yang cukup besar kepada perjanjian dan pada masyarakat kita?

Dr. Haji Noor Azmi bin Ghazali [Bagan Serai]: Yang Berhormat Kota Bharu sedikit. Sedikit Yang Berhormat Kota Bharu.

Dato' Takiyuddin bin Hassan [Kota Bharu]: Terima kasih Yang Berhormat Rantau Panjang. Saya jawab Yang Berhormat Rantau Panjang.

Dr. Haji Noor Azmi bin Ghazali [Bagan Serai]: Yang Berhormat Kota Bharu. Jangan mengelirukan.

Dato' Takiyuddin bin Hassan [Kota Bharu]: Tuan Yang di-Pertua. Saya terima kasih pada Yang Berhormat Rantau Panjang dan saya pun ada *point* saya hendak sebut di sini dan saya telah diminta oleh pihak kerajaan negeri khususnya Kelantan bahawa pihak kerajaan negeri apatah lagi PBT ataupun pihak berkuasa tempatan- saya difahamkan tidak diberikan ruang untuk memahami apatah lagi dirunding mengenai isu TPPA ini.

Saya hendak menarik perhatian Yang Berhormat Menteri bahawa saya diberitahu Yang Berhormat, bahawa Kerajaan Negeri Kelantan telah menghubungi MITI, Pegawai MITI untuk mendapat taklimat ini tetapi jawapan- ya, saya ada bertanggungjawab dengan perkara ini. Jawapan diberikan oleh Pegawai MITI- taklimat akan diberi selepas persidangan Parlimen pada hari ini. Itu Yang Berhormat boleh *check*. Itu jawabannya. Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua, saya hendak menyatakan sekali lagi. Kita sebagai negara yang berdaulat, negara yang merdeka, negara yang mungkin sedang membangun pada masa ini perlu mengambil iktibar yang besar sebelum kita menyertai ataupun menandatangani TPPA ini. Sebagaimana satu pepatah Inggeris yang selalu sebut berkaitan dengan ekonomi dia kata, "*Partnership is harder than marriage*".

Perkongsian itu adalah lebih sulit daripada perkahwinan itu sendiri dan saya hendak memetik satu tulisan, satu *paragraph* yang begitu menarik oleh penulis di dalam majalah *Forbes* yang bernama Amanda Neville dia kata, "*The truth is that partnership is far more difficult to maintain than marriage. In fact, whereas 50 percent of marriages end in divorce, the number is closer to 80 percent for business partnerships, and it's exponentially more difficult if you happen to have more than one partner*".

Jadi, kalau kita lebih daripada *one partner* lebih mudah *maintain* berbanding dengan perniagaan kita dalam *partnership* yang mengandungi *more than one partner*. Itulah maksudnya boleh jadi. Jadi dalam hal ini Yang Berhormat Tuan Yang di-Pertua, saya hendak bertanya kepada pihak kerajaan dan saya meneliti, saya salah seorang kokus meneliti dalam perkembangan yang dilalui dalam penyediaan TPPA ini. Saya hendak tanya di manakah, di peringkat mana penglibatan serius di pihak kerajaan oleh pihak Jabatan Peguam Negara yang lebih *expert* dalam urusan *drafting of any agreement* yang saya rasa walaupun saya tahu di MITI sendiri ada *Legal Advisor* ataupun Penasihat Undang-undang di MITI.

Saya hendak minta penjelasan, adakah AGC atau *Attorney General Chambers Malaysia* dilibatkan secara serius dalam kita menyediakan ataupun meneliti atau *perusing propose draft* kepada TPPA ini kerana setakat ini tidak ada apa-apa input yang kita rasa serius ditunjukkan oleh AG Chamber itu sendiri.

■1150

Saya bersetuju dengan pandangan Yang Berhormat Kelana Jaya tadi, sepatutnya kalau kita tengok Amerika sendiri pun menggunakan khidmat peguam-peguam mereka yang bertaraf antarabangsa atau pun dunia untuk membantu mereka menyediakan *draft agreement* ini. Apakah kita di Malaysia ini sebagai sebuah negara kecil yang hendak menyertai perkara ini? Ada yang saya tak sempat nak sebut tadi, salah seorang rakyat saya, dia berkata dan bertanya, rakyat ini dia lebih muda lagi, dia kata, "*Saya tengok TPPA ini umpama Bill Gates*". Bill Gates ini, kita tahu dia adalah *owner of Microsoft*. Orang yang dianggap sebagai *American business magnet*. Itu taraf Bill Gates.

Dia kata, dia tengok TPPA ini seolah-olah Bill Gates mengadakan *partnership agreement* dengan peniaga-peniaga komputer, di Low Yatt kah, di MARA Digital kah atau pun penjual-penjual komputer di Kota Bharu kah, di Alor Setar kah, begitu sahaja. Hendak menunjukkan bahawa perbandingan antara Malaysia dan Amerika ini ibarat Bill Gates dengan penjual komputer di dalam negara-negara yang membangun. Jadi itu sahaja tarafnya dan kita sangat perlu mendapatkan bantuan dan input daripada mereka yang pakar. *Even*, mungkin di peringkat antarabangsa untuk membantu kita memahami dan memastikan TPPA ini tidak memberikan impak yang buruk kepada kita.

Tuan Yang di-Pertua, memang sukar dalam 20 minit ini hendak- banyak *point* untuk kita ini- saya hendak ambil satu...

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Seri Dr. Ronald Kiandee]: Ada 5 minit lagi Yang Berhormat.

Dato' Takiyuddin bin Hassan [Kota Bharu]: Ya?

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Seri Dr. Ronald Kiandee]: Untuk makluman, 5 minit lagi.

Dato' Takiyuddin bin Hassan [Kota Bharu]: Masa 10 minit lagi.

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Seri Dr. Ronald Kiandee]: Hanya 5 minit lagi.

Dato' Takiyuddin bin Hassan [Kota Bharu]: Oh 5 minit. Saya hendak tanya juga pihak kerajaan, banyak berbentuk pertanyaan walaupun saya banyak juga bertanya semasa kokus.

Prinsip *fair and equitable treatment*. Apakah jaminan pihak kerajaan bahawa Kerajaan Malaysia tidak menjadi mangsa ataupun lebih terbuka untuk disaman oleh pihak-pihak *partners* daripada negara-negara lain, dan apakah bentuk perlindungan ataupun *safeguard* kepada kerajaan apabila kita disaman nanti. Kalau boleh terangkan mengenai sejauh mana sistem perundangan kita, masih lagi boleh melindungi syarikat-syarikat atau kerajaan kita di Malaysia ini, dan apakah perundangan-perundangan yang akan dibuat baru atau pun dipinda untuk menjadikan satu *safeguard* kepada kerajaan kita?

Kedua, saya melihat, saya berpandangan bahawa draf TPPA ini kadang-kadang menunjukkan hipokritnya lagi Amerika dalam mereka mengetuai TPPA ini. Kalau kita melihat dalam Artikel 20.5, *Protection of the Ozone Layer*. Ini mengenai *environment*. Kita melihat di sini bagaimana di dalam draf itu semua ahli perlu mematuhi standard antarabangsa mengenai *protection* atau perlindungan terhadap *ozone layer*, alam sekitar dan sebagainya.

Akan tetapi hakikatnya Tuan Yang di-Pertua, bahawa fakta menunjukkan Amerika Syarikat sendiri masih belum mematuhi sepenuhnya Protokol Montreal 1987 yang berkaitan dengan penjagaan alam sekitar dan pelepasan gas rumah hijau. Senat Amerika juga belum mengesahkan Protokol Kyoto 1997 dan ini membimbangkan kita. Mungkin dengan TPPA ini, Amerika akan boleh memaksa anggota TPPA, negara TPPA ini untuk menyerap gas rumah hijau Amerika yang dikatakan dikeluarkan mereka sebanyak 40 peratus gas rumah hijau di dunia ini dan mungkin dipaksa. Ini adalah sikap *double standard* yang tidak boleh dipertikaikan lagi di kalangan Kerajaan Amerika.

Tuan Yang di-Pertua, saya rasa saya perlu pergi ke *conclusion* sahaja kerana masa saya memang tak sempat hari ini. Jadi sebagai *conclusion*nya, saya bagi pihak parti saya, menyatakan dengan jelas sekali lagi bahawa *we are not with TPPA*. Kami tidak bersama dengan TPPA dan kami menggesa supaya kerajaan mencari alternatif atau *option* lain untuk kita mengembangkan lagi ekonomi kita sama ada kita kekal dengan *existing direct FTA* atau kita memperkasakan lagi *FTA ASEAN* dengan *FTA ASEAN-India* ataupun kita sebagaimana cadangan dan saranan daripada Yang Berhormat Marang, kita memperkuatkan lagi agenda *One ASEAN*. Mungkin "*One ASEAN One Voice*". "Satu ASEAN, Satu Suara" ataupun satu ummah sebagaimana disarankan oleh Yang Berhormat Marang semalam.

Saya juga mencadangkan supaya kerajaan kita cuba melihat, apakah tidak mungkin dengan kita mengadakan *partnership agreement* dengan Amerika ini, negara kita akan lebih terdedah kepada *collateral threat from US enemies*, dengan izin. Kita mungkin terdedah kepada musuh-musuh Amerika yang mungkin tidak senang dengan kepentingan-kepentingan Amerika. Jadi mereka menjadikan negara kita juga sebagai satu sasaran kerana marahkan Amerika, mereka lakukan apa-apa sahaja kepada Malaysia ini. Ini aspek keselamatan yang saya rasa perlu diberikan perhatian oleh pihak kerajaan kita.

Jadi saya rasa itu sahaja pandangan daripada saya dan saya harap pandangan-pandangan saya dan kawan-kawan saya yang lain di pihak pembangkang yang mewakili rakyat terbanyak diberikan perhatian. Akhirnya saya mencadangkan supaya cadangan untuk menandatangani TPPA ini ditangguhkan. Saya mengakhiri dengan saya menolak usul ini. Terima kasih.

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Seri Dr. Ronald Kiandee]: Ya, kita cuma ada satu jam dan tiga minit, 63 minit untuk menghabiskan perbahasan ini. Jadi kalau kita kekalkan 20 minit, cuma ada tiga orang pembahas. Itu kedudukannya, Yang Berhormat. Saya jumpat Yang Berhormat Semporna.

11.57 pg.

Dato' Seri Haji Mohd. Shafie bin Haji Apdal [Semporna]: *Bismillahi Rahmani Rahim. Assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh*, salam sejahtera. Terima kasih Yang Berhormat Tuan Yang di-Pertua yang telah memberikan saya untuk menyertai perbahasan usul berhubung kait dengan TPPA pada hari ini. Perbahasan ini, kita memang sedia maklum ia akan melibatkan tentang pandangan-pandangan yang berbeza-beza. Ada yang setuju, ada yang tidak setuju. Dalam pada itu, saya mengakui bahawa tepat untuk kita bantangkan usul resolusi ini, usul ini di Parlimen. Mengapa saya menyatakan perlu dibentangkan di Parlimen, bukan hanya sama dengan negara-negara lain.

TPPA berbeza dengan perjanjian dengan negara-negara lain. Seperti apa yang disebutkan oleh rakan saya dari Jeli di peringkat awal, apabila membentangkan usul. Ia membabitkan pindaan akta, 26 akta. *We cannot be asked to agree*, dengan izin, *before, after the agreement is already signed*. Maka perlu bagi kita untuk menyelami dan mengetahui, bukan hanya kandungan 5,000, 6,000 yang apa termaktub perjanjian-perjanjian yang mana negara kita akhirnya akan terikat dalam kepentingan untuk memastikan supaya negara ini dan rakyat ini dijaga dengan baik.

Saya berpandangan bahawa TPPA memang kita ada banyak menandatangani, bukan menjadi asing bagi kita, 12 perjanjian yang telah kita lakukan dengan 13 buah negara, tambah satu. Sudah 13 perjanjian. Ada yang menguntungkan, ada yang tidak menguntungkan. Maka di peringkat Kabinet, saya ingat Yang Berhormat Jeli pun maklum, saya bangkitkan tentang kebimbangan dan keraguan waktu itu. Bagaimana perlu kita jelaskan dan perlu kita atasi beberapa perkara pokok yang harus menjadi pertimbangan kita dalam kita memeterai perjanjian dengan kuasa ekonomi dunia seperti Amerika Syarikat.

Waima kalau kita melihat perlu, saya cadangkan pada waktu itu, *there must be some cost-benefit analysis, detailed part of it*, dengan izin, *to ensure that we can have the benefit. It's a win-win but not at the expenses of end of the day* akan ada kerugian yang besar di peringkat jangka masa yang panjang. Ini kerana saya sedar dan tahu dalam resolusi ini atau usul ini, bukan hanya membabitkan tentang pindaan akta, *but fundamental structure change* dalam keadaan kita, khususnya daripada sudut contohnya saya nak baca sedikit laporan MITI iaitu ISIS yang ada dan juga Pricewaterhouse.

■1200

Secara umumnya, penyertaan Malaysia dalam TPPA adalah selari dengan kepentingan negara. Walau bagaimanapun, isu domestik yang berkaitan dengan bumiputera, hak pekerja dan lain-lain seperti persaingan, pertikaian pelaburan negara, harta intelek dan syarikat milik kerajaan perlu diberi perhatian secukupnya dan tidak boleh dipandang ringan. *This is a study done by Institute of Statistics Study* dan juga PricewaterhouseCoopers yang kita perlu melihat secara mendalam untuk kepentingan. Tidak bererti bila saya bangkitkan persoalan-persoalan ini saya menidakkan, saya menyokong, tidak, yang penting kepada kita perlu ada pendekatan untuk memantapkan supaya kesiapsiagaan bukan hanya daripada segi *structure* perundangan yang ada tapi keupayaan masyarakat peniaga kita, rakyat di peringkat akar umbi, kerajaan-kerajaan yang seperti dibangkitkan oleh Yang Berhormat Kota Bharu.

Ini merupakan antara perkara yang *fundamental* yang perlu kita lihat dan di samping *cost benefit* itu saya mencadangkan di peringkat awal supaya kita melihat bagaimana pengalaman-pengalaman negara lain. NAFTA contohnya, perjanjian yang dilakukan oleh negara-negara yang sudah ada hubung kaitnya dengan Amerika Syarikat seperti Mexico, seperti Canada.

Kalau kita melihat daripada Laporan PricewaterhouseCoopers, saya petik *this is done by also MITI*. Di mana kita akui bahawa *there will be a surplus* dari segi eksport kita berbanding dengan import kita. Akan tetapi dalam pada itu kalau melihat dari segi pengalaman Mexico contohnya, *there is a surplus of import*, NAFTA yang ada.

Akan tetapi 1.3 juta rakyat Mexico saat ini menganggur, *the farmers in particular*. Oleh sebab banyak lambakan produk daripada Amerika Syarikat ke negara Mexico. Ini penting kepada kita meneliti secara mendalam supaya jangan terikat keadaan negara kita, akhirnya masyarakat kita, pengeluar-pengeluar kita.

Saya akui bahawa banyak lagi negara yang belum lagi menyertai, Filipina, Thailand, termasuk China yang juga kemungkinan akan menyertai. Akan tetapi kita harus akui, kenapa China hendak menyertainya? *I can tell you why*, dengan izin. *Even iPhone* pun yang merupakan produk yang dikeluarkan, miliknya Amerika Syarikat, *assemble in China*. So, *what are the benefits?* Barangan hampir bukan keseluruhan yang saya tahu produk-produk ini dikeluarkan bukan daripada Amerika Syarikat, dikeluarkan oleh negara-negara seperti China. Jadi, kita perlu teliti dari segi generasi yang mendatang, kepentingan negara dan kepentingan rakyat kita.

Jadi, saya melihat Tuan Yang di-Pertua, beberapa perkara yang saya hendak bangkitkan berhubung kait dengan TPPA ini iaitu penelitian secara mendalam. Walaupun saya sedar dan saya tahu bahawa ia ada *carve out in terms of* bumiputera sama ada MARA, sama ada Petronas, sama ada lain-lain agensi GLC yang ada. Akan tetapi dalam pada itu *procurement*, dengan izin, *government procurement*, *that is where the big bulk are*, *there's billions of money involved there*. Bukan MARA, bukan Petronas tetapi *government procurement*.

Saya tahu walaupun ada *government procurement* tetapi ada siling yang kita letak, RM100 juta, RM300 juta, *that one the local companies can have that sort of privileges* yang ada. *But, way above there*, dengan izin, *in multinational companies*, syarikat-syarikat antarabangsa yang akan mempunyai keupayaan dan kelebihan untuk hendak bersaing dengan syarikat-syarikat yang saya sebutkan. Mungkin bukan di Amerika Syarikat, mungkin negara-negara anggota yang akan menandatangani TPPA ini. Jadi, perlu bagi kita.

Apakah langkah-langkah, saya hendak tanya? *What are the steps that we have taken*, dengan izin, *to ensure that the capacity building is there*. Keupayaan kita untuk memantapkan supaya peniaga-peniaga kita bukan hanya dari segi *manpower*, bukan hanya dari segi *capital*, *that we ensure that they will be helping access to market*. Kita hendak cerita tentang *there will be a bigger size of market, but how sure are we that we can capture the market there*, dengan adanya batasan kita, keupayaan kita sama ada dari segi *capitalnya*, sama ada dari segi *human resourcenya* yang kita perlu *networking marketing* yang ada yang perlukan kita untuk memantapkan. Ini perkara-perkara Yang Berhormat rakan saya pun tahu, di peringkat Kabinet. *I am quiet vocal, but I just want to reiterate some of the issues which is fundamental* yang saya yakin perlu kita lihat bagaimana untuk memastikan kepentingan.

Saya tidak hendakkan supaya selama ini perjuangan kita untuk membela masyarakat bumiputera dan Melayu di negara ini *just because of at the text of free trade, is not a free trade as such*, dengan izin. Oleh kerana ia membabitkan perubahan dari *structure* dasar kita kerana kita perlu mengubah 26 akta yang ada di dalam negara kita selepas kita sudah persetujui di peringkat Parlimen. Ini perlu ada jaminan supaya apa akibatnya kelak sekiranya hasil daripada perjanjian ini kalau golongan bumiputera dan Melayu yang ada di negara ini dari segi penyertaan ekonomi, *whether they have a bigger carve are not*, sama ada jaminan ataupun tidak. Tidak ada jaminan, apa akibatnya? *We deal with some changes in policies*, pendekatan kita.

Saya sedar dan sudah tahu Yang Berhormat menyatakan semalam *we have six months to exit*, kita boleh keluar. *But, within that six months, what will happen to those companies yang sudah set up*, di Sabah, di Sarawak, di Selangor. *Who is going to be liable? They might may able to sue us as a government* oleh sebab kerugian yang mereka alami. Ini adalah antara *fundamental* yang saya katakan dari segi kedaulatan negara kita. *I know ISDS is there, but this is international tribunal. Where we don't have any capacity*.

Saya hendak tanya sikit Yang Berhormat, sama ada kita sudah *build up* keupayaan kita kerana bila berlaku adanya tindakan diambil oleh syarikat-syarikat besar hendak saman, kerana saya hendak sebut contohnya, persoalan yang dibangkitkan oleh Yang Berhormat Kota Bharu tadi *is fundamental*. Kerajaan negeri dengan Persekutuan, *what will happen? Let say*, ada pelabur yang datang hendak melabur di negeri Selangor, di negeri Pulau Pinang, di negeri Sabah, di negeri Sarawak, *which is not in tandem*, dengan izin, dengan apa yang kita telah termaterai di bawah TPPA. *That company can sue us, but who is going to be liable? Is it the state or the Federal Government* yang akan *liable*?

Ini yang berlaku pada hari ini di peringkat Canada, berbilion Ringgit syarikat perjanjian NAFTA yang ada sekarang ini, syarikat itu saman *the Government of Canada* oleh sebab bercanggah dengan peraturan-peraturan. Ini yang kita perlu *build up* dari segi kapasitinya, peguam-peguam yang ada, dari segi keupayaan syarikat-syarikat dan keupayaan dasar-dasar yang ada untuk boleh kita penuhi supaya selari dengan apa yang kita setuju kelak di bawah naungan perjanjian TPPA ini.

Tuan Yang di-Pertua, saya juga ingin melihat dari segi contohnya, bertanya tentang persoalan-persoalan *government plan* atau dari segi kewangan. Dari segi antara persoalan yang saya ingin ajukan kepada ketika ini masih tidak jelas lagi proses liberalisasi, berlaku mengikut ketentuan masa Malaysia ataupun Amerika Syarikat? Apakah berlaku jika proses peningkatan daya saing Malaysia dan bumiputera tidak seperti dilaksanakan? Seperti yang saya sebut, *there will be some changes on our part*. Dari segi kewangan saya hendak tanya sedikit, kerana ini juga berbangkit. Memang selari dengan dasar liberalisasi Bank Negara bila itu berhubung kait dengan TPPA, *there will be some liberalisation of policies*.

Saat ini kita sudah tahu bukan hanya perbankan, contohnya *retail sector* yang ada di negara kita. Syarikat-syarikat seperti Carrefour, Giant. Saya masih ingat masa saya jadi Menteri ketika itu. Kita hadkan pewujudan mereka, bukan hanya dari segi jumlah *capital* mereka yang perlu *invest*, bahkan juga dari segi jumlah pendudukan yang ada, tidak boleh. Kalau jumlahnya 300 ribu penduduk, *below that you can't compete with the local retailers* kerana kita *protect local retailers local* yang ada. Oleh kerana mereka merupakan golongan peruncit yang kita perlu bela, yang bergantung perniagaan mereka, ini perlu— kalau kita hendak...

■1210

Di samping itu, saya juga hendak bertanya, dalam dasar yang kita akan persetujui ini, sama ada — dahulu kita perkenalkan *Malaysian Best, Malaysian Products*. Ini kerana kalau berdasarkan dengan apa yang disarankan oleh Gabenor Bank Negara baru-baru ini untuk kita hendak mendaulkan, untuk memastikan supaya sistem ekonomi ini dapat dimantapkan, di antaranya bukan hanya daripada segi *local assumption* tetapi juga *domestic investment* yang perlu kita galakkan untuk memantapkan supaya kita jangan banyak pergantungan dengan hanya pelabur-pelabur yang ke negara kita.

Saya hendak bertanya sama ada dari sudut kempen produk-produk tempatan ini yang dahulu kita bebas untuk hendak *promote Malaysia Best*- contohnya, kicap cap Tamin, banyak lagi. Sewaktu saya menjadi Menteri Perdagangan dahulu, saya bawa sampai ke St. Regis di London, sampai bawa ke Dubai untuk memastikan supaya kita dapat memperluaskan pasaran dan- semasa itu kita tidak bagi isu lesen pun kepada *Giant until and unless they allowed the product* yang mereka jual, saya tidak mahu mereka jual dalam negara kita, saya hendakkan mereka jual di mana ada rangkaian mereka di Eropah, *United Kingdom*, Afrika, *Middle East* supaya *market size* yang ada dan adakah ini termaktub dalam perjanjian yang akan, saya hendak tanya sedikit, dilonggarkan ataupun dihapuskan sehingga ruang-ruang dan peluang-peluang seumpama ini akan boleh menjejaskan peniaga-peniaga tempatan kita?

Tuan Yang di-Pertua, saya juga hendak bertanya sedikit tentang dasar-dasar seperti terkandung kelak ini, Yang Berhormat Menteri, ini kebimbangan saya. *For how long? For example when you talk intellectual property, patent rights*. Sekarang ini perjanjian kita bersetuju 20 tahun, dahulu 50 tahun. Akan tetapi *for how long can we sustain this?*

Begitu juga dengan kepentingan bumiputera. Kebimbangan saya, seperti apa yang telah terkandung dalam laporan ISDS, iaitu akhirnya ia akan menghakis dadar-dasar yang dekat dengan hati dan jiwa kita iaitu untuk melindungi kepentingan usahawan-usahawan, peniaga-peniaga bumiputera di dalam negara kita.

Jadi Tuan Yang di-Pertua, saya tidak mahu bercakap panjang. Cuma saya hendak menyatakan di sini tentang betapa pentingnya *end of the day* kita tidak mahu terikat. Saya berpandangan bahawa negara Amerika merupakan negara yang besar. Hari ini kemelut ekonomi dunia yang berlaku, China- *what happens to Japan? We must learn our lesson very well. How they treated Japan? Now China...* [Tepuk] *But what will happen end of the day when US economies is down? We have to support because we are part and parcel of the system. What will happen if our Malaysian economy is down? Will they support us?...* [Tepuk]

So, *these are the things* yang kita perlu lihat dan pertimbangkan untuk memastikan supaya perdagangan ini dapat ditimbang secara, seperti yang dinyatakan, *the question I ask* kepada Yang Berhormat Menteri, supaya dapat dimantapkan. Tidak bererti saya menolak. Perdagangan ini memang baik. *As an economist, you know trade is good but not at the expenses, it must be a win-win, that is very important ya.*

Jadi, sekali lagi saya mengucapkan jutaan terima kasih kepada Tuan Yang di-Pertua, walaupun nama saya tidak ada dalam senarai, itu yang saya tidak mahu bercakap panjang, saya memberikan ruang kepada rakan-rakan lain untuk berucap. Terima kasih banyak.

Dato' Haji Mahfuz bin Haji Omar [Pokok Sena]: Dengar itu, Yang Berhormat Bagai Serai. Cerdik sikit.

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Seri Dr. Ronald Kiandee]: Yang Berhormat Kuala Krai.

12.14 tgh.

Dr. Mohd. Hatta bin Md. Ramli [Kuala Krai]: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. *Assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh*, salam sejahtera.

Saya teruja dengan *closing remarks* daripada Yang Berhormat Semporna tadi. Memang sempurnalah. Kita boleh berharap satu undi daripada Yang Berhormat Semporna. [Ketawa] Semua orang boleh bermimpi ya, boleh berharap dan bermimpi ya, Yang Berhormat.

Kalau berlaku apa-apa berlaku kepada ekonomi Amerika ataupun ekonomi kita, di manakah kita? Akan tetapi, kita dimaklumkan kalau ada apa-apa berlaku yang boleh merugikan kita dengan TPPA ini, kita boleh keluar. Keluar daripada TPPA. Bagi enam bulan notis, kita boleh 'chow'. Akan tetapi sejarah dalam FTA ini, belum ada mana-mana negara dalam keadaan susah dia kah atau senang dia kah meninggalkan perjanjian-perjanjian tersebut setelah ditandatangani.

Boleh, kita boleh menunjukkan satu perbezaan, kita boleh keluar tetapi apabila kita sudah menandatangani dan kita sudah terikat dengan perjanjian ini, kita ada syarikat-syarikat kita di negara lain, negara lain ada syarikat dalam negara kita, kita tidak boleh sewenang-wenangnya dan semudahnya menyebabkan satu ketidakstabilan dalam perniagaan, dalam *trade*, dalam ekonomi kita. Jadi akhirnya memang tidak mungkin kita akan keluar...

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Seri Dr. Ronald Kiandee]: Yang Berhormat Gopeng bangun, Yang Berhormat.

Dr. Lee Boon Chye [Gopeng]: Satu minit sahaja.

Dr. Mohd. Hatta bin Md. Ramli [Kuala Krai]: Satu minit, sila.

Dr. Lee Boon Chye [Gopeng]: Terima kasih Yang Berhormat Kuala Krai. Ini berkenaan dengan apabila enam bulan itu kita boleh keluar. Kebetulan di bawah ISDS itu walaupun kita terkeluar daripada TPP tetapi ISDS ini akan juga diguna pakai selamanya sehingga kes itu tutup. Apa pandangan Yang Berhormat Kuala Krai?

Dr. Mohd. Hatta bin Md. Ramli [Kuala Krai]: Tuan Yang di-Pertua, saya tidak pasti perkara itu. Itu Yang Berhormat Menteri kena membuat *clarification* ya sama ada kita masih terikat sampai mati.

Tuan Yang di-Pertua, TPPA ialah lebih demokratik daripada *United Nations*. Amboi, syok dengar ya. Ini kerana ia melibatkan konsensus dan tidak ada mana-mana negara yang mempunyai kuasa pembatal ataupun kuasa veto. Kita hendak berbeza pandangan. Kita tahu TPPA ini dirangka menggunakan templat FTA yang lain yang banyak dikendalikan oleh Amerika Syarikat dan kita tahu dalam perbincangan, *negotiation*nya, kuasa yang ada pada Amerika Syarikat dan Jepun dalam perbincangan ataupun *negotiation* ini cukup kuat untuk mengenakan syarat-syarat. Cuma, kita dimaklumkan kita mendapat apa yang kita hendak.

Saya hendak meminta kerajaan mengemukakan senarai sebenarnya yang telah kita bawa untuk kita tuntutan dalam perbincangan, dalam *negotiation* TPPA ini. Daripada senarai tersebut, berapa yang kita dapat? Adakah cukup berpuas hati dengan apa yang kita dapat ataupun kita terpaksa akur dengan penolakan-penolakan yang dibuat oleh dua kuasa besar ekonomi yang berada di dalam *negotiation* tersebut?

Kita ingin tahu- kalau kita di Parlimen ini, PAC pun dia bentangkan *Hansard* perbincangan dia, jawatankuasa-jawatankuasa khas lain pun ada *Hansard* dan sidang kita pun ada *Hansard*, kita hendak tahu bagaimana perjalanan dalam *negotiation* tersebut, sama ada apa yang kita minta ditolak, siapa yang menolak, negara mana yang menolak, supaya kita akhirnya mendapat tahu dengan jelas bahawa sebenarnya sama ada kita ada *upper hand* ataupun kita sebenarnya *at the receiving end*.

Jadi, saya tidak tahu adakah tempoh bila mana rekod *negotiation* ini dapat dijadikan *public document*, berapa tahun selepas *negotiations* ini. Ini kerana kita berminat untuk melihat *how serious our negotiators were, how good our negotiators were*, dengan izin, kerana kita dimaklumkan ada di antara yang pergi berbincang itu menunggu beberapa perkara disebut, contohnya yang melibatkan bumiputera sekali itu dipersetujui, *that's it, we got what we wanted* dan yang lainnya kita tidak memberikan pertimbangan yang serius. Saya tidak ingin menuduh tetapi saya ingin penjelasan bagaimana sebenarnya perbincangan ini telah berlaku.

Ada lagi satu perkara yang disebut dalam perbincangan kita iaitu katanya kerajaan-kerajaan negeri, PBT tidak mungkin terkesan daripada TPPA ini kalau berlaku apa-apa tuntutan ataupun saman daripada syarikat luar negara ataupun dalam negara.

■1220

Sebagai contohnya, seandainya berlaku di Semporna- tidak ada, ataupun Lahad Datu, ada serangan-serangan, ada *civil strife*, ada berlaku pertempuran yang boleh terkesan kepada mana-mana syarikat yang melabur di kawasan tersebut dan mengganggu *trade* mereka, merosakkan. Mereka boleh menyaman, ya. Boleh menyaman kerajaan melalui Kerajaan Pusat.

Jadi Kerajaan Pusat kalau kena saman banyak kali tentunya ia akan akhirnya mengembalikan sebahagian daripada denda yang perlu dibayar menjadi tanggungjawab negeri-negeri. Jadi ini akan melibatkan negeri-negeri dan juga pihak-pihak berkuasa tempatan. Jangan kita menyangka tidak akan ada apa-apa terkesan kepada negeri. Jadi kalau ini tidak betul, saya minta Yang Berhormat Menteri memberikan penjelasan.

Kita juga pernah berusaha untuk mengadakan FTA dengan Amerika Syarikat, telah ada perbincangan tetapi tidak berjaya. Ini kerana ada beberapa perkara. Ada 58 saya dimaklumkan, beberapa perkara yang tidak dipersetujui maka *collapse*. Saya hendak Yang Berhormat Menteri juga menjelaskan sama ada dalam *negotiation* kita kali ini, apa yang kita tuntutan yang menjadikan sebab kegagalan FTA dengan Amerika Syarikat itu dapat kita *recover* dalam *negotiation* untuk TPPA ini. Kalau tidak ertinya kita terlalu banyak mengalah sehingga kita kurang daripada *expectation* kita yang...

Dr. Haji Noor Azmi bin Ghazali [Bagan Serai]: [Bangun]

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Seri Dr. Ronald Kiandee]: Yang Berhormat Bagan Serai bangun.

Dr. Mohd. Hatta bin Md. Ramli [Kuala Krai]: Yang Berhormat Bagan Serai mesti bangun punya, sila.

Dr. Haji Noor Azmi bin Ghazali [Bagan Serai]: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua, terima kasih. Saya dengar banyak kali tentang ketakutan yang dilemparkan. Apabila kita *sign* TPPA, Amerika akan *control* kita. Apabila kita *sign* TPPA, kita akan musnah. Akan tetapi Tuan Yang di-Pertua, tidakkah kita terfikir bahawa TPPA ini juga akan membuka kepelbagaian destinasi perdagangan kita? Kita ini negara perdagangan yang kecil. Selama ini kita telah berdagang tetapi kita tidak pergi ke blok sebelah sana. Kebanyakan destinasi eksport kita adalah di Asia dan kalau kita lihat di *South America* umpamanya kita hanya 36 bilion, *1.4 percent*.

Almost kita tidak ada di situ. Apa yang saya hendak nyatakan dengan adanya TPPA dan kita dapat mempelbagaikan destinasi eksport kita, maka kita dapat kurangkan tekanan-tekanan dan kejutan-kejutan ekonomi yang berlaku di dunia ini. Seperti kita biar berlaku di China, kita kena. Apabila berlaku di US, kita kena. Sekarang ini apabila kita buka umpamanya di Latin Amerika, besar. Di Oceania, besar. Jadi ini dapat membantu mengurangkan *vulnerability* dan juga daya cergas kita...

Dr. Mohd. Hatta bin Md. Ramli [Kuala Krai]: Terima kasih.

Dr. Haji Noor Azmi bin Ghazali [Bagan Serai]: Apa pendapat Yang Berhormat?

Dr. Mohd. Hatta bin Md. Ramli [Kuala Krai]: Terima kasih ya. Saya malas hendak layan. Jadi kalau dengan-berminat sangat dengan negara-negara Latin Amerika itu, buatlah FTA dengan Chile.

Dr. Haji Noor Azmi bin Ghazali [Bagan Serai]: Kita jangan memperlekehkan kemampuan...

Dr. Mohd. Hatta bin Md. Ramli [Kuala Krai]: Sudah ada ya, pergilah buat dekat...

Dr. Haji Noor Azmi bin Ghazali [Bagan Serai]: Rakyat Malaysia dan syarikat-syarikat di negara kita ini. Inilah masalahnya kita menakutkan dan memperlekehkan.

Dr. Mohd. Hatta bin Md. Ramli [Kuala Krai]: Dengan siapa, Peru ya? Dengan Peru. Kalau kita rasa Mexico ini telah terlalu hebat, buatlah FTA dengan Mexico.

Dr. Haji Noor Azmi bin Ghazali [Bagan Serai]: Tuan Yang di-Pertua, Malaysia hari ini di tahap ke-14 dalam...

Dr. Mohd. Hatta bin Md. Ramli [Kuala Krai]: Dan kita boleh kumpulkan FTA kita dengan negara tersebut, perkara-perkara yang melibatkan...

Dr. Haji Noor Azmi bin Ghazali [Bagan Serai]: Di tahap 34 dalam-kecanggihan ekonomi kita. Kenapa kita memperlekehkan?

Dr. Mohd. Hatta bin Md. Ramli [Kuala Krai]: *If trade is the issue*-eh, duduklah.

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Seri Dr. Ronald Kiandee]: Yang Berhormat Bagan Serai duduklah.

Dr. Mohd. Hatta bin Md. Ramli [Kuala Krai]: Bagi laluan...

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Seri Dr. Ronald Kiandee]: Sudah duduk sudah, sudah duduk.

Dr. Mohd. Hatta bin Md. Ramli [Kuala Krai]: Kalau *trade is the issue*, maka buatlah FTA dengan Mexico. Kalau besar sangat kita punya *trade* di sana dan di sana ada peluang yang cukup besar, tanpa mengadakan FTA. Hari ini EU sendiri mengumumkan pengurangan tarif. Ertinya memang dalam dunia sekarang ini kita sudah boleh buat perniagaan walaupun tanpa FTA. Saya tidak menolak, perlu ada FTA ataupun tidak perlu itu terpulang kepada keadaan dengan mana-mana negara. Akan tetapi janganlah sampai kita terlalu terpesona dan berasa tanpa FTA ini, *that is the end of our economic world*. Tidak betul itu ya.

Jadi saya hendak tanya sekali lagi, bagaimana tentang apa yang berlaku dengan usaha FTA dengan Amerika Syarikat? Sama ada kita memperoleh apa yang kita hajatkan dalam TPPA ini. Kemudian saya juga ingin penjelasan daripada Yang Berhormat Menteri setelah kita menandatangani perjanjian ini minggu depan ya, *done deal* kata Yang Berhormat Serdang tadi. Tandatanganlah, *after all* di 11 buah negara yang lain Tuan Yang di-Pertua, kita dimaklumkan menandatangani ini satu perkara yang dilakukan oleh pihak pentadbiran, tidak perlu dibincangkan pun dalam Parlimen.

Hari ini kita bincang, kita tolak pun kalau dia hendak *sign*, *sign* juga. Cuma moralnya jatuhlah kalau kita tolak pada hari ini. Selepas ditandatangani ataupun mungkin selepas ratifikasi, berapa lama kita boleh- kita perlu menurunkan tarif itu sampai ke peringkat kosong? Adakah *period* yang diberikan ke Malaysia, adakah tempoh mengurangkan ini sama bagi negara-negara lain seperti Amerika? Ini kerana saya dimaklumkan Amerika boleh mengambil masa yang panjang untuk mengurangkan tarifnya. Ertinya ada di sana halangan-halangan masih. Jadi tempoh berapa lama? Adakah *immediately* ataupun ada satu tempoh yang lebih panjang?

Antara isu yang banyak kita bangkitkan dalam FTA ini ialah isu perubatan, harga ubat ya. Okey, Yang Berhormat Sik telah membincangkan secara panjang lebar, tidak akan ada kenaikan harga ubat kerana TPPA. Saya cuma ingin menyampaikan hasrat orang Kuala Krailah yang bertanya, apakah TPPA ini setelah heboh dipertanyakan dapat mengurangkan harga ubat? Itu dia, akan mengurangkan harga ubat. Kalau *it's business as usual*, ubat tidak turun mungkin itu tidak ada apa-apa tetapi apa kelebihan TPPA yang boleh membantu harga ubat ini turun?

Jadi kalau tidak ada, *nothing much* la ya? Ada yang mengatakan bahawa TPPA ini masih lagi memberikan perlindungan kepada kaum bumiputera. Mungkin ini menjadi sebahagian daripada tuntutan kita untuk melindungi bumiputera dalam *business* dia. Jadi apakah TPPA bukan sekadar mengekalkan apa yang ada, maknanya kaum bumiputera tetapi dapat membantu pula lebih peningkatan perlindungan kepada bumiputera? Kalau tidak ada *business as usual* ya.

Kemudian dengan kelapa sawit misalnya. Berapa besar perniagaan kita dengan negara-negara di TPPA? Apakah salah sebuah industri yang terbesar di Malaysia ini dapat diberikan satu lonjakan yang lebih besar melalui TPPA? Kalau perniagaan kelapa sawit kita, minyak kelapa sawit kita, industri kita terlibat- saya dimaklumkan hampir 90 peratus atau 89 peratus dengan negara-negara di luar TPPA ini, maka di mana kita akan mendapat kelebihan melalui TPPA untuk melonjakkan industri kelapa sawit? Ini kerana eksport kita banyak pergi ke India, Pakistan, China, sebahagiannya kepada EU. Jadi bagaimana? Dan persaingan kita dengan minyak-minyak lain seperti di Kanada, *canola oil*, *corn oil*. Sudah pastilah kita tidak akan mendapat apa-apa lonjakan baru melalui TPPA.

Begitu juga mengenai import peralatan-peralatan ataupun jentera-jentera pertanian yang apabila ada TPPA ini tarifnya rendah dan kita memperoleh keuntungan. Akan tetapi mengikut rekod kita, kebanyakan daripada import-import kita datang daripada negara-negara yang di luar TPPA. Dari China misalnya. Jadi di mana lonjakan yang kita boleh dapat melalui TPPA? Jadi ini membawa kita kepada persoalan apakah *cost benefit analysis* ini betul-betul *on balancenya* menguntungkan ataupun saya tidak mungkin menjangka ia merugikan tetapi tidak memberikan satu kesan yang tinggi.

Satu perkara yang saya hendak sentuh di sini juga daripada segi isu geopolitiknya Tuan Yang di-Pertua. Ini penting ya dan dipertahankan tadi oleh Yang Berhormat Rompin dan dicabar oleh Yang Berhormat Shah Alam. Kita melihat daripada kumpulan-kumpulan yang terlibat dengan TPPA ini, empat adalah dari ASEAN, negara ASEAN. Dari *far east* ataupun Timur jauh, Jepun. Dua dari Oceania, Australia dan New Zealand. Dua dari *South America*. Kemudian satu dari *Central America*, Mexico dan dua *North America*, Kanada dan Amerika Syarikat.

■1230

Jadi, saya melihat usaha untuk mengikat empat negara ASEAN ini, tiga daripada ini negara yang kecil Malaysia, Brunei lagi kecil, Singapura pun kecil. Vietnamlah ada besar sikit pasarannya adalah untuk seolah-olah mengasingkan kita daripada enam rakan-rakan ASEAN kita yang kita sudah FTA ataupun AFTA yang sepatutnya dilihat, diperbaiki semula.

Dan tidak sepatutnya kita bergabung pula sebahagian daripada ASEAN ini untuk dilihat bersama-sama dengan satu kuasa besar ekonomi dan kuasa besar ketenteraan iaitu Amerika Syarikat. Walaupun ada yang mengatakan, ada laporan akhbar China berminat.

Tuan Yang di-Pertua, sebagai sebuah negara kuasa ekonomi yang kedua terbesar di dunia, saya tidak nampak apa keperluan untuk China dan Amerika ataupun China masuk dan duduk di bawah FTA dengan Amerika ini sedangkan *iPhone* sendiri tanpa FTA, *iPhone* pun dibuat di China. Jadi China tidak memerlukan keadaan ini. Begitu juga saya sangsi, apakah benar Thailand, Indonesia ataupun Filipina bersedia untuk bersama-sama. Filipina ini adalah rakan karib, bekas tanah jajahan Amerika, tidak bersama-sama. Jadi ini menimbulkan suatu isu sama ada kita boleh menolak *totally* isu geopolitik ini daripada kiraan kita. Mungkin China tidak meluahkan rasa marah kah, ataupun kecewa kah ataupun tidak senangnya terhadap usaha kecil ini, usaha-usaha...

Dato' Hasan bin Arifin [Rompin]: *[Bangun]*

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Seri Dr. Ronald Kiandee]: Yang Berhormat Rompin bangun Yang Berhormat.

Dr. Mohd. Hatta bin Md. Ramli [Kuala Krai]: *Regional* ini tetapi saya merasakan kita telah mewujudkan satu suasana kurang baik kerana dagangan kita dengan China cukup besar. Banyak, keluli kita dalam perbincangan sidang Dewan...

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Seri Dr. Ronald Kiandee]: Yang Berhormat ada dua minit lagi Yang Berhormat ya.

Dr. Mohd. Hatta bin Md. Ramli [Kuala Krai]: Ya?

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Seri Dr. Ronald Kiandee]: Dua minit lagi.

Dr. Mohd. Hatta bin Md. Ramli [Kuala Krai]: Dua minit sahaja? Ya, ya. Dan kita boleh memperoleh..

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Seri Dr. Ronald Kiandee]: Yang Berhormat Rompin, Yang Berhormat Kuala Krai tak bagi Yang Berhormat.

Dr. Mohd. Hatta bin Md. Ramli [Kuala Krai]: Dan saya yakin dengan trend penurunan tarif ini tanpa FTA ini berlaku dengan EU, saya yakin kita akan dapat hubungan dagang yang lebih baik, trendnya begitu... *[Disampuk] Without ISDS*. Bayangkan, tanpa ISDS.

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Seri Dr. Ronald Kiandee]: Yang Berhormat Lembah Pantai bantu Yang Berhormat ya *[Ketawa]*

Dr. Mohd. Hatta bin Md. Ramli [Kuala Krai]: Supaya, jiran ini memang bantu-membantu Tuan Yang di-Pertua.

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Seri Dr. Ronald Kiandee]: Baguslah, eloklah tu ya.

Dr. Mohd. Hatta bin Md. Ramli [Kuala Krai]: Bukan saya yang pilih... *[Disampuk]*

Tuan Chua Tian Chang @ Tian Chua [Batu]: *[Bangun]*

Dr. Mohd. Hatta bin Md. Ramli [Kuala Krai]: Ya, sila.

Tuan Chua Tian Chang @ Tian Chua [Batu]: Sedikit sahaja. Saya hendak mendapat pandangan daripada Yang Berhormat.

Dalam satu *statement* yang telah dikata yang *publication* dari Amerika Syarikat, dengan izin mengatakan, "*The stakes for US trade policy have always reached beyond the economic realm. Trade is what most international relations are about, for that reason trade policy is national security policy.*" Ini adalah dikatakan oleh Thomas Schelling, *Nobel Prize Winner* di Amerika Syarikat. Pada masa yang sama, *New York Times* telah mengatakan bahawa, "*Trades, TPPA being seen as American strategic policy to check on China.*"

Dalam artikel yang telah dipublished oleh *Editorial The Federation of International Employer* yang kebanyakannya dari Amerika Syarikat telah mengatakan dalamnya, “*The true purpose of TPPA is of course to limit the hegemony of China particularly across Asia*” dan telah lanjutnya mengatakan ini memberi alasan bagi Amerika Syarikat untuk menyekat perkembangan China di *South China Sea*. Jadi nampaknya ini adalah strategi Amerika Syarikat lebih daripada *trade*. Apa pandangan Yang Berhormat Kuala Krai.

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Seri Dr. Ronald Kiandee]: Ya, bagi sedikit pandangan, selepas itu habiskan Yang Berhormat [Ketawa]

Dr. Mohd. Hatta bin Md. Ramli [Kuala Krai]: Saya merasakan apa yang diberi pandangan oleh Yang Berhormat Batu tadi, hanya orang yang tak berapa nak melihat, yang tak nampak. Saya tak kata buta tetapi yang tak nak melihat, yang tak nampak bahawa ini adalah perluasan hegemoni kuasa Amerika Syarikat bukan hanya di dalam *trade* tetapi dalam kuasa-kuasa serantau kita.

Kita berjiran dengan China, tidak jauh. Amerika itu jauh, dengan cara beginilah mereka akan mengikat kita. Jadi, sekarang kita sudah boleh bercakap bahawa ini adalah isu keselamatan yang perlu diperbincangkan. Oleh sebab itu kita kena betul-betul mengikut, memantau TPPA ini dan saya menyokong sepenuhnya, jangan ingat menyokong TPPA pula ini [Ketawa] Menyokong sepenuhnya cadangan supaya diwujudkan satu Jawatankuasa Pilihan Khas Parlimen..

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Seri Dr. Ronald Kiandee]: Habis masa.

Dr. Mohd. Hatta bin Md. Ramli [Kuala Krai]: Ya, untuk meneliti, untuk memantau dan untuk memberikan pandangan-pandangan balas supaya negara tidak terjejas dalam kita menyertai TPPA. Terima kasih.

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Seri Dr. Ronald Kiandee]: Terima kasih Yang Berhormat. Yang Berhormat Pasir Gudang.

12.36 tgh.

Puan Hajah Normala binti Abdul Samad [Pasir Gudang]: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. *Bismillahi Rahmani Rahim. Assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh*, salam sejahtera. Saya akan menyentuh Tuan Yang di-Pertua Artikel 3, isu perburuhan.

Pertamanya, saya ingin merakamkan setinggi tahniah kepada pihak kementerian di atas usaha ini dan keberanian Kerajaan Malaysia, juga kepada *negotiator* kita yang telah mengambil kira beberapa perkara yang saya kira sangat penting.

Kita faham bahawa TPPA menghendaki Malaysia dan 11 negara lain untuk mematuhi terma dan syarat perburuhan. Bab ini menghendaki semua negara terlibat mematuhi standard perburuhan negara kepada konvensyen standard dan instrumen antarabangsa yang perlu diambil kira.

Pematuhan ini seperti yang dinyatakan dalam Deklarasi ILO tahun 1998 mengenai prinsip asas dan hak di tempat kerja, dengan izin, *Fundamental Rights and Principle at Work*. Antara pembelaan utama yang ketara ialah aspek membasmu buruh kanak-kanak dan buruh paksa, meningkatkan kebebasan berpersatuan dan juga menghapus diskriminasi berkaitan pekerjaan. Ini kalau dulunya adalah beberapa perkara yang sering dilaungkan sama ada oleh pihak Ahli Parlimen daripada Kerajaan Barisan Nasional atau di sebelah sana.

Dengan kedatangan TPPA ini, perkara-perkara ini akan lebih diperketat lagi dan dipastikan keuntungan dapat diperoleh oleh rakyat-rakyat yang bekerja di dalam negara sama ada warga negara ataupun bukan warga negara.

Tuan Yang di-Pertua, sehubungan dengan itu saya kira kerajaan sememangnya perlu meminda beberapa Undang-undang Buruh termasuk undang-undang utama Akta Kerja 1955, Akta Perhubungan Perusahaan 1967 dan Akta Kesatuan Sekerja. Kesemua ini perlu diselesaikan dalam tempoh 24 bulan selepas TPP ditandatangani. Persoalannya, ada beberapa persoalan yang merunsingkan sama ada di pihak pekerja ataupun di pihak majikan.

Yang pertama sekali iaitu majikan tidak dibenarkan lagi untuk memegang passport-pasport pekerja asing. Perkara ini kalau dulu kita memberi salinan kepada mereka dan pekerja-pekerja ini yang aslinya passport yang original kita simpan. Kemudian, levi perlu dibayar sepenuhnya oleh pihak majikan dan hak menubuhkan kesatuan sekerja. Garis panduan ini sebenarnya tidak banyak perbezaan kecuali hak berpersatuan.

Soal passport pegang sendiri ini, yang merunsingkan pihak majikan adalah sebenarnya apabila pekerja itu lari. Ini antara sebab utama kenapa pihak majikan memegang passport. Sebagai gantian, dahulunya Kerajaan Malaysia mengeluarkan Imigresen mengeluarkan i-Kad bagi membolehkan pekerja-pekerja ini memegang i-Kad dan apabila berlaku sekatan-sekatan, mereka menunjukkan i-Kad ini.

■1240

Akan tetapi bila kita sudah bersetuju bahawa passport akan dipegang oleh pekerja sendiri, pihak kerajaan perlulah meneliti sama ada pengisuan i-kad ini perlu diteruskan atau sebaliknya. Perkara yang penting ialah semasa pekerja melarikan diri dahulu, majikan perlu membuat laporan polis dan juga membuat laporan kepada pihak imigresen, tetapi dalam masa yang sama majikan dikenakan juga bayaran kerana pekerja lari. Bila kita hendak buat laporan di Imigresen, kita tetap dikenakan bayaran. Jadi perkara ini perlu diambil kira bahawa kalau passport sudah diserahkan dan pekerja itu lari, jadi bayaran penalti tidak boleh dikenakan lagi ataupun ditarik semula kepada pihak majikan.

Dari sudut levi, dia memberi kesan kepada pekerja tempatan kerana pekerja tempatan *subject to* dengan izin, *income tax* dan jika mereka ini, bayaran levi ditanggung sepenuhnya, apa akan jadi dengan perkara-perkara lain? Kita ada beberapa perkara yang kita agak risau bila mereka ini datang seperti- bagaimana dengan caruman untuk KWSP? Caruman pada SOCSO? Sekarang mereka ini *main compensation*. Adakah mereka ini juga akan diberi perlindungan sepenuhnya untuk EPF, untuk SOCSO dan juga *Human Resource Development Fund* (HRDF), ini di mana kementerian kita ada latihan yang dikhususkan untuk pekerja tempatan.

Jadi bila perkara ini berlaku, adakah mereka juga akan mendapat hak kebebasan untuk dihantar latihan oleh majikan seperti mana diberikan kepada pekerja-pekerja tempatan. Perkara lain Tuan Yang di-Pertua yang perlu dan diminta pihak kerajaan meneliti dengan teliti ialah untuk penghapusan penggunaan ejen dan orang tengah bagi pengambilan pekerja-pekerja kerana fi yang agak tinggi. Apa kata cadangannya kita kekalkan kepada *government to government* supaya tidak melibatkan orang-orang tengah dan agen kerana mereka inilah yang menyebabkan penentuan harga lebih mahal untuk pekerja-pekerja masuk.

Kerajaan perlulah mewujudkan satu mekanisme khusus untuk perjawatan kelulusan kerana pekerja asing ini dibimbangi. Sekarang dasar sedia ada kita tidak akan terusik. Kebimbangan di luar sana ialah apabila dikhuatiri bila dengan TPPA ini pekerja asing sama ada profesional atau tidak, mereka boleh masuk. Perkara ini tidak benar kerana undang-undang sedia ada tetap akan kekal kerana mereka perlu mendapatkan kelulusan sama ada dari Imigresen ataupun DP10 dan sebagainya dari pihak MIDA sendiri. Jadi yang merunsingkan kita adalah kawalan kita sekarang ini. Kawalan kita sekarang ini bila terlampau ramai pekerja asing yang sedia ada ini, yang sudah ada dalam negara kita dan kita tahu dengan TPPA ini, orang akan lebih minat untuk melabur dalam negara kita.

Ini kerana mereka boleh datang agak dengan kelonggaran yang ada, dengan undang-undang sedia ada, mereka minat melabur. Ini adalah satu kebaikan kepada negara kita. Menyediakan peluang pekerjaan kepada rakyat kita sendiri kerana pilihannya tetap ialah bila warganegara tidak boleh mengisi kekosongan itu, barulah ditawarkan kepada bukan warganegara.

Jadi yang merisaukan kita ialah dengan kelulusan-kelulusan yang ada ini, apakah yang akan kita laksanakan bagi pekerja yang tidak rasmi ini, yang sedia ada dalam negara kita supaya dengan TPPA ini tidak akan menambahkan lagi, walaupun kita kawal tapi tidak menambah jumlah pendatang asing dalam negara kita?

Dari sudut kesatuan, tahniah diucapkan kepada pihak *team negotiator* kerana dapat menyelitkan satu perundangan di mana hanya mereka yang sudah bekerja tiga tahun, pekerja asing ini yang boleh memegang *office bearer*. Ini adalah satu kejayaan dan tahniah kepada *negotiator* kita kerana sebelum ini memang kita risau. Majikan kita risau. Alamak, ini- sekarang mereka boleh berunion pula. Macam mana hendak melawan dengan budak-budak tempatan kita ini?

Jadi tahniah, lepas tiga tahun baru mereka boleh jadi *office bearer*. Ini adalah satu pencapaian yang sangat baik.

Dato' Haji Zainudin bin Haji Ismail [Jelevu]: [Bangun]

Puah Hajah Normala binti Abdul Samad [Pasir Gudang]: Selama ini kita risau dari soal kebebasan bersuara, hak-hak pekerja disekat untuk menyertai *union* dan sebagainya. Dengan kelebihan TPPA ini, perkara ini sama ada saya atau Yang Berhormat Kuala Langat sudah tidak payah risau lagi. Mereka boleh masuk *union* ini sahaja ya. Sudah tidak payah risau. Cuma keberkesanan *union* itu pula yang akan kita risau nanti. Macam mana mereka mengatur produktiviti dalam sesebuah industri itu. Tuan Yang di-Pertua...

Dato' Haji Zainudin bin Haji Ismail [Jelevu]: Yang Berhormat Pasir Gudang, sedikit boleh?

Puah Hajah Normala binti Abdul Samad [Pasir Gudang]: Saya banyak hendak cakap ini. Tidak boleh beri.

Dato' Haji Zainudin bin Haji Ismail [Jelevu]: Mengenai persatuan tadi, persatuan.

Puah Hajah Normala binti Abdul Samad [Pasir Gudang]: Tidak boleh.

Dato' Haji Zainudin bin Haji Ismail [Jelevu]: Ini, belakang, belakang.

Puah Hajah Normala binti Abdul Samad [Pasir Gudang]: Belakang? Okey, sila.

Beberapa Ahli: [Ketawa]

Puah Hajah Normala binti Abdul Samad [Pasir Gudang]: Kawan, kawan.

Dato' Haji Zainudin bin Haji Ismail [Jelevu]: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua, terima kasih Yang Berhormat Pasir Gudang. Sedikit saja berkaitan dengan persatuan tadi.

Puah Hajah Normala binti Abdul Samad [Pasir Gudang]: Dua saat.

Dato' Haji Zainudin bin Haji Ismail [Jelevu]: Okey. Ini kebimbangan juga, kebimbangan perkara baru yang membolehkan pekerja asing ini mengetuai persatuan-persatuan buruh. Kebimbangannya ialah bagaimana kemungkinan ketua-ketua persatuan dari negara luar ini dapat kita pastikan tidak dipergunakan oleh pihak-pihak yang mempunyai niat jahat dalam negara ini dan melalui mereka, mereka diminta menghurur-harakan keadaan buruh dan ini menjejaskan? Akan tetapi kalau mereka itu dalam negeri, orang negara ini, kasih sayang pada negaranya tinggi tetapi kalau mereka menjadi pengerusi persatuan sekerja tertentu, asal mereka dari negara luar, cinta mereka kepada negara tidak ada. Lebih teruk kalau mereka diperalatkan oleh orang yang memang anti kepada negara kita ini.

Jadi bagaimana agaknya Yang Berhormat Pasir Gudang boleh *address* kebimbangan ini? Apakah ada langkah-langkah yang kemas untuk memastikan ia tidak terjadi? Terima kasih.

Puah Hajah Normala binti Abdul Samad [Pasir Gudang]: Terima kasih Yang Berhormat Jelevu. Sebenarnya seperti yang saya bacakan tadi, untuk hendak pegang *office bearer* ini, walaupun mereka pekerja asing, kita sudah berjaya memasukkan *clause* sekurang-kurang tiga tahun dan sekarang kita kena lihat juga tahap kelulusan kita untuk pekerja asing ini. Dia 2+1+1. Jadi kalau pekerja tempatan hendak berketuakan orang luar itu, itu sesuatu yang kita kena fikirkan secara bersamalah kerana kita orang tempatan, hendak pula, maaf cakap dengan izin, yang datang dari sana menjadi ketua, apa jadi pula dengan pekerja tempatan kita, ya.

Jadi ini kebolehan kita tetapi tidak dinafikan ada pihak-pihak tertentu yang boleh menyalah guna perkara ini. Ada beberapa kebimbangan ialah tentang bila pekerja asing ini dibenarkan berpersatuan?

Apa yang bimbangkan kita ialah sebenarnya, bila mereka mengadakan *union* mereka sendiri. Makna kalau Bangladesh dia buat hanya untuk orang dia, Myanmar orang dia, Nepal orang dia kerana di dalam *clause* nanti *negotiation*nya dia minta syarat-syarat tertentu, hak mereka. Ini kita minta kaji sedikitlah.

Hak mereka untuk sekarang ini *expertise* mereka sudah untung disediakan rumah. Nanti dia minta pula hak dia, dia kata hak dia, macam kita rakyat Malaysia biasa ya. Yang Berhormat Kuala Langat kita biasa minta apa? Ada elaun rumah, Ahli-ahli Yang Berhormat, pekerja-pekerjalah biasa minta elaun rumah dan sebagainya, macam-macam elaun.

■1250

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Seri Dr. Ronald Kiandee]: Yang Berhormat Klang bangun Yang Berhormat. Yang Berhormat Klang.

Puan Hajah Normala binti Abdul Samad [Pasir Gudang]: Tidak apa, saya hendak teruskan, masa tidak banyak.

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Seri Dr. Ronald Kiandee]: Duduklah Yang Berhormat Klang.

Puan Hajah Normala binti Abdul Samad [Pasir Gudang]: Iaitu di mana...

Tuan Charles Anthony Santiago [Klang]: Yang Berhormat...

Puan Hajah Normala binti Abdul Samad [Pasir Gudang]: Mereka ini minta supaya tambang mereka balik di bayar sepenuhnya.

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Seri Dr. Ronald Kiandee]: Duduklah Yang Berhormat Klang.

Puan Hajah Normala binti Abdul Samad [Pasir Gudang]: Saya tidak bagi laluan.

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Seri Dr. Ronald Kiandee]: Tidak bagi laluan, duduk ya.

Puan Hajah Normala binti Abdul Samad [Pasir Gudang]: Elaun dobi dia minta. Apa yang dia minta untuk hak dia, yang paling risau dia kata dia hendak balik kena bayar. Akan tetapi ini terpulang kepada majikan juga untuk membayar.

Dr. Izani bin Husin [Pengkalan Chepa]: Boleh runding lagi kah?

Puan Hajah Normala binti Abdul Samad [Pasir Gudang]: Ini antara perkara-perkara bila kita membuat pindaan-pindaan. Dalam undang-undang kita, kita kena ambil kira nanti. Seterusnya, saya juga ingin menyuarakan tentang beberapa perkara lain tentang sekarang ini golongan profesional ataupun *supervisory* di dalam Akta Kesatuan Pekerja yang tidak dibenarkan menyertai mana-mana kesatuan.

Jadi, bila keadaan pekerja asing dibenarkan berpersatuan, bagaimana pula yang datang daripada luar dan yang dalam negara tidak boleh. Ini juga kita kena buat kajian. Ini kerana Yang Berhormat Menteri saya risau apa pun yang kita buat keutamaan kita adalah rakyat kita didahulukan. Jadi, dari sudut pekerja ini, saya tidak hendak pekerja kita ini nanti dihasut-hasut jadinya dia marah pada kerajaan juga. Yang menghasut-hasut pun kita tahulah TST kata orang kampung saya.

Seterusnya, kita juga mendapatkan *benefit* kepada pekerja kita untuk bekerja di luar. Ini yang Amerika sedang risau sebenarnya. Bila pekerja Malaysia mungkin lebih mudah diberi pekerjaan di luar, mengurangkan peluang pekerjaan rakyatnya sendiri. Ini kerana orang Malaysia kita pun banyak juga yang bijak pandai.

Tuan Chua Tian Chang @ Tian Chua [Batu]: [Bangun]

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Seri Dr. Ronald Kiandee]: Yang Berhormat Batu bangun Yang Berhormat.

Puan Hajah Normala binti Abdul Samad [Pasir Gudang]: Saya tidak bagi laluan kerana saya ada isu saya.

Tuan Chua Tian Chang @ Tian Chua [Batu]: Sedikit sahaja.

Puan Hajah Normala binti Abdul Samad [Pasir Gudang]: Tidak ada. Saya hendak tanya pihak kerajaan mengkaji semula keperluan kepada pengekalan *Talent Corp* ini. *Talent Corp* dipertanggungjawabkan untuk membawa *Malaysian talent* bawa balik. Jadi, bila dengan TPPA ini bagaimana peluang-peluang pekerjaan ini mereka hendak balik lagi kah tidak. So, perlu tidak *Talent Corp*.

Saya juga bimbang dan minta kerajaan dari sudut penyediaan latihan. Bila banyak pelaburan datang kita akan kekurangan, makin kurang tenaga kerja *because* salah satu sebab kebergantungan kita kepada pekerja asing adalah kerana rakyat kita sendiri kurang minat untuk pekerjaan tertentu dan tidak mempunyai kemahiran tertentu. Jadi, bagaimanakah Kementerian Sumber Manusia dapat memastikan vokasional-vokasional begitu juga Kementerian Pendidikan bagi memastikan kita mempunyai *talent* yang cukup untuk dalam negara kita dan juga luar negara kita.

Sebagai contoh saya daripada Johor. Kebanyakan tenaga mahir di Johor akan pergi bekerja di Singapura. So, dengan TPPA ini mereka akan tambah lagi pergi kerja di luar. So, pelabur yang datang ini akan mengalami masalah yang sama iaitu semakin kurang tenaga mahir. Jadi, *it is*, dengan izin, adalah satu peluang kepada Kerajaan Malaysia untuk menyediakan tenaga-tenaga mahir yang boleh dipasarkan ke luar.

Seterusnya Tuan Yang di-Pertua, saya juga ingin membawa kekusaran tentang ini tidak melibatkan TPPA *per se*, dengan izin. Akan tetapi sebelum TPPA contohnya China tanpa TPPA pun industri *still* telah membimbangkan pekerja-pekerja tempatan kita, syarikat-syarikat tempatan kita. Sebagai contoh di dalam Parlimen saya dahulu kita ada sebuah kilang gergasi di Pasir Gudang *produce steel mill* tetapi kerana harga daripada China yang agak murah telah mengganggu pengeluaran daripada kilang tempatan. Jadi, apakah tindakan kita untuk memastikan perkara-perkara sebegini tidak akan mengganggu pekerja-pekerja tempatan kita.

Gaji minimum menjadi *plus point* ...

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Seri Dr. Ronald Kiandee]: Ya, boleh habiskan Yang Berhormat ya.

Puan Hajah Normala binti Abdul Samad [Pasir Gudang]: Okey. Gaji minimum juga menjadi kerunsingan kita. Kita harap dengan perkara ini apa yang dituntut selama ini untuk mendapatkan kadar gaji yang lebih akan dapat diteruskan. Walau apa pun kebimbangan kita, kita mohon pihak kerajaan yang memang hebat dengan *negotiation* nya di mana kita salah sebuah negara yang 12 yang bakal bersama-sama dengan TPPA diberi pengecualian-kecualian terutama dari sudut perburuhan, saya kita ini adalah satu kejayaan yang sangat besar.

Manakala dari sudut gaji minimum kita mohon ada penyeragaman sama ada bagi rakyat kita di Semenanjung, di Sabah dan juga Sarawak. Tuan Yang di-Pertua saya hendak sentuh sedikit soal jual negara ini... [*Dewan riuh*]

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Seri Dr. Ronald Kiandee]: Ya.

Puan Hajah Normala binti Abdul Samad [Pasir Gudang]: Sedikit sahaja.

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Seri Dr. Ronald Kiandee]: Ya, habiskan sehingga jam 1 Yang Berhormat.

Puan Hajah Normala binti Abdul Samad [Pasir Gudang]: Okey. Soal jual negara ini banyaklah tadi dikatakan kuasa Kerajaan Negeri dan sebagainya. Saya hendak tanya sedikitlah, jangan marah. Hendak tanya sedikit, soal jual rumah kita ini kerajaan negeri yang buat. Tidak ada kena mengena dengan TPPA. Dasar, contoh di Johor, Kerajaan Negeri Johor siling kan RM1 juta baru orang luar boleh beli, *law*. Macam mana dekat Pulau Pinang? Buat atau tidak *law* itu? Macam mana dekat Selangor? Buat tidak *law* itu?...

Beberapa Ahli: Buat.

Puan Hajah Normala binti Abdul Samad [Pasir Gudang]: Adakah *law* itu? Kalau tidak macam mana kita hendak marah. Ini pun kita membenarkan secara legalnya mereka memiliki harta-harta di dalam negara kita. Kilang-kilang boleh beri tanah. Mereka boleh beli tanah. Kilang saya dahulu dia orang beli 100 ekar tanah. Kita benarkan untuk kemajuan. Jadi, dalam hal begini kata orang itu *be rational* lah. Bukan Ahli-ahli Yang Berhormat di sebelah sana sayangkan negara juga, kami pun sayangkan negara kami juga.

Seorang Ahli: Lebih lagi, lebih lagi.

Puan Hajah Normala binti Abdul Samad [Pasir Gudang]: Lebih-lebih lagi dan saya *negotiator* kita ini bila mereka *negotiate* pun saya yakin mereka meletakkan kepentingan negara di hadapan... [Tepuk] Ada lagi, *last*.

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Seri Dr. Ronald Kiandee]: Ya, ya. Yang Berhormat, tolong jangan berhenti sebelum jam 1 Yang Berhormat ya.

Puan Hajah Normala binti Abdul Samad [Pasir Gudang]: Okey, tolong jangan berhenti. Kalau tolong jangan berhenti saya hendak tambah sedikitlah. Sedikit lagi. Hak warga negara kita ini, kita mohon juga bila mereka ini warga asing bimbangannya pihak pekerja tempatan ...

Tuan Abdullah Sani bin Abdul Hamid [Kuala Langat]: [Bangun]

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Seri Dr. Ronald Kiandee]: Yang Berhormat, Yang Berhormat Kuala Langat bangun. Bagi peluang Yang Berhormat.

Puan Hajah Normala binti Abdul Samad [Pasir Gudang]: Yang Berhormat Kuala Langat, sila Yang Berhormat Kuala Langat.

Tuan Abdullah Sani bin Abdul Hamid [Kuala Langat]: Oleh sebab sudah tidak ada peluang dah. Tiga minit lagi, dua minit lagi.

Puan Hajah Normala binti Abdul Samad [Pasir Gudang]: Saya bagi satu minit sahaja.

Tuan Abdullah Sani bin Abdul Hamid [Kuala Langat]: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Yang Berhormat Pasir Gudang ...

Puan Hajah Normala binti Abdul Samad [Pasir Gudang]: Satu minit.

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Seri Dr. Ronald Kiandee]: Ya, sama-sama kita..

Tuan Abdullah Sani bin Abdul Hamid [Kuala Langat]: Pakej dalam Deklarasi ILO ini adalah satu pakej telah dituntut daripada berzaman-zaman tetapi tidak dilayan oleh Kerajaan Barisan Nasional daripada merdeka. Bila masuk dalam Deklarasi ILO ini, tahun 1987 ini jelas memperuntukkan bahawa hak pekerja itu sudah pun diwujudkan oleh ILO. Jadi, tidak ada luar biasa pun.

Keduanya, kalau kita ambil pendekatan dalam segi beberapa pindaan yang hendak dibuat seperti mana Yang Berhormat Menteri bercakap pada pembukaan dia semalam, dia kata 10 akta itu akan diubah. Betul, sungguhpun akta itu diubah kenapa harus tunggu 24 bulan. Sekarang pun sudah kena buat kerana itu adalah hak pekerja termasuklah ianya diletakkan sebagai *silent law*. Jadi saya- 2 minit sebab sepatutnya saya berucap dalam lebih kurang 5 minit daripada Yang Berhormat Pasir Gudang bercakap. Jadi, satu daripada peluang ini sebagai contoh...

Puan Hajah Normala binti Abdul Samad [Pasir Gudang]: Okey, terima kasih Yang Berhormat Kuala Langat.

Tuan Abdullah Sani bin Abdul Hamid [Kuala Langat]: ...Macam di Guatemala di Amerika sendiri beratusan pemimpin telah dibunuh tetapi tidak diambil tindakan pun. Jadi, persoalannya sekarang inilah tidak ada TPPA pun, *convention* ILO ini wajib dipatuhi. Itu jelas.

Puan Hajah Normala binti Abdul Samad [Pasir Gudang]: Tuan Yang di-Pertua, saya rasa sudah.

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Seri Dr. Ronald Kiandee]: Tanya Yang Berhormat Pasir Gudang Yang Berhormat.

Puan Hajah Normala binti Abdul Samad [Pasir Gudang]: Tutup ini. Saya hendak tutup ini.

Tuan Abdullah Sani bin Abdul Hamid [Kuala Langat]: Saya jamin dan saya percaya dengan wujudnya tanpa TPPA pun ...

Puan Hajah Normala binti Abdul Samad [Pasir Gudang]: Tuan Yang di-Pertua, ...

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Seri Dr. Ronald Kiandee]: Ya, ya, ya. Yang Berhormat Kuala Langat.

Tuan Abdullah Sani bin Abdul Hamid [Kuala Langat]: Hak pekerja itu perlu dan wajib dipertahankan.

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Seri Dr. Ronald Kiandee]: Yang Berhormat Kuala Langat, *break, break*.

Tuan Abdullah Sani bin Abdul Hamid [Kuala Langat]: Itu jelas.

Puan Hajah Normala binti Abdul Samad [Pasir Gudang]: Saya hendak menyambung soal ...

Dr. Mohd. Hatta bin Md. Ramli [Kuala Krai]: *[Menyampuk]*

Puan Hajah Normala binti Abdul Samad [Pasir Gudang]: Saya hendak menyambung.

Tuan Abdullah Sani bin Abdul Hamid [Kuala Langat]: ...Mengatakan bahawa ini tidak ada luar biasa.

Puan Hajah Normala binti Abdul Samad [Pasir Gudang]: Bukan kerana TPPA... *[Dewan riuh]*

Dr. Haji Noor Azmi bin Ghazali [Bagan Serai]: Duduklah, duduklah... *[Dewan riuh]*

Puan Hajah Normala binti Abdul Samad [Pasir Gudang]: Sudah lah itu.

Tuan Abdullah Sani bin Abdul Hamid [Kuala Langat]: Ditutup... *[Dewan riuh]*

Puan Hajah Normala binti Abdul Samad [Pasir Gudang]: Sudahlah itu, duduk.

Tuan Abdullah Sani bin Abdul Hamid [Kuala Langat]: Bukan satu yang menakjubkan. Perdana Menteri ini bukan menakjubkan tetapi tuntutan hak pekerja wajib diberikan.

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Seri Dr. Ronald Kiandee]: Yang Berhormat, cukuplah Yang Berhormat.

Puan Hajah Normala binti Abdul Samad [Pasir Gudang]: Duduk, duduk.

Tuan Abdullah Sani bin Abdul Hamid [Kuala Langat]: Terima kasih.

Dr. Haji Noor Azmi bin Ghazali [Bagan Serai]: Dia tidak makan ubat, dia tidak makan ubat.

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Seri Dr. Ronald Kiandee]: Ya, habiskan Yang Berhormat Pasir Gudang.

Puan Hajah Normala binti Abdul Samad [Pasir Gudang]: Yang Berhormat Kuala Langat, tadi saya sudah maklumkan memang dia bukan sesuatu yang baru. Saya sudah beritahu tadi tetapi dia menambahkan penguatkuasaan. Jadi, dengan itu lebih memberi ruang untuk membela pekerja-pekerja kita dengan kebaikan daripada TPPA. Itu sahaja saya mohon menyokong. Terima kasih.

Timbalan Yang di-Pertua [Datuk Seri Dr. Ronald Kiandee]: Terima kasih Yang Berhormat. Setakat itulah perbahasan untuk usul yang kita bahaskan ini. Petang nanti 2.30 petang Menteri akan mula menjawab. Ahli-ahli Yang Berhormat, mesyuarat ditangguhkan hingga jam 2.30 petang ini.

[Mesyuarat dtempohkan pada pukul 1.00 tengah hari]

[Mesyuarat disambung semula pada pukul 2.30 petang]

[Tuan Yang di-Pertua mempengerusikan Mesyuarat]

Tuan Yang di-Pertua: Silakan Menteri di Jabatan Perdana Menteri.

2.32 ptg.

Menteri di Jabatan Perdana Menteri [Dato' Sri Abdul Wahid Omar]: *Bismillahi Rahmani Rahim.* Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. *Assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh* dan salam sejahtera.

Tuan Yang di-Pertua, pertama sekali izinkan saya merakamkan penghargaan kepada semua Ahli Yang Berhormat yang telah membahaskan isu Perjanjian Perkongsian Rantau Pasifik (TPPA). Saya akan menjawab isu-isu berkaitan perolehan dalam konteks dasar pemerkasaan bumiputera selaras dengan tugas saya sebagai Menteri di Jabatan Perdana Menteri yang bertanggungjawab antara lain ke atas Unit Perancang Ekonomi, UKAS, TERAJU dan juga TalentCorp. Izinkan saya membahagikan isu-isu ini kepada tiga bahagian iaitu pertama sekali isu perolehan. Keduanya, isu penjajahan dan kos dan manfaat dan ketiga, berkaitan dengan bakat.

Tuan Yang di-Pertua, beberapa orang Ahli Yang Berhormat termasuk Yang Berhormat Semporna telah membangkitkan kebimbangan terhadap impak pembukaan pasaran negara kepada syarikat-syarikat dari negara-negara TPP kepada peniaga bumiputera.

Untuk makluman, perkara-perkara berkaitan perolehan kerajaan terkandung dalam Bab 15 perjanjian. Agensi yang ditawarkan melibatkan hanya Kerajaan Persekutuan iaitu semua kementerian dan beberapa agensi di bawahnya serta empat badan berkanun di bawah MITI iaitu MIDA, MATRADE, SME Corporation dan Malaysia Productivity Council (MPC). Ia tidak melibatkan perolehan kerajaan-kerajaan negeri dan perolehan pihak-pihak berkuasa tempatan dan tidak semua perolehan kerajaan dibuka kepada syarikat TPP. Hanya perolehan yang melebihi had nilai yang ditetapkan sahaja perlu dibuka.

Ada tiga kategori perolehan yang terlibat. Pertamanya, bekalan ataupun *supplies* yang mana had nilai permulaan adalah sebanyak 1.5 juta SDR ataupun *Special Drawing Rights* bersamaan dengan RM7.5 juta dan akan berkurang kepada 130,000 SDR ataupun RM650,000 dalam tempoh tujuh tahun. Saya menggunakan kadar tukaran RM5 untuk setiap SDR untuk memudahkan kita membuat perkiraan.

Kedua, ialah perkhidmatan ataupun *services* yang mana had nilai permulaan adalah sebanyak 2 juta SDR ataupun RM10 juta dan akan berkurang kepada 130,000 SDR ataupun RM650,000 dalam jangka masa sembilan tahun.

Ketiga adalah kerja-kerja ataupun *works* ataupun kontrak pembinaan yang mana had nilai permulaan adalah lebih tinggi sebanyak 63 juta SDR ataupun RM315 juta dan akan berkurang kepada 14 juta SDR ataupun RM70 juta dalam tempoh 20 tahun. Had yang sama yang saya sebutkan tadi adalah terpakai kepada badan berkanun kecuali ia mempunyai had permulaan yang lebih tinggi pada 2 juta SDR untuk bekalan dan berkurangan kepada 150,000 SDR pada penghujung tempoh peralihan untuk kedua-dua bekalan dan juga perkhidmatan.

Untuk makluman Ahli-ahli Yang Berhormat, had nilai perolehan yang ditawarkan adalah jauh lebih tinggi berbanding dengan had nilai yang ditawarkan oleh negara-negara lain. Sebagai contoh, had perolehan negara Australia, Brunei, Chile, Kanada, New Zealand, Peru, Singapura dan juga Amerika Syarikat ditetapkan pada paras 5 juta SDR secara sertamerta. Ini bermakna, Kerajaan Malaysia telah merundingkan terma yang terbaik mungkin untuk melindungi kepentingan syarikat dalam negara termasuklah syarikat-syarikat bumiputera.

Selain daripada itu, semua perolehan yang tertakluk di bawah TPPA akan menyediakan setakat 30 peratus daripada nilai kontrak perolehan kerja tahunan untuk kontraktor bumiputera. Peruntukan *carve-out* ini, dengan izin, akan memastikan peluang dan kadar penyertaan bumiputera dalam pembangunan ekonomi negara tidak terjejas. Ini bermakna kalau pada tahun pertama itu, *threshold* nya sebanyak RM315 juta. Kesemua kontrak melebihi paras tersebut perlu dibuka untuk bidaan oleh syarikat-syarikat daripada luar negara tetapi kita masih boleh memperuntukkan ataupun *carve-out* 30 peratus daripada jumlah kontrak yang tersebut untuk program syarikat-syarikat bumiputera.

Ahli-ahli Yang Berhormat juga ada membangkitkan perkara-perkara lain. Yang Berhormat Bagan sebagai contohnya telah membangkitkan perkara berhubung dengan pendirian kerajaan untuk mengecualikan projek usaha sama awam-swasta ataupun *public-private partnership* dalam capaian pasaran di bawah Bab Perolehan Kerajaan. Saya ingin menjelaskan bahawa Malaysia bukanlah satu-satunya...

Tuan M. Kulasegaran [Ipoh Barat]: Penjelasan.

Dato' Sri Abdul Wahid Omar: Kalau boleh Tuan Yang di-Pertua, izinkan saya teruskan dan di penghujung baru dicelah. Jadi, supaya *smooth* pembentangan saya. Terima kasih.

Tuan M. Kulasegaran [Ipoh Barat]: Macam mana dia cara yang begini...

Dato' Sri Abdul Wahid Omar: Saya ingin menjelaskan...

Tuan M. Kulasegaran [Ipoh Barat]: Tuan Yang di-Pertua, kalau pada akhirnya...

Dato' Sri Abdul Wahid Omar: Tuan Yang di-Pertua, kalau boleh ...

Tuan M. Kulasegaran [Ipoh Barat]: ...*How do you come and debate on the current issue.*

Dato' Sri Abdul Wahid Omar: Saya ada...

Tuan M. Kulasegaran [Ipoh Barat]: *The rules say it would not be on the current measure. Current issue that is raised.*

Dato' Sri Abdul Wahid Omar: Saya akan benarkan...

Tuan Yang di-Pertua: Yang Berhormat, *the rules also say that* kalau dia beri laluan, baru boleh. So, dia kata laluan penghabisan, laluan penghabisanlah.

Dato' Sri Abdul Wahid Omar: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Saya ingin menjelaskan bahawa Malaysia bukanlah satu-satunya negara yang mengambil pendirian tersebut. Projek usaha sama awam-swasta di Malaysia merangkumi kontrak *build, operate transfer* (BOT), dengan izin dan konsesi.

Untuk makluman Ahli-ahli Yang Berhormat, Mexico dan Vietnam juga mengambil pendirian untuk mengecualikan projek BOT dan konsesi daripada obligasi di bawah Bab Perolehan Kerajaan. Pendirian ini yang diambil oleh Malaysia, Mexico dan Vietnam adalah disebabkan kontrak BOT dan konsesi bukan sebahagian daripada perolehan kerajaan berasaskan struktur pentadbiran di negara masing-masing dan sebabnya pengecualian yang kita peroleh ini akan memberikan kita budi bicara ataupun *policy flexibility*, dengan izin, untuk menetapkan pelaksanaan TPP dan kerajaan boleh menghadkan pelaksanaan TPP ini kepada kontraktor tempatan ataupun membukanya kepada syarikat-syarikat asing.

■1440

Kedua, adalah isu penjajahan dan kos manfaat TPP. Perjanjian TPPA ini melibatkan 12 buah negara iaitu lima dari benua Amerika iaitu Amerika Syarikat, Kanada, Mexico, Peru dan Chile.

Empat daripada negara-negara ASEAN iaitu Malaysia, Singapura, Brunei dan Vietnam dan tiga daripada negara-negara Pasifik iaitu Jepun, Australia dan New Zealand. Tiada negara yang dipaksa untuk menyertai TPP. Semua negara termasuklah Malaysia menyertai TPP kerana yakin dengan manfaat bersama ataupun *mutual benefits* yang bakal dinikmati.

Kita sedar bahawa Malaysia adalah sebuah negara kecil dengan penduduknya hanya seramai 31 juta orang dan saiz KDNK ataupun GDP sekitar USD300 bilion. Oleh sebab itulah kita menjuarai penubuhan Komuniti Ekonomi ASEAN bermula dari 31 Disember tahun 2015 yang memberikan Malaysia capaian kepada pasaran yang lebih luas dengan 620 juta penduduk dan saiz KDNK berjumlah USD2.5 trilion. Dengan menyertai TPP, Malaysia akan mempunyai capaian kepada pasaran yang lebih luas lagi merangkumi penduduk berjumlah 800 juta dan saiz KDNK sebesar USD27.5 trilion iaitu 40 peratus daripada saiz ekonomi dunia.

Dalam menyertai mana-mana blok ataupun kelompok perjanjian perdagangan memanglah ada kos dan ada manfaatnya. Bagi mengenal pasti kos dan manfaat ini, kerajaan telah membuat analisa dalaman dan selain daripada itu kerajaan juga telah meminta Institut Kajian Strategi dan Antarabangsa (ISIS) untuk melaksanakan analisa kepentingan nasional dan kita juga telah meminta PricewaterhouseCoopers (PwC) untuk melaksanakan kajian kos dan manfaat. ISIS telah merumuskan bahawa penyertaan Malaysia dalam TPP adalah demi kepentingan negara manakala PwC membuat kesimpulan TPPA bakal memberikan manfaat bersih kepada ekonomi Malaysia. Manfaat ekonomi ini termasuklah potensi peningkatan ekonomi atau KDNK antara USD107 bilion hingga USD211 bilion dalam tempoh sepuluh tahun iaitu 2018 hingga tahun 2027 ataupun peningkatan 0.6 peratus hingga 1.15 peratus pada tahun 2027.

Dr. Michael Jeyakumar Devaraj [Sungai Siput]: *[Bangun]*

Dato' Sri Abdul Wahid Omar: Tadi dalam sesi perbincangan, ada yang dibangkitkan tentang manfaat ini yang disebutkan adalah 0.1 peratus kepada GDP. Kalau kita lihat di muka surat 11 laporan yang disediakan oleh PwC ini adalah tertera jelas berdasarkan kepada andaian sekiranya Malaysia menyertai TPP dan terdapat pengurangan *non-tariff measures* antara 25 peratus hingga 50 peratus, maka manfaatnya ialah 0.6 peratus hingga 1.15 peratus peningkatan kepada KDNK pada tahun 2027. Tuan Yang di-Pertua, pada masa yang sama...

Dr. Michael Jeyakumar Devaraj [Sungai Siput]: Menteri.

Dato' Sri Abdul Wahid Omar: Bank Dunia juga menyebut dalam laporannya *Global Economic Prospects January 2016*, dengan izin, halaman 216 hingga 233 tentang potensi implikasi ekonomi makro TPP. Antara lain Bank Dunia telah menyatakan bahawa Vietnam dan Malaysia adalah merupakan dua buah negara TPP yang bakal menikmati manfaat terbanyak dengan peningkatan KDNK masing-masing sebanyak 10 peratus dan 8 peratus menjelang tahun 2030.

Peningkatan ekonomi yang berterusan akan membolehkan rakyat mendapat peluang perniagaan dan pekerjaan yang lebih baik dan seterusnya menyumbang kepada peningkatan pendapatan isi rumah rakyat Malaysia. Oleh yang demikian, berdasarkan kepada kajian-kajian yang telah dijalankan adalah jelas bahawa penyertaan Malaysia dalam TPP lebih mendatangkan manfaat.

Tuan Yang di-Pertua, isu ketiga yang ingin saya bangkitkan adalah berkenaan dengan isu bakat yang telah dibangkitkan oleh Yang Berhormat Pasir Gudang. Merujuk kepada isu yang dibangkitkan oleh Yang Berhormat Pasir Gudang, perjanjian TPP ini dijangka tidak mengurangkan peranan TalentCorp. TalentCorp diwujudkan pertama sekali untuk menarik bakat Malaysia di luar negara. Keduanya, untuk memudah cara *talent* ataupun bakat dari luar negara. Ketiga, untuk meningkatkan kebolehpasaran graduan dan keempat, untuk mempromosi kepelbagaian bakat ataupun *talent diversity*, dengan izin.

Sebaliknya usaha TalentCorp akan dipertingkatkan lagi ke arah membantu merealisasikan manfaat daripada TPPA. TalentCorp memainkan peranan membantu memenuhi keperluan modal insan di bawah sektor ekonomi utama dan antara lain dengan menarik balik modal insan rakyat Malaysia di luar negara, mudah cara kemasukan ekspatriat yang berkepakaran tinggi serta meningkatkan kebolehpasaran graduan tempatan dan adalah dijangkakan dengan perjanjian TPPA ini, perdagangan dua hala akan bertumbuh dengan negara perjanjian TPPA di samping menarik lebih pelaburan langsung ataupun FDI, dengan izin.

Bagi menyokong kemasukan FDI daripada negara TPPA seperti Amerika Syarikat adalah penting perkhidmatan TalentCorp memudah cara kemasukan ekspatriat melalui pas residen serta pas pengajian ditingkatkan bagi pelabur utama. Dengan adanya peluang perdagangan serta pelaburan baru hasil daripada TPPA program TalentCorp dalam meningkatkan kebolehpasaran graduan tempatan harus ditumpukan dan beralih kepada kepakaran baru yang diperlukan. Saya boleh izinkan Yang Berhormat Ipoh Barat.

Tuan M. Kulasegaran [Ipoh Barat]: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Yang terhormat, sebelum ini Yang Berhormat ada kata bahawa selepas kita menandatangani TPPA, kita akan terus mengekshakan beberapa peratus kontrak untuk bumiputera dan sebagainya.

Soalan saya yang timbul adalah adakah dengan kita menjadi seorang anggota TPPA, sekali gus kita akan menghapuskan *negotiating contract* dan apakah pandangan kerajaan bahawa *negotiating contract* dan bukan *arm's length contract* yang menyebabkan ketirisan yang terjadi sekarang. Dengan sekali gus adakah kerajaan sependapat dengan para pakar ekonomi bahawa *non arm's length dealing* dan *negotiated contract* ini patut tidak berada dalam sistem kita?

Dato' Sri Abdul Wahid Omar: Terima kasih Ahli Yang Berhormat Ipoh Barat. Tuan Yang di-Pertua, apa yang disebutkan oleh Ahli Yang Berhormat itu adalah berkenaan dengan kaedah perolehan. Kita ada tiga kaedah perolehan yang kita gunakan sekarang ini iaitu tender terbuka, tender terhad dan rundingan terus. Komitmen kita di dalam perjanjian TPP ini adalah untuk kontrak-kontrak pembinaan sebagai contohnya yang melebihi daripada RM315 juta akan perlu dibuka dan dilaksanakan secara tender terbuka.

Kita juga seperti yang saya sebutkan tadi untuk memelihara *policy flexibility* untuk membangunkan perniagaan bumiputera, kita boleh *carve-out*, dengan izin, 30 peratus daripada kontrak-kontrak tersebut untuk disertai oleh kontraktor-kontraktor bumiputera. Ini tidak bermakna syarikat-syarikat Malaysia dan syarikat-syarikat bumiputera yang lain tidak boleh menyertai tender. Mereka boleh. Jadi kalau mereka menyertai tender itu bersama-sama dengan syarikat-syarikat antarabangsa dan mereka lebih kompetitif, maka kontrak itu akan dapat diberikan kepada mereka. Jadi, *it covers* memang *open tender* untuk kontrak-kontrak yang melebihi RM315 juta. Terima kasih. Yang Berhormat.

Puan Hajah Siti Zailah binti Mohd. Yusoff [Rantau Panjang]: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Saya ingin penjelasan berkaitan dengan kontrak...

Tuan Yang di-Pertua: Yang Berhormat, Yang Berhormat yang mana satu?

Dato' Sri Abdul Wahid Omar: Yang di belakang tadi Tuan Yang di-Pertua. Sila, sila.

Dr. Michael Jeyakumar Devaraj [Sungai Siput]: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua dan Menteri. Saya mahu berbalik kepada kajian PricewaterhouseCoopers yang mana ada enam *charts* ataupun graf yang berdasarkan pada enam *assumptions* atau andaian berkenaan dengan pengurangan tarif dan *non-trade tariff measure*. Akan tetapi bolehkah kerajaan mencadangkan untuk buat lagi satu andaian yang berdasarkan pada apa yang dikatakan oleh Mr. Michael Kang iaitu 30 peratus daripada SME di Malaysia akan gulung tikar dalam dua tahun selepas TPPA ini dilaksanakan. Jika itu berlaku, katakan, mungkin itu salah.

Akan tetapi jika itu berlaku, 30 peratus gulung tikar dan *profit* daripada itu pun akan *repatriate* kepada negara luar, apakah kesannya terhadap GDP kita? Bolehkah kita pun membuat andaian, sesuatu *CGE analysis* yang masukkan andaian seperti itu? So, *it gets a broader picture*. Adakah cadangan macam itu?

Dato' Sri Abdul Wahid Omar: Terima kasih Ahli Yang Berhormat.

Puan Nurul Izzah binti Anwar [Lembah Pantai]: Sedikit Yang Berhormat. Bersekali kalau boleh. Sama.

Dato' Sri Abdul Wahid Omar: Kalau boleh saya jawab dahulu, nanti saya terlupa.

Puan Nurul Izzah binti Anwar [Lembah Pantai]: Okey.

Dato' Sri Abdul Wahid Omar: Tuan Yang di-Pertua, tentang isu andaian ini, memang boleh terdapat pelbagai andaian. Cuma bagi saya mungkin kita tidak menjangkakan sehingga 30 peratus SME yang akan gulung tikar. Begitu drastik sekali.

■1450

Ini adalah kerana kalau saya sebut tadi penyertaan dalam perolehan kerajaan kita ada *threshold*nya. Bermakna di bawah *threshold* yang saya sebutkan tadi syarikat-syarikat luar ini tidak boleh bersaing dengan SME-SME kita. So, sebab itulah kita rasakan yang disebutkan tadi 30 peratus itu mungkin *insya-Allah* tidak berlaku dan kita memberikan fleksibiliti kepada PwC menjalankan kajian mereka sendiri.

Mereka telah mengambil kepakaran daripada UKM Profesor Dr. Jamal Othman yang telah menggunakan model CGE iaitu *Computable General Equilibrium*. Ini satu model ekonomi di mana mereka membuat *simulation*, dengan izin, sekiranya tarif dikurangkan dan *non-trade measures* dikurangkan. Ia akan mendatangkan manfaat yang lebih kepada peningkatan ekonomi GDP kita. Terima kasih.

Puan Nurul Izzah binti Anwar [Lembah Pantai]: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua, terima kasih Yang Berhormat Menteri. Saya rujuk juga kepada model CGE, *Computable General Equilibrium* yang dilaksanakan oleh PwC dan khusus dengan model ini saya hendak merujuk kepada komentar Profesor Jomo Kwame Sundaram kerana beliau telah juga membuat satu kajian Tuan Yang di-Pertua menggunakan *United Nations Global Policy Model* di mana pengkhususannya lebih kepada impak kehilangan pekerjaan. Antara kritikan beliau adalah model CGE yang dilakukan oleh PwC walaupun ada meritnya kadangkala tidak dapat menangkap isu pekerjaan yang hilang yang tidak semestinya dapat digantikan serta-merta dalam sektor yang lain. Termasuk juga kekurangan tumpuan terhadap SME.

Jadi saya mohon kesediaan Yang Berhormat dan juga kementerian untuk juga mendapatkan input daripada kajian-kajian yang ada di luar sana. Kita kenal pasti bahawa kedua-dua CBA oleh ISIS dan PwC ini dipinta oleh kerajaan yang sudah bersetuju untuk tandatangan. Jadi *it is a bias*, dengan izin, dan penting di sini dan peluang yang kita ada memandangkan sudah ada laporan daripada *United Nations* dan kajian tambahan yang dilakukan oleh Tas University. Saya mohon kesediaan Yang Berhormat untuk membantu melihat secara keseluruhan seperti Yang Berhormat Sungai Siput pinta tadi. Terima kasih.

Dato' Sri Abdul Wahid Omar: Terima kasih Yang Berhormat Lembah Pantai. Tentang isu model CGE yang telah digunakan oleh PwC berdasarkan kepada nasihat daripada Profesor Dr. Jamal Othman. Memang ia berbeza dengan model yang digunakan oleh Profesor Jomo. Saya bukan ahli ekonomi tetapi dalam *engagement* yang saya laksanakan, ada perbezaannya dan Profesor Jamal telah pun memberikan pendapat beliau dalam satu *posting* yang memberikan perbezaan.

Beliau menyatakan bahawa model yang digunakan oleh Profesor Jomo ini tidak sesuai kerana model itu tidak mengambil kira beberapa perubahan yang bakal berlaku dalam TPP ini. Ini juga telah dikongsi juga oleh pakar ekonomi daripada MIDF pada hari Sabtu yang lalu di mana kami telah mengadakan satu forum bersama dengan kumpulan-kumpulan pelajar dan pakar ekonomi IMDF juga telah menyebut dengan jelasnya bahawa model yang digunakan oleh Profesor Jomo itu tidak sesuai berbanding dengan model CGE untuk mengambil kira simulasi impak perjanjian TPPA ini kepada Malaysia. Silakan.

Puan Hajah Siti Zailah binti Mohd. Yusoff [Rantau Panjang]: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Saya minta penjelasan berkaitan dengan langkah-langkah perlindungan yang diberi oleh kerajaan untuk melindungi industri tempatan. Kita dengar apa yang disebut oleh Menteri tadi bagaimana 30 peratus diberi kuota untuk bumiputera.

Jadi saya ingin tahu berapa tempoh lama perjanjian itu dibuat? Apakah perkara ini sepanjang tempoh perjanjian ataupun ada had-had tahun yang tertentu?

Begitu juga tentang berkaitan dengan perlindungan untuk industri tempatan. Kita sudah tahu walaupun apa dakwaan kerajaan mengatakan TPPA ini terbaik bagi pandangan pihak kerajaan tetapi kita umum mengetahui ada kesan negatif juga. Jadi sejauh mana penelitian terhadap kesan-kesan negatif ini telah diambil kajian oleh pihak kerajaan? Apakah item-item yang dijangka akan berdepan dengan kesan ini? Sejauh manakah perlindungan sementara diberi sebab kita dapat makluman daripada artikel yang diberi ini bahawa maksimum hanya tiga tahun. Apa akan terjadi selepas daripada tiga tahun? Jadi saya ingin penjelasan.

Dato' Sri Abdul Wahid Omar: Terima kasih Yang Berhormat Rantau Panjang. Tentang fleksibiliti ataupun *carve-out* yang diberikan kepada polisi bumiputera ini sebenarnya polisi bumiputera ini telah diambil kira dan telah diberi pengiktirafan dalam perjanjian ini. Kebolehan untuk kita *carve-out*, dengan izin, 30 peratus ini akan kekal. Cuma yang beralih adalah *threshold* seperti mana yang saya sebut tadi bermula dengan kalau untuk kontrak pembinaan *threshold* sekarang ini pada tahun pertama permulaannya adalah sebanyak SDR63 juta. Ia akan berkurang secara berperingkat kepada tahap SDR14 juta, 20 tahun daripada sekarang.

Ini bermakna pada tahun 2021 selepas perjanjian ini *take effect* dengan izin, mana-mana kontrak yang melebihi SDR14 juta ataupun RM70 juta perlu dibuka untuk persaingan syarikat-syarikat daripada negara-negara TPP tetapi kita masih boleh *carve-out* 30 peratus untuk syarikat bumiputera. Jadi kalau kita ikut sekarang ini hendak bagi contoh pembinaan sekolah-sekolah termasuklah di luar bandar biasanya sekarang ini kosnya dalam antara RM30 juta, RM40 juta, RM50 juta untuk satu sekolah bergantung kepada jumlah murid, saiz sekolah dan sebagainya. Jadi kalau kita hendak katakan okey hendak membolehkan sebahagian projek-projek ini direseraskan kepada bumiputera sebagai contohnya, ia masih boleh dilaksanakan selepas tahun 2021 nanti. So, tidak ada limit maknanya.

Keduanya tentang impak kepada industri tempatan. Memang kita sedar bahawa memang akan wujud persaingan kepada syarikat-syarikat ini. Cuma apa yang boleh kita laksanakan adalah satu langkah mitigasi di mana kita mengehendkan perolehan kerajaan itu di bawah *certain threshold*. Ia tidak terbuka kepada persaingan.

Akan tetapi bagi saya yang penting adalah langkah-langkah yang perlu kita buat sebelum perjanjian ini *take effect*, dengan izin. Maknanya persediaan untuk mempertingkatkan kapasiti dan kebolehan syarikat-syarikat kita untuk menghadapi persaingan. Itulah yang perlu dibuat dalam masa dua tahun ini.

Beberapa Ahli: [Bangun]

Puan Nurul Izzah binti Anwar [Lembah Pantai]: Sedikit sahaja Yang Berhormat. Kalau boleh sambungan.

Dato' Sri Abdul Wahid Omar: Hendak beri peluang kepada rakan-rakan lain di belakang?

Puan Nurul Izzah binti Anwar [Lembah Pantai]: Selepas ini boleh? Oleh sebab bersambung dengan jawapan tadi Tuan Yang di-Pertua. Saya hendak minta penjelasan.

Dr. Siti Mariah binti Mahmud [Kota Raja]: Kota Raja boleh?

Dato' Sri Abdul Wahid Omar: Yang Berhormat Jelebu.

Tuan Yang di-Pertua: Sila, sila Yang Berhormat dekat sana.

Dato' Haji Zainudin bin Haji Ismail [Jelebu]: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua, terima kasih Yang Berhormat Menteri. Persoalan yang saya minta penjelasan daripada Yang Berhormat Menteri ialah semasa perbincangan awal tadi ada yang membangkitkan - saya tidak berapa pasti. Membangkitkan penyertaan Mexico di dalam NAFTA bersama dengan US, Amerika menyebabkan rakyat Mexico kehilangan beribu pekerjaan. Ini yang didakwa. Kemudian sekarang kalau itulah benar, jadi sekarang Mexico membuat keputusan untuk menyertai TPPA pula.

Jadi maknanya, kalau beginilah keadaan dakwaan itu benar kerana kebimbangan kita kehilangan kepada pekerjaan seperti yang didakwa bagaimana penyertaan Mexico di dalam NAFTA itu akan berlaku di dalam TPPA juga. Jadi kalau benarlah dakwaan itu bahawa Mexico sudah kehilangan pekerjaan rakyatnya kerana masuk NAFTA bersama Amerika, sekarang sekali lagi Mexico hendak masuk pula TPPA bersama Amerika. Maknanya Mexico ini kurang cerdik, kalaulah benar kerana dia hendak kena dua kali atau orang yang memberi pandangan ini kurang cerdik. Saya minta Menteri kalau boleh jelaskan isu ini. Terima kasih.

Dato' Sri Abdul Wahid Omar: Terima kasih Yang Berhormat Jelebu. Tuan Yang di-Pertua, seperti yang saya sebutkan tadi semua negara yang menyertai TPP ini mereka membuat kajian mereka sendiri dan negara seperti Mexico sudah tentunya telah membuat perkiraan apakah kosnya dan apakah manfaatnya. Dengan kesediaan mereka untuk menyertai TPP ini, saya merasakan bahawa sudah tentunya mereka merasakan bahawa manfaatnya akan melebihi kos menyertainya.

■1500

Saya juga ingin merujuk semula kepada muka surat 11 kajian yang telah dibuat oleh PwC ini, di mana antara manfaatnya adalah peningkatan pelaburan yang bakal meningkat sebanyak USD136 bilion hingga USD239 bilion antara tahun 2018 hingga tahun 2027.

Dr. Siti Mariah binti Mahmud [Kota Raja]: Tuan Yang di-Pertua.

Dato' Sri Abdul Wahid Omar: Maknanya dalam 10 tahun pertama pelaksanaan perjanjian ini dan apabila pelaburan meningkat, sudah tentunya peluang pekerjaan untuk rakyat kita akan juga meningkat. Terima kasih.

Tuan Wong Chen [Kelana Jaya]: [Bangun]

Tuan Gooi Hsiao-Leung [Alor Star]: [Bangun]

Tuan Yang di-Pertua: Mana satu Yang Berhormat?

Dato' Sri Abdul Wahid Omar: Yang di depan.

Tuan Yang di-Pertua: Sila.

Dr. Siti Mariah binti Mahmud [Kota Raja]: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua, terima kasih Dato' Menteri. Saya cuma ingin berbalik sedikit kepada *carve out* untuk bumiputera itu. Saya ingin bertanya, 30 peratus yang dicarve-out untuk bumiputera ini adakah cara pemberian kontrak mengikuti juga standard yang diletakkan oleh TPPA ini. Adakah ia tender terbuka atau bagaimana caranya ataupun *we carry on as usual*.

Dato' Sri Abdul Wahid Omar: Terima kasih. Tuan Yang di-Pertua, daripada segi kaedah *carve out* 30 peratus ini, terpulang kepada kita untuk melaksanakannya tetapi kalau kita berdasarkan kepada konsep *carve-out* yang kita buat selama ini, yang terkini seperti contoh dalam kontrak MRT, kita memang *carve-out* untuk bumiputera tetapi kita membuat secara bidaan. *So it's actually based on bidding. So we pick the best contractor among the bumiputera.* Itu praktisnya.

Tuan Gooi Hsiao-Leung [Alor Star]: [Bangun]

Tuan Wong Chen [Kelana Jaya]: Yang Berhormat Menteri.

Dato' Sri Abdul Wahid Omar: Tuan Yang di-Pertua, saya telah dinasihatkan bahawa ada lima lagi rakan Menteri yang akan menjawab selepas ini.

Tuan Wong Chen [Kelana Jaya]: Menteri, soalan yang penting sekali. Kalau boleh.

Dato' Sri Abdul Wahid Omar: Okey, *maybe last one*.

Tuan Wong Chen [Kelana Jaya]: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Saya memang...

Tuan Yang di-Pertua: Menteri, sudah habis berhujah kah atau bagi laluan kepada Yang Berhormat?

Dato' Sri Abdul Wahid Omar: Saya bagi laluan dan selepas itu saya akan siap menjawab.

Tuan Yang di-Pertua: Ya, okey sila.

Tuan Wong Chen [Kelana Jaya]: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Menteri merujuk kepada muka surat 11 *PwC report* yang kata *investment* itu *growth* di antara USD136 sampai USD239 bilion dalam *period* tetapi Menteri baca itu ialah di mana 25 peratus NTM *cut* dan 50 peratus NTM *cut*. Menteri setuju atau tidak sebenarnya di bawah perenggan *joint tariff cut only investment* naik 42 bilion sahaja sebab *tariff cut* ini *is the only definitive binding term inside this* TPPA. Maknanya dua senario 25 peratus NTM *cut* dan 50 peratus NTM *cut* itu bukanlah *legally binding*. Jadi *projection* dan *assumption* itu keterlaluan. Setuju atau tidak sebab isu ini ialah tentang isu GDP kita *growth* beberapa peratus. Bagi saya, jelas sekali *growth* ia ialah sedikit sahaja iaitu 0.13 peratus GDP, terima kasih. Sila jawab.

Dato' Sri Abdul Wahid Omar: Terima kasih. Tuan Yang di-Pertua, memang saya sebutkan tadi adalah berdasarkan kepada beberapa senario. Yang disebutkan oleh Yang Berhormat tadi adalah senario di mana terdapat hanya pengurangan tarif tetapi tidak ada pengurangan *non-trade measures*, dengan izin. Saya ingin menarik perhatian Ahli Yang Berhormat kepada muka surat 10 di mana sebagai *background* kepada modal CGE ini, dengan izin, kalau boleh saya baca Tuan Yang di-Pertua. *25 peratus to 15 peratus reduction in NTM's is considered to be relatively reasonable in view of the final prohibition provisions and concession of the TPPA*. So ini asas yang telah dikemukakan oleh PwC.

Tuan Wong Chen [Kelana Jaya]: [Bangun]

Dato' Sri Abdul Wahid Omar: Sebab itulah saya dan PwC sendiri dalam laporannya mereka menggunakan *range* dengan izin, antara 25 peratus hingga 50 peratus pengurangan dalam *non-trade measures*.

Tuan Wong Chen [Kelana Jaya]: Menteri, Menteri.

Dato' Sri Abdul Wahid Omar: Tuan Yang di-Pertua, izinkan saya menggulung. Saya rasa ada lima lagi orang Menteri dan Dato' Sri Mustapa sendiri boleh *cover* di peringkat MITI nanti.

Tuan Wong Chen [Kelana Jaya]: Tuan Yang di-Pertua, isu ini terlalu penting. Kalau boleh, sebab...

Dato' Sri Abdul Wahid Omar: Dato' Sri Mustapa akan ada sebentar lagi. Tuan Yang di-Pertua, sebelum saya mengundurkan diri, izinkan saya berkongsi sedikit pengalaman saya dalam proses perundingan TPP ini. Sejak awal lagi Tuan Yang di-Pertua, Perdana Menteri kita telah pun memberikan jaminan bahawa Malaysia hanya akan menyertai TPP atas terma-terma yang boleh kita terima. Sejak saya dilantik sebagai Menteri lebih dua tahun yang lalu, saya telah terlibat bersama-sama dengan Menteri Kewangan Kedua dan Ketua Pegawai Eksekutif PEMANDU membantu Dato' Sri Mustapa Mohamed, Menteri Perdagangan Antarabangsa dan Industri dalam rundingan TPPA ini. Memang sukar untuk memuktamadkan perjanjian sebesar ini yang melibatkan negara-negara kuasa besar.

Pelbagai usaha telah kita buat untuk memastikan pihak Amerika Syarikat memahami kedudukan dan keperluan Malaysia. Ini termasuklah mengadakan pelbagai sesi penerangan kepada Duta Michael Froman, wakil perdagangan Amerika Syarikat tentang apa itu Dasar Bumiputera dan peranan syarikat-syarikat berkaitan kerajaan.

Saya sendiri percaya setelah melihat dengan lebih dekat bagaimana Menteri melaksanakan rundingan tersebut dan saya percaya Dato' Sri Mustapa dan pasukan dalam MITI dengan sokongan pelbagai kementerian dan agensi-agensi kerajaan yang lain telah melaksanakan usaha yang terbaik mendapatkan terma-terma yang perlu untuk memelihara kepentingan negara termasuklah pengiktirafan Dasar Bumiputera dalam perjanjian TPP.

Perkara ini berjaya dicapai kerana Malaysia telah menyertai rundingan awal dan sekiranya Malaysia tidak termasuk dalam senarai 12 buah negara awal TPP, Malaysia mungkin akan terpaksa menerima terma-terma perjanjian yang telah ditetapkan dan ini satu kemungkinan yang tidak mustahil kerana tiga buah negara ASEAN iaitu Indonesia, Thailand dan Filipina telah pun menyatakan hasrat mereka untuk menyertai TPP selepas ini.

Tuan Yang di-Pertua, sekianlah penggulungan saya. Sekiranya ada isu-isu yang tidak disentuh, ia akan dijawab oleh Ahli-ahli Kabinet yang lain terutama sekali Yang Berhormat Menteri Perdagangan Antarabangsa dan Industri dalam penggulungan akhir beliau. Sekian, terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih. Menteri Kesihatan.

3.07 ptg.

Menteri Kesihatan [Datuk Seri Dr. S. Subramaniam]: Tuan Yang di-Pertua, terlebih dahulu saya mengucapkan ribuan terima kasih kepada semua Ahli Yang Berhormat yang telah membangkitkan isu-isu berkaitan kesihatan di bawah perjanjian TPP dan sebelum saya meneruskan ucapan, saya ingin tegaskan bahawa kerajaan melalui Kementerian Kesihatan Malaysia sentiasa memandang serius dan komited terhadap isu kesihatan yang dibangkitkan di dalam Dewan yang mulia ini demi kebajikan seluruh rakyat Malaysia. Saya mengambil maklum bahawa kebanyakan isu yang dibangkitkan oleh Ahli-ahli Yang Berhormat adalah berkaitan dengan sangkaan bahawa sekiranya Malaysia menandatangani perjanjian TPP, ia akan menyebabkan kenaikan harga ubat secara mendadak.

Di dalam perbincangan dan perbahasan yang telah berlaku semalam dan pada pagi ini, ada pelbagai jenis perbandingan yang telah dibuat dengan negara-negara yang lain. Di dalam perkara itu, kita tidak boleh secara pada keseluruhannya membandingkan negara kita dengan negara-negara lain seperti negara Jordan atau negara yang seumpama dengannya kerana kita mempunyai sistem pendaftaran ubat yang berbeza dengan negara-negara yang lain. Contohnya kita mempunyai *access window* iaitu satu dasar untuk menggalakkan ubat-ubatan baru di negara kita yang tidak terdapat di negara-negara yang lain.

Untuk makluman Ahli-ahli Yang Berhormat, apa yang terkandung dalam TPPA adalah sangat berbeza daripada apa yang telah diminta oleh pihak *US Trade Office* daripada awal perbincangan itu. Pada awalnya, apa yang diminta ialah paten ini dipanjangkan sehingga 25 tahun, perlindungan data untuk *biologic* sehingga 12 tahun serta hak *patent linkage* yang akan membebankan Kementerian Kesihatan Malaysia dan boleh melewati pemasaran ubat generik dan selepas perbincangan yang telah diadakan dan *negotiation* yang begitu beberapa kali, akhirnya apa yang dihasilkan ialah kurang daripada apa yang diminta daripada pihak *US Trade Office*.

■1510

Di bawah perjanjian TPP tentang pelarasan tempoh paten, tempoh perlindungan paten untuk produk farmaseutikal kekal 20 tahun seperti mana yang diperuntukkan di bawah perjanjian *trades* WTO dan Akta Paten 1983. Namun, tempoh paten perlu diselaraskan sekiranya terdapat kelewatan dalam memproses paten oleh Perbadanan Harta Intelek ataupun kelewatan dalam pendaftaran ubat oleh Pihak Berkuasa Kawalan Dadah yang menyebabkan pengurangan tempoh paten yang efektif.

Berdasarkan amalan sedia ada, Malaysia mempunyai rekod pemberian kelulusan pemasaran ubat-ubatan yang efisien iaitu dalam tempoh 245 hari bekerja dan dengan itu, tidak timbul isu keperluan untuk memberi pelarasan tempoh paten. Oleh itu, sebaik sahaja tempoh paten tamat, ubat generik boleh dipasarkan.

Untuk makluman Ahli-ahli Yang Berhormat, apabila sesuatu bahan aktif farmaseutikal baru iaitu *new chemical entity* ditemui dan dipatenkan, bahan aktif itu seterusnya akan melalui penyelidikan lanjut dan kajian klinikal akan dijalankan untuk memastikan ubat yang mengandungi bahan itu selamat dan berkesan untuk rawatan manusia. Dalam tempoh paten ini, terdapat peruntukan pola di bawah Akta Paten 1983 yang membenarkan pengeluar ubat generik menghasilkan ubat generik dengan bahan aktif yang dipatenkan bagi tujuan pendaftaran ubat dengan Pihak Berkuasa Kawalan Dadah dan peruntukan ini membolehkan ubat generik dipasarkan sebaik sahaja tempoh paten untuk bahan aktif tersebut tamat.

Isu yang kedua ialah perlindungan data klinikal atau *data exclusivity*. Ramai Ahli Dewan membangkitkan isu perlindungan data klinikal, *data exclusivity* untuk produk *biologic*. Di US, tempoh perlindungan untuk *biologic* ialah 12 tahun manakala di Jepun adalah selama 8 tahun. Namun begitu, selepas rundingan, Malaysia telah berjaya mendapatkan perlindungan selama 5 tahun, sama seperti dasar sedia ada untuk farmaseutikal.

Walau bagaimanapun...

Beberapa Ahli: [Bangun]

Datuk Seri Dr. S. Subramaniam: Tuan Yang di-Pertua, saya akan beri peluang untuk pencelahan selepas saya tamat baca teks saya kerana banyak perkara yang ada berkaitan antara satu dengan yang lain.

Walau bagaimanapun, ingin ditegaskan bahawa kebanyakan produk *biologic* dilindungi paten. Dengan itu, isu *data exclusivity biologic* tidak mempunyai impak yang ketara kerana tempoh *data exclusivity* adalah selari atau *concurrent* dengan tempoh perlindungan paten. Menurut rekod pembelian lapan ubat *biologic* yang tertinggi mengikut nilainya di Kementerian Kesihatan, kesemua lapan ubat *biologic* ini telah mendapat perlindungan melalui paten. Pemberian *data exclusivity* dalam tempoh paten tidak akan melambatkan kemasukan ubat generik dan *biosimilar* ke pasaran kerana tempoh perlindungan paten dan tempoh perlindungan *data exclusivity* adalah selari atau *concurrent*.

Dalam pada itu, Malaysia telah merundingkan perlindungan akses vendor bagi *data exclusivity* di mana sekiranya sesuatu ubatan baru sama ada biologi ataupun ubatan berasaskan kimia ingin menikmati *data exclusivity* di Malaysia, syarikat inovator perlu mendaftarkan produk di Malaysia dalam tempoh 18 tahun daripada ianya pertama kali mendapat kelulusan pemasaran di mana-mana negara. Peruntukan akses vendor ini dapat menggalakkan kemasukan ubatan baru ke Malaysia.

Kedua, mengelakkan pemancangan tempoh perlindungan paten atau *overhang over patent term*. Contohnya 20 tahun untuk paten dan tambahan 5 tahun untuk perlindungan data.

Ketiga, memastikan tiada kelewatan dalam kemasukan produk generik dan *biosimilar* ke pasaran di akhir tempoh paten.

Biologic pula lazimnya merujuk kepada ubatan molekul besar seperti vaksin dan insulin. Dalam perjanjian TPP, tempoh *data exclusivity* bagi *biologic* ialah 5 tahun iaitu sama dengan ubatan berasaskan kimia. Penghasilan *biosimilar* atau ubat serupa bagi *biologic* tidak semudah ubatan molekul kecil berasaskan kimia dan ia lazimnya mengambil masa yang lebih panjang daripada lima tahun dan secara purata, daripada lima sampai 13 tahun. Oleh itu, pemberian perlindungan *data exclusivity* untuk *biologic* bagi tempoh 5 tahun mempunyai kesan yang minimum ke atas kemasukan *biosimilar* ke pasaran.

Tuan Yang di-Pertua, isu yang ketiga ialah tentang *patent linkage*.

Tuan Charles Anthony Santiago [Klang]: Tuan Yang di-Pertua, saya hendak tanya soalan. Terlalu banyak isu yang dibangkitkan oleh Yang Berhormat Menteri. So...

Datuk Seri Dr. S. Subramaniam: Ini satu pencelahan sahaja, selepas itu tidak ada.

Tuan Charles Anthony Santiago [Klang]: Terima kasih, Yang Berhormat Menteri. Sebenarnya saya ada beberapa soalan tetapi soalan pertama saya berkait dengan *biologic*. Kerajaan Malaysia mengatakan dan tadi Yang Berhormat Menteri juga mengatakan bahawa *biologic, the market protection* adalah untuk 5 tahun.

Sebenarnya sekarang saya percaya di Malaysia tidak ada langsung *market protection* untuk *biologic*. Ini bermaksud bahawa *we are given five years extension for biologic to become generic or biosimilar*. So, ini bermaksud bahawa harga mungkin akan naik oleh kerana *five years market protection*.

Soalan yang kedua ialah berkait dengan pandangan Malaysia mengenai *agreement biosimilar* dan pandangan Amerika Syarikat. Malaysia kata kita bagi 5 tahun tetapi pandangan daripada Amerika Syarikat khususnya daripada Timbalan USTR mengatakan bahawa dan saya baca Tuan Yang di-Pertua, "*Make no mistake, it's eight years on data exclusivity, says USTR*". Ini saya telah bangkitkan bukan pertama kali tetapi banyak kali sudah bangkit tetapi saya tidak dapat apa jawapan yang bagus.

Juga, USTR mengatakan bahawa, saya baca Tuan Yang di-Pertua, dia kata bahawa dengan izin, "*TPP gives partner countries two ways to meet that standard...*" *five or eight. "One way is to provide a minimum of at least eight years of data protection..." It means first round is eight years. "The other way is to deliver a comparable outcome through both data protection of at least five years plus other measures."* Saya minta kerajaan explain di Dewan yang mulia ini *what is the "Other measures like regulatory procedures or other administrative actions?"*

So, we give five years but you actually want eight years. So, ini bermaksud biosimilar ataupun generic vaccine hanya boleh didatangkan ke market selepas lapan tahun. So, therefore, please clarify, whether it is five or eight years? Because, American stated you are wrong. So, did the mistake, Mr. Minister. Itu satu, itu satu.

Datuk Seri Dr. S. Subramaniam: Terima kasih, Ahli Yang Berhormat. Biarlah saya jawab tadi...

Tuan Charles Anthony Santiago [Klang]: Saya belum habis.

Datuk Seri Dr. S. Subramaniam: Nanti saya jawab tentang isu yang telah dibangkitkan.

Tuan Charles Anthony Santiago [Klang]: Saya bangkit juga berkait dengan isu tadi Yang Berhormat Menteri kata harga ubat tidak akan naik dan juga semalam Menteri Perdagangan juga dalam mukadimah beliau mengatakan harga tidak akan naik. Akan tetapi saya ada satu kenyataan akhbar yang memetik pandangan New Zealand punya *Prime Minister* dan *heading* kata jelas, "*TPP: Key admits...*" John Key nama Perdana Menteri. "*Key admits medicine costs will rise.*" Dia bukan kata *the costs will rise*, dia kata *patent extension too will take place because* Yang Berhormat, *this is TRIPS Plus. We are moved from TRIPS to TRIPS Plus* dan *therefore*, kita tidak boleh nyatakan bahawa sistem kita lain daripada mereka.

Datuk Seri Dr. S. Subramaniam: Okey.

Tuan Charles Anthony Santiago [Klang]: Sistem *TRIPS Plus is all the same all over the world*. Minta pandangan. Terima kasih, Tuan Yang di-Pertua.

Datuk Seri Dr. S. Subramaniam: Ahli Yang Berhormat, saya ingat tiga perkara telah dibangkitkan iaitu satu ialah tentang paten, nombor dua ialah tentang *data exclusivity* untuk *biologic* dan tempoh yang telah ditetapkan. Saya telah jelaskan tadi paten pada masa sekarang ialah 20 tahun dan di dalam TPP pun apa yang disetujui ialah 20 tahun.

Cuma ialah tentang masa yang diambil untuk memberi pendaftaran dan *market availability* yang kita telah— seperti yang telah saya jelaskan, dalam negara kita pada masa sekarang pun KPI dalam Biro Farmaseutikal Negara ialah untuk mendaftarkan satu *chemical* entiti yang baru di dalam 245 hari dan kalau semua data yang diberi oleh pihak *innovator* itu selaras dengan apa yang kita hendak, kita mempunyai keyakinan yang besar bahawa persetujuan untuk pemasaran akan diberi dalam tempoh itu. Itu bermaksud paten tidak akan ditambah daripada 20 tahun yang telah ditetapkan. *So, patent extension* tidak menjadi isu kepada kita.

Tentang *biologic*, saya telah jelaskan tadi, *biologic* boleh mendapat perlindungan daripada *patency* dan mereka yang tidak mempatenkan *biologic* itu ialah mereka yang mendapat *data exclusivity*.

■1520

Tadi saya sudah beritahu bahawa daripada 8 *biologic* yang paling banyak digunakan di dalam negara kita semuanya telah dipaten iaitu bermaksud mereka telah mendapat perlindungan untuk 20 tahun melalui *patency* mereka. So bila mereka sudah mendapat perlindungan untuk 20 tahun, data eksklusif 5 tahun yang diberi iaitu yang selari dengan itu *it runs concurrently* yang mula dari *the day of registration* kita mempunyai impak yang lebih daripada itu melainkan untuk *biologic* yang tidak dipaten. Kalau ada *biologic* yang tidak dipaten ada dengan masa atau yang kita nampak kerana mereka boleh memberikan paten kepada *biologic entity*, *the chemical entity itself* atau untuk proses yang digunakan untuk menghasilkan *biologic* itu kedua-dua perlu dipaten. Banyak yang *innovated companies* yang sekarang menghasilkan *biologic* menggunakan cara itu untuk membuat *patency*.

Tuan Charles Anthony Santiago [Klang]: Lima tahun kah lapan tahun? Itu soal dia.

Datuk Seri Dr. S. Subramaniam: So daripada perbincangan kita pemilihan yang diberi, seperti yang saya dijelaskan walaupun pada awalnya Amerika Syarikat telah meminta 12 tahun kerana di Amerika Syarikat pada hari ini pun data *exclusivity* untuk *biologic* ialah 12 tahun di US. Dan di Japan pada masa awal perbincangan itu ada 8 tahun. So di dalam itu pilihan yang diberi kepada negara-negara ialah untuk mereka kekal dengan apa yang mereka ada atau 5 tahun dan kita telah dipilih untuk 5 tahun.

Bila *plus other things* yang bermaksudnya ialah untuk negara-negara yang tidak mempunyai sistem untuk mendaftar dan memberi perlindungan dari segi sistem mereka. Di dalam negara kita kerana melalui Biro Farmasi Negara dan IPO dan kerana kita mempunyai sistem yang membolehkan pendaftaran dan perlindungan *the plus-plus* itu untuk kita pada masa sekarang tidak akan memberi kesan. Tuan Yang di-Pertua, saya akan teruskan dengan ucapan saya.

Tuan Charles Anthony Santiago [Klang]: Tuan Yang di-Pertua, saya hendak penjelasan supaya hurai...

Datuk Seri Dr. S. Subramaniam: Selepas ini, selepas ini saya habis membaca ini.

Tuan Charles Anthony Santiago [Klang]: Yang Berhormat Menteri, saya ingat...

Datuk Seri Dr. S. Subramaniam: Isu ketiga ialah tentang paten...

Tuan Charles Anthony Santiago [Klang]: Yang Berhormat Menteri saya ingat...

Datuk Seri Dr. S. Subramaniam: Walaupun US menghendaki Malaysia...

Tuan Charles Anthony Santiago [Klang]: Yang Berhormat Menteri tolong penjelasan...

Tuan Yang di-Pertua: Ahli Yang Berhormat, Ahli Yang Berhormat. Ahli Yang Berhormat duduk Ahli Yang Berhormat.

Datuk Seri Dr. S. Subramaniam: Selepas saya habis saya sudah buat keputusan. Walaupun US menghendaki Malaysia untuk mengamalkan sistem had *patent linkage* selepas rundingan Malaysia berjaya dan hanya perlu menyediakan satu sistem notifikasi yang tidak membebaskan Kementerian Kesihatan Malaysia. Melalui pelaksanaan sistem notifikasi ini syarikat inovator perlu mengisytiharkan *declare* semua paten yang ada dan berkaitan dengan produk apabila mengemukakan permohonan untuk pendaftaran produk. Pada masa yang sama syarikat generik perlu memberi notifikasi kepada syarikat inovator apabila mereka memohon pendaftaran produk generik.

Secara umumnya pelaksanaan sistem notifikasi ini mewujudkan situasi menang-menang di antara syarikat inovator dan generik. Proses pencarian paten akan menjadi lebih mudah dan ia berupaya mengurangkan kos syarikat generik dalam mendapatkan maklumat berkaitan dengan paten.

Tuan Yang di-Pertua, TPPA tidak menghalang negara untuk mengambil langkah-langkah untuk melindungi kepentingan kesihatan awam. Setiap negara mempunyai hak untuk menentukan keadaan darurat dan keadaan lain yang mendesak yang membawa kepada krisis kesihatan awam seperti penyakit HIV, AIDS, tibi, wabak malaria dan lain-lain. Boleh mengambil langkah-langkah untuk melindungi kepentingan kesihatan awam berdasarkan Deklarasi Perjanjian TRIPS dan Kesihatan Awam.

Dengan ini sekiranya terdapat ubat penyelamat nyawa yang mahal, kerajaan boleh menggunakan peruntukan di bawah *compulsory license* dan- *rights* untuk mengilang, mengimport ubat generik bagi memastikan akses kepada ubat pada harga yang lebih murah. Berkaitan dengan perkara yang dibangkitkan mengenai harga ubat dan Dasar Ubat Nasional atau DUNas, kerajaan ingin menegaskan komitmen Malaysia dalam perjanjian TPP tidak bercanggah dengan objektif DUNas bagi memastikan akses kepada ubat-ubatan yang selamat, efektif dan mampu dimiliki serta tidak bertujuan untuk menyekat pertumbuhan industri generik tempatan.

Ahli Dewan diharap jangan mengaitkan harga ubat dengan isu paten sahaja, selain daripada paten harga ubat dipengaruhi oleh banyak faktor seperti kadar pertukaran mata wang, rejim perolehan, kos penyelidikan, *supply* dan *demand* dan faktor-faktor lain. Perkara ini turut dipersetujui oleh persatuan pengilang farmaseutikal Malaysia. Bagi tujuan melaksanakan obligasi hab intelek berkaitan farmaseutikal Malaysia, Malaysia mempunyai masa peralihan di antara 4.5 tahun hingga 3 tahun, *transition period* selepas TPP dikuatkuasakan tempoh tersebut adalah mencukupi untuk membolehkan pihak berkuasa kawalan dadah memperkukuhkan sistem pendaftaran ubat dan membuat pindaan ke atas akta dan peraturan-peraturan yang berkaitan. Yang Berhormat Sungai Siput.

Dr. Michael Jeyakumar Devaraj [Sungai Siput]: Terima kasih Yang Berhormat Menteri, Tuan Yang di-Pertua. Saya keliru dan juga khuatir dengan isu paten, bolehkah satu syarikat inovator paten proses dulu, proses untuk buat ubat dipaten dulu. Selepas itu dia pakai *data inclusivity* untuk dapat monopoli market selama 5 tahun. Bila hendak sampai hujung 5 tahun itu dia buat paten produk itu dapatkan lagi 20 tahun. Kenapa dia tidak boleh buat macam itu? Buat ini sekali gus dalam semua 12 negara *they can get 25 years to monopoly*. Ini yang saya khuatir, tolong jawab.

Tuan Ooi Chuan Aun [Jelutong]: Yang Berhormat Menteri, ada satu persoalan yang agak-agak sama tetapi berlainan sedikit, seakan-akan sama iaitu saya kutip di mana apabila TPPA akan dilaksanakan di Malaysia setelah ratifikasi maksudnya ada akta-akta tertentu yang harus dibuat pindaan di Malaysia. Adakah proses yang sama akan dibuat di Amerika Syarikat katakan di sini sebab di Amerika Syarikat ada satu akta, akta perundangan yang dinamakan *Twenty Ten Patient Protection and Affordable Care Act*. Di mana perlindungan data itu adalah sepanjang 12 tahun dan sekarang kita sudah satu kata bahawa ia diterima sebagai *hire* 5 tahun. Jadi *whose law will prevail?* Dengan izin.

Datuk Seri Dr. S. Subramaniam: Terima kasih, untuk menjawab soalan tadi tentang 12 tahun dan 5 tahun, untuk ke Amerika Syarikat akan mengekalkan data *exclusivity* untuk *biologic* 20 tahun seperti yang mereka amalkan pada masa sekarang. Itu adalah pilihan mereka untuk *biologic data exclusivity* untuk 12 tahun.

Untuk menjawab persoalan Yang Berhormat Sungai Siput, pada masa sekarang pun di bawah Kementerian Perdagangan iaitu pihak yang menjaga *patency* kita mempunyai kuasa untuk menentukan untuk membolehkan *second indicator registration for patent* atau kuasa itu di dalam MyIPO.

Kalau MyIPO ada syarat-syarat yang ketat untuk memastikan bahawa *second indicator* tidak boleh dibenarkan itu ialah kuasa yang dibawa MyIPO. So, perkara itu kita sudah bincang dengan MyIPO supaya dengan mewujudkan satu syarat yang lebih ketat dan dengan kerjasama dengan Kementerian Kesihatan iaitu dengan berkongsi maklumat kalau *the second indicator is a flimsy indicator* contohnya kita mempunyai pendirian bahawa tidak diberi satu peluang yang lain mahupun melalui *extension of data exclusivity* atau *second indicator patent* yang telah dibangkitkan oleh Ahli Yang Berhormat yang akan memberikan lanjutan kepada *the initial patency* yang telah diberi.

Dr. Michael Jeyakumar Devaraj [Sungai Siput]: Bukan menteri, bukan menteri ini bukan *second indicator*, *first indicator*. Jadi *they patent* proses dulu bukan ubat, selepas itu dia pakai 5 tahun data *inclusivity* selepas itu *first indicator* ubat itu dipaten kali pertama...

Datuk Seri Dr. S. Subramaniam: Kalau untuk ubat yang sama dan kalau mereka mahu pecah kepada proses ke proses, *from* Biro Farmaseutikal Negara dan IPO mempunyai kuasa untuk menentukan kita akan benarkan atau tidak ya Yang Berhormat Gopeng.

Dr. Lee Boon Chye [Gopeng]: Terima kasih menteri dan Tuan Yang di-Pertua. Isu-isu yang dibangkitkan sekarang berkenaan dengan data *inclusivity* berkenaan dengan *ever greening tactic* untuk *ever greening* dan kuasa di bawah MyIPO ini kita harus teliti isu-isu ini dalam senario di mana kita ada ISDS. Kalau sebelum ini kalau di bawah WTO *trade* dan sebagainya ada *dispute settlement mechanism* yang itu adalah GTG, *government to government* di mana syarikat tidak boleh saman Kerajaan Malaysia. Akan tetapi sekarang dengan adanya ISDS misalannya syarikat Pfizer kalau dia anggap bahawa MyIPO tidak adil, terkeluar daripada kuasa yang ditetapkan, dia boleh saman Kerajaan Malaysia kerana tidak meluluskan paten melalui proses-proses yang mereka kemukakan.

■1530

Jadi sebelum ini dia tak boleh. Sebelum ini bawah WTO, TRIPS ini tak boleh. Akan tetapi di bawah TPP, dia boleh. Pandangan?

Datuk Seri Dr. S. Subramaniam: Ini tentang ISDS ialah saya ingat Menteri Perdagangan akan jawab tentang ISDS lepas ini iaitu bolehkah peluang ISDS ini disalahgunakan oleh agensi-agensi tertentu untuk mendapat kelebihan yang telah dimaksudkan oleh Yang Berhormat Gopeng tadi ya, Yang Berhormat.

Dr. Azman bin Ismail [Kuala Kedah]: Ya, Kuala Kedah. Terima kasih Yang Berhormat Menteri. Soalan saya ialah tentang apakah kita boleh terus bekerjasama dengan pengeluar-pengeluar ubat farmaseutikal di negara-negara yang tidak terlibat dengan TPPA, dengan Cuba misalannya? Kalau misalnya satu ubat itu untuk satu indikasi ada dua ubat yang hampir persamaan, *biological* mungkin begitu dan Cuba agak *advanced* kalau kita bekerjasama, apakah itu akan merupakan satu pelanggaran syarat TPPA dan paten? Kalau ubatnya hampir sama tetapi negara bukan TPPA? Apakah kita ada kebebasan?

Datuk Seri Dr. S. Subramaniam: Okey, bermaksud ada dua syarikat yang berlainan, menghasilkan produk yang sama?

Dr. Azman bin Ismail [Kuala Kedah]: Hampir sama. *Biological it can happen..*

Datuk Seri Dr. S. Subramaniam: Yang hampir sama tetapi didaftarkan dengan negara kita. Kalau produk yang sama, apa di dalam *patency* yang diberi keutamaan ialah yang awal sekali diberi keutamaan.

Nombor dua, untuk *biosimilar*, kalau produk itu satu datang enam bulan sebelum yang lain itu kalau entiti itu yang sama, kalau ia bukan menggunakan *data exclusivity* yang penuh dari negeri *innovator* yang asal, kalau ia digunakan *data exclusivity* yang sama, memang itu tidak boleh dibenarkan. Kalau *data exclusivity* yang berbeza, itu terpulang kepada Biro Farmaseutikal Negara untuk memastikan adakah ya produk yang lain atau produk yang sama untuk menentukan ia boleh dibenarkan atau tidak.

Saya cuma mahu jelaskan tentang perkara *biologics data exclusivity* tadi, apa yang kita telah di dalam perundingan, apa yang dihasilkan ialah sesuatu negara iaitu *innovator company*, kalau mereka mahu mendaftarkan *data exclusivity* di dalam Malaysia, mereka kena mendaftarkannya di dalam tempoh 18 bulan selepas ia telah didaftarkan di negara asal itu. Kalau mereka datang selepas 18 bulan, kita tidak akan membenarkan mereka mendaftarkan produk ini di dalam negara itu bermaksud syarikat yang lain yang menghasilkan *biosimilar* dengan menggunakan *data exclusivity* akan dibenarkan membuat *biosimilar*.

Tuan Yang di-Pertua, ini ialah perkara-perkara...

Dr. Lee Boon Chye [Gopeng]: Yang Berhormat Menteri, *data exclusivity* ini. Terima kasih Yang Berhormat Menteri. Ini khususnya apabila kita ada ubat yang digunakan untuk *second indication*.

Data exclusivity ini membolehkan syarikat farmaseutikal ini untuk melanjutkan paten selama lima tahun oleh kerana *data exclusivity* ini. Misalannya kalau hari ini kita lihat kalau guna aspirin sebagai contoh, aspirin digunakan untuk pesakit migrain. Apabila didapati aspirin boleh digunakan untuk *heart attack*, untuk strok, data-data tersebut adalah *exclusively* untuk *innovator* aspirin. Syarikat generik tidak boleh gunakan data tersebut untuk gunakan aspirin untuk rawat sakit jantung dan strok.

Sekiranya *Drug Control Authority* (DCA) yang meluluskan aspirin tersebut untuk rawatan sakit jantung dan strok, ini boleh *subject to ISDS* di mana syarikat boleh ambil tindakan terhadap kerajaan kerana meluluskan dan melanggar syarat *data exclusivity* ini. Ini sebab itu saya tegaskan bahawa *the scenario* adanya ISDS itu, senario itu berlainan.

Datuk Seri Dr. S. Subramaniam: Okey, saya mengambil pandangan ini untuk memastikan...

Tuan Charles Anthony Santiago [Klang]: Yang Berhormat Menteri, satu lagi *last* soalan berkenaan isu ini. Saya belum dapat jawapan daripada Yang Berhormat Menteri bahawa Malaysia akan tukar dari lima kepada lapan, tak tahulah. Akan tetapi saya percaya dengan Yang Berhormat Menteri katakan *except for now, it's five years, although I think it's not right, but it's five years*.

Akan tetapi kita katakan bahawa semasa Amerika Syarikat buat *certification* mereka, dan mereka mendesak Malaysia mengatakan *you have to have eight years, and not five years*. Bolehkah Yang Berhormat Menteri memberi satu komitmen kepada Dewan yang mulia yang ini bahawa Malaysia tidak akan tunduk kepada Amerika Syarikat semasa *certification*?

Datuk Seri Dr. S. Subramaniam: Pada persefahaman saya, melalui perbincangan saya dengan pihak yang telah mengambil bahagian di dalam perbincangan dan perundingan itu, saya mempunyai pandangan bahawa tempoh yang telah dipersetujui oleh negara kita ialah untuk lima tahun dan kita tidak akan setuju kalau ada apa-apa tempoh masa yang telah dipanjangkan yang telah ditetapkan itu. Saya setuju bahawa kita kena lihat kepada isu ISDS dan macam mana ia boleh disalahgunakan oleh syarikat-syarikat di dalam cara macam mana perkara ini digunakan. Ada lagi satu perkara tentang *biologic standard exclusivity* yang telah dimasukkan dalam TPPA kerana *biologic* ialah satu perkara yang baru dan satu teknologi yang sedang berkembang dengan masa.

Ada satu syarat yang telah dimasukkan untuk memberi kita peluang iaitu di dalam tempoh masa 10 tahun selepas penguatkuasaan, TPPA negara boleh lihat balik kepada apa yang telah dipersetujui dengan mengambil kira perkembangan teknologi yang ada pada masa itu dan membuat apa-apa perubahan yang ada pada masa itu selaras dengan keadaan pada masa itu.

Ini memberi kita sedikit ruang kerana di dalam bidang ini, kerana sains berubah dengan begitu cepat, kita tidak boleh meramalkan apa yang akan berlaku di dalam lima tahun atau sepuluh tahun. So, dengan mengambil kira perkara itu, ada keperluan bahawa *dynamism* itu ada di dalam kontrak dan perjanjian ini, untuk memastikan bahawa perubahan boleh dibuat kalau ada perlu pada masa itu.

Tuan Yang di-Pertua, secara keseluruhan saya percaya bahawa perundingan ini akan membawa kebaikan kepada negara di dalam semua bidang-bidang yang lain. Di dalam bidang kesihatan, kita telah berusaha seberapa yang boleh untuk menjaga hak negara kita dan untuk memastikan ia diberi perlindungan yang baik. Terima kasih.

Dato' Wan Mohammad Khair-il Anuar Wan Ahmad [Kuala Kangsar]: [Bangun]

Tuan Lim Guan Eng [Bagan]: [Bangun]

Tuan Yang di-Pertua: Yang Berhormat, dia sudah habis berucap.

Tuan Lim Guan Eng [Bagan]: Sudah habis? Dia cepat-cepat habis ya?... [Dewan riuh] Cepat-cepat habis.

Tuan Yang di-Pertua: Yang Berhormat Menteri Sumber Manusia.

3.38 ptg.

Menteri Sumber Manusia [Dato' Sri Richard Riot anak Jaem]: Terima kasih, Tuan Yang di-Pertua. Pertamanya saya ingin mengucapkan berbilang-bilang terima kasih kepada Ahli-ahli Yang Berhormat yang telah mengambil bahagian dalam perbahasan TPPA yang menyentuh perkara perburuhan iaitu bab atau *chapter* buruh.

Tuan Yang di-Pertua, selaku ahli Pertubuhan Buruh Antarabangsa (ILO) Malaysia tertakluk kepada standard-standard perburuhan antarabangsa sama ada melalui ratifikasi Konvensyen ILO ataupun menerima pakai prinsip-prinsip yang terkandung dalam setiap konvensyen berkaitan khususnya lapan konvensyen teras ILO. Sehingga kini Tuan Yang di-Pertua, Malaysia telah meratifikasi lima konvensyen teras.

■1540

Walau bagaimanapun, Malaysia boleh menerapkan prinsip-prinsip yang diutarakan dalam konvensyen yang belum diratifikasi mengikut kesesuaian. Penyertaan dalam TPPA akan mempercepatkan proses menerima pakai prinsip-prinsip konvensyen ILO khususnya berkaitan kebebasan berserikat. Hakikatnya Tuan Yang di-Pertua, prinsip ini sebenarnya telah diperjuangkan oleh pihak-pihak berkepentingan khususnya pihak kesatuan serikat dan isu ini pernah dibangkitkan oleh pihak kesatuan di peringkat persidangan buruh antarabangsa.

Tuan Yang di-Pertua, Bab Buruh di bawah TPPA dengan jelasnya menggariskan standard-standard perburuhan yang perlu dipatuhi dan dilaksanakan oleh semua anggota TPPA. Justeru, Malaysia perlu melaksanakan pembaharuan dan penambahbaikan dalam undang-undang perburuhan selaras dengan kehendak standard perburuhan yang tinggi seperti negara-negara TPPA yang lain.

Tuan Yang di-Pertua, andainya Malaysia tidak mematuhi standard perburuhan itu, Malaysia berkemungkinan akan dikenakan tindakan di bawah *dispute settlement mechanism*. Sekiranya perkara ini berlaku, ia akan merugikan Malaysia sedangkan standard-standard yang ditetapkan itu dapat memartabatkan standard perburuhan di negara ini.

Dalam usaha meningkatkan standard perburuhan, Malaysia perlu meminda undang-undang perburuhan sedia ada yang dilihat tidak lagi relevan pada masa ini dan boleh dianggap ketinggalan zaman.

Justeru Tuan Yang di-Pertua, Kementerian Sumber Manusia sendiri selaku peneraju dalam aspek perburuhan perlu membuat pindaan ke atas lapan undang-undang bagi memenuhi standard perburuhan antarabangsa. Lapan undang-undang perburuhan yang akan kita pinda ialah:

- (i) Akta Kesatuan Sekerja 1959;
- (ii) Akta Perburuhan Perusahaan 1967;
- (iii) Akta Kerja 1955;
- (iv) Ordinan Buruh Sabah, bab 67;
- (v) Ordinan Buruh Sarawak, bab 76;
- (vi) Akta Agensi Pekerjaan Swasta 1981;
- (vii) Akta Standard Minimum Perumahan dan Kemudahan Pekerja 1990; dan
- (viii) Akta Kanak-kanak dan Orang Muda (Pekerjaan) 1966.

Tuan Yang di-Pertua, izinkan saya menjelaskan isu-isu spesifik yang telah dibangkitkan oleh Ahli-ahli Yang Berhormat.

Yang Berhormat Bukit Gantang membangkitkan isu berhubung banjir pekerja asing hasil daripada penyertaan Malaysia dalam TPPA. Ramai yang berpersepsi bahawa TPPA akan mengakibatkan banjir buruh asing. Persepsi ini adalah tidak benar kerana skop dan disiplin dalam Bab Buruh bertujuan untuk meningkatkan kebajikan dan menegakkan hak-hak para pekerja yang bekerja di Malaysia.

Bab Buruh tidak mengandungi sebarang peruntukan bagi menggalak dan meningkatkan mobiliti pekerja antara negara-negara TPPA seperti yang berlaku dalam Kesatuan Eropah.

Kemasukan pekerja asing ke dalam setiap negara TPPA adalah tertakluk kepada dasar dan undang-undang yang ditetapkan oleh negara itu sendiri. Bagi Malaysia Tuan Yang di-Pertua, kemasukan pekerja asing ke dalam negara adalah berdasarkan keperluan dan permintaan pihak majikan.

Ketersediaan pekerja tempatan serta dasar dan prosedur sedia ada di mana hanya sektor-sektor tertentu dibenarkan menggaji pekerja asing dan juga selaras dengan undang-undang Imigresen negara. Dasar kerajaan sedia ada yang mengutamakan pengambilan pekerja tempatan dalam peluang pekerjaan tidak akan terjejas dan akan masih diteruskan sekiranya Malaysia menyertai TPPA.

Tuan Abdullah Sani bin Abdul Hamid [Kuala Langat]: *[Bangun]*

Dato' Sri Richard Riot anak Jaem: Tuan Yang di-Pertua, dalam Rancangan Malaysia Kesebelas, sasaran Malaysia adalah untuk mengehadkan jumlah pekerja asing kepada hanya 15 peratus sahaja daripada jumlah keseluruhan tenaga kerja menjelang 2020.

Dasar ini merupakan jajaran yang ditetapkan dan dalam tempoh tersebut, negara perlu menyediakan dan membekalkan tenaga kerja yang mencukupi bagi menampung keperluan setiap sektor.

Tuan Yang di-Pertua: Yang Berhormat Menteri, Yang Berhormat Kuala Langat berdiri.

Dato' Sri Richard Riot anak Jaem: Biar sekian saya menjawab, di penghujung penggulungan saya. Minta maaf. Di samping itu Tuan Yang di-Pertua, turut menggalakkan secara intensif untuk industri beralih kepada automotif dan juga mekanisme.

Tuan Yang di-Pertua, Yang Berhormat Bukit Gantang dan Yang Berhormat Parit Sulong membangkitkan isu berhubung pekerja-pekerja asing memegang jawatan dalam kesatuan sekerja. Tuan Yang di-Pertua, pada masa ini Akta Kesatuan Sekerja 1959 [*Akta 261*] tidak membenarkan pekerja asing yang bekerja di negara ini menjadi pemimpin sebuah Kesatuan Sekerja. Pekerja asing hanya dibenarkan menjadi anggota kesatuan sahaja.

Selepas TPPA ditandatangani kelak, pekerja asing akan mendapat hak yang sama sebagaimana pekerja tempatan termasuklah menjadi pemimpin sesebuah Kesatuan Sekerja. Walau bagaimanapun, Kementerian Sumber Manusia melalui Jabatan Hal Ehwal Kesatuan Sekerja (JHEKS) sedang dalam peringkat meminda Akta 262 dan antaranya berkaitan perkara ini dengan meletakkan syarat-syarat tertentu yang membolehkan seseorang pekerja asing boleh dipilih atau boleh dilantik sebagai seorang pegawai kesatuan.

Antara syarat-syarat Tuan Yang di-Pertua yang perlu dipatuhi adalah meletakkan tempoh seseorang pekerja asing yang ingin dipilih perlu bekerja secara sah di Malaysia sekurang-kurangnya tiga tahun seperti mana yang terkandung dalam perkara 10, *Labor Consistency Plan*.

Tuan Yang di-Pertua, penganalan syarat tersebut adalah bertujuan untuk memastikan pekerja asing berkenaan memahami dan memiliki kefahaman jelas berhubung aktiviti-aktiviti berkesatuan dan standard perburuhan Malaysia serta isu-isu yang dihadapi oleh pekerja di tempat pekerja asing itu bekerja.

■1550

Kerajaan akan terus memantau aktiviti-aktiviti Kesatuan Sekerja terutamanya yang dipimpin oleh pekerja-pekerja asing bagi memastikan unsur-unsur yang tidak sihat atau *radical* diserap dalam kesatuan sekerja dan seterusnya mempengaruhi ahli-ahli kesatuan itu.

Tuan Yang di-Pertua, sekiranya didapati terdapat penerapan unsur-unsur negatif tersebut, kerajaan akan tidak teragak-agak untuk mengguna pakai akta-akta keselamatan bagi menjaga keselamatan dan ketenteraman awam. Selain itu, tindakan penggantungan atau pembatalan pendaftaran kesatuan juga akan diambil sekiranya terdapat kesatuan yang didapati melaksanakan aktiviti-aktiviti yang menjangkau skop kesatuan itu atau tidak lagi memperjuangkan hak dan kebajikan pekerja serta melanggar mana-mana peruntukan dalam undang-undang perburuhan negara.

Tuan Yang di-Pertua, Yang Berhormat Serdang bukan sedang. Yang Berhormat Serdang membangkitkan isu kajian impak penyertaan pekerja asing dalam Kesatuan Sekerja. Tuan Yang di-Pertua, dalam usaha meminda undang-undang perburuhan secara holistik, pihak kementerian akan mengadakan sesi libat urus dengan semua *stakeholders* termasuk Kesatuan Sekerja dan persatuan majikan. Selain itu, pandangan dan cadangan daripada kementerian dan agensi kerajaan lain yang terlibat dalam isu pekerja asing seperti Kementerian Dalam Negeri, Kementerian Perusahaan, Perladangan dan Komoditi, Kementerian Pertanian dan Industri Asas Tani dan sebagainya telah dan akan terus dilibatkan dalam perbincangan penggubalan pindaan rang undang-undang.

Tuan Chua Tian Chang @ Tian Chua [Batu]: *[Bangun]*

Dato' Sri Richard Riot anak Jaem: Tuan Yang di-Pertua, pada masa kini terdapat kira-kira 20 ribu pekerja asing yang sebahagian besarnya terdiri daripada pekerja Indonesia telah menyertai Kesatuan Sekerja di sektor perladangan.

Tuan Chua Tian Chang @ Tian Chua [Batu]: Yang Berhormat Menteri.

Dato' Sri Richard Riot anak Jaem: Tuan Yang di-Pertua, Yang Berhormat Pasir Gudang membangkitkan sebagai isu.

Tuan Yang di-Pertua: Yang Berhormat Menteri. Yang Berhormat Batu berdiri. Beri laluan atau tidak?

Dato' Sri Richard Riot anak Jaem: Tuan Yang di-Pertua, seperti mana yang telah saya sebutkan tadi biarlah saya menjawab atau biarlah mereka mengajukan soalan setelah saya habis dengan penggulungan saya.

Tuan Yang di-Pertua: Bermakna?

Tuan M. Kulasegaran [Ipoh Barat]: Ini sistem baru. Malaysia boleh.

Dato' Sri Richard Riot anak Jaem: Ini bukan sistem baru. Ini kita telah persetujui di antara enam Menteri. Kita telah bermesyuarat tadi.

Tuan Chua Tian Chang @ Tian Chua [Batu]: Bila sudah penggulungan...

Tuan M. Kulasegaran [Ipoh Barat]: Pandangan kita tidak wujud?

Tuan Manivannan A/L Gowindasamy [Kapar]: Setuju dalam Dewan. Bukan sesama sendiri! Apa ini?

Dato' Sri Richard Riot anak Jaem: Tuan Yang di-Pertua, *this is my floor. Thank you very much my friend* Yang Berhormat Batu. *Thank you very much* yang lain. Yang Berhormat Pasir Gudang membangkitkan pelbagai isu menyentuh isu pegangan pasport oleh majikan, bayaran levi dan hak berkesatuan.

Tuan Yang di-Pertua, berhubung isu pegangan pasport pekerja asing oleh majikan ILO dengan jelas telah mengklasifikasikan ia sebagai satu daripada 11 *indicator* buruh paksa. Selain itu, saya ingin menekankan bahawa hanya pemilik pasport sahaja mempunyai hak memegang pasportnya sendiri. Ini adalah selaras dengan undang-undang antarabangsa dan Akta Pasport 1966.

Berhubung dengan levi pekerja asing, SAP secara jelas menetapkan bahawa levi hendaklah ditanggung oleh majikan. Amalan bayaran levi ditanggung oleh majikan dan telah diamalkan oleh negara-negara lain seperti Singapura dan Emiriah Arab Bersatu. Berhubung kebenaran bagi golongan profesional untuk menubuhkan Kesatuan Sekerja, peruntukan perburuhan sedia ada tidak menghalang pekerja-pekerja dalam kapasiti pengurusan untuk menubuhkan Kesatuan Sekerja.

Malah TPPA mengiktiraf hak pekerja-pekerja untuk menubuhkan kesatuan dengan mewajibkan negara dan negara-negara anggota untuk mematuhi prinsip-prinsip untuk kebebasan berkesatuan. Saya ingat 31 Disember 2015, Jabatan Hal Ehwal Kesatuan Sekerja telah mendaftar sebanyak 70 buah Kesatuan Sekerja dalam kapasiti pengurusan daripada sejumlah 729 kesatuan sekerja di seluruh negara. Isu-isu berhubung keselamatan sosial, latihan kemahiran dan pembangunan sumber manusia pula akan lagi diterokai secara lebih meluas rakan-rakan negara kita TPPA yang lain selaras dengan peruntukan yang telah digariskan dalam Bab Buruh. So, *open*.

Tuan Yang di-Pertua: Yang mana satu Yang Berhormat Menteri? Ramai yang berdiri. Mana satu?

Dato' Sri Richard Riot anak Jaem: Bagi Yang Berhormat Batu.

Tuan Yang di-Pertua: Silakan Yang Berhormat Batu.

Tuan Chua Tian Chang @ Tian Chua [Batu]: Terima kasih Yang Berhormat Menteri. Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Saya ingin...

Tuan Yang di-Pertua: Bagi saya Ahli-ahli Yang Berhormat. Pokoknya dapat bertanya. Sama ada lebih awal atau penghabisan sama. Sila Yang Berhormat Batu.

Tuan Chua Tian Chang @ Tian Chua [Batu]: Terima kasih. Pertama sekali saya ingin nyatakan pendirian saya bahawa saya tidak ada masalah kalau kita menyatakan komitmen kita kalau meningkatkan hak kaum buruh dan memberi mengikut apa yang telah dinyatakan dalam konvensi ILO. Isu yang kita bahas petang ini dalam isu TPPA, pokoknya ialah isu kedaulatan negara. Kalau sesuatu dasar yang baik yang kita rasa ia akan membantu untuk membangunkan negara termasuk menjaga kebajikan pekerja itu wajib diguna pakai dan ditentukan oleh kita sendiri.

Banyak konvensyen telah di perjuangkan oleh pekerja-pekerja kita dalam kaum buruh tetapi kerajaan langsung tidak peduli. Sekarang dengan TPPA kita terpaksa untuk terima secara *lock, stock and barrel* tidak ada satu pun kita tidak boleh setuju. Itu maksudnya kita hilang kedaulatan. Saya tidak tolak pekerja asing boleh dijadikan ahli dan juga pemimpin dalam kesatuan sekerja. Akan tetapi, kenapa Amerika Syarikat dalam TPPA ini menentukan hanya tiga tahun sahaja? Kenapa rakyat Malaysia Parlimen ini tidak boleh tentukan dua tahun kita bagi kerakyatan atau kita kata lima tahun.

Sekarang ini, tiga tahun ini ditentukan oleh kuasa luar. Ini maksudnya, kenapa kita tolak. Saya juga rasa pengaruhnya kepada satu pergerakan bukan isu mereka subversif atau tidak. Isunya hala tuju sesuatu kesatuan ini. Kini banyak pekilang sebenarnya ramai, lebih ramai pekerja asing daripada pekerja tempatan.

■1600

Kalau kita kata mereka tidak boleh jadi pemimpin tetapi mereka ahli. Jadi, ahli kesatuan maksudnya, dia undi. Kita akan lihat kesatuan kita yang dipimpin, sungguhpun dengan undang-undang yang ada, pemimpin tempatan akan memimpin tetapi majoriti yang akan mengundi adalah pekerja asing. So, adakah kita membenarkan pergerakan buruh kita ditentukan oleh orang-orang luar? Ini isunya. Isunya kita sebenarnya, saya sebagai orang yang membela hak pekerja, saya rasa *labor chapter* ini sebahagian daripada yang lebih positif. Cuma dengan mempersetujui untuk meningkatkan kebajikan dan kesejahteraan pekerja, jangan kita gadaikan hak kedaulatan negara kita dan dijadikan kita terpaksa tunduk kepada kuasa-kuasa luar. Ini yang saya rasa sebagai Menteri, sebahagian daripada bahagian kumpulan yang pro TPP ini harus jawab kepada Parlimen ini. Terima kasih.

Dato' Sri Richard Riot anak Jaem: Terima kasih Yang Berhormat Batu, lebih-lebih lagi kerana beliau pro dengan TPPA, khususnya mengenai bab buruh ini. Perkataan *sovereignty* dalam mana beliau telah menyebut kita tidak boleh menggadaikan kedaulatan negara. Dalam perkara ini, jawapan saya, kita tidak menggadaikan kedaulatan negara. Kita tidak akan menggadaikan kedaulatan negara.

Akan tetapi, berbalik kepada soalan-soalan tadi, mengapa kita memilih untuk tiga tahun dan bukan dua tahun iaitu kita berpendapat bahawa dua tahun itu belum mencukupi untuk seseorang pekerja asing untuk memahami sedalam-dalamnya budaya di negara kita ini. Sekian, terima kasih.

Tuan Chua Tian Chang @ Tian Chua [Batu]: Kita tidak pilih dua tahun ke tiga tahun. TPPA yang memaksa kita pilih.

Tuan Yang di-Pertua: Yang Berhormat Batu, Yang Berhormat Batu, duduk dulu. Yang Berhormat yang berdiri itu duduk dahulu. Duduk Yang Berhormat Batu. Ini waktu minta penjelasan. Menteri memilih di akhir dia berucap. Jadi, bergilir-bergilir. Kalau minta penjelasan, jangan berhujah seperti berbahas, ini minta penjelasan perkara yang ditimbulkan oleh Yang Berhormat Menteri kalau ada kesamaran. Okey?

Dr. Ong Kian Ming [Serdang]: [Bangun]

Dato' Sri Richard Riot anak Jaem: Tuan Yang di-Pertua, itulah saya sebut tadi, dari segi kedaulatan negara, *we cannot compromise*. Akan tetapi tempoh dua tahun, saya telah sebutkan tadi, tempoh dua tahun kita berpendapat bahawa tempoh dua tahun itu tidak cukup untuk pekerja asing mendalami budaya kita. Sebenarnya, tiga tahun ini bukan ditetapkan oleh Amerika Syarikat tetapi ditetapkan oleh negara Malaysia kita sendiri.

Beberapa Ahli: [Bangun]

Tuan Yang di-Pertua: Okey, ramai yang berdiri Yang Berhormat Menteri, mana satu?

Tuan R. Sivarasa [Subang]: Subang.

Tuan Yang di-Pertua: Yang Berhormat Kuala Langat, sila.

Tuan Abdullah Sani bin Abdul Hamid [Kuala Langat]: Terima kasih Yang Berhormat Menteri kerana memberi ruang kepada saya untuk memohon penjelasan. Seperti mana yang Tuan Yang di-Pertua maklum, kita dalam tuntutan untuk Convention 87 ini sudah bermula pada tahun 1949 sebelum merdeka lagi. Akan tetapi begitu lama diambil untuk mengambil tindakan memperkasa dan mempertahankan hak pekerja itu sendiri. Saya sekalung tahniah saya ucapkan, sudah berpuluh tahun lamanya, hari ini telah menjadi satu sejarah iaitu tuntutan itu dilihat setelah dipaksa oleh anggota-anggota TPPA.

Persoalan saya ialah kerunsingan saya, Menteri. Kalau berlaku seperti mana yang Menteri cakap tadi, kuasa yang ada kepada kementerian itu saya tengok DG itu sudah ada kuasa 85 peratus sudah hilang dalam TPPA ini tetapi *alhamdulillah* sebab hak itu diberi kepada pekerja. Persoalan saya ialah permohonan syarikat luar, kalau sekiranya dia membawa pekerja sendiri dari negara dia, dari negara TPPA itu sendiri, daripada Amerika sebagai contoh. Walaupun pekerja tempatan itu ada dalam prospek sektor tersebut, tidak dalam skop kebenaran kementerian. Bermaksud, kalau ia dibawa syarikat tersebut, kalau dilarang, boleh saman kerajaan.

Jadi, atas alasan saya tengok di sini yang berlaku di Afrika Selatan sebagai contohnya ataupun di Amerika sebagai contohnya, bila mana pekerja itu boleh guna undang-undang di mahkamah Malaysia tetapi perjanjian terikat dengan anggota TPPA, khususnya Amerika. Sebagai contoh, di Guatemala pekerja buruh pemimpin banyak dibunuh tetapi tindakan tidak diambil. Jadi, saya takut kalau ini berlaku, kerajaan kata tidak boleh tetapi syarikat itu hendak bawa juga, dia saman kerajaan. Jadi, apakah tindakan kerajaan dalam isu mempertahankan dasar ini? Terima kasih Menteri, terima kasih Tuan Yang di-Pertua.

Tuan R. Sivarasa [Subang]: Yang Berhormat Menteri, soalan yang berkaitan dengan apa yang dibangkitkan oleh Yang Berhormat Kuala Langat. Boleh saya? Terima kasih Tuan Yang di-Pertua dan terima kasih kepada Yang Berhormat Menteri. Yang Berhormat Menteri, kita nampak sekarang Kerajaan Barisan Nasional dalam Parlimen berhujah dengan tegas untuk menyokong TPPA. Kita nampak dalam TPPA bermaksud satu obligasi ialah untuk mendukung dan melaksanakan piawaian-piawaian yang ada dalam, dengan izin, *ILO Declaration of Fundamental Principles and Rights at Work and its Follow-up 1998*. Dengan itu, saya tafsirkan itu sebagai Kerajaan Barisan Nasional sekarang sudah terima dan mendukung piawaian-piawaian ini dan sekarang adalah sedia untuk melaksanakan semua kewajipan yang disebut dalam deklarasi ini.

Penjelasan yang saya minta sekarang daripada Yang Berhormat Menteri ialah katakanlah proses TPPA ini tidak berjalan sampai sempurna ya. Sebagai contoh, Kongres Amerika Syarikat buat keputusan tidak menyokong. Katakan, *this is a possibility*, dengan izin, dan TPPA ini tidak berjalan. Dalam keadaan itu, adakah Kerajaan Barisan Nasional akan tetap dengan komitmen yang diberi dalam Dewan yang mulia ini, hari ini iaitu Kerajaan Barisan Nasional menyokong piawaian-piawaian ini?

Walaupun TPPA tidak dilaksanakan, Kerajaan Barisan Nasional akan terus melaksanakan semua obligasi dan kewajipan dalam ILO Deklarasi ini. Sebab itu akan menunjukkan keikhlasan Kerajaan UMNO-Barisan Nasional tentang piawaian ini. So, soalan saya ialah adakah kerajaan boleh bagi jaminan sama ada TPPA jalan sampai habis atau tidak, kerajaan akan menyokong piawaian-piawaian ini dan berjanji akan melaksanakannya secara sempurna? Itu penjelasan, terima kasih.

Dato' Sri Richard Riot anak Jaem: Tuan Yang di-Pertua, bab saya adalah bab buruh dan soalan yang telah diajukan oleh Yang Berhormat di sana tadi saya fikir lebih elok untuk dijawab oleh Yang Berhormat Menteri MITI dalam beliau menggulung sebentar nanti.

Tuan Charles Anthony Santiago [Klang]: Yang Berhormat Menteri, saya satu soalan. Ada satu lagi soalan tentang TPPA.

Dato' Sri Richard Riot anak Jaem: Okey, *last question from Ipoh...*

Dr. Ong Kian Ming [Serdang]: Tadi nama saya di *mention*, Serdang boleh tidak?

Dato' Sri Richard Riot anak Jaem: Ya? Serdang boleh. *No, no lah. I...*

Dr. Lee Boon Chye [Gopeng]: Sikit.

Tuan Charles Anthony Santiago [Klang]: Semua bolehlah.

Tuan M. Kulasegaran [Ipoh Barat]: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Sebelum saya mula Tuan Yang di-Pertua, saya ingin rekodkan kematian Khalid Atan semalam, Presiden MTUC. Satu kehilangan besar kepada para pekerja di negara ini. Soalan saya yang saya hendak tujukan kepada Menteri adalah walaupun TPPA ini nampaknya pada dasarnya kerajaan mengatakan bahawa ia akan memberi lebih ruang untuk pekerja-pekerja menjadi ahli *union* dalam negara ini tetapi adakah ini benar atau syok sendiri? Ini kerana setakat ini Menteri tahu *less than 8 peratus Malaysians from 1957* sampai sekarang tidak menjadi ahli, 92 peratus bukan menjadi ahli.

■1610

Apa yang telah dibuat dan apa yang akan dibuat? *There are no use of talking about foreigners* akan menjadi presidenlah, akan menjadi ahlilah dan sebagainya. *What's assurance* kita, pekerja kita. Bukan sahaja mewujudkan kesatuan tetapi mungkin boleh menjadi anggota supaya sekurang-kurangnya 50 peratus daripada pekerja di negara ini boleh menjadi anggota. Apa yang dibuat oleh kementerian? Apa syor? *What is the time frame?* Terima kasih.

Tuan Charles Anthony Santiago [Klang]: Yang Berhormat Menteri, soalan berkait. Soalan berkait. Okey Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Soalan saya berkait dengan ILO *Core Labor Standards* dan juga perjanjian *Malaysia-United States Labour Consistency Plan* di bawah TPP. Di bawah TPP ini jelas menyatakan- *consistency plan* ini bahawa Malaysia setuju dengan Amerika Syarikat untuk memberi hak yang sama dengan pekerja migran dan juga pekerja Malaysia.

Akan tetapi saya ada satu petikan daripada Bernama yang menunjukkan bahawa sekarang *government is backtracking*. Saya baca, ini adalah Menteri Perdagangan dan *as part of his* jelajah Malaysia untuk *inform people on* mengenai TPPA. Beliau mengatakan, saya *quote* daripada BERNAMA, saya baca Tuan Yang di-Pertua dalam bahasa Inggeris, *"The amendments among others involved the rights of migrant workers but insisted that it was not about giving them equal rights to that of local workers. Not same rights and this is still being discussed. He said, adding discussions between the Human Resource Ministry and related parties were still ongoing."*

Soalan saya Yang Berhormat Menteri ialah *if you are not happy with migrant workers taking leadership*, mengapa Kerajaan Malaysia *agreed* dengan Amerika Syarikat? *You agreed* dengan Amerika Syarikat *because you want TPP* tetapi bila datang balik ke Malaysia, *you* tukar cerita. Inikah yang dikatakan rakan kongsi *agreement*? *So, you must be clear either you give equal rights or you don't. But you agree that you will give. Now you said we have to rethink.* Minta pandangan dan penjelasan.

Dr. Ong Kian Ming [Serdang]: Sedikit sahaja. Hendak tambah sedikit sahaja. Okey, terima kasih. Saya hendak mendapatkan pengesahan dan juga penjelasan. Tadi Menteri telah kata bahawa ada juga pekerja Indonesia yang telah masuk ke dalam kesatuan yang berkenaan dengan industri kelapa sawit. Jadi saya hendak *confirm* bahawa itu telah berlaku dan berapa jumlah pekerja yang telah masuk? Saya hendak minta penjelasan sahaja dan itu nombor satu. Nombor dua ialah, saya rasa tadi Menteri telah kata bahawa rancangan kerajaan ialah untuk mengehadkan pekerja asing ke tahap saya rasa 10 peratus daripada *labor force*. Jadi, apa komen Menteri tentang rancangan untuk membawa 1.5 juta pekerja asing daripada Bangladesh untuk menyertai industri kelapa sawit?

Saya rasa soalan-soalan yang saya bangkitkan masa saya buat perbahasan tentang industri kelapa sawit itu belum dijawab dengan sempurna oleh Menteri. Terima kasih.

Dato' Sri Richard Riot anak Jaem: Okey, saya menjawab soalan daripada Yang Berhormat Serdang dahulu. Memang Yang Berhormat Serdang telah menyatakan tadi dalam perbahasan beliau iaitu mengenai sama ada benar atau tidak iaitu dalam *the National Union of Plantation Workers* sudah mempunyai keanggotaan seramai 50,000 orang dan *that one, I will have my officers check and will get back to you.*

Selepas itu persoalan membawa 1.5 juta pekerja asing untuk masuk ke Malaysia. Tuan Yang di-Pertua, sebenarnya apa yang berlaku ialah macam ini. *I think this is the most opportune time for me to explain.* Sebenarnya apa yang berlaku ialah negara Bangladesh sudah mempunyai *pool*- *I use the word pool* iaitu dalam sehari negara Bangladesh boleh menghantar 1.5 juta pekerja untuk bekerja bukan sahaja di Malaysia tetapi di seluruh dunia termasuk *Middle East*. Perkataan ini, 1.5 juta untuk dimasukkan dalam Malaysia sebenarnya Tuan Yang di-Pertua, adalah persepsi kurang tepat.

Ini kerana bilamana kita membawa masuk pekerja asing, kita menggunakan khususnya sekarang satu kaedah yang kita panggil sebagai *strict liability*. Dalam *strict liability* ini secara *online*, majikan-majikan sendiri akan memohon pekerja yang diperlukan, yang benar-benar diperlukan oleh majikan melalui *online* ini. Ini sebagai *explanation* kepada apa yang *perhaps*- saya bukan menggunakan perkataan kekeliruan tetapi saya menggunakan perkataan *clarification*. Selepas itu tentang apa yang dibangkit- *what was the next one? I have forgotten about...*

Tuan Charles Anthony Santiago [Klang]: Soalan saya mengenai *consistency plan*, *ILO Core Labor Standard*.

Dato' Sri Richard Riot anak Jaem: *Union members*. Jadi, setiap pekerja berhak untuk menubuhkan kesatuan sekerja. Akan tetapi sama ada ia diluluskan oleh Ketua Pengarah Jabatan Hal Ehwal Kesatuan Sekerja, terpulanglah kepada beliau. Memang ada syarat-syarat mengapa ia perlu ditolak dan mengapa ia boleh diluluskan. *So, dengan itu Tuan Yang di-Pertua, itu sahaja dari saya. I finish...*

Tuan Charles Anthony Santiago [Klang]: Menteri. Menteri. Menteri, *you* belum *finish* lagi. *Who's going to answer my question?*

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih.

Tuan M. Kulasegaran [Ipoh Barat]: *Showmanship*.

Tuan Charles Anthony Santiago [Klang]: Menteri belum jawab soalan saya. Tuan Yang di-Pertua. Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Yang Berhormat Menteri di Jabatan Perdana Menteri. Sila.

Tuan Charles Anthony Santiago [Klang]: Tuan Yang di-Pertua, Menteri Sumber Manusia belum jawab soalan saya.

Tuan Yang di-Pertua: Sila.

4.17 ptg.

Menteri di Jabatan Perdana Menteri [Puan Hajah Nancy binti Shukri]: Terima kasih. *Bismillahi Rahmani Rahim. Assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh* dan salam sejahtera semua.

Tuan Yang di-Pertua, terlebih dahulu bagi pihak kerajaan, saya ingin mengucapkan ribuan terima kasih kepada Ahli-ahli Dewan Rakyat yang telah mengambil bahagian dalam perbahasan ke atas usul mengenai Perjanjian Perkongsian Trans-Pasifik atau TPPA khususnya yang telah menyentuh dan membangkitkan pertanyaan berhubung isu *Investor-State Dispute Settlement* (ISDS).

Sebelum saya meneruskan untuk menjawab pertanyaan, menenangkan kekusaran dan membetulkan dakwaan-dakwaan yang tidak tepat yang telah dibangkitkan oleh beberapa Ahli Yang Berhormat, saya mengambil kesempatan ini untuk merakamkan setinggi-tinggi penghargaan dan syabas kepada pegawai-pegawai kerajaan yang selama hampir enam tahun kebelakangan ini telah bertungkus-lumus memainkan peranan yang besar sebagai perunding bagi menjaga dan memastikan kepentingan hasrat, mandat serta yang paling penting sekali kedaulatan negara kita dipertahankan dan dilindungi ketika merundingkan perjanjian TPP ini.

Tuan Yang di-Pertua, negara kita ini sungguh bertuah sekali kerana mempunyai pegawai-pegawai kerajaan yang gigih, berdedikasi dan pada masa yang sama saya yakin telah banyak melakukan pengorbanan. Sebagai contoh, bekerja tanpa mengira hari cuti umum, bersengkang mata berunding sehingga lewat malam dan sebagainya demi memastikan negara memperoleh yang terbaik menerusi TPPA ini.

Namun, saya sedih dan pada masa yang sama tidak salah kalau saya katakan amat terkilan apabila mendengar beberapa Ahli Parlimen dari sebelah sana menuduh bahawa kerajaan ingin menjual negara dan menggadaikan kedaulatan negara kepada Amerika Syarikat melalui TPPA ini. Sedar kah Ahli-ahli Yang Berhormat sekalian bahawa tuduhan dan tohmahan bahawa negara kita akan kena jual atau kedaulatan negara digadai, yang berkenaan itu sebenarnya membawa makna bahawa Ahli-ahli Yang Berhormat menuding jari dan menuduh pegawai-pegawai kerajaan dan perunding-perunding kita tidak mempedulikan kepentingan negara dan seolah-olah mereka merundingkan syarat-syarat yang merugikan negara... *[Dewan riuh]*

■1620

Malah, ada juga Yang Berhormat yang di sebelah sana, dengar. Ini bergantung pada isu apa yang telah dibangkitkan, Yang Berhormat, yang mengatakan penglibatan atau pun penglibatan pegawai kita, Jabatan Peguam Negara terutama sekali amat menghina sekali. Ada mengatakan tidak serius. Ini yang menyebabkan mereka berasa tersinggung. Saya rasa terpanggil untuk menyahut kerana pegawai di bawah Jabatan Peguam Negara adalah pegawai di bawah naungan saya dan mereka terasa apabila perkara ini disentuh.

Jadi, memang patut sebagai Menteri yang bertanggungjawab, patut saya membawa perkara ini. Ini menggambarkan seolah-olah perunding-perunding kita tidak pandai, tidak mempunyai semangat patriotisme dan sanggup melihat kedaulatan negara jatuh ke tangan orang lain. Ini amat menyedihkan. Oleh itu Ahli Yang Berhormat, fikirlah dahulu sebelum lantang bersuara, menuduh secara membuta tuli. Tidak perlulah berpolitik dan bersandiwara seolah-olah pihak pembangkang sahaja yang sayangkan negara. Manakala kami di pihak kerajaan dan pegawai-pegawai kerajaan ini tidak mempedulikan kepentingan negara...

Tuan Nga Kor Ming [Taiping]: *[Bangun]*

Tuan Teo Kok Seong [Rasah]: *[Bangun]*

Tuan Chua Tian Chang @ Tian Chua [Batu]: *[Bangun]* Ini yang menghina pegawai sendiri.

Puan Hajah Nancy binti Shukri: Hakikatnya, hakikatnya... *[Dewan riuh]*

Tuan Yang di-Pertua: Yang Berhormat, Yang Berhormat.

Puan Hajah Nancy binti Shukri: Tak tahan dengar ya, tak tahan dengar? Sebab itu waktu menuduh kena ingat.

Tuan Manivannan A/L Gowindasamy [Kapar]: *[Bangun]*

Tuan Yang di-Pertua: Duduk, duduk. Yang Berhormat Batu, duduk. Yang lain, berdiri itu duduk dahulu.

Tuan Chua Tian Chang @ Tian Chua [Batu]: Akan tetapi ini sudah melampau.

Puan Hajah Nancy binti Shukri: Hakikatnya kita semua sayangkan negara kita.

Tuan Yang di-Pertua: Yang Berhormat Menteri, duduk dahulu, Yang Berhormat.

Tuan Chua Tian Chang @ Tian Chua [Batu]: Hujah-hujah ini menghina pegawai kerajaan, Yang Berhormat Menteri.

Puan Hajah Nancy binti Shukri: Kita mahu yang terbaik untuk negara kita.

Tuan Yang di-Pertua: Sila duduk dahulu, Yang Berhormat Menteri.

Tuan Chua Tian Chang @ Tian Chua [Batu]: Ini adalah hujah yang menghina...

Tuan Yang di-Pertua: Yang Berhormat Batu, duduk dahulu... *[Dewan riuh]*

Tuan Chua Tian Chang @ Tian Chua [Batu]: Kalau hendak pertahankan maruah...

Tuan Yang di-Pertua: Yang Berhormat Batu, duduk Yang Berhormat Batu.

Tuan Chua Tian Chang @ Tian Chua [Batu]: Ini bukan sahaja tanggungjawab...

Tuan Yang di-Pertua: Yang Berhormat duduk. Besar masalah saya.

Pertama, masalah saya, mengikut Peraturan Mesyuarat 35, sesiapa Yang Berhormat hendak berhujah itu berdiri, dan selepas itu tunggu sama ada *Speaker* pandang atau tidak. Sebelum dijemput, tidak payah bercakap. Akan tetapi peraturan mesyuarat tidak kita ubah. Apabila mencelah, "*Tuan Speaker, Tuan Speaker, Menteri, soalan saya belum dijawab*". Masalah besar saya, terpaksa saya tutup telinga, pejam mata. Biar langgar. Dari kelmarin sehingga hari ini, apabila Ahli Yang Berhormat daripada pembangkang berhujah, tidak ada Menteri yang berteriak-teriak. Menteri-menteri yang teriak-teriak. Apabila Menteri menjawab, jawapan setimpal, rasanya semua Ahli Yang Berhormat berdiri. Fasal apa? Fasal apa? Saya yang bermasalah. Soalan-soalan tadi saya biarkan walaupun soalan itu adalah andaian-andaian. Perkara yang boleh menjadi masalah. Peraturan Mesyuarat 23(1) akhirnya mengatakan, tidak boleh menyoal perkara-perkara andaian-andaian atau pun belum berlaku. Itu pun saya biarkan. Sila Yang Berhormat Menteri jawab.

Puan Hajah Nancy binti Shukri: *[Bangun]*

Tuan Yang di-Pertua: Siapa lagi yang berdiri, mengganggu Yang Berhormat Menteri, saya tidak akan teragak-agak untuk arahkan untuk minum teh tarik di luar... *[Dewan riuh]* Saya serius. Sila.

Puan Hajah Nancy binti Shukri: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Hakikatnya, kita memang semua sayangkan negara. Kita mahu yang terbaik untuk negara kita. Kita mahukan yang terbaik untuk rakyat kita dan kita semestinya mahu memastikan kemerdekaan dan kedaulatan negara kita dikekalkan dan dipertahankan dengan sewajarnya. Oleh sebab itu, sebagai Menteri yang bertanggungjawab terhadap pegawai-pegawai yang telah bertungkus-lumus ini, saya terpaksa menjawab semua ini untuk menjelaskan mereka juga seperti kita kerana mereka adalah rakyat Malaysia.

Oleh itu, sebagai terma, reservasi dan perkara-perkara yang terkandung dalam TPPA ini telah pun diperhalusi oleh pihak kerajaan dalam memastikan ia memberikan manfaat yang optimum kepada negara.

Dr. Michael Jeyakumar Devaraj [Sungai Siput]: *[Bangun]*

Puan Hajah Nancy binti Shukri: Dalam penggulungan saya pada petang ini, saya akan bahagikan kepada dua bahagian iaitu bahagian pertama yang akan menyentuh isu-isu dasar berhubung ISDS dan kedua, bahagian yang akan menyentuh perkara-perkara teknikal berhubung ISDS yang telah dibangkitkan.

Ingin saya ingatkan di sini seperti rakan-rakan saya yang lain, kita akan menjawab selepas habis penggulungan ini. Kita akan memberi peluang kepada soalan-soalan yang akan diajukan.

Jadi Tuan Yang di-Pertua, terdapat juga pandangan bahawa ISDS seolah-olah menswastakan sistem perundangan negara kepada tribunal asing. Ini telah disentuh oleh Yang Berhormat Permatang Pauh. Terdapat juga kegusaran terhadap peguam yang sama yang berperanan sebagai peguam dan penimbang tara dalam sesuatu kes ISDS yang dikemukakan oleh Yang Berhormat Lembah Pantai.

Untuk makluman Ahli Yang Berhormat, ISDS merupakan satu mekanisme penyelesaian pertikaian antara pelabur asing dan kerajaan atas dasar autonomi pihak-pihak bertikai yang bersetuju secara bersama untuk menyelesaikan sesuatu kes pertikaian.

Dalam sistem perundangan dan kehakiman Malaysia, mahkamah tidak mempunyai bidang kuasa untuk mendengar isu pelanggaran triti antarabangsa. Pada masa yang sama, ISDS bukanlah satu perkara yang baru yang membenarkan pelabur asing menyaman kerajaan sekiranya terdapat pelanggaran obligasi oleh kerajaan. Peruntukan ISDS ini telah sekian lama dirunding oleh Malaysia dalam 74 perjanjian jaminan pelaburan atau pun *investment guaranteed agreement* dan beberapa FTAs yang lain, dengan izin. Bagi ISDS dalam TPPA, tribunal timbang tara antarabangsa tidak boleh dengan sewenang-wenangnya membuat keputusan tanpa meneliti keseluruhan fakta kes tersebut apa bentuk pelanggaran obligasi yang mungkin dilakukan oleh kerajaan di bawah TPPA.

Tribunal timbang tara antarabangsa tertakluk kepada terma rujukan yang dipersetujui bersama oleh pihak-pihak yang bertikai dengan peraturan timbang tara yang termaktub dalam TPPA untuk menghakimi dan memutuskan sesuatu kes. Tambahan lagi, dalam Bab 9 iaitu Artikel 9.24 iaitu seksyen B TPPA, Suruhanjaya TPP yang dianggotai 12 buah negara anggota TPA boleh membuat tafsiran terhadap terma-terma TPPA dan tafsiran ini adalah terpakai kepada tribunal antarabangsa.

Tuan Mohamed Hanipa bin Maidin [Sepang]: [Bangun]

Puan Hajah Nancy binti Shukri: Justeru adalah tidak benar ISDS menswastakan proses membuat keputusan kepada tribunal timbang tara antarabangsa kerana sekiranya ia melibatkan interpretasi TPPA, tafsiran Suruhanjaya TPPA adalah terpakai.

Tuan Mohamed Hanipa bin Maidin [Sepang]: Yang Berhormat Menteri, boleh sedikit?

Puan Hajah Nancy binti Shukri: Kita sudah maklumkan tadi, dalam bahasa Malaysia bahawa selepas ini baru kita beri peluang untuk menjawab. Terima kasih.

Tuan Mohamed Hanipa bin Maidin [Sepang]: Apa salahnya?

Puan Hajah Nancy binti Shukri: Mengenai isu peguam yang sama yang pernah bertindak sebagai peguam kepada kerajaan atau syarikat dan kemudiannya dilantik sebagai penimbang tara antara dalam sesuatu kes ISDS, ini bukanlah suatu kebimbangan kerana sekiranya terdapat konflik kepentingan, perkara ini boleh di bantah dalam prosedur pemilihan panel penimbang tara seperti mana yang diperuntukkan dalam Artikel 9.21, Bab 9. Menurut artikel ini, kerajaan juga mempunyai kuasa autonomi untuk meneliti peguam antarabangsa mahu pun tempatan yang akan dipilih bagi mewakili kerajaan dan begitu juga bagi proses pemilihan penimbang tara.

Negara kita sendiri sebenarnya memiliki sekumpulan penimbang tara yang tidak kurang hebatnya. Antara nama-nama tokoh penimbang tara atau pun *prominent arbitrators*, dengan izin, dalam negara kita yang juga terkenal di peringkat antarabangsa adalah seperti berikut. Pertama, kita ada Tan Sri Cecil Abraham iaitu peguam. Kedua, Dato Azmi Haji Makmur, mantan Hakim Mahkamah Persekutuan. Ketiga, Dato' Azmi Mohd Ali, peguam. Keempat, Tan Sri Datuk Amar Steve Shim, mantan Ketua Hakim Sabah dan Sarawak. Kelima, Datuk Professor Sundra Rajoo, *Director of the Kuala Lumpur Regional Centre for Arbitration (KLRC)*.

Oleh yang demikian, kita tidak perlu berasa gusar tentang kemampuan dan kepakaran tempatan yang kita miliki. Hakikatnya, penimbang tara kita juga adalah setanding dengan mutu dan standard penimbang tara antarabangsa.

Untuk makluman Yang Berhormat Sepang tadi nak bertanya, bercakap, kenapa kita hendak habiskan penggulungan dahulu sebab kadang-kadang soalan yang mungkin Yang Berhormat ajukan kita jawab dalam isu-isu yang lain. Jadi sila bersabar, ya.

Jadi seterusnya, Tuan Yang di-Pertua, beberapa Ahli Yang Berhormat iaitu Yang Berhormat Marang dan Yang Berhormat Parit Buntar telah membangkitkan kebimbangan bahawa ISDS akan mengehakkan kuasa yang ada pada negara untuk membuat dasar dan menggubal undang-undang kerana terdapat campur tangan pihak asing. ISDS juga dilihat sebagai hanya menjaga kepentingan syarikat-syarikat antarabangsa atau pun, dengan izin, *multinational companies* semata-mata dan bukanlah untuk memelihara kedaulatan negara.

■1630

Ia juga dilihat suatu bentuk penjajahan baharu. Tuan Yang di-Pertua, sebenarnya dakwaan bahawa kuasa kerajaan untuk membuat dasar dan menggubal sesuatu undang-undang akan hilang adalah tidak benar sama sekali. Ketika merundingi perjanjian TPPA ini pihak kerajaan telah pun mengambil kira keperluan ruang untuk membuat dasar dan polisi dalam perkara-perkara tertentu melalui tiga cara.

Pertama, membuat reservasi dalam *Annex 1* dan *Annex 2* iaitu *non-confirming measures*, dengan izin, yang membolehkan kerajaan membuat dasar dan menggubal undang-undang bagi beberapa perkara seperti bumiputera, tanah, perjudian dan minyak dan gas.

Kedua, membuat spesifik, dengan izin, *carve out* seperti *tobacco control measures*, dengan izin, di mana kerajaan boleh memilih untuk tidak di bawa ke ISDS jika terdapat pelabur asing menyaman kerajaan kerana langkah-langkah kawalan tembakau yang dibuat oleh kerajaan. Ia diperuntukkan di bawah artikel 29.5 dalam bab 29 iaitu di bawah *Exceptions and General Provisions*, dengan izin.

Ketiga, melalui teks itu sendiri yang memberi hak kepada kerajaan untuk membuat undang-undang bagi memelihara alam sekitar, kesihatan awam dan objektif perundangan iaitu *investment and environment health and other regulatory objectives*, dengan izin, sebagai mana yang diperuntukkan dengan jelas dalam bab 9, artikel 9.15. Pada masa yang sama, pelabur asing bukan dengan sewenang-wenangnya boleh menyaman kerajaan dengan sesuka hati pada bila-bila masa. Ini kerana prosedur ISDS dalam TPPA telah diperketatkan.

Sebagai contoh pertama, dalam Bab 9, artikel 9.17 memperuntukkan perlu ada konsultasi dan proses rundingan antara syarikat asing dan kerajaan dalam tempoh enam bulan sebelum sesuatu kes di bawa ke tribunal. Ini bagi membolehkan kedua-dua pihak mencari jalan penyelesaian secara damai atau, dengan izin, *amicable settlement*.

Kedua, *multinational companies*, dengan izin, juga tidak boleh membawa sebarang kes tidak berasas atau, dengan izin, *frivolous claim* dan ini diperuntukkan dengan jelas dalam artikel 9.22, perenggan 6, bab 9 yang membenarkan prosedur bantahan awal oleh kerajaan sekiranya pelabur asing mengemukakan tuntutan tidak berasas atau *frivolous claim*.

Berhubung mengenai hak untuk syarikat asing menyaman kerajaan, ia adalah suatu hak yang diberikan secara saksama kepada semua syarikat asing yang beroperasi dalam negara. Kita perlu melihat perkara ini dalam konteks yang besar di mana hak yang sama juga akan turut diberi kepada mana-mana syarikat Malaysia yang beroperasi di mana-mana negara pihak kepada TPPA.

Peruntukan ini boleh menjamin pelaburan syarikat dari Malaysia yang beroperasi di negara anggota TPPA juga tidak dianiayai dan diberikan layanan sewajarnya oleh mana-mana kerajaan negara dalam perjanjian TPPA ini. Saya juga ingin membetulkan fakta yang telah dipetik Yang Berhormat Lembah Pantai berhubung jumlah kes yang dimenangi oleh pihak dalam kes ISDS. Beliau menyatakan bahawa hanya 37 peratus kes ISDS dimenangi oleh negara dan ini bermakna selebihnya dimenangi oleh pelabur asing.

Saya juga mengambil maklum bahawa kenyataan ini cuba diperbetulkan oleh Yang Berhormat Kota Tinggi semalam tetapi beliau telah tidak diberi ruang. Oleh itu saya ingin melengkapkan fakta yang cuba disampaikan oleh Yang Berhormat Kota Tinggi semalam.

Menurut Laporan *United Nations Conference on Trade and Development* atau UNCTAD, pada tahun 2014, sebanyak 356 kes ISDS telah dimuktamadkan. Benar bahawa 37 peratus daripadanya telah diputuskan memihak kepada negara. Namun, fakta selanjutnya iaitu 25 peratus telah diputuskan kepada pelabur asing dan selebihnya iaitu 28 peratus kes telah diselesaikan secara damai di luar mahkamah ataupun tribunal timbang tara. Oleh yang demikian, dakwaan bahawa 60 peratus kes dimenangi oleh pelabur asing itu adalah tidak tepat. Ini perlu diperbetulkan agar fakta itu tidak menyeleweng atau *mislead*, dengan izin.

Ada juga yang telah memetik beberapa kes dan secara melulu membuat rumusan bahawa ISDS akan hanya akan memihak kepada syarikat-syarikat asing tanpa menghiraukan kepentingan awam. Sebagai contoh, semasa perbahasan Yang Berhormat Parit Buntar semalam, beliau telah menyebut mengenai kes '*Eli Lilly versus Canada*' dan merumuskan kes berkenaan membuktikan bahawa ubatan generik tidak boleh dikeluarkan atas faktor paten. Untuk makluman lanjut berhubung fakta kes ini, Eli Lilly and Company telah memfailkan tuntutan terhadap Kerajaan Canada berikutan dengan pembatalan mahkamah Canada akan paten untuk dua produk farmaseutikalnya iaitu Strattera dan Zyprexa, *I hope the medical pronunciation* itu betul, dengan izin.

Jadi, dalam kes ini *Eli Lilly and Company* menuntut dan mendakwa bahawa pembatalan paten tersebut terjumlah kepada satu ekspropriasi di bawah artikel 1110 NAFTA dan melanggar artikel 1105 iaitu *minimum standards of treatment NAFTA*. Kes ini sebenarnya masih lagi berjalan dan belum diputuskan, Yang Berhormat. Oleh yang demikian, dakwaan Yang Berhormat Parit Buntar bahawa ini adalah satu contoh kes yang akan mengehendkan pengeluaran ubat generik adalah masih belum tepat juga.

Begitu juga Yang Berhormat Lembah Pantai yang memetik kes '*Yukos versus Rusia*' di mana Kerajaan Rusia perlu membayar pampasan yang tinggi kepada pelabur asing. Walau bagaimanapun, perlu diberi pencerahan berhubung kes ini bagi memahami mengapa sejumlah pampasan yang tinggi telah dikenakan. Secara ringkasnya, dalam kes berkenaan ia melibatkan Yukos, sebuah syarikat minyak dan gas yang telah membuat pelaburan berjumlah berbilion *US Dollar* di Rusia.

Dalam kes ini, tribunal telah memutuskan bahawa Rusia dengan sengaja dan tanpa apa-apa justifikasi, mengambil beberapa langkah yang menyebabkan Yukos diisytiharkan mufliis pada Ogos 2016. Yukos akhirnya dipotong daripada pendaftaran syarikat pada November 2007 dan asetnya yang bernilai berbilion *US Dollar* telah diambil alih oleh Kerajaan Rusia.

Begitu juga dalam kes yang dipetik oleh Yang Berhormat Lembah Pantai iaitu kes '*Occidental Petroleum Corporation versus The Republic of Ecuador*'. Yang Berhormat seharusnya lebih bertanggungjawab sebelum menggambarkan bahawa kes tersebut membuktikan bahawa tindakan ke atas sesebuah negara boleh diambil dengan sewenang-wenangnya dalam perjanjian TPPA ini. Pertama, kita tidak tahu terma-terma perjanjian dan triti dalam kes Ecuador tersebut.

Kedua, fakta kes tersebut dan terma triti berkenaan tidak semestinya sama dengan TPPA. Oleh itu, kes-kes yang disebut tadi jelas menunjukkan selagi kerajaan sesebuah negara bertindak secara, dengan izin, *fair and equitable* dalam setiap tindakan yang diambil, maka tidak ada ruang bagi pelabur asing menggunakan peruntukan ISDS untuk menyaman kerajaan. Sebagai kerajaan yang bertanggungjawab, kita sememangnya tidak pernah mengambil sesuatu langkah secara *mala fide* kepada mana-mana pelabur sama ada pelabur tempatan mahupun pelabur asing.

Sebagai bukti, sejak kita menandatangani perjanjian yang mempunyai peruntukan ISDS dalam mana-mana perjanjian perdagangan bebas ataupun FTA, Kerajaan Malaysia tidak pernah di saman oleh mana-mana pelabur asing di tribunal antarabangsa menggunakan peruntukkan ISDS ini... [Disampuk] Tidak apa, mereka tidak tahu, mereka tahu gelak sahaja, hendak memperkecilkan kerajaan.

Tuan Yang di-Pertua, Yang Berhormat Lembah Pantai, Yang Berhormat Klang dan Yang Berhormat Sepang telah menyuarakan kebimbangan berhubung obligasi tertentu yang didakwa akan mendorong kerajaan di saman di bawah ISDS.

■1640

Di antara obligasi-obligasi yang dibangkitkan termasuklah:

- (i) impak klausa MFN atau *Most-Favoured-Nation treatment*;
- (ii) definisi yang luas bagi pelaburan;
- (iii) *minimum standard treatment* yang merangkumi obligasi *Fair and Equitable Treatment* (FET), dengan izin;
- (iv) *expropriation* terutama *indirect expropriation*; dan
- (v) *armed civil strife*.

Tuan Yang di-Pertua, suka untuk saya jelaskan kepada Dewan yang mulia ini bahawa terdapat beberapa *safeguard*, dengan izin, di dalam TPPA ini iaitu pertama, prinsip pelabur perlu membuktikan terdapat kerugian akibat tindakan sesuatu langkah kerajaan. Sekiranya terdapat *case frivolous*, maka pelabur perlu membayar kos guaman kepada kerajaan. Ini di bawah Artikel 9.22. Perkara utama di sini ialah kerugian atau *incur lost or damage*. Artikel 9.18, perenggan 1(a)(2).

Di samping itu juga, TPPA juga tidak membenarkan, dengan izin, *punitive damages* seperti yang diperuntukkan dalam Bab 9, Artikel 9.28, perenggan 6.

Juga, seperti yang telah saya nyatakan sebentar tadi, bahawa pihak tribunal timbang tara tidak boleh sewenang-wenangnya mentafsir obligasi TPPA. Sebaliknya, pihak kerajaan melalui Suruhanjaya TPPA yang dianggotai oleh 12 buah negara anggota TPPA mempunyai kuasa untuk membuat tafsiran terhadap terma-terma TPPA dan tafsiran ini adalah terpakai kepada tribunal antarabangsa.

Menyentuh isu klausa *Treatment of Investment in Armed Conflict and Civil Strife*, Yang Berhormat Lembah Pantai menyentuh perkara ini, pampasan hanya perlu dibayar sekiranya kerosakan harta adalah akibat sesuatu tindakan kerajaan yang tidak sewajarnya berlaku dan pampasan hendaklah *non-discriminatory*, dengan izin.

Berhubung definisi pelaburan yang luas, Yang Berhormat Klang menyentuh perkara ini, ingin dimaklumkan bahawa beberapa kriteria perlu dipatuhi dan pelabur tidak boleh dengan sewenang-wenangnya menyaman kerajaan. Sebagai contoh, terdapat *safeguard* bahawa syarikat yang berbentuk RM2 tidak akan layak memandangkan terdapat peruntukan, dengan izin, *Denial of Benefits*, bagi syarikat yang tidak mempunyai sesuatu yang dipanggil, dengan izin, *substantive business* di dalam... [Gangguan sistem pembesar suara]

Mengenai dakwaan *Most-favoured-nation* (MFN) yang dikatakan membenarkan pengimportan MFN dari perjanjian selainnya berhubung ISDS, ini disentuh oleh Yang Berhormat Klang, dakwaan ini adalah tidak tepat kerana TPPA dengan jelas menyatakan dalam teks bahawa klausa MFN adalah tidak terpakai kepada obligasi ISDS.

Berhubung dengan frasa, dengan izin, *“Otherwise consistent with this chapter”*, Yang Berhormat Klang juga, sebagaimana tertera dalam Artikel 9.15, ia adalah bertujuan untuk memperuntukkan secara terang hak negara untuk mengambil langkah-langkah yang perlu bagi tujuan memelihara alam sekitar, kesihatan awam dan tujuan kawal selia.

Ini tanggungjawab kerajaan ya, Yang Berhormat. Walau bagaimanapun, kerajaan perlu memastikan langkah-langkah tersebut tidak dilaksanakan secara diskriminasi memandangkan tiada justifikasi untuk membezakan langkah-langkah ini antara pelabur tempatan dan pelabur asing. Contohnya, langkah bagi mengawal selia alam sekitar wajar dikenakan kepada pelabur tempatan dan juga pelabur asing tanpa diskriminasi.

Perkara ini adalah selaras dengan objektif bab alam sekitar seperti yang diperuntukkan dalam perenggan 1 Artikel 20.2 iaitu dengan izin, "*To promote high level of environmental protection and effective enforcement of environmental laws*".

Di samping itu Tuan Yang di-Pertua, secara spesifiknya, perenggan 2 Artikel 20.3 memberi hak kedaulatan kepada pihak-pihak, dengan izin, *to establish, adopt or modify its environmental laws and policies*. Dalam hal ini, perlu ditekankan bahawa undang-undang alam sekitar negara adalah terpakai kepada semua pihak yang berada di Malaysia tanpa diskriminasi.

Selain itu, bab pengecualian TPPA memperuntukkan hak untuk kerajaan mengambil langkah-langkah bagi tujuan keselamatan negara iaitu *security exception* dan juga bagi tujuan perkara-perkara yang diperuntukkan di bawah Artikel 20, *General Agreement on Tariffs and Trade* (GATT) 1947 dan Artikel 19 *General Agreement on Trade and Services* di bawah WTO seperti langkah-langkah untuk melindungi, dengan izin, *public morals, to protect human, animal or plant life or health*. Pengecualian-pengecualian ini diberikan bagi tujuan mengekalkan kedaulatan negara.

Dalam isu *minimum standard of treatment*, Yang Berhormat Sepang ini, ia merangkumi obligasi kerajaan untuk memberikan *Fair and Equitable Treatment* (FET) kepada pelabur asing. Di bawah TPP, pihak pelabur asing perlu membuktikan pelanggaran obligasi ini oleh pihak kerajaan.

Oleh itu Ahli-ahli Yang Berhormat sekalian, seperti yang telah saya nyatakan di awal penggulangan saya, perunding-perunding kita telah pun berpandangan jauh dan memastikan kepentingan negara terjamin ketika merundingkan TPPA ini dan akhirnya kita berjaya memiliki *safeguard* seperti yang telah dinyatakan.

Saya rasa... [*Sambil menyemak dokumen*] Oh, ada lagi isu yang disentuh oleh Yang Berhormat Lembah Pantai dan juga Yang Berhormat Bagan.

Tuan Yang di-Pertua, beberapa Ahli Yang Berhormat iaitu Yang Berhormat Lembah Pantai dan Yang Berhormat Bagan telah membangkitkan isu berhubung obligasi kerajaan negeri dan tindakan yang akan dikenakan ke atas Kerajaan Persekutuan sekiranya kerajaan negeri melanggar obligasi dalam TPPA.

Untuk makluman, ingin diperjelaskan bahawa TPPA ini ditandatangani oleh Kerajaan Persekutuan yang diberi kuasa di bawah Perlembagaan Persekutuan untuk memasuki sebarang triti antarabangsa. Kerajaan negeri dan kerajaan tempatan bukanlah pihak kepada triti antarabangsa ini dan tidak boleh dibawa secara langsung ke ISDS dan Tribunal Antarabangsa.

Tambahan lagi, sektor-sektor ekonomi yang terletak bidang kuasa kepada kerajaan negeri telah dikecualikan daripada obligasi TPP seperti berhubung tanah di bawah *Annex 2* iaitu *non-conforming measures*, dengan izin. Justeru, kerajaan negeri dan kerajaan tempatan dikecualikan daripada obligasi TPPA.

Namun, perlu disebutkan dan ditekankan, atas hasrat untuk menjaga kedaulatan negara, kerajaan negeri haruslah juga menghormati peruntukan-peruntukan TPP seperti mana juga triti antarabangsa lain yang telah disertai oleh negara sebelum ini. Dengan adanya kerjasama yang baik antara kerajaan negeri dan Kerajaan Persekutuan, banyak perkara boleh dibincangkan dan pertikaian dapat dielakkan termasuklah supaya negara Malaysia tidak dibawa ke ISDS dan tidak menjejaskan kedaulatan negara.

Selama dua hari di Dewan yang mulia ini, pihak di sebelah sana sering membangkitkan kebimbangan sekiranya syarikat-syarikat multinasional atau pelabur asing menggunakan ISDS untuk menyaman kerajaan. Akan tetapi, perlu diingatkan bahawa selagi mana kita tidak melanggar mana-mana obligasi, selagi itulah tiada ruang untuk mana-mana pihak dengan sesuka hati menyaman kita. Oleh itu, kita perlu melaksanakan tanggungjawab masing-masing dan jangan ada pula mana-mana pihak yang cuba hendak mensabotaj sesama kita. Amatlah merugikan dan dikesali sekiranya ini terjadi.

Jadi saya rasa saya membuka ruang untuk Ahli-ahli Yang Berhormat hendak bertanya sebab saya rasa apa yang saya jawab tadi agak terperinci, jadi mungkin ada yang meminta penjelasan lanjut. Dibukakan. Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Saya memerhatikan sejak Menteri mula berhujah untuk mengguling, Menteri terus menghadap kepada meja speaker kerana itu adalah tuntutan Peraturan Mesyuarat 35.

■1650

Jadi saya terpaksa juga fokus untuk memandang. Ini kerana adalah tidak elok apabila seseorang berhujah menghadap kita, kita tidak pandang [*Ketawa*]

Jadi sekarang Peraturan Mesyuarat 35, sebelum bercakap jangan panggil Speaker, Speaker, Speaker. Yang Berhormat Menteri belum jawab, melanggar peraturan mesyuarat. Sekarang Yang Berhormat Menteri memilih di mana di antara mereka yang berdiri ini yang perlu dilayan dalam soal pencelahan.

Beberapa Ahli: [*Bangun*]

Puan Hajah Nancy binti Shukri: Terima kasih, Tuan Yang di-Pertua. Saya rasa pertama saya bagi kepada Yang Berhormat Lembah Pantai sebab isu dia ada.

Kedua, saya bagi Yang Berhormat Sepang dulu, yang lain kita tunggu dulu ya. Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Okey, sila Yang Berhormat Lembah Pantai. Lain duduk dahulu, bersabar.

Puan Nurul Izzah binti Anwar [Lembah Pantai]: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua, terima kasih Yang Berhormat Menteri. Saya mulakan dengan melahirkan bahawa beberapa isu yang saya bangkitkan sebenarnya telah dibangkitkan terlebih dahulu oleh Senator di Massachusetts di Amerika Syarikat. Saya ingatkan bahawa kebanyakan yang dibangkitkan... [*Dewan riuh*]

Tuan Yang di-Pertua: Ahli-ahli Yang Berhormat yang lain...

Puan Nurul Izzah binti Anwar [Lembah Pantai]: Apabila jawapan diberi...

Tuan Yang di-Pertua: Jangan ganggu. Kita dengar. Tadi apabila Yang Berhormat Menteri menjawab, mereka sini bising saya kata jangan bising. Tidakkah kalau Yang Berhormat Lembah Pantai berhujah pula saya benarkan bising di sebelah sini? Sila Yang Berhormat Lembah Pantai, jangan ganggu... [*Disampuk*]

Puan Nurul Izzah binti Anwar [Lembah Pantai]: Jadi jawapan... [*Dewan riuh*]

Tuan Yang di-Pertua: Yang Berhormat Menteri, Yang Berhormat Menteri. Yang Berhormat Menteri belum cukup minum teh tarik? Sila, sila [*Ketawa*]

Puan Nurul Izzah binti Anwar [Lembah Pantai]: Ya, apabila jawapan diberi Yang Berhormat Menteri Tuan Yang di-Pertua, jawapan itu tidak emosional. Pada saya apabila kita bangkitkan perkara-perkara ini, kemarahan yang datang itu kepada Yang Amat Berhormat Perdana Menteri dan Kabinet. Ini kerana mereka yang memutuskan dasar termasuklah keputusan untuk berbincang dan menandatangani TPPA, itu pertama. Ini kerana saya banyak ruangan berbincang termasuklah dengan ketua rundingan Mr. Jayasri dan pada saya ini bukanlah medannya hendak kita fikirkan siapa patriotik ataupun tidak. Kita patut cari penyelesaian bersama berkait dengan tahap dan kedudukan rundingan terbaik buat Malaysia... [*Tepuk*]

Kedua, saya ingin berikan kebanyakan daripada rujukan kami termasuklah lima muka surat yang disiapkan oleh PwC tentang ISDS. Jadi walaupun saya hargai jawapan Yang Berhormat Menteri, tetapi dalam muka surat 259, tertera 261 tertera dengan jelas bahawa 37 peratus statistik bawah empat itu dimenangi oleh kerajaan. Jadi saya mohon sedikit bilamasa diberi jawapan tidak perlulah hendak cuba menyinggung. Pada saya Yang Berhormat Kota Tinggi pun semalam agak menyinggung caranya, tidak apa. Jadi itu pertama.

Keduanya Yang Berhormat Menteri, saya bertanya juga tentang kes pelabur. Pelabur yang telah menyaman Malaysia, pelabur warga Belgium pada sekitar krisis tahun 1997 dan 1998 kerana tidak boleh mengeluarkan saham dan dana aset ketika krisis di mana kita memperkenalkan *capital controls*. Ketika itu kita disaman tetapi kita menang. Jadi persoalan berbangkit saya di bawah terma maksud ISDS yang baru di mana skop pelaburan itu jauh lebih besar dan menyeluruh. Jadi pandangan ramai kita akan terpaksa membayar kos apabila memperkenalkan dasar sedemikian yang memberi impak dan kerugian kepada pelabur tersebut. Itu saya mohon penjelasan.

Tambahan lagi berkait dengan tribunal. Yang Berhormat Menteri juga bangkitkan isu *frivolous grounds, there are sufficient protection*, dengan izin. Akan tetapi saya hendak jawab kembali antara kritikan yang dibangkitkan di Kongres Amerika Syarikat oleh Senator Elizabeth Warren tribunal yang sama. Ia tribunal ISDS ini tribunal yang *ad hoc*, ia bukan- ia satu sistem di mana mereka ini mahkamah yang menggunakan atau mengguna pakai hakim yang konsisten atau yang berterusan ia akan bertukar-tukar dan tentunya personaliti ini- *one day they will become the defense lawyer and the next they will become the judge*. Ini juga disuarakan oleh pimpinan di Amerika Syarikat termasuk para ekonomis terkenal Joseph Stiglitz.

Ini saya bangkitkan kerana itu perbezaan utama dengan *bilateral investment treaties*. Saya setuju 74 BITs kita ada- kita juga pernah menang beberapa cabaran. Perbezaan utama bawah BITs memberikan kita ruangan menang dalam kes-kes kerana skop terhadap makna pelaburan itu lebih terhad. Ini penting dan saya mohon Yang Berhormat Menteri menjelaskan perkara tersebut ya.

Berkait dengan jawapan ini- jawapan daripada wakil peguam negara dan MITI sendiri. Ini kerana berkait dengan hak dan ruangan kuasa yang diberikan kepada PBT dan kerajaan negeri. Saya tanyakan contoh spesifik Yang Berhormat, Tuan Yang di-Pertua. Saya katakan dalam kes bauksit. Kalau kita hendak batalkan lesen eksport, maksudnya memberi kesan kepada syarikat yang mempunyai saham di negara-negara TPP maka boleh tidak syarikat tersebut mengambil tindakan susulan? Jawapan ya, mereka boleh menyaman kita.

Jadi saya tanyakan balik. Kalau kita gunakan pembelaan bahawa bauksit ini mencemari persekitaran, jadi kita ada hak sebagai kerajaan untuk mengambil tindakan bagi melindungi alam sekitar. Jawapan itu tertakluk kepada bagaimana kita membuktikan secara saintifik bahawa benar bauksit itu mencemar alam sekitar. Akan tetapi tidak menolak kemungkinan kita disaman dan menerusi- dalam persoalan akhir saya menerusi ISDS ini kita terpaksa menyediakan dana yang lebih besar bagi bayaran guaman, pembelaan. Kalau kita menang pun, *you have to still prepare*, dengan izin, *the lawyer's fees*. Ini saya baca daripada PwC, takkan salah pula takrifannya kan? Ini kerana lima muka surat. Jadi saya berharap penjelasan yang dapat diberikan Yang Berhormat Menteri kerana saya tidak mendapat penjelasan berkait dengan isu-isu yang agak serius.

Terakhir ya, minta maaf Tuan Yang di-Pertua ini penting isu buruh ini. Ini kerana bilamasa dibangkitkan tadi oleh Yang Berhormat Serian. Untuk para buruh, warga buruh, warga pekerja jikalau mereka dimangsakan mereka hanya boleh pergi *to seek recourse* dari mahkamah dalam negara. Kita ada perjanjian dengan Amerika Syarikat. Maksudnya kalau Amerika Syarikat merasakan kita mengasari buruh kita, mereka hanya boleh guna pakai laluan mahkamah dalam negara. Pelabur lain, pelabur kategori lain. Mereka ada keistimewaan boleh guna ISDS. Maka kerana itulah haknya berdiri tidak sama tinggi, pekerja hanya laluan dalam negeri, pelabur boleh terus kepada Tribunal ISDS dan kerana inilah ramai yang menentang klausa dan tribunal sebegini. Mohon jawapan, terima kasih Yang Berhormat Menteri.

Puan Hajah Nancy binti Shukri: Terima kasih Yang Berhormat Lembah Pantai. Kenapakah saya terpaksa menyentuh mengenai 37 peratus itu? Ini kerana kita hidup ini bergantung kepada persepsi sekarang ini kerana angka yang disebut hanya 37 peratus. Maka yang lengkapnya perlu dimaklumkan. Jadi sebab itu menjadi tanggungjawab saya untuk memaklumkan selain dari 37 peratus kita ada juga mengenai 25 peratus, 28 peratus di mana tidaklah keseluruhannya dimenangi oleh syarikat-syarikat antarabangsa.

Seterusnya tadi Yang Berhormat menyentuh mengenai tribunal di mana peguam yang sama juga menjadi peguam dan juga menjadi *arbitrators* ya, dengan izin.

Untuk makluman Yang Berhormat, kita di Malaysia ini dalam masa dua tahun ini termasuk tiga tahun kita ada KLRC di Malaysia ini di mana ia telah dinaiktarafkan di mana ia sedikit demi sedikit telah menambahkan personaliti-personaliti mereka yang mahir dalam bidang ini. Jadi untuk makluman Yang Berhormat, mungkin pada sesetengah hari tidak lagi *lawyer* yang sama akan mengendalikan kes tersebut kerana dalam hal kita ini kita telah mendapat semakin hari semakin banyak sudah kes yang datang kepada kita dan mungkin daripada itu juga akan menambahkan pengetahuan daripada segi, dengan izin, *exposure* yang melibatkan kes-kes antarabangsa. Jadi sebab itu kita menggalakkan ruang KLRC kita akan digunakan oleh banyak pihak.

Untuk makluman juga, mungkin Yang Berhormat teringat pada satu masa dahulu kita telah meluluskan *The Legal Profession Act* di mana kita membenarkan peguam dari luar untuk bersama bekerjasama dengan peguam di negara kita. Ini adalah sedikit sebanyak akan memberi peluang kepada peguam di negara kita untuk menimba pengalaman seperti mana mereka yang mempunyai pengalaman yang luas dalam hal ini. Pada masa yang sama kita akan menambahkan lagi personaliti-personaliti yang mempunyai kepakaran tersebut.

■1700

Untuk kes Philip Roslind di mana kes yang sama jika dibawa ke ISDS... [Disampuk] Sekejap ya, saya hendak berbalik kepada ini. Berhubung dengan isu peguam tadi di mana peguam yang sama pernah bertindak sebagai peguam kepada kerajaan dan syarikat dan kemudiannya dilantik sebagai penimbang tara dalam satu kes ini, ini bukanlah suatu kebimbangan juga. Ini sebagai tambahan kepada Yang Berhormat kerana sekiranya terdapat konflik kepentingan, perkara ini boleh dibantah dalam prosedur pemilihan panel penimbangtaraan seperti mana yang diperuntukkan dalam perjanjian mereka.

Saya hendak menyentuh di bawah soalan tadi mengenai kes Philip Roslind. Kes yang sama jika dibawa ke ISDS, tidak akan berlaku sebab pelabur asing mesti ada. *Substantive business operations* seperti yang saya nyatakan tadi di mana dalam kes Philip Roslind tidak ada *substantive business* lebih-lebih lagi dalam TPPA ini ada *safeguards* berhubung *capital control*.

Seterusnya daripada segi kes bauksit, kalau guna alasan cemar alam sekitar ia tertakluk kepada *scientific argument* dan untuk itu, *safeguard* juga telah diberikan bagi maksud alam sekitar. Selain daripada itu, daripada segi *lawyer* di mana kita boleh meminta supaya tanggungan kos itu sekiranya gagal dalam kes tersebut, syarikat kita akan boleh minta supaya kos itu ditanggung oleh syarikat berkenaan yang gagal dalam kes ini. Saya rasa itu sahaja untuk Yang Berhormat Lembah Pantai. Terima kasih, saya...

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: Yang Berhormat menteri, saya hendak penjelasan tadi tentang kes-kes ISDS ini.

Menteri di Jabatan Perdana Menteri [Puan Hajah Nancy binti Shukri]: Saya sudah bagi ruang kepada Yang Berhormat Sepang tadi..

Tuan Yang di-Pertua: Yang Berhormat Shah Alam, Yang Berhormat Shah Alam, sebelum bertanya...

Menteri di Jabatan Perdana Menteri [Puan Hajah Nancy binti Shukri]: Kita ikut...

Tuan Yang di-Pertua: Peraturan mesyuarat menyatakan, Speaker kalau kasi boleh...

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: Ya, ya, minta maaf Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Ya, begitu [Ketawa]

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: Ini pasal.

Menteri di Jabatan Perdana Menteri [Puan Hajah Nancy binti Shukri]: Akan tetapi Tuan Yang di-Pertua, saya sudah bagi peluang kepada Yang Berhormat Sepang tadi, kita ikutlah..

Tuan Yang di-Pertua: Okey, kalau begitu..

Menteri di Jabatan Perdana Menteri [Puan Hajah Nancy binti Shukri]: Membina pendakwa. Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Menurut Yang Berhormat Menteri, dia beri peluang dulu kepada Yang Berhormat Sepang. Jadi Yang Berhormat Sepang sekarang ini dia ada untuk berhujah.

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: Pasal ini pasal *figures* yang diberi tadi yang *28 percent, 37 percent, 25 percent*, dia tak, *it doesn't add up to...*

Tuan Yang di-Pertua: Ya, yang itu, yang itu nanti, tunggulah kalau ada pertanyaan.

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: Penjelasan sahaja.

Tuan Yang di-Pertua: Sila Yang Berhormat Sepang.

Tuan Mohamed Hanipa bin Maidin [Sepang]: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua, terima kasih Yang Berhormat Menteri. Yang Berhormat Menteri, saya rasa isu yang kami bangkitkan tentang ISDS ini, saya rasa bukan sahaja di Malaysialah, hampir seluruh negara-negara yang tandatangan perjanjian ini, ISDS di antara yang menjadi satu isu yang dipertikaikan malah di Amerika sendiri. Saya masih ingat apabila *chapter* ini di *Leak*- oleh *WikiLeaks*, ketika itu *Washington Post* juga mengutarakan isu ISDS ini yang mereka juga risau sekiranya Amerika di saman.

Akan tetapi yang kita risaukan ialah sebab Malaysia dengan Amerika jauh dah dari segi kekuatan ekonomi. Akan tetapi saya yang membangkitkan semalam Yang Berhormat Menteri, tentang perkataan, '*fair and equitable treatment*' itu, kenapa kita harus *stick* dengan US punya model ini sebab kita kata, kita berunding. Sudah tentu kalau kita boleh dapat pengecualian-pengecualian *exemption* dalam *certain areas*, kenapa kita seolah-olah dalam isu-isu yang berkaitan dengan *Fair and Equitable Principle* ini seolah-olah macam kita tidak berlawan sangat. Saya tak tahulah. Saya hendak beri contoh, India dengan sesetengah kerajaan, sebagai contoh, perkataan tadi yang *expropriation cost*. *Expropriation* ini, yang melibatkan *direct, indirect* ini, termasuk *indirect* itu ialah kalau sekiranya kerajaan memperkenalkan sesuatu polisi kah, suatu undang-undang yang memang tidak bersifat dipanggil *non-discriminatory*.

Sepatutnya *non-discriminatory* ini janganlah kamu kacau. Maknanya kamu juga diberikan kelainan yang sama. Akan tetapi dalam keadaan begitu pun, kita letak lagi *proviso*, pengecualian iaitu dalam *rare circumstances* kita masih boleh di saman juga. Perkataan "*rare circumstances*" dengan negara seperti India, Turki apabila mereka memasuki perjanjian, mereka sudah padamkan. Tak adakan, bagi mereka *non-discriminatory* ini tak boleh langsung dilawan. *Rare* kah tak *rare*, tak boleh lawan. *Why we didn't fight for that?* Jadi seolah-olah kita macam terima *template* itu langsung tak ada langsung rasa dan kerana *rare circumstances* tadi, sekarang Costa Rica di saman sebab dia membuat satu dia punya *National Park* itu diletakkan satu peraturan untuk hendak menjaga *endangered species* ini, dia di saman kerana perkataan "*rare species*" ini, *rare circumstances*. Jadi saya ingin nyatakan, adakah kita ada *fight* benda ini supaya dibuang?

Turki, sebagai contoh, Turki dalam COMESA Agreement iaitu *Common Market for Eastern and Southern Africa*. Dia memang kata *non-discriminatory policy* ini tak boleh langsung *subject to ISDS, full stop*. Ada *proviso*, tak ada *proviso*, tak ada. Yang keduanya, saya ingin tanya juga, tadi kata Yang Berhormat Menteri, ada yang *33 percent, investors* menang. Lagi apa?... [Disampuk]

Selepas itu *25 percent*, menang oleh pelabur, *37 percent* dimenangi oleh *state, 28 percent* selesai damai. Damai ini tak semestinya menang. Damai juga mungkin kalah. Kita berdamai dengan setuju mana yang kita rugi, itu bukan menang, itu kalah. So, saya tadi juga merasa keliru apabila kata damai itu, *amicable settlement*, kita hendak tahu, apakah *amicable settlement*?

Kalau *we have to pay cost, we have to pay damages, just kita stop the sued*, adakah itu dikatakan kita menang? Jadi saya harap Yang Berhormat Menteri juga boleh jelaskan.

Sekejap Yang Berhormat Menteri. *Last* sekali saya hendak tanya pasal berkaitan dengan tadi yang *equitable* dengan itu. Adakah Yang Berhormat Menteri bersetuju dengan saya bahawa, hampir kalau tak boleh kata kesemualah, hampir majoriti kes-kes yang dibawa di bawah ISDS ini melibatkan isu '*fair and equitable treatment*' ni? Malahan, Joseph Stiglitz dalam artikel dia, '*The New Geo-Economics*' dalam *The Edge*. Dia mengatakan bahawa, saya bacakan, "*In the past, such tribunals have interpreted the requirement that foreign investors received fair and equitable treatment as grounds for striking down new government regulations even if they are non-discriminatory and are adopted simply to protect citizens from newly discovered egregious harms.*"

Maknanya, Joseph Stiglitz orang Amerika, pemegang Nobel, beliau juga mengatakan tribunal ISDS ini memang boleh mencengkam, isunya ialah kedaulatan negara. sama ada kita boleh menang, tak menang satu isu tetapi *the fact that* pelabur boleh tiba-tiba dia boleh tentukan kita, dia boleh *dictate* pula, oh, *this one* kamu adalah bercanggah, *not equitable*. Sebelum kita *sign* TPPA, mungkin *nobody can dictate us*. Now, *we are being subject to dictation by the foreign investors, not foreign government, foreign investors*. Jadi adakah kita merasakan seolah-olah kedaulatan negara ini perkara kecil? Itu yang kita bangkitkan. Terima kasih Yang Berhormat Menteri.

Menteri di Jabatan Perdana Menteri [Puan Hajah Nancy binti Shukri]: Terima kasih. Tuan Yang di-Pertua, sekali lagi saya ingatkan, *please do not underestimate our* perunding-perunding, dengan izin. Daripada segi artikel yang melibatkan *fair and equitable treatment*. Artikel ini dirunding dengan mendalam, dengan semua negara anggota TPPA ini dan artikel ini selaras dengan undang-undang *Customary International Law* dan bukan *US Standards*. Malaysia telah mengguna pakai *minimum standards of treatment* ini dalam FTA dan perjanjian jaminan pelaburan ataupun *International Guarantees Agreement*.

Jadi itu antara respons yang boleh saya bagi. Tadi Yang Berhormat juga menyentuh mengenai ekspropriasi, perkataan *except in rare circumstances*. Bayangkan sekiranya kes- berlaku, kerajaan dengan sengaja tanpa justifikasi mengambil alih pelaburan berbilion-bilion dolar. Pelabur asing berhak dilindungi dalam kes ini. Jadi kita perlu mengkaji semua ini sebelum kita *assume* okey, dengan izin.

Satu lagi Yang Berhormat tanya tadi mengenai yang *37 percent, 25 percent, 28 percent*. Yang Berhormat mengatakan yang dimenangi *win-win* itu, sebenarnya itu adalah sebelum tribunal. Jadi ini menunjukkan dengan adanya TPPA ini, dengan ada ISDS ini, dengan adanya peluang untuk mereka berunding dahulu, ada konsultasi. Ia memberi peluang kepada kedua-dua pihak ini untuk berbincang. Jadi dengan itu *win-win*. Ini ada *business deal*. Jadi sebab itu mereka perlu melihat kepada kedua-dua pihak mahu menang. Jadi, oleh sebab itu kita menyentuh mengenai. Sebab itu saya sebutkan, saya ulangkan *figure* tadi, 37 peratus dimenangi oleh kerajaan, selepas itu 25 peratus, 28 peratus dimenangi oleh iaitu *win-win*, oleh kedua-dua pihak. Maka mereka sebelum pergi ke tribunal, telah pun menang-menang, sama-sama dirunding dan diselesaikan kes.

■1710

Puan Nurul Izzah binti Anwar [Lembah Pantai]: Boleh sedikit Yang Berhormat? Tentang UNCTAD...

Puan Hajah Nancy bin Shukri: Kejap, saya takut ada yang saya tidak jawab, saya ingat dulu, daripada segi- masih lagi mengenai *fair and equitable treatment* ini di mana klausa tindakan itu bergantung untuk Yang Berhormat Sepang, bergantung kepada fakta kes. *It is case-to-case basis*, dan apakah bentuk pelanggaran obligasi dibawa oleh pelabur. Jadi kerajaan akan meneliti kes ini dan akan menyediakan pembelaan sewajarnya. Yang Berhormat...

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: Tuan Yang di-Pertua.

Puan Hajah Nancy bin Shukri: Sekejap...

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: Tadi kata selepas Yang Berhormat Sepang, saya boleh tanya. Berhubung dengan peratusan itu. *It is a very simple question* saja, dengan izin, Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Tadi bilang Yang Berhormat Shah Alam berkongsi, saya nampak tadi Yang Berhormat Shah Alam memberi fakta kepada Yang Berhormat Sepang.

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: Ya, tetapi soalnya lain.

Tuan Yang di-Pertua: Bermakna itu sudah kongsi. Ini bukan lagi kongsi sekarang ini.

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: Ini soalnya lain.

Tuan Yang di-Pertua: Yang Berhormat Menteri, mana?

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: Sebanyak 37 peratus...

Tuan Yang di-Pertua: Sila.

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: Sebanyak 37 peratus, 25 peratus dan 28 peratus, kalau dijumlahkan hanya 90 peratus lah Yang Berhormat Menteri. So, mana pergi yang 10 peratus itu? GSTkah?

Puah Hajah Nancy bin Shukri: Yang Berhormat bagi saya jawab. Jangan terlalu cepat hendak menuduh.

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: Saya tidak tuduh apa-apa. Saya bertanya.

Puah Hajah Nancy bin Shukri: Soalan ini dikemukakan oleh Yang Berhormat Lembah Pantai dan merujuk kepada kes yang sama iaitu 356 kes.

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: Ya, betul.

Puah Hajah Nancy bin Shukri: Jadi jawapannya bergantung kepada apa yang dilaporkan oleh...

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: Betul, tetapi kalau kita cakap tentang peratus, seharusnya bila dijumlahkan kenalah 100 peratus.

Tuan Yang di-Pertua: Sila, sila terus. Yang Berhormat Menteri, duduk.

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: ...Akan tapi kalau 37 peratus...

Tuan Yang di-Pertua: Yang Berhormat Shah Alam, duduk Yang Berhormat Shah Alam.

Puah Hajah Nancy bin Shukri: Kita mengikut fakta.

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: Maknanya Tuan Yang di-Pertua, faktanya boleh dipertikai.

Tuan Yang di-Pertua: Yang Berhormat Shah Alam, duduk.

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: Kalau tidak dapat *percentage* yang betul...

Tuan Yang di-Pertua: Yang Berhormat Shah Alam, duduk Yang Berhormat Shah Alam. Saya beri penjelasan Yang Berhormat Shah Alam. Peraturan Mesyuarat 23(1)(c) mengatakan jangan ada sindir-menyindir, jangan ada sakit-menyakitkan hati, jangan ada trauma. Saya meneliti jawapan dari Yang Berhormat Menteri, apabila Yang Berhormat Lembah Pantai berdiri dia kata, "*Saya cuma ambil statistik 37 peratus itu daripada apa yang diberi iaitu ini*". Yang Berhormat Menteri menjawab tadi dia kata, perkara itu masih kasi gambaran secara luas kerana tidak disebut peratus yang lain. Jadi apabila Yang Berhormat Menteri bercakap begitu, maka tersentuhlah sedikit Yang Berhormat Lembah Pantai.

Jadi biarlah berakhir di situ, jangan lagi kasi panjang lebar. Itu sebab Peraturan Mesyuarat kata 23(1)(c) tidak boleh sindir menyindir. Apabila Yang Berhormat lagi cakap begitu, Yang Berhormat Menteri lagi tinggi suara, kecohlah Dewan!

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: Tidak ada kecoh, hanya Tuan Yang di-Pertua, bila hendak beri *figure-figure*nya, akhirnya biarlah ia tepat. Kalau daripada keseluruhan kes yang 300 lebih kes itu, seharusnya beri totalnya mestilah 100 peratus. Bagaimanakah boleh ada 37 peratus, tambah 25 peratus, tambah 28 hanya 90 peratus-37% + 25% + 28% = 90%? Kalau *you do not get your fact and figure right, that means I can question your figures*, betul kah tidak.

Puah Hajah Nancy bin Shukri: Tuan Yang di-Pertua, biar saya jawab. Saya hanya merujuk kepada fakta kes yang telah diberi, jadi saya merujuk kepada artikel tersebut. Bukan kerja saya hendak *plus minus* itu. Yang Berhormat saya tak hendak sebab itu bukan memberi kita markah 100 peratus. Kita hanya hendak menjawab, menjelaskan keadaan sebenarnya.

Tuan Yang di-Pertua: Biarlah berakhir di situ. Biar berakhir di situ.

Puah Hajah Nancy bin Shukri: Hendak menjelaskan yang menang 37 peratus itu siapa? Okey Yang Berhormat.

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: Soalan saya begini Tuan Yang di-Pertua...

Puah Hajah Nancy bin Shukri: Saya rasa saya hendak beri peluang kepada Yang Berhormat Lembah Pantai.

Tuan Mohamed Hanipa bin Maidin [Sepang]: Yang Berhormat Menteri *is not fair*.

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: *It is not right*.

Puah Hajah Nancy bin Shukri: Saya hendak beri kepada Yang Berhormat Lembah Pantai sebab Yang Berhormat Lembah Pantai mungkin...

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: Kalau hendak beri angka, biarlah angka itu tepat. Kalau hendak beri angka...

Puah Hajah Nancy bin Shukri: Yang Berhormat...

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: Kalau hendak beri angka, beri angka tepat!

Puah Hajah Nancy bin Shukri: ...Saya hanya merujuk kepada...

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: Yang Berhormat Menteri kena bertanggungjawab atas angka yang diberi. Yang Berhormat Lembah Pantai bertanggungjawab atas yang 37 peratus. Yang angka yang diberi yang tambahan itu biarlah tepat. *I am correcting your figure, you should thank me, not scold me...*

Puah Hajah Nancy bin Shukri: *No, I am not scolding you.*

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: *I don't know why you are- this manner.*

Puah Hajah Nancy bin Shukri: Tuan Yang di-Pertua...

Tuan Yang di-Pertua: *I think I am the only person that have the right to scold.*

Puah Hajah Nancy bin Shukri: Inilah budaya pembangkang...

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: Yang Berhormat Menteri, itu saja.

Puah Hajah Nancy bin Shukri: Kalau kita cakap, dia kata kita *scold* dia.

Tuan Yang di-Pertua: Sudahlah, sudahlah, sudahlah.

Puah Hajah Nancy bin Shukri: Tidak apa. Boleh saya jawab yang 10 peratus itu.

Tuan Yang di-Pertua: Saya saja sepatutnya yang berhak untuk marah.

Puah Hajah Nancy bin Shukri: Okey Tuan Yang di-Pertua, tadi 37 peratus dimenangi oleh kerajaan, negaralah; kedua, 25 peratus oleh syarikat; ketiga, 28 peratus oleh- *I mean win-win* ya. Jadi yang ditanya 10 peratus lagi memang kes itu masih *outstanding*. Jadi belum habis. Jadi sebab itu dia tidak disentuh sana siapa menang.

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: Terima kasih Yang Berhormat Menteri, barulah betul. Terima kasih.

Tuan Charles Anthony Santiago [Klang]: Tuan Yang di-Pertua...

Beberapa Ahli: *[Bercakap tanpa menggunakan pembesar suara]*

Tuan Charles Anthony Santiago [Klang]: Tuan Yang di-Pertua.

Puah Hajah Nancy bin Shukri: Yang Berhormat Lembah Pantai masih hendak tanya kah tidak?

Dr. Lee Boon Chye [Gopeng]: Jumlah 40 peratus, 50 peratus *after this*.

Dr. Mohd. Hatta bin Md. Ramli [Kuala Krai]: Tuan Yang di-Pertua ditunjuk di sini, dikatakan bahawa *out of all those 356 cases concluded...*

Puah Hajah Nancy bin Shukri: Yes, dia masih...

Tuan Mohamed Hanipa bin Maidin [Sepang]: *And you say it is a wrong case.*

Puah Hajah Nancy bin Shukri: Dia masih lagi dalam perbincangan walaupun *concluded* daripada segi *decision* untuk membawa kepada tribunal. Yang Berhormat, dia masih hendak dibawa kepada tribunal okey, sebab ada juga kes-kes itu masih belum...

Tuan Yang di-Pertua: Bolehkah Ahli-ahli Yang Berhormat yang berdiri, duduk termasuk Yang Berhormat Menteri? Mana yang berdiri, duduk. Dalam berbahas ini lebih kurang-lebih kurangnya. Jangan saja sehingga menimbulkan perkara yang penyelewengan. Perkara seperti begitu, lebih kurang-lebih kurang kerana kalau saya tidak mengamalkan sikap lebih kurang-lebih kurang, setiap Ahli Yang Berhormat yang berdiri melanggar peraturan mesyuarat.

Itu tidak ada lebih kurang sudah, memang tepat melanggar Peraturan Mesyuarat. Jangan lagi panjang lebar. Soal pokok sudah kita bincang. Pokok jangan bagi ranting-ranting kecil di hujung daun itu pun dia nampak. Sila mana satu lagi Yang Berhormat Menteri yang berdiri di kasi laluan ini dengan soal penjelasan ini.

Tuan Charles Anthony Santiago [Klang]: Yang Berhormat Menteri, Yang Berhormat Klang.

Puah Hajah Nancy bin Shukri: Okey...

Tuan Yang di-Pertua: Mungkin tengok sebelah sana Yang Berhormat daripada BN, belum lagi, mahu mencelah juga.

Puah Hajah Nancy bin Shukri: Ya, oleh sebab saya janji kepada Yang Berhormat Lembah Pantai, kita beri Yang Berhormat Lembah, kita beri Yang Berhormat Pantai selepas itu Yang Berhormat.

Tuan Yang di-Pertua: Tidak apa, Yang Berhormat Lembah Pantai, sila.

Puah Hajah Nancy bin Shukri: Dan saya hanya beri dua lagi lepas itu. Selepas itu Yang Berhormat Menteri lain hendak menjawab. Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Sila Yang Berhormat Lembah Pantai.

Puan Nurul Izzah binti Anwar [Lembah Pantai]: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua, terima kasih Yang Berhormat Menteri. Saya dua isu saja. Satu berkait dengan Laporan UNCTAD, saya hendak ada rujuk juga kerana MITI dan PWC telah merujuk kepada keputusan dan statistik UNCTAD. Kebimbangan yang mereka bangkitkan ya, kalau bercakap tentang statistik itu fasal peratusan satu hal, tetapi mereka menyebut, *"The arbitral decisions that have been made publicly available, have exposed recurrent episodes of inconsistent findings [including] divergent, legal interpretations of identical or similar treaty provisions"*, ya. Jadi saya fikir, *in fact, including the assessment of the merit of cases involving the very same facts.*

Jadi bila masa kita mahu lihat, saya ucapkan terima kasih melihat secara menyeluruh tetapi ini bahaya, ia dibangkitkan oleh UNCTAD sendiri dalam isu ISDS. Kedua, saya berkongsi dengan Yang Berhormat Kuala Krai kerana semalam beliau juga membangkitkan isu pagi tadi, maaf, negeri-negeri. Yang Berhormat, ini jawapan juga daripada wakil Pejabat Peguam Negara dalam sesi bersama kami Ahli-ahli Parlimen. Bila saya bangkitkan ia, PBT dan kerajaan negeri tidak tertakluk di bawah Perjanjian TPPA tetapi sekiranya ada pelanggaran di kawasan-kawasan negeri sama ada mana-mana kawasan negeri, pelabur telah mengalami kerugian maka pelabur akan menyaman Kerajaan Pusat.

The liability leads to the Federal Government, dengan izin, diakui dan dalam kes di Mexico bila masa terlalu banyak ganti rugi terpaksa dibayar oleh Kerajaan Pusat, maka akhirnya Kerajaan Pusat Mexico, minta kerajaan negeri membayar pampasan yang mereka terlebih dahulu terpaksa bayarkan, kembali kepada *the Federal Government*, dengan izin.

Jadi jawatan AG ketika itu bila masa saya katakan apakah *recourse* atau tindakan selanjutnya oleh kerajaan negeri? Kami sudah beri nasihat, sekarang terpulang kepada Kabinet. Jadi saya hendak pohon apakah penyelesaian atau *solution* yang dicadangkan berkait bila masa wujudnya pertentanganlah antara Kerajaan Pusat dan kerajaan negeri. Kalau saman, kalah walaupun berlaku di bawah bidang kuasa kerajaan negeri tetapi masih juga Kerajaan Pusat tanggung. Terima kasih.

Puah Hajah Nancy bin Shukri: Terima kasih Yang Berhormat, ya. Soalan itu agak teknikal sedikit namun apa yang boleh kita kongsi di sini ialah Tuan Yang di-Pertua di mana Suruhanjaya TPPA mempunyai kuasa untuk memberikan interpretasi terhadap teks TPPA dan terpakai kepada tribunal. Oleh itu tidak akan berlaku *divergent interpretation*. *InshaaAllah*, mudah-mudahan. Jadi kalau berlakunya juga daripada segi keperluan untuk menerangkan secara lanjut.

■1720

Saya percaya pihak kementerian daripada segi MITI mungkin boleh membantu untuk menerangkan selanjutnya sebab ini lebih teknikal daripada *legal*. Terima kasih. Yang Berhormat...

Dato' Irmohizam bin Haji Ibrahim [Kuala Selangor]: Terima kasih...

Puan Nurul Izzah binti Anwar [Lembah Pantai]: Kerajaan negeri, minta maaf kerajaan negeri. Pasal itu agak penting. Saya fikir inilah...

Puan Hajah Nancy binti Shukri: Oleh sebab itu Yang Berhormat, Tuan Yang di-Pertua saya ingin nyatakan tadi. Oleh sebab saya lebih kepada *legal* daripada segi teknikalnya, daripada segi aplikasinya biarlah suruhanjaya membincangkan. Ingin saya mengharapakan Menteri MITI boleh membantu. Terima kasih.

Ada juga di sini ada maklumat yang terakhir diterima saya, yang terkini reservasi diambil bagi sektor-sektor ekonomi yang melibatkan kerajaan negeri. Setakat ini, ini lebih daripada kenyataan. Akan tetapi Yang Berhormat Lembah Pantai saya mohon MITI untuk membantu dalam hal ini kerana ia lebih melibatkan daripada segi teknikal untuk *implementation*. Terima kasih.

Dato' Irmohizam bin Haji Ibrahim [Kuala Selangor]: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua, terima kasih Yang Berhormat Menteri. Pertamanya saya cuma hendak mengucapkan tahniah dan terima kasih kepada pasukan perunding TPPA terutama sekali apabila kita melihat tentang ISDS, TPPA dengan FTA yang lain ada banyak perbezaannya terutama sekali dalam memastikan bahawa yang pertama saya lihat bagaimana pelabur-pelabur Malaysia boleh dapat dilindungi terutama sekali apabila mereka melabur di luar negara kerana jumlah pelabur Malaysia jauh lebih tinggi daripada pelabur-pelabur asing di negara kita.

Saya hendak tanya kepada Yang Berhormat Menteri, kalau kita lihat daripada segi Artikel 9.28 iaitu dalam konteks *awards* rujuk Bab 9. Di sini dinyatakan bahawa pelabur hanya dibenarkan untuk membuat tuntutan yang melibatkan pelabur asal dan bukannya bergantung kepada keuntungan masa hadapan atau, dengan izin, *future projected profit*. Ini berbeza dengan ISDS dan FTA yang lain.

Jadi, saya hendak tanya daripada segi *cap*, adakah dengan adanya klausa ini dalam konteks *cap* maksudnya setiap tuntutan itu tidak boleh melebihi sesuatu jumlah. Adakah ini juga akan ditentukan dalam ISDS dan TPPA yang akan kita tangani. Terima kasih.

Puan Hajah Nancy binti Shukri: Terima kasih Yang Berhormat. Saya memerlukan panduan daripada pegawai-pegawai. Nanti mungkin mereka boleh sediakan, saya boleh jawab lagi. Sementara itu kita bagi peluang kepada Yang Berhormat...

Tuan R. Sivarasa [Subang]: Yang Berhormat Subang.

Puan Hajah Nancy binti Shukri: Yang Berhormat Subang. Terima kasih.

Tuan R. Sivarasa [Subang]: *Then* lepas itu Yang Berhormat Klang ya.

Tuan R. Sivarasa [Subang]: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Terima kasih pada Yang Berhormat Menteri. Penjelasan saya ialah tentang pada isu ISDS. Tadi Yang Berhormat Menteri telah mempertahankan bab tentang ISDS dan klausa-klausa yang ada dalam TPPA. Saya cuba rumuskan ya. Kritikan yang telah dilemparkan terhadap sistem ISDS yang dalam TPPA sekarang ini adalah daripada dua aspek. Satu adalah daripada aspek proses dan institusi.

Memang ISDS ini sudah ada dalam banyak perjanjian. Betul, sudah wujud 15 tahun lebih. Pengalaman itu ada. Akan tetapi daripada pengalaman itu kita sudah nampak ada bahaya, ada masalah yang besar untuk kerajaan bila kita bagi hak yang begitu besar Tuan Yang di-Pertua kepada syarikat-syarikat pelabur. Oleh sebab itu kebimbangan ini sudah muncul dan kritikan secara *systemic* telah muncul khususnya. Sekarang ada permintaan di seluruh dunia kita kena alih daripada sistem tribunal yang bertutup kepada mungkin mahkamah tetap di peringkat antarabangsa untuk membicarakan pertikaian macam ini dan bukan serahkan kepada tribunal tertutup dalam itu.

Saya rasa kerajaan mesti menerima dan mengiktiraf kritikan ini. Akan tetapi persoalan daripada pihak kami ialah kenapa kita macam menerima sebulat-bulatnya semua yang dicadangkan di sini sebab ini ialah sistem lama dan itu yang dibangkitkan.

Kedua ialah kerisauan yang besar ialah skop untuk pelabur daripada asing membangkitkan pertikaian dan saman, bawa kita ke tribunal itu dalam TPPA ini adalah jauh lebih besar daripada dahulu. Banyak perjanjian dahulu Tuan Yang di-Pertua ialah hanya tentang *free trade*, dengan izin. Tarif kita dikurangkan, tarif mereka dikurangkan. Kadang-kadang dilanggar, dibawa kepada tribunal, memang. Akan tetapi sekarang dalam TPPA kritikan kita ialah perjanjian ini bukan sahaja tentang *free trade*. Enam bab adalah berkaitan dengan *free trade*, 24 bab ialah untuk memberi hak kepada syarikat-syarikat besar dari luar dan bagi mereka hak yang jauh lebih besar daripada dahulu. Inilah kritikan kami.

Inilah sebab kita bertanya kenapa kerajaan begitu sedia untuk menerima satu keadaan di mana macam kita serahkan kuasa begitu besar kepada mereka. Padahal dahulu kita tidak benarkan ini. Dahulu pelabur asing datang atas *our own terms*. Dia datang sebab kita ada rakyat yang berpendidikan, rakyat yang berkemahiran, kita ada tanah, kita ada infrastruktur yang baik, mereka datang melabur dan kita berunding *but on our own terms*. Sekarang seolah-olah macam kita sudah serahkan hak.

Berbalik kepada isu ISDS Yang Berhormat Menteri, Tuan Yang di-Pertua, saya hendak tanya kepada Yang Berhormat Menteri. Ada empat contoh negara saya hendak sebut. Saya akan sebut Brazil, saya akan sebut Afrika Selatan, saya akan sebut Indonesia, saya akan sebut India. Empat buah negara ini boleh dikatakan *emerging economies*, dengan izin, macam kita. Akan tetapi satu beza mereka jauh lebih besar daripada kami. Akan tetapi kita kena belajar daripada pengalaman mereka dengan ISDS, pengalaman mereka.

Kita ambil Brazil dahulu. Brazil tidak akan masuk dalam apa-apa perjanjian yang mengadakan terma dengan ISDS. Mereka akan menolak. Akan tetapi mereka berjaya menduduki dalam jawatan kelima dalam dunia dalam keupayaan mereka untuk menarik pelabur asing tanpa perjanjian ini macam TPPA atau dengan terma-terma ISDS. Itu satu.

Kedua, Tuan Yang di-Pertua dan Yang Berhormat Menteri, saya hendak bangkitkan contohnya *South Africa*. *South Africa* pada satu masa dahulu memang telah masuk dalam perjanjian *investment treaties, bilateral* dengan beberapa negara dengan klausa ISDS. Mereka telah disaman oleh sebuah syarikat, *a mining company*. Bawa mereka ke Mahkamah Tribunal ini. Sebab apa? Oleh sebab *South Africa* mengamalkan sistem *affirmative action*, dengan izin.

Macam dasar bumiputera kita. Mereka buat untuk menaikkan status ekonomi majoriti rakyat mereka yang berkulit hitam. Macam kita sekarang cuba dalam negara kita untuk menaikkan status ekonomi bumiputera Sabah dan Sarawak dan orang Melayu di Semenanjung. Mereka disaman. Dalam kes itu mereka runding sebab mereka nampak mereka akan kalah dan ada- *what they called, out of court settlement*. Akan tetapi kena bayarlah.

Lepas itu mereka belajar daripada pengalaman itu dan mereka sudah mula tarik diri daripada perjanjian-perjanjian yang serupa. *South Africa* merupakan ekonomi yang terbesar di Afrika. *The biggest economy*, dengan izin, di sana. Kenapakah kita tidak dapat isyarat daripada pengalaman mereka?

Akhir sekali saya *just* sebut journal ringkas. Indonesia mungkin serupa kita sudah masuk dalam *bilateral investment treaties*. Sudah di saman oleh syarikat-syarikat yang buat *mining* di sana. Mereka pun sudah sekarang belajar dan mereka sudah mula kaji semula dan tarik diri sekarang daripada perjanjian-perjanjian macam itu.

India, dalam proses sekarang untuk mengkaji semula semua *investment treaties* mereka dan memasukkan *safeguard* dan *exception*, dengan izin, khususnya untuk klausa-klausa macam ISDS. Jadi, secara kesimpulannya saya rumuskan apa yang dibangkitkan di bahagian ini bukan bayangan. *These are real examples* Tuan Yang di-Pertua. *These are big economy*. Empat ekonomi besar dan mereka adalah pengalaman yang pahit, yang sangat negatif dengan perjanjian macam ini dan khususnya dengan klausa-klausa ISDS.

Persoalan yang kami bangkitkan di sini kenapa kita begitu ghairah untuk menerima satu bab ISDS yang nampaknya adalah memberi kelonggaran lebih besar. Hak lebih besar daripada perjanjian-perjanjian lain untuk pelabur-pelabur dari luar, dengan izin, *it has been described* Tuan Yang di-Pertua *as giving a charter of rights to the biggest, most powerful corporation in the world to wallop us, our people and our country one day to come*. Soalan saya kepada Yang Berhormat Menteri.

■1730

Puan Hajah Nancy binti Shukri: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua, terima kasih Yang Berhormat. Kalau panjang sangat saya takut saya lupa. *Anyway* secara kesimpulannya, apa Yang Berhormat sentuh tadi mengenai negara India, Afrika Selatan dan juga Brazil mereka menarik diri. Jadi apa yang menyebabkan mereka menarik diri kerana bagi mereka kedaulatan negara mereka yang telah dicabuli.

Jadi dalam hal kita, kita tidak membuta tuli okey dan tanpa pertimbangan yang sewajarnya. Dalam hal peruntukan ISDS yang sedia ada telah diteliti bagi memastikan kes-kes sebagaimana yang dihadapi oleh negara-negara yang disebutkan tadi dapat dielakkan kerana itu juga saya ingin mengulangi lagi di sini bahawa peruntukan ISDS di bawah TPPA ini telah dikemaskinikan malah ditambah dengan peruntukan *safeguards* yang tiada dalam peruntukan ISDS sebelum ini.

Misalnya dalam isu hal bumiputera ia mengambil masa begitu panjang sekali untuk kita merundingkan perkara ini. Jadi Yang Berhormat dalam hal ini ingin juga saya sentuh sebab semalam saya rasa Yang Berhormat Sepang ada menyatakan mengenai Indonesia dan juga Filipina tidak mahu menyertai TPPA saya rasa. Akan tetapi semalam ada dalam BBC.com ini yang menyatakan Joko Widodo *says, Indonesia will join TPP free trade deal* dan juga Filipina juga menyatakan *Filipina wants to join TPP*.

Jadi dalam apa yang disentuh Yang Berhormat tadi untuk Malaysia kenapa kita mengambil langkah seperti mana yang kita ambil iaitu ISDS *instead of alternative* lain, dengan izin, oleh sebab kita sudah mempunyai platform yang sedia ada sebab kita telah menyertai FTA yang lain. Jadi kita mempunyai platform yang sedia ada untuk kita menyertai perjanjian seperti ini. Saya harap itu menjawab Yang Berhormat sebab panjang sangat tadi. *Difficult for me to remember, thank you.*

Anyway Tuan Yang di-Pertua saya juga hendak menjawab Yang Berhormat Kuala Selangor tadi. Mohon maaf lambat sedikit kerana ia melibatkan *figures*. Jadi saya kena periksa dahulu sebelum saya menjawab Artikel 9, *point* 28 iaitu di mana perenggan 2 mengatakan pelabur hanya boleh membawa kes sekiranya ada *incurred lost or damage*, dengan izin. Inilah cap yang diperuntukkan, ganti rugi yang boleh diterima adalah terhad kepada kerugian sebenar yang telah dialami sahaja. Yang Berhormat Kuala Selangor. Terima kasih.

Tuan Charles Anthony Santiago [Klang]: *[Bangun]*

Puan Hajah Nancy binti Shukri: *So can I just give you as last question*, tidak ada lagi. Saya telah mengambil masa Menteri yang lain. Terima kasih Yang Berhormat.

Tuan Charles Anthony Santiago [Klang]: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua, terima kasih Yang Berhormat Menteri. Saya ada beberapa soalan dan sebagai respons kepada jawapan Yang Berhormat Menteri. Pertama mengenai isu *carve out tobacco*. Mungkin saya salah Yang Berhormat Menteri, Tuan Yang di-Pertua. Mungkin saya harus diperbetulkan. Saya diberitahu bahawa sebenarnya *carve out* itu 100 peratus *carve out* tetapi ada kelonggaran untuk *tobacco leaf growers*.

So tobacco leaf growers is not a part of carve out of tobacco. So not 100 peratus. Mungkin saya salah tetapi kalau saya tidak salah mungkin menteri boleh betulkan. Ini juga bermaksud bahawa *tobacco leaf growers were a part of supply chain of tobacco* boleh dapat saman mana-mana negara termasuk Malaysia.

Isu yang saya bangkitkan dan juga telah diberi respons oleh Yang Berhormat Menteri adalah siapakah layak menjadi seorang pelabur. Kalau kita tengok kepada *Chapter 9*, dan *Chapter 'A'* dengan *investment* yang memberi definisi apa itu *investor*. *It begins with an enterprise* dan juga ada 'B', 'C', 'D'. Saya tidak ada masalah dengan 'B', *up to 'G'*, *because we can figure out what those are* tetapi bermasalah dengan *enterprise is a problem*.

Oleh sebab *enterprise* boleh bermaksud bahawa *is a two-dollar company* dan juga tidak ada terma-terma di dalam dokumen ini yang mengatakan bahawa *there is a fixed amount* tetapi kalau tengok *agreement BIT* yang sekarang di *push forward* oleh negara India mengatakan bahawa seorang pelabur mesti melabur dalam sesebuah negara ada amaun dia, RM15 million misalnya, ada amaunnya. Kalau dia ada USD15 *million investor* maka dia boleh *sue government* India.

Juga ada *definition* mengatakan bahawa *amount the workers must be there. So 10,000 workers. So it's very clear who an investor is* tetapi kita dapati, *an enterprise and nowhere in this document says, how you define an enterprise. So a two-dollar company is an enterprise. And there are many cases* termasuk Philip Morris yang menggunakan *two-dollar company* untuk mengheret sesebuah kerajaan ke tribunal timbangtara. *So I think this* terlalu longgar *for definition of enterprise*.

Isu yang berkait Yang Berhormat Menteri adalah berkait dengan *most-favoured-nations status*. Semalam saya telah bahas isu ini dan saya telah bahas mengatakan bahawa ada banyak pandangan daripada *arbitrator* kerajaan sendiri yang mewakili kerajaan di tribunal-tribunal dan saya telah bincang isu ini dengan Profesor Gus Van Harten, dia pakar dalam isu ISDS Tuan Yang di-Pertua. Beliau telah memberitahu kepada saya semalam dalam *email* bahawa *most-favoured-nation* yang akan *undermine the safeguard that* Yang Berhormat Menteri senaraikan tadi, *will undermine. Because it will allow for treaty shopping or allow for FTA shopping. So the investor* boleh pergi kepada the FTA atau ISDS yang ada *lowest denomination which doesn't give protection for the government use that to sue the government. So MFN* memang telah diterima oleh kerajaan dalam Bab 97 iaitu *9.4 nation government, 9.5 most-favoured-nation, Malaysia they agree to this*.

So kalau kita ada di sini maka *we are in trouble*. Kita juga dapati bahawa pandangan daripada seorang tokoh yang dia itu George Kahale III yang mewakili pihak kerajaan.

Dia mengatakan bahawa *"including an MFN clause in the TPP was a major mistake. Essentially an MFN is tantamount to a classic wipeout move. It would enable foreign corporations from TPP states to make a claim against a party based on the ISDS provisions in any other trade deal a member state has signed, no matter which country it was signed with. That means it does not matter how carefully the TPPA is drafted, foreign investors can cherry-pick. Foreign investors can cherry-pick any other treaty a member state has signed and sue that government based on the provisions included in that treaty."*

So lagi satu isu Yang Berhormat Menteri adalah berkait dengan 9.15 yang telah dibincangkan oleh Yang Berhormat tadi dan sebenarnya kalau kita tengok NAFTA, *North American Free Trade Agreement this is the same safeguard that you have in NAFTA, the same wording, almost the same no difference. This is a NAFTA agreement.* Oleh sebab kita dapati Tuan Yang di-Pertua bahawa *investment chapter* ini adalah *similar to NAFTA accept for the safeguard measures and tobacco.* Akan tetapi dengan MFN *you can take away the safeguard and we are back to NAFTA.* So therefore ada banyak kes yang diambil oleh firma gergasi Amerika Syarikat yang menggunakan 9.15 dan mengatakan bahawa *essentially there is no safeguard.*

Sebenarnya, saya minta maaf Yang Berhormat Menteri *are we aware of this, are we just agreeing to an agreement just because America want to sign and we badly need an agreement with the US. Because you are selling the country I'm sorry... [Disampuk]* Dengar, dengar- *The Chief Supreme Court of Australia* mengatakan jelas bahawa ISDS akan terancam *sovereignty of a nation.* Ia jelas mengatakan ada *judgmentnya, a seven-page judgment. So we have to learn what they are saying because they have been hit, but we have not been hit.*

So therefore Tuan Yang di-Pertua saya minta supaya kerajaan peka dengan masalah ini dan jangan buta-buta masuk. Terima kasih. Minta penjelasan Menteri.

Puan Hajah Nancy binti Shukri: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua, terima kasih Yang Berhormat. Panjang Yang Berhormat. *I hope I can answer what exactly you require.*

Tuan Charles Anthony Santiago [Klang]: Sorry Menteri, banyak isu antarabangsa. Minta maaf.

Puan Hajah Nancy binti Shukri: Terima kasih. saya pun minta maaf kalau tidak menepati dalam masa yang singkat ini. *Anyway* yang pertama Yang Berhormat sentuh tadi mengenai MFN yang *undermine* kita punya *safeguard*, dengan izin. Ini tidak benar sama sekali kerana forum *shopping* bagi ISDS ini tidak dibenarkan dalam artikel 9.5 perenggan 3. Jadi mungkin ini perlu dikaji dan dilihat semula Yang Berhormat.

■1740

Kedua, dalam hal tadi mengenai *enterprise* tadi ada peruntukan yang menghalang RM2, dengan izin, *companies* daripada menikmati faedah daripada bab pelaburan. Peruntukan itu ialah peruntukan di bawah, dengan izin, *denial of benefits* yang mengehendaki pelabur untuk memiliki dengan izin, *substantive business operation* di dalam negara. Mungkin ini Yang Berhormat pun hendak kaji juga tetapi inilah yang saya ada.

Tuan Charles Anthony Santiago [Klang]: Menteri, substantif untuk apa? Maksudnya apa substantif?

Puan Hajah Nancy binti Shukri: *Substantive business operation.*

Tuan Charles Anthony Santiago [Klang]: Ya, *what does it mean?*

Puan Hajah Nancy binti Shukri: *It is quite a subjective* daripada segi bila kita hendak *argue.* As a lawyer, you tend to, you have to convince dalam hal ini. Jadi kalau saya hendak jawab daripada segi definisi dia di sini, *I don't have the time now,* dengan izin. Very sorry. Mungkin di luar nanti kita boleh bincang.

Tuan Charles Anthony Santiago [Klang]: *You may give in writing...*

Puan Hajah Nancy binti Shukri: Sorry?

Tuan Charles Anthony Santiago [Klang]: *You may give in writing.*

Puan Hajah Nancy binti Shukri: Boleh. Okey, *insya-Allah.* Please remind me ya, terima kasih. Seterusnya daripada segi *carve out* tadi di mana ianya bukan 100 peratus ada kelonggaran kepada *tobacco leaf growers.*

Artikel 29.5 dalam bab *exception* peruntukan untuk *carve out* untuk *tobacco control measures*, ini termasuklah semua aktiviti berkaitan pengedaran, *labeling*, pemasaran, pembungkusan, pengiklanan untuk semua produk yang- keja Yang Berhormat ya. Semua produk yang dibuat daripada tembakau. *Therefore*, dalam hal ini *carve out* adalah ke atas langkah-langkah mengawal tembakau bukan berkenaan tanaman tembakau. Itu Yang Berhormat, Tuan Yang di-Pertua, dengan menjawab isu itu tadi maka berakhirilah sesi penggulangan saya pada petang ini untuk memberi maklum balas terhadap isu yang menyentuh ISDS.

Saya ingin mengucapkan terima kasih kepada Ahli-ahli Yang Berhormat yang telah mengambil bahagian dalam perbahasan atas pandangan, cadangan, ulasan dan komen walaupun ada kritikan, itu kritikan membina. Kita adalah sama-sama cuba membantu negara kita ke arah mempertahankan negara kita juga, jadi kita berterima kasih. Jadi sebelum saya mengakhiri penggulangan saya pada petang ini, sekali lagi saya ingin merakamkan penghargaan, ucapan tahniah dan terima kasih kepada barisan perunding dan pegawai kerajaan yang telah memainkan peranan yang besar dalam memastikan kepentingan negara dipelihara ketika merundingkan perjanjian TPPA ini.

Kepada Ahli-ahli Yang Berhormat yang menyokong dan mengambil inisiatif untuk membaca, menghadiri sesi-sesi taklimat dan mengkaji bagi memahami dengan lebih lanjut khususnya isu berhubung ISDS ini, saya mengucapkan terima kasih atas dedikasi dan sokongan Ahli-ahli Yang Berhormat berkenaan. Kepada Ahli-ahli Yang Berhormat sebelah sana yang banyak mengatakan macam-macam tadi yang kita ini cuba menggadaikan kedaulatan negara, cuba menjual negara untuk mengambil hati pihak-pihak tertentu dan melempar pelbagai tohmahan lagi, saya menyeru cukuplah kita berpolitik, biar bersama-sama memperjuangkan ini untuk negara kita. Terima kasih sama-sama dan harap difahamkan saya perlu menjawab bagi pihak pegawai-pegawai yang terasa sedikit apabila disentuh mengenai mereka, seolah-olah mereka tidak mepedulikan.

Jadi saya bersyukur semua kita mengatakan bahawa kita memang sayang negara ini. Memang kita semuanya rakyat Malaysia yang setia pada negara kita akan tetapi hakikatnya memanglah kita dalam keadaan itu kita perlu berbincang, mengkritik satu sama lain tetapi akhirnya kita sama-samalah menyokong ke arah apa yang kita ingini ini supaya kita dapat mencapai apa yang diinginkan oleh kerajaan dan juga negara kita ke arah perkara yang baik. Kami juga mahukan yang terbaik untuk Malaysia. Jadi dengan itu, terima kasih sekali lagi dan yang pasti, kami akan terus memberikan yang terbaik untuk Malaysia. Sekian, *wabillahi taufik walhidayah, assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh*. Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih. Yang Berhormat Menteri Sumber Asli dan Alam Sekitar.

5.44 ptg.

Menteri Sumber Asli dan Alam Sekitar [Dato Sri Dr. Haji Wan Junaidi Tuanku Jaafar]: Terima kasih Tan Sri. Tuan Yang di-Pertua, saya mengucapkan terima kasih kepada seramai empat orang sahaja Ahli-ahli Yang Berhormat di Dewan yang mulia ini yang telah mengambil bahagian dalam perbahasan mengenai Perjanjian Perdagangan Bebas atau *Trans-Pacific Partnership Agreement* (TPPA) di Dewan Rakyat yang mulia ini pada 26 Januari hingga 27 Januari dan telah menyentuh berkenaan isu berkaitan Bab Alam Sekitar TPPA yang di bawah tanggungjawab pihak Kementerian Sumber Asli dan Alam Sekitar.

Tuan Yang di-Pertua, saya juga ingin mengucapkan terima kasih kepada Yang Amat Berhormat Perdana Menteri dan Kabinet yang telah bersetuju untuk membawa kes ini ke Dewan yang mulia ini. Tujuannya ialah untuk memperkasakan Dewan dan memartabatkan Dewan Parlimen kita dalam sistem demokrasi berparlimen dan Raja berperlembagaan.

Pihak Kementerian Sumber Asli dan Alam Sekitar merupakan perunding bagi bab alam sekitar di dalam TPPA. Di bawah Bab Alam Sekitar terdapat 18 artikel merangkumi isu-isu utama mengenai alam sekitar seperti biodiversiti, konservasi, peralihan kepada ekonomi yang berdaya tahan serta penggunaan karbon yang rendah, pengurangan tarif bagi barangan dan perkhidmatan alam sekitar dan perikanan laut.

Tujuan bab ini masuk di dalam TPPA adalah bagi memastikan hubungan antara perdagangan dan alam sekitar saling menyokong atau *mutually supportive*, menekankan peningkatan tahap perlindungan alam sekitar dan merupakan komitmen setiap negara untuk memastikan khazanah negara dipelihara dan diurus dengan baik bagi generasi yang akan datang. Walau bagaimanapun, hubungan antara alam sekitar dan perdagangan telah pun wujud sekian lama. Ini telah ditekankan di dalam *the United Nations Conference on Sustainable Development* dalam para 281. Saya baca dan minta maaf dalam bahasa Inggeris.

"We reaffirm that international trade is an engine for development and sustained economic growth and also reaffirm the critical role that a universal, rules-based, open, non-discriminatory, equitable multilateral trading system, as well as meaningful trade liberalization, can play in stimulating economic growth and development worldwide, thereby benefiting all countries at all stages of development as they advance towards sustainable development. In this context, we remain focused on achieving progress in addressing a set of important issues, such as inter alia, trade-distorting subsidies and trade in environmental goods and services." Jadi ini telah kita guna pakai semenjak lama lagi, Tan Sri. Seperti mana yang diketahui, aktiviti perdagangan dan pelaburan boleh mengganggu aktiviti pemuliharaan alam sekitar. Memandangkan kemasukan pelabur-pelabur asing membuatkan lebih banyak tanah serta kawasan hutan dibuka bagi tujuan pembangunan di samping pembukaan kilang-kilang boleh meninggalkan kesan terhadap kualiti udara dan alam sekitar.

Walaupun bagaimanapun, ia merupakan sebahagian daripada risiko yang perlu diambil oleh mana-mana negara yang menerima pelaburan daripada pihak luar dengan atau tanpa perjanjian perdagangan bebas. Namun Malaysia mempunyai undang-undang alam sekitar yang mencukupi yang boleh diguna pakai untuk melindungi kualiti alam sekitar negara.

Untuk makluman, pada masa ini kebanyakan perjanjian perdagangan bebas yang terdapat di dunia sudah mengandungi bab alam sekitar bagi mengimbangkan aktiviti pembangunan melalui pelaburan dan perdagangan di samping meningkatkan tahap perlindungan alam sekitar. Seperti yang kita maklum, pihak Malaysia juga mempunyai beberapa isu yang penting dalam bab alam sekitar TPPA. Untuk mengatasi isu sedemikian ini, pihak Malaysia telah berjaya mendapatkan pelbagai kelonggaran ataupun fleksibiliti. Jadi dengan itu juga saya bagi pihak kementerian ini mengucapkan terima kasih kepada perunding-perunding yang bekerja gigih dalam menangani masalah ini.

Pertamanya ialah pengecualian perundangan enakmen alam sekitar atau berkaitan di bawah bidang kuasa kerajaan negeri, *state law's carve out*. Ini bermaksud hak kedaulatan kerajaan negeri untuk menggubal, meminda dan menguatkuasakan undang-undang alam sekitar negeri adalah kekal malah diiktiraf sepenuhnya. Kedua, mengekalkan hak untuk menggunakan budi bicara dan membuat keputusan mengenai penyiasatan, pendakwaan peraturan perkara berkaitan pematuhan dan peruntukan sumber-sumber penguatkuasaan alam sekitar. Ini bermaksud tidak ada pihak ketiga atau negara asing yang boleh mencampuri dalam urusan penguatkuasaan undang-undang negara. Kedaulatan undang-undang terpelihara.

■1750

Tiga lapisan sesi konsultasi sebelum sesuatu pertikaian boleh dibawa ke *Dispute Settlement Mechanism* (DSM) setelah dipersetujui tiga peringkat konsultasi mandatori adalah seperti berikut:

- (i) peringkat pertama adalah di antara pegawai-pegawai kementerian;
- (ii) peringkat kedua di antara pegawai-pegawai kanan kementerian; dan
- (iii) peringkat ketiga peringkat Menteri-Menteri yang berkaitan.

Selepas itu barulah boleh mana-mana kes di *refer* ke *Dispute Settlement Mechanism*. Untuk makluman, pertikaian yang boleh dibawa ke *Dispute Settlement Mechanism* (DSM) adalah pertikaian di antara kerajaan Malaysia dengan Kerajaan-kerajaan TPP yang lain sahaja. *Government-to-government dispute* sahaja. Bagi pertikaian di antara syarikat pelabur asing dengan Kerajaan TPP, ia diuruskan di bawah *Investor-State Dispute* sebagaimana yang telah diperjelaskan oleh Menteri di Jabatan Perdana Menteri tadi yang telah kita dengar.

Tuan Yang di-Pertua, sekiranya terdapat pertikaian berkaitan dengan *Convention on International Trade in Endangered Species* (CITES), salah seorang ahli panel tribunal tersebut mestilah merupakan seorang pakar CITES. Ini menunjukkan sebarang pertikaian yang dibawa kepada tribunal antarabangsa tidak hanya akan didengar dan diputus oleh peguam-peguam antarabangsa, malah akan melibatkan pakar-pakar bidang yang berkaitan.

Tempoh masa peralihan selama tiga tahun telah diperolehkan atas pemansuhan subsidi perikanan yang memberikan impak yang negatif ke atas stok ikan yang berada dalam keadaan yang tidak dioptimumkan.

Pada (F) iaitu kepentingan nelayan tradisional atau berskala kecil dan juga kebajikan komuniti nelayan tersebut telah diiktiraf dan diambil kira dalam membuat sebarang keputusan yang berkaitan dengan pengurusan sumber marin secara mampan.

Kemudian (G) iaitu status stok perikanan marin di Malaysia akan ditentukan dan diisytiharkan oleh pihak Malaysia sendiri. Kajian mengenai status stok perikanan di perairan Malaysia sedang dijalankan oleh pihak berkuasa tempatan iaitu Jabatan Perikanan Malaysia bagi menentukan status stok semasa bagi memenuhi obligasi yang berkaitan dengan subsidi perikanan dalam Bab Alam Sekitar, TPPA.

Tuan Yang di-Pertua, di antara obligasi utama pihak Malaysia di bawah alam sekitar memastikan penguatkuasaan yang berkesan dan efektif ke atas semua perundangan dan peraturan alam sekitar di samping memastikan sebarang aktiviti perdagangan yang dijalankan tidak akan menjejaskan usaha perlindungan alam sekitar. Ini bererti bahawa setiap aktiviti perdagangan yang bakal dijalankan di Malaysia perlu mengambil kira elemen perlindungan alam sekitar dan bukan sebaliknya. Bagi melaksanakan TPPA, tidak sebarang undang-undang alam sekitar yang khusus perlu dipinda tetapi terdapat beberapa undang-undang alam sekitar yang sedang dipinda untuk mengukuhkan aktiviti penguatkuasaan alam sekitar dan juga meningkatkan taraf perlindungan alam sekitar.

Tuan Yang di-Pertua, saya ingin memperjelaskan apa yang saya sebut di sini iaitu bahawa TPPA tidak mengkehendakkan kita meminda mana-mana undang-undang berhubung dengan alam sekitar. Apa pindaan ataupun tindakan sekarang ini adalah telah dirancang kita sendiri untuk meminda dan memperkemaskinikan undang-undang sedia ada bukan atas paksaan atau kehendak mana-mana pihak.

Kementerian Sumber Asli dan Alam Sekitar komited untuk melaksanakan pindaan ini sebelum TPPA berkuat kuasa dan dijangka pada tahun 2018. Memandangkan ia akan menjadi nilai tambah ataupun *value added* ke atas pelaksanaan TPPA. Antara akta yang sedang dipinda atau rang undang-undang yang digubal berkaitan alam sekitar Rang Undang-undang Institut Penyelidikan Perhutanan Malaysia, Rang Undang-undang Kanun Tanah Negara, Akta Pengambilan Tanah, Akta Hakmilik Strata, Rang Undang-undang Akses kepada Sumber Biologi dan Perkongsian Faedah ataupun *Biological Act*, dan Rang Undang-undang Sumber Air Negara.

Walau bagaimanapun, bagi memastikan penyelarasan obligasi-obligasi di bawah mana-mana perjanjian antarabangsa, Kerajaan Persekutuan boleh meminda undang-undang sedia ada yang berkaitan dengan perkara-perkara alam sekitar di bawah senarai negeri bagi memperkukuhkan penguatkuasaan serta tahap perlindungan alam sekitar sejajar dengan Perlembagaan Persekutuan Artikel 76. Kuasa Parlimen untuk undang-undang bagi negeri-negeri dalam hal tertentu adalah seperti berikut.

Parlimen boleh membuat undang-undang mengenai apa-apa perkara yang dibuat satu-persatu di dalam senarai negeri tetapi hanya seperti yang berikut sahaja iaitu:

- (a) bagi maksud pelaksanaan apa-apa triti perjanjian atau konvensyen antara Persekutuan dengan mana-mana negara lain atau apa-apa keputusan sesuatu organisasi antarabangsa yang dianggotai oleh Persekutuan;
- (b) bagi maksud menggalakkan keseragaman rang undang-undang antara dua negeri ataupun lebih;
- (c) jika diminta sedemikian oleh Dewan Undangan mana-mana negeri;

Tidak ada undang-undang boleh dibuat menurut Perenggan 'A' Fasal 1 mengenai apa-apa perkara mengenai hukum syarak ataupun adat orang Melayu atau mana-mana apa perkara tentang undang-undang atau Adat Anak Negeri di Negeri Sarawak dan Sabah.

Tidak ada undang-undang bagi satu rang undang-undang di bawah perenggan ini dibawa ke dalam mana-mana satu Majlis Parlimen sehingga kerajaan mana-mana negeri yang berkenaan telah dirunding.

Selaras dengan pelaksanaan komitmen alam sekitar di dalam TPPA, pihak Jemaah Menteri telah bersetuju untuk menubuhkan Jawatankuasa Kebangsaan bagi menentukan pelaksanaan Bab Alam Sekitar dalam perjanjian TPPA yang akan dipengerusikan oleh Menteri Sumber Asli dan Alam Sekitar dan keahlian terdiri daripada Menteri-menteri dan Exco-Exco Alam Sekitar Kerajaan Negeri serta beberapa Menteri Persekutuan yang berkaitan.

Ini Tuan Yang di-Pertua adalah untuk menyelaraskan pelaksanaan. Menyambung, menambah sedikit jawapan yang telah diberikan oleh Menteri dari Jabatan Perdana Menteri tadi mengatakan apakah tugas dan tanggungjawab kita sebagai Kerajaan Pusat untuk memberi nasihat dan kerjasama kepada pihak kerajaan negeri apabila ada kekurangan atau kelebihan tindakan-tindakan Kerajaan Negeri berhubung dengan perkara alam sekitar. Bermakna jawatankuasa ini adalah bertindak sebagai penyelarasan untuk perhubungan di antara pusat dan negeri supaya apa sahaja syarat-syarat yang terletak di bawah mana-mana triti ini boleh kita salur secara *two roads traffic* bersama.

Tujuan penubuhan jawatankuasa adalah untuk membincangkan isu pelaksanaan komitmen Bab Alam Sekitar di bawah TPPA juga termasuk semua Perjanjian Perdagangan Bebas (FTA) yang lain. Untuk makluman, pihak NRA telah pun telah pun memulakan semula mesyuarat Menteri-menteri Alam Sekitar dan ahli mesyuarat kerajaan negeri yang bertanggungjawab ke atas alam sekitar.

Sebenarnya Tuan Yang di-Pertua, kita sudah mengadakan mesyuarat sebelum TPPA ini. Apabila saya dilantik menjadi Menteri, saya melihat perhubungan di antara negeri dan pusat bangkit daripada penguatkuasaan undang-undang alam sekitar negeri dan juga pusat berhubung dengan perkara-perkara yang tertentu, saya memberi ketidakcukupan kalau undang-undang itu dilaksanakan dan tidak ada koordinasi di antara pusat dan negeri. Maka saya mengadakan mesyuarat kita panggil nama NEXCOE iaitu Mesyuarat Menteri-Menteri Negeri Sarawak dan Sabah dan Exco negeri-negeri di Semenanjung Malaysia.

Jadi tujuannya ialah saya mengadakan mesyuarat tersebut berlandaskan COP21. Sekarang kita ada TPPA, *insya-Allah* kalau dilaksanakan nanti juga menjadi tugas jawatankuasa negeri dan telah diadakan pada 14 Januari 2016. Walaupun NEXCOE ini pernah diadakan pada 1988 dan dihentikan pada 2004 dan saya *revive* semula pada 2015.

■1800

Tuan Yang di-Pertua, saya ingin menjawab secara khusus sebab perkara-perkara yang dibangkit oleh Yang Berhormat Bagan dan Yang Berhormat Lembah Pantai telah membangkitkan perkara ISDS tadi dan telah pun dijawab oleh Menteri di Jabatan Perdana Menteri dan saya tidak ingin mengulang lagi jawapan yang telah diberi panjang lebar. Saya hanya ingin menyentuh satu perkara sahaja. Di samping jawapan menteri tadi, saya terdapat juga klausa dalam bab alam sekitar di mana pihak kerajaan perlu sentiasa berusaha meningkatkan perlindungan alam sekitar, termasuk tindakan mewujudkan peraturan baru ataupun larangan baru.

Jadi, kerajaan masih boleh mengambil apa-apa langkah untuk tujuan memelihara alam sekitar serta bagi mengelakkan pencemaran yang lebih teruk yang juga merupakan salah satu komitmen utama dalam bab alam sekitar TPPA. Tambahan pula, *annexe 9b(3)(d)* bab pelaburan menyatakan bahawa *non-discriminatory regulatory action by the party that are designed and applied to protect legitimate public welfare objectives such as public health, safety and environment do not constitute indirect expropriations except in rare circumstances*. Jadi maknanya, untuk memprotectkan alam sekitar, kita masih boleh menggubal, meminda dan mengubah undang-undang kita sendiri supaya alam sekitar kita sentiasa terjaga dan tidak menjadi satu kesalahan di bawah undang-undang TPPA ini.

Ini merupakan langkah-langkah yang diambil oleh kerajaan untuk melindungi kebajikan orang awam, tidak boleh dianggap sebagai *indirect expropriation* iaitu tidak boleh dibawa ke ISDS. Tuan Yang di-Pertua, Yang Berhormat dari Bukit Gantang membangkitkan mekanisme penguatkuasaan alam sekitar lemah dalam TPPA. Manakala, Yang Berhormat Hulu Rajang pula mencadangkan penguatkuasaan undang-undang alam sekitar yang tegas perlu dilaksanakan membendung isu-isu alam sekitar.

Untuk makluman Tuan Yang di-Pertua dan Yang Berhormat sekalian, terdapat satu artikel khusus yang memberikan penekanan terhadap penguatkuasaan undang-undang alam sekitar secara efektif berdasarkan artikel *general commitment*. Tidak sebarang pengecualian atau kelonggaran untuk undang-undang yang boleh diberi kepada para pelabur atau syarikat atau bagi tujuan menarik lebih banyak pelaburan dan perdagangan dalam negara. Selain daripada itu, semua undang-undang alam sekitar atau undang-undang yang mempunyai peruntukan alam sekitar atau undang-undang yang mesti dikuatkuasakan secara berkesan. Ini merupakan komitmen utama bagi setiap negara ahli TPP. Beberapa klausa dalam Bab Alam Sekitar khusus untuk penguatkuasaan undang-undang secara efektif.

Umpamanya, para 203(3), 203(4), 20.3(6) semuanya klausa-klausa ini menekankan supaya kita memperkuatkan undang-undang kita. Jadi, mekanisme kita sebagaimana yang saya sebutkan tadi ialah kita hendak meminda undang-undang dan hendak mengemaskinikan undang-undang kita dan dalam masa yang sama kita juga akan menyarankan kalau ada kelemahan dalam undang-undang negeri menerusi jawatankuasa yang dipengerusikan oleh Menteri Alam Sekitar itu sendiri. Di antara aktiviti penguatkuasaan yang telah dijalankan oleh pihak NRE adalah seperti berikut:

- (a) *1Malaysia Biodiversity Enforcement Operation Network (1MBEON)*, usaha untuk membanteras pencerobohan ke atas sumber-sumber biodiversiti di kawasan perlindungan yang melibatkan Angkatan Tentera Malaysia (ATM), Jabatan Perhutanan Semenanjung Malaysia (JPSM) dan Jabatan Perlindungan Hidupan Liar Taman Negara (PERHILITAN);
- (b) *Central Enforcement Team (CET)*, penguatkuasaan bersepadu dengan pelbagai agensi penguat kuasa;
- (c) *JPSM Enforcement Team* ataupun (JET), penguatkuasaan di kawasan hutan simpan kekal; dan
- (d) Kerjasama di peringkat antarabangsa seperti *INTERPOL*, *ASEAN-WEN* and *CITES*. Di samping itu, kerajaan juga komited untuk memastikan semua keperluan untuk melaksanakan TPPA ini akan dikaji secara holistik dan akan ditangani sewajarnya supaya semua obligasi TPPA akan dapat dilaksanakan dengan sempurna. Dalam masa yang sama, kita akan menjaga alam sekitar kita supaya masyarakat kita sentiasa dalam keadaan yang baik dan sihat.

Tuan Yang di-Pertua, Yang Berhormat Parit Buntar mempersoalkan pelaksanaan penguatkuasaan di bawah TPPA sedangkan tindakan penguatkuasaan isu bauksit masih belum diselesaikan oleh kerajaan.

Untuk makluman, pihak kementerian bersama dengan pihak kerajaan negeri memandang serius isu pencemaran alam sekitar akibat daripada perlombongan bauksit dan sedang mengambil tindakan penguatkuasaan sewajarnya bagi menangani masalah ini. Sebagaimana Tuan Yang di-Pertua sedia maklum, bahawa kita telah mengenakan moratorium selama tiga bulan. Moratorium ini kalau semua syarat-syarat yang kita kenakan tidak dapat dilaksanakan oleh semua pihak di dalam industri ini dan kita akan memohon semula kepada pihak kerajaan supaya moratorium ini dipanjangkan sehinggalah semua perkara yang kita hendak dan peraturan yang kita pinda dipatuhi oleh semua pihak sebagai *plead* dalam isu bauksit ini... [Tepuk]

Tuan Yang di-Pertua, Yang Berhormat Bukit Gantang membangkitkan isu bahawa syarikat perlombongan diberikan kuasa besar di bawah TPPA yang boleh menyebabkan kerajaan boleh di saman. Sumber asli negara seperti mineral tidak boleh dieksploitasi dengan mudah kerana terdapat obligasi yang mesti dipatuhi oleh semua pihak negara TPPA bagi memelihara sumber asli dengan berdasarkan undang-undang alam sekitar yang sedia ada.

Oleh yang demikian, sebarang aktiviti perlombongan perlu melalui proses kelulusan yang telah ditetapkan oleh undang-undang peraturan yang sedia ada. TPPA tidak mengubah keperluan-keperluan ini dan persoalan sama ada pihak kerajaan boleh di saman adalah seperti yang telah dijelaskan sebelum ini tadi sebagaimana Yang Berhormat daripada Menteri dari Pejabat Perdana Menteri panjang lebar bercerita.

Jadi, sebagai tambahan Tuan Yang di-Pertua, sedia saya maklumkan di sini bahawa perundangan Kementerian Alam Sekitar hanya menjaga dalam soal mineral ini ialah menjaga hanya satu perkara sahaja sebenarnya. Apabila syarat-syarat perlombongan itu, penjagaan alam sekitar di tempat perlombongan itu.

Kedua, AP untuk penjualan mineral itu keluar negara, bahkan AP ini pun juga diturun kuasa oleh pihak Kementerian Kewangan kepada kita yang kita laksanakan sebagai kementerian yang bertanggungjawab berhubung dengan sumber alam sekitar. Pada masa sekarang pun ada perjumpaan bersama semua jabatan.

Oleh sebab kita hendak mencadangkan supaya satu-satu kelengkapan lain selain daripada apa yang kita telah buat berhubung dengan bauksit di Kelantan yang kita bakal guna pakai untuk semua eksploitasi mineral seluruh negara nanti. Kita pada masa sekarang membincangkan berhubung dengan apakah pendapat Kerajaan Pusat dalam pengeksploitanian mineral di seluruh negara ini. Yang Berhormat Bukit Gantang juga bertanya bahawa liputan peruntukan yang tidak mencukupi atau kurang penekanan ke atas isu-isu berkaitan biodiversiti dan konservasi dalam bab alam sekitar.

Terdapat beberapa bentuk obligasi utama yang telah dinyatakan dan diterima dalam artikel biodiversiti dan pemuliharaan perikanan marin. Obligasi tersebut adalah mencukupi dan memadai menangani sebarang isu-isu yang berkaitan dengan *biopiracy*, *illegal wildlife trading* dan *illegal fishing*. Tambahan pula terdapat komitmen keperluan kepada setiap negara ahli TPPA untuk sentiasa berusaha dan meningkatkan tahap perlindungan alam sekitar masing-masing dari semasa ke semasa. Para 20.17(3) menyatakan bahawa *all parties committed to promote conservation and to combat illegal trade in wild fauna and flora, so that to that end, the party shall-* panjang ceritanya Tuan Yang di-Pertua, boleh baca semua kah Tuan Yang di-Pertua?

■1810

Tuan Yang di-Pertua: [Ketawa] Sila baca.

Dato Sri Dr. Haji Wan Junaidi Tuanku Jaafar: Tak payahlah, nanti *refer* itulah. Akan tetapi, walau bagaimanapun Tuan Yang di-Pertua, sebagaimana yang saya telah sebutkan awal tadi, kita akan mencadangkan kepada Parlimen, mungkin pada tahun ini juga, satu undang-undang yang lebih komprehensif yang lebih moden, yang *forward looking* dalam sudut menjaga biodiversiti negara. Ini kerana pada masa sekarang, hanya Sarawak dan Sabah mempunyai undang-undang biodiversiti dan Semenanjung belum lagi mempunyai undang-undang biodiversiti. Dalam masa yang sama, undang-undang di negeri Sarawak dan Sabah itu tidak boleh merentas sempadan *because they are not a party to the international convention*.

Dengan keadaan sedemikian itu lah kenapa maka saya mencadangkan supaya undang-undang ini dibuat. *Insyallah* Tuan Yang di-Pertua, dalam kerangka dan tindakan yang terakhir sekarang, hendak dihantar ke pejabat kamar Peguam Negara untuk dilihat dan akan menyelaraskan dua undang-undang di Sarawak dan di Sabah supaya dibolehkan penguatkuasaannya di peringkat antarabangsa sebagaimana dikehendaki oleh protokol antarabangsa yang Malaysia sendiri telah terlibat bersama. Jadi undang-undang kita itu jauh ke hadapan dalam semua sudut.

Tuan Yang di-Pertua, dalam artikel *conservation*, terdapat peruntukan yang khusus bagi membanteras aktiviti perdagangan haram flora dan fauna. Setiap negara mempunyai komitmen yang khusus untuk memastikan agar aktiviti perdagangan haram hidupan liar ini tidak berlaku di negara masing-masing. Penekanan khas juga diberi terhadap pelaksanaan CITES di samping komitmen untuk menekankan tindakan punitif terhadap penjenayah yang terlibat dalam aktiviti haram tersebut. Ini jelas diterangkan dalam para 20.17(2).

Jadi Tuan Yang di-Pertua, dalam sudut ini juga saya masih melihat semula undang-undang PERHILITAN kita supaya lebih tegas, lebih *stringent* dan lebih keras lagi. Pada masa sekarang, walaupun telah dipinda beberapa tahun yang lepas, tetapi masih ada kelonggaran-kelonggaran yang patut kita tangani dan saya masih melihat perkara ini, Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua, setakat ini sahajalah penjelasan yang dapat saya berikan mengenai isu yang telah dibangkit sepanjang tempoh perbincangan. Saya berharap daripada penjelasan tersebut, ianya telah dapat menjawab semua soalan yang telah dibangkit oleh empat orang ahli sahaja, Tuan Yang di-Pertua. Sekali lagi saya ingin mengucapkan terima kasih kepada semua Ahli Yang Berhormat yang telah mengemukakan pertanyaan dan membangkitkan isu yang berkaitan dengan Kementerian Sumber Asli dan Alam Sekitar.

Tuan Yang di-Pertua, terima kasih banyak-banyak... [Tepuk]

Tuan Idris bin Haji Ahmad [Bukit Gantang]: Tuan Yang di-Pertua, boleh?

Tuan Yang di-Pertua: [Ketawa] Dia sudah duduk, Yang Berhormat.

Tuan Idris bin Haji Ahmad [Bukit Gantang]: Tak, tadi dia kata fasal prosedur jawab dulu... [Dewan riuh] Fasal banyak kali saya punya Bukit Gantang itu. Satu sahaja. Boleh ya?

Dato Sri Dr. Haji Wan Junaidi Tuanku Jaafar: Yang Berhormat, saya hendak Yang Berhormat patuh kepada peraturan, tanya, jangan berucap ya.

Tuan Yang di-Pertua: Sila. Tanya, jangan berucap.

Tuan Idris bin Haji Ahmad [Bukit Gantang]: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua, terima kasih Yang Berhormat Menteri. Berkenaan dengan hal yang berkaitan dengan soal pencemaran. Misal kita katakan syarikat itu dia melabur, mulanya dia ikut syarat yang ditentukan oleh kementerian, selepas itu berlakunya pelanggaran, misal katakan berlaku pencemaran dan *complaint* daripada penduduk tempatan, *production* dia jatuh hinggakan selepas itu adakah dia boleh saman kerajaan kita ke tribunal antarabangsa? Minta penjelasan.

Dato Sri Dr. Haji Wan Junaidi Tuanku Jaafar: Terima kasih Yang Berhormat. Sebenarnya jawapan telah diberi oleh Yang Berhormat dari Jabatan Perdana Menteri tadi berhubung dengan syarat-syarat macam mana satu-satu syarikat boleh mengambil tindakan kepada kerajaan tadi. Persoalannya di sini Yang Berhormat bertanya lagi, soalan yang sama sebenarnya. Itu tidak berbangkit lagi sebenarnya, Tuan Yang di-Pertua.

Akan tetapi sebenarnya kalau kita menguatkuasakan undang-undang kita yang juga terkandung dalam bab alam sekitar di bawah TPPA ini, macam mana boleh dia mengambil tindakan kepada kita kalau oleh sebab tindakan itu ia telah diadili oleh undang-undang dan didapati bersalah oleh undang-undang, dia boleh dihukum oleh mahkamah, dia tidak boleh mengambil tindakan kepada kerajaan.

Dia sendiri yang salah, bukan kita yang salah, Yang Berhormat. Dia berlandaskan begitu juga, bukan berlandaskan kehendak dia. Bukanlah bermakna semua kes ini dia boleh.

Apa yang berlaku kalau oleh sebab itu, umpamanya adakah persoalan sebab moratorium yang kita buat, kita berhentikan dia daripada membuat operasi, itu pun juga menunjukkan bahawa kalau dia yang membuat pencemaran, dia mendatangkan kemudaratan kepada masyarakat, kalau kita berhentikan dia daripada beroperasi, macam mana boleh dia membawa kita kepada tribunal? Jadi kalau dibawa ke tribunal pun, dia tak akan menang juga. Kita boleh minta *cost*, Yang Berhormat. Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Yang Berhormat Menteri yang bertanggungjawab dengan usul, sila.

6.15 ptg.

Menteri Perdagangan Antarabangsa dan Industri [Dato' Sri Mustapa Mohamed]: *Bismillahir Rahmanir Rahim. Assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh, salam sejahtera, salam 1Malaysia... [Membaca sepotong ayat suci Al-Quran]* Tuan Yang di-Pertua,

*Biji selasih buah kelubi,
Dibuang jauh dalam perigi,
Terima kasih semua YB-YB,
Pandangan YB amat dihargai.*

Terima kasih. Terima kasih Yang Berhormat Besut, hari ini tak ada drama, tak bawa seluar. Tadi Yang Berhormat Sik, tadi dia bercakap tentang ED.

Dato' Haji Mahfuz bin Haji Omar [Pokok Sena]: Tak bawa seluar, pakai seluar tak?

Dato' Sri Mustapa Mohamed: Saya tak tahu dia bawa barang untuk ED dari Sik. Jadi Yang Berhormat Sik lupa nak bagi benda kepada saya.

Jadi saya ucapkan terima kasih kepada semua Ahli Yang Berhormat yang telah berucap secara serius. Ada yang buat penyelidikan, ada yang ulang cerita lama tetapi apa yang pentingnya saya ucapkan setinggi penghargaan dan hari ini saya akan tumpu dua perkara iaitu umum dan spesifik.

Sebenarnya tak perlu jawab, saya boleh duduk, Tuan Yang di-Pertua. Boleh duduklah kerana lima orang rakan saya, Yang Berhormat Menteri di Jabatan Perdana Menteri bertanggungjawab kepada Unit Perancang Ekonomi telah jawab, Yang Berhormat Menteri Kesihatan, Yang Berhormat Menteri Sumber Manusia, Yang Berhormat Menteri di Jabatan Perdana Menteri yang bertanggungjawab dengan undang-undang, Yang Berhormat Menteri Sumber Asli dan Alam Sekitar sudah jawab dengan cukup cemerlang. Saya ucapkan terima kasih kepada mereka. Yang sebenarnya saya tak perlu jawab, semua sudah terjawab. Saya rasa kalau Yang Berhormat Setuju, saya boleh duduk. Boleh, boleh? Tak perlu saya jawab... *[Disampuk]* Lebih kurang ya. Jadi saya tak payah panjang-panjang.

Pertama, kita hendak maklumkan bahawa kerajaan berpendapat TPPA ini kita tahu bahawa ada *cost and benefit* nya. Itu sebabnya kita laksanakan kajian kos faedah oleh PwC dan juga ISIS. Saya sedia maklum Yang Berhormat banyak yang merujuk kepada kedua-dua kajian tersebut. Saya ucapkan terima kasih. Ini menunjukkan Yang Berhormat membuat banyak penyelidikan. Jelas kepada kita hari ini bahawa ia bukan satu *one man show*, seperti mana sahabat saya dari Bagan, yang hari ini ia dijawab oleh lima orang Menteri.

Sebenarnya isu ini pergi ke Kabinet lebih 40 kali dalam masa lima tahun sampai Kabinet dah *fed up* dengan saya, dengan izin, kerana terlalu banyak TPP ya. Jadi, itu realitinya. Ia bukan *one man show*, bukan kerja saya seorang, sudah pasti saya bukan tahu segala-galanya. Itu sudah barang tentu. Saya dibantu oleh pasukan-pasukan TPP, diketuai Datuk Jayasiri dan pasukannya yang sebenarnya 1Malaysia, ada yang pakai turban, pakai ketayap ada, semua ada ya. Jadi, 1Malaysia.

Saya bangga bekerja dengan pasukan 1Malaysia, mereka mempertahankan Malaysia... [Tepuk] Mereka sayang Malaysia seperti Yang Berhormat cakap, Yang Berhormat Menteri Undang-undang cakap, Yang Berhormat ramai lagi lah yang bercakap sayang Malaysia ini termasuklah Yang Berhormat Pasir Gudang tadi dia tamat beri ucapan yang menyatakan bahawa kita sayang Malaysia dan kita angkat sumpah untuk mempertahankan Perlembagaan sayang Malaysia. Itu tidak dipertikaikan. Saya mendengar semua pandangan dan saya tahu bahawa kita cintakan negara kita, itu sebabnya kita menyuarakan pandangan-pandangan.

Jadi Tuan Yang di-Pertua, kerajaan berpendapat bahawa *agreement* ini merupakan *agreement* yang seimbang, yang *balanced*. Keseluruhannya memberi manfaat pada Malaysia. Kita tahu bahawa banyak lagi pandangan-pandangan yang disuarakan oleh Ahli Yang Berhormat. Kerana apa? Kerana kita ada *flexibility*, dengan izin, *safeguard*, ada *carve out* seperti yang disebut oleh Yang Berhormat Jasin sebut awal lagi. Yang Berhormat Jasin yang mengetuai *caucus* menyatakan mula-mula beliau tak senang dengan TPP, itu benar. Saya berani mengesahkan kenyataan beliau. Akan tetapi setelah mendengar ketegasan Perdana Menteri untuk mempertahankan dasar bumiputera, jadi dengan itu, Yang Berhormat Jasin telah yakin bahawa ini merupakan satu tindakan yang penting untuk negara.

■1820

Jadi dengan itu, Yang Berhormat Jasin telah yakin bahawa ini merupakan satu tindakan yang penting untuk negara. Kita tahu bahawa kita manusia tidak *perfect*, tidak maksum, manusia semua ini. Kita tahu bahawa ada beberapa perkara yang perlu kita membuat pertimbangan. Akan tetapi akhir sekali kita buat keputusan setelah menimbang lebih 40 kali pergi Jemaah Menteri, kita mendapat bahawa sekiranya kita tidak menyertai pakatan perdagangan ini, maka kita tidak akan dapat menikmati faedah-faedah daripada perdagangan dunia.

Jadi Tuan Yang di-Pertua, saya harap ahli-ahli pembangkang akan menyokong usul kerajaan. Saya tidak pasti lagi setakat ini. Sudah pasti saya harap ahli-ahli Barisan Nasional semua menyokong kita. Kita sayang negara. Saya hendak ulas beberapa perkara sahaja. Yang pertama banyak kali disebut tentang Sanders- Stiglitz dan lain-lain.

Saya hendak maklumkan bahawa pada masa yang sama, waktu Malaysia, 20 hari bulan lapan yang lalu, hari Rabu saya berada di Davos untuk menghadiri *World Economic Forum*. Forum itu ada lima orang ahli panel. Moderatornya Friedman yang banyak menulis tentang TPP dan lain-lain. Dalam panel itu Joseph Stiglitz pun ada dalam panel itu. Rakan saya dari Peru, seorang daripada *International Chamber of Commerce* dan seorang profesor *Singapore University*. Walaupun kita bersetuju untuk *observe*, dengan izin, Chatham House Rules tetapi saya hendak nyatakan di sini bahawa perkara yang disebutkan oleh Joseph Stiglitz itu tidak banyak beza dengan apa yang ditulis dan sesetengahnya dikitarkan semula oleh Ahli Yang Berhormat.

Kami ada satu debat yang *robust*, dengan izin, satu jam setengah dan tiga menyokong TPP dan dua tidak sokong TPP. Itulah dalam panel tersebut.

Jadi Joseph Stiglitz dia kata tidak ada faedah TPP ini. Dia kata ISDS ini macam-macam, seperti yang disebut oleh Ahli Yang Berhormat itu ulangi *argument* Joseph Stiglitz. Akan tetapi jelas kepada saya bahawa beberapa pemerhatian Joseph Stiglitz adalah berdasarkan kepada- tadi Yang Berhormat Menteri di JPM telah berkata bahawa kita telah berjaya untuk memastikan bahawa ISDS ada *safeguard*.

Banyak daripada komen-komen ISDS ini, bukan semua saya mengakui, banyak komen adalah merujuk kepada WikiLeaks, kepada kebocoran. *Practice* sekarang ini umpamanya tadi Yang Berhormat Menteri telah nyatakan bahawa interpretasi, jika ada *dispute* mengenai interpretasi maka interpretasi oleh *TPP Commission* akan *prevail*, sebagai contoh.

Jadi Joseph Stiglitz dan beberapa orang pemerhati lain, pada pandangan saya tidak tahu bahawa dalam TPP ini sudah ada beberapa pengecualian yang membolehkan kita Malaysia membuat keputusan bahawa ia menjaga kepentingan kita. Itu berkaitan dengan Joseph Stiglitz.

Berkaitan dengan Sanders dan lain-lain yang disebut oleh Yang Berhormat Lembah Pantai umpamanya, Hillary Clinton pun kalau tidak disebut di sini. Antara sebab kenapa Sanders ini tidak sokong TPP kerana pada pandangan beliau ialah TPP akan mengeksport peluang pekerjaan. Syarikat Amerika berpindah ke Vietnam, ke Malaysia dan lain-lain, dengan itu peluang pekerjaan akan dieksport.

Hillary Clinton menyatakan bahawa dia tidak setuju kerana TPP ini bukan *gold standard*. Antara lain beliau mahu supaya *currency manipulation provisions*, dengan izin, dimasukkan dalam TPP. Dahulu kita harus ingat bahawa Clinton merupakan Setiausaha Kerajaan Amerika Syarikat dan beliau antara *proponent* yang paling lantang TPP. Jadi sekarang dia berubah pendirian. Jadi, TPP ini menjadi kontroversi di banyak negara, bukan sahaja di Malaysia, di Amerika Syarikat, Australia, demonstrasi walaupun tidak ramai di luar itu. Kalau mengikut laporan, ramai yang ada demonstrasi di sini, di New Zealand ada, di Jepun pun ada. Jadi, ia satu perkara yang *controversial*.

Sebagai sebuah negara demokrasi kita faham rakyat mempunyai perbezaan pendapat. Akan tetapi sebagai sebuah kerajaan melihat jauh ke hadapan, kita merasakan bahawa khususnya TPP untuk makluman bab 30 menyatakan dibuka kepada negara-negara APEC yang lain. APEC ada 21 buah negara. Sekarang ini 12 buah negara dalam APEC sudah bersetuju untuk menyertai TPP. Ia dibuka kepada sembilan buah negara lain. Sembilan buah negara itu lima buah negara sudah pun bersetuju. Maknanya 12 buah negara campur lima buah negara jadi 17 buah negara. Empat lagi yang belum menyatakan pendirian termasuklah negara China. TPP juga terbuka kepada negara-negara luar APEC dan ini perlu mendapat persetujuan daripada negara-negara awal.

Jadi, ada Yang Berhormat dari Kota Bharu kalau tidak silap saya, tidak ada di sini, tak perlu saya jawab tetapi saya hendak sebut di sini bahawa tidak benar bahawa dijemput 60 buah negara, yang setuju 12 buah negara. Kita masuk dalam TPP atas kerelaan kita sendiri. Bermulanya dengan P4 2005 iaitu Chile, Brunei, Vietnam dan Singapore adalah tidak benar bahawa TPP mengikut *template* Amerika Syarikat.

Umpamanya Malaysia bertanggungjawab untuk menyediakan draf bagi Bab 21 iaitu Kerjasama dan Bina Upaya mengenai perusahaan kecil dan sederhana, Malaysia mempunyai peranan input yang besar melalui SME Corp. Bab pembangunan. Ini bab-bab yang penting tidak ada dalam mana-mana perjanjian perdagangan. Umpamanya kerjasama dalam bidang PKS tidak ada dalam mana-mana FTA. Bab 24 Malaysia memainkan peranan yang penting. Dalam Bab 21 Kerjasama Bina Upaya, Malaysia merupakan negara yang menyediakan draf. Jadi adalah tidak benar bahawa TPP ini menggunakan *template* Amerika. Umpamanya berkaitan dengan remedi perdagangan Bab 6. Ini kita menggunakan *template* WTO...

Tuan Charles Anthony Santiago [Klang]: Yang Berhormat Menteri.

Dato' Sri Mustapa Mohamed: Bab ketujuh, *sanitary* dan *phytosanitary* kita menggunakan WTO. Halangan Teknikal pada Perdagangan Bab 8 juga *template* WTO. Jadi tidak benar pandangan bahawa kita mengguna pakai *template* Amerika Syarikat... [Disampuk] Saya tidak mahu diganggu banyak kali. Sedikit-sedikit boleh.

Tuan Charles Anthony Santiago [Klang]: Sedikit-sedikit sahaja. Terima kasih Tuan Yang di-Pertua.

Satu daripada isu yang telah dibangkitkan oleh kedua-dua belah pembahasan- dua isu yang telah dibangkitkan, satu berkaitan dengan SMEs, *small and medium enterprises or small and medium industries*. Ketua ataupun Presiden SME Corp telah mengatakan bahawa 30 peratus daripada anggota beliau akan *go belly-up* atau menjadi bankrap atau tutup cerita selepas implementasi TPP ini.

Saya minta pandangan Yang Berhormat Menteri dan pandangan kerajaan juga, adakah kerajaan sudi dan akan mempertimbangkan untuk mengadakan sebuah dana. Dana bukan sahaja untuk SMEs dan juga untuk pekerja-pekerja yang akan hilang kerja mereka yang kerja dalam SMEs ini supaya mereka boleh *start looking for other alternatives, other kinds of businesses and so on so forth*.

Soalan saya kepada Yang Berhormat Menteri ialah, *will the government consider some kind of a package to help companies* yang akan menolong firma-firma ini yang akan tutup dan mengalami masalah oleh sebab TPPA ini. Terima kasih.

Dato' Sri Mustapa Mohamed: Terima kasih Yang Berhormat Klang. Dua perkara, yang pertama *statement* kenyataan Michael Kang, yang kedua, dana.

Benar saudara Michael Kang pernah membuat kenyataan tetapi kita difahamkan bahawa beliau sudah atau akan mengeluarkan kenyataan yang bahawa apa yang disebut oleh beliau tidak benar. Apa pun itu hak dia. Saya bukan dapat daripada *primary source* tetapi saya berjumpa dengan beberapa pihak yang telah berjumpa dengan saudara Michael Kang selepas dia buat kenyataan di Melaka yang menyatakan bahawa dia sudah berubah pendiriannya berkaitan.

Apa pun, PKS ini, 90 peratus adalah *services*; 7 peratus pembuatan; 2 - 3 peratus itu pertanian dan juga *mining*; 90 peratus *services* ini ada kedai runcit, potong rambut, spa, baiki kereta, jual top-up, itu semua PKS. Kerajaan tidak nampak bahawa hendak jual top-up, hendak servis kereta, hendak jual kereta, kena ambil alih oleh negara TPP. Maka itu pada pandangan kita, tukang gunting, orang Amerika saya tidak nampak datang daripada Washington hendak potong rambut di Malaysia ini. Jadi pada pandangan kerajaan, 90 peratus daripada PKS ini bukan semua terlindung. Saya bukan beri gerenti. Akan tetapi saya katakan sebahagian besar *services* mungkin ada sedikit ada kekangan ancaman, mungkin ialah pembuatan merupakan 6 peratus hingga 7 peratus daripada sektor pembuatan.

Jadi itu berkaitan dengan- pada pandangan kerajaan. Itu sebabnya saya sudah berjanji kepada kesatuan-kesatuan SME dalam saya punya *open dialogue* bersama mereka bahawa selesai sahaja tandatangan ini, kita akan berjumpa mereka semula, untuk kita bincangkan untuk kita dapat input daripada mereka.

■1830

Kita sudah ada SME *master plan* daripada sekarang hinggalah tahun 2020 sudah ada- sudah lengkap kita rasa tetapi dengan TPP ini kita sudah jumpa dengan Ketua Pengarah Jetro pada 21 hari bulan baru ini minggu lepas di Davos juga. En. Ishigi. 15 Mac dia akan datang ke sini untuk berkongsi pengalaman bagaimana Jetro di Jepun telah merangka satu perancangan untuk menangani isu-isu cabaran yang dihadapi oleh PKS. Maka, saya hendak umumkan di dewan yang mulia ini. Pertama kita akan *engage*, dengan izin, oleh sebab kita faham kebimbangan yang dibangkitkan Yang Berhormat Klang, daripada Yang Berhormat Hulu Rajang, Yang Berhormat Parit Sulong ada membangkitkan tentang SME ini. Ramai yang membangkitkan.

Jadi saya ingin jaminan bahawa kita akan melihat kepada rakan-rakan kita apa pun Bab 24 ini berkaitan dengan kerjasama. Maka, saya dan rakan dari Jepun akan buat 15 Mac ini adalah dalam konteks TPP untuk pastikan bukan setakat SME dapat melindungi kepentingan tetapi kita hendak mereka menembusi pasaran asing. Seperti Yang Berhormat Parit Sulong kira-kira 16 ke-70 peratus sudah pun mengeksport. Yang Berhormat Hulu Rajang menyebut *Old Town White Coffee* di Ipoh umpamanya yang sudah beroperasi di Singapura, di Australia ini syarikat dari Ipoh yang sudah pun berada *Old Town White House*. Yang Berhormat Hulu Rajang sebut- *Old Town White Coffee*.

Jadi, syarikat ini sudah beroperasi di beberapa buah negara TPP dan kita mahu mereka lebih terserlah. Jadi seperti yang disebut Yang Berhormat Parit Sulong sudah ada PKS 18 peratus PKS sudah mengeksport. Jadi maknanya yang sudah mengeksport kita nak perkara, yang belum lagi kita akan bantu.

Jadi, Tuan Yang di-Pertua beberapa Ahli Yang Berhormat Marang dan lain-lain dan juga Yang Berhormat Permatang Pauh pembangkang sebut tentang model ekonomi. Ada seorang yang berhormat saya lupa sudah mungkin Yang Berhormat Bukit Gantang. Saya pun bercakap tentang *East India Company*, bercakap tentang *Treaty Pangkor 1874*. Jawapan sayalah dahulu kita tidak berapa cerdiklah. *Treaty Pangkor* bagi duit sedikit kita pun mabuk. Kita pun jual negara- dahululah.

Kita tidak ada yang Ahli Yang Berhormat, kita ada Yang Berhormat Parlimen dahulu yang cerdik-cerdik belaka. Saya rasa sukar untuk kita dijajah semulalah. Itu jawapan mudah panjang cerita. Sukar. Pandai-pandai semua Yang Berhormat Shah Alam pandai-pandai semua sudah.

Jadi Tuan Yang di-Pertua...

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: Yang Berhormat Menteri

Dato' Sri Mustapa Mohamed: Yang Berhormat Marang berpendapat bahawa kita akan dijajah, sistem kapitalis dan lain-lain. Saya hendak bagi saya habiskan ayat. Nanti saya bagi. Saya hendak nyatakan di sini bahawa model Yang Berhormat Marang ialah kita, dengan izin, *mixed economy* bermakna kita ada sistem kapitalisme ada, sosialisme buktinya kita ada *state-owned enterprises*. Kita ada syarikat-syarikat kerajaan. Di negara kapitalis tidak ada ini. Kapitalisme bermakna semua *private enterprise*.

Jadi tidak benar bahawa kita amalkan sistem kapitalisme itu yang pertama. Kita ada bumiputera, kita ada BR1M, kita ada B40, kita ada Jabatan Kebajikan Masyarakat. Ini semua adalah oleh sebab kita tahu *the market has failed in some sectors*, dengan izin. Maka dengan itu, kita ada intervensi, ada campur tangan. Jadi ekonomi kita bukan berlandaskan kepada kapitalis, bukan berlandas kepada sosialis tetapi kita berada di tengah-tengah.

Jadi TPP tidak akan mengubah model ekonomi. Kenapa kita terus ada Bumiputera, kita terus ada syarikat-syarikat berkaitan kerajaan, kita terus ada dalam Rancangan Malaysia Kesebelas yang dibentangkan oleh Perdana Menteri tahun lepas. Ada satu bab khusus berkaitan dengan B40 yang disebut oleh PKT dan lain-lain tokoh-tokoh akademik yang menjadi kebimbangan. Maka ini semua merupakan bukti yang jelas bahawa model ekonomi kita ekonomi bercampur dan saya ingin bagi jaminan bahawa ekonomi moden Malaysia tidak akan berubah. Kita tetap ada bumiputera, kita tetap ada syarikat-syarikat milik kerajaan.

Satu pandangan ialah berkaitan dengan 630 ini. Maknanya enam *chapter* sahaja berkaitan dengan perdagangan yang lain-lain bukan perdagangan. Saya hendak terangkan di sini bahawa antara *chapter* yang sebut oleh Yang Berhormat Menteri Sumber Asli tadi dan Yang Berhormat Menteri Alam Sekitar. Setengah-setengah berkaitan TPP ini adalah mengenai *good governance*. Pembangkang sana ini dan kami bercakap tentang ketulusan tadbir urus- ini penting.

Sekarang ini pilihan raya lantang bercakap tadbir urus dan TPP juga boleh dikatakan bahawa kenapa tunggu TPP hendak buat ini semua. Itu soalan yang dibangkitkan pembangkang, tetapi saya rasa kadang-kadangnya saya bercakap terus terang, kadang-kadang kita perlu melihat rakan-rakan yang lain dan kadang-kadang kita harus ingat bahawa kadang-kadang kawan-kawan kita lain. Mungkin menjadi pendorong kepada perubahan-perubahan.

Maka dalam alam sekitar kita memperkuat kuasa undang-undang alam sekitar. Buruh kita mengamalkan standard yang lebih tinggi. Maka TPP ini adalah penting, TPP meliputi seperti saya maklumkan semalam enam perkara. Satu ialah berkenaan tarif. Ada juga berkaitan dengan *good governance* ketulusan ada mengenai penguatkuasaan, ada berkaitan dengan kerjasama umpamanya Bab 21 kerjasama dan bina berupaya. Bab 23 pembangunan, Bab 44 Perusahaan Kecil dan Sederhana.

Jadi ini, semua tidak relevan kepada *trade* mungkin secara langsung tetapi ini akan meningkatkan pencapaian kita. Jadi itu, jawapan saya kepada Yang Berhormat Permatang Pauh berkaitan dengan enam dengan 30 ini. Kalau tengok enam mungkin daripada segi apa itu terhadnya. Kita boleh membuat pandangan tersebut tetapi realitinya, banyak benda ini perkara penting untuk menjadikan Malaysia sebuah negara maju.

Ya Yang Berhormat Shah Alam.

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: Tuan Yang di-Pertua terima kasih. Terima kasih Yang Berhormat Menteri. Saya hendak rujuk kepada jawapan Menteri. Walaupun mungkin dikatakan akademik tetapi untuk mengatakan bahawa *Pangkor Treaty* itu ditandatangani tanpa ada perbincangan dan sebagainya pun saya rasa itu adalah *a bit presumptuous*.

Dia ada dia punya pertimbangan, semua sayang negara, semua anggap perjanjian itu akan mendatangkan kebaikan kerana dapat menghalang penjajahan daripada Siam dan sebagainya tetapi di situlah kelebihan dan kepakaran yang ada kepada syarikat-syarikat multinasional yang daripada dahulu.

Di mana mereka memasukkan kaki sebelah melalui persoalan-persoalan perdagangan dengan janji-janji yang lumayan tetapi akhirnya dan benda ini telah terbukti dalam kenyataan Yang Berhormat Menteri sendiri bila diakui bahawa kita terpaksa mengubah atas sebab dorongan daripada pihak luar. Undang-undang peraturan yang perlu kita ubah suai. Di sini lah yang dikatakan hilangnya kedaulatan. Ini saya hendak sampaikan *point* yang terakhir. Soal kedaulatannya begini Yang Berhormat Menteri.

Dato' Sri Mustapa Mohamed: Ini berhujahkah?

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: Pendek sahaja

Dato' Sri Mustapa Mohamed: Satu minit. Satu minit.

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: Okey satu minit. Saya tengok jam. Satu minit... [*Dewan riuh*] Orang hendak datang berdagang berniaga di negara kita. Ikut undang-undang kita. Ini dia tentukan undang-undang untuk kita. Patuh dan kita ubah suai. Di situlah yang hilangnya kedaulatan negara... [*Dewan riuh*] Belum seminit lagi. Bila kita tentukan dan kita benarkan, tadi Yang Berhormat Menteri kata ada komisen untuk menentukan tafsiran berhubung dengan benda-benda yang subjektif saya hendak tanya Yang Berhormat Menteri. Kenapa dalam soal *certification* diserahkan bukan kepada *commission* yang terdiri daripada 12 buah negara itu tetapi diserahkan hanya kepada Amerika Syarikat bulat-bulat. Tidakkah itu menunjukkan kepada kita bahawa dalam soal *certification* yang perlu dilakukan, yang cukup penting untuk menentukan sama ada kita layak dan kita patuh- ini sudah seminit. Patuh kepada syarat-syarat ini ditentukan.

Dato' Sri Mustapa Mohamed: Okey. Terima kasih Yang Berhormat Shah Alam

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: Maka kita tidak ada kuasa. Bukankah itu satu jenis penjajahan moden.

Dato' Sri Mustapa Mohamed: Saya ringkas sahaja. Semalam Ketua Pembangkang bercakap tentang syarikat-syarikat multinasional, menghentam syarikat multinasional. Lepas itu Yang Berhormat Bagan cakap pula multinasional ini bagus dia kata yang ini Yang Berhormat Shah Alam kata tidak bagus pula. Jadi saya tahu mana satulah Pakatan Harapan ini.

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: Saya tidak kata tidak bagus.

Dato' Sri Mustapa Mohamed: Yang mana satu. Ini PAN, ini DAP, ini PKR

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: Saya tidak kata tidak bagus. Malahan ini merupakan sifat. Ini bukan soal bagus tidak bagus. Ini soal negara kita yang kita hendak jaga. Kita hendak tentukan bahawa bukan mereka yang menentukan undang-undang dan peraturan dalam negara kita.

Dato' Sri Mustapa Mohamed: Biar saya jawab satu-satu ya. Ini pentas saya. Okey

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: Okey baiklah.

■1840

Dato' Sri Mustapa Mohamed: Tentang *certification* ini. *Certification* ini undang-undang Amerika yang lama dahulu. Kita pun berhak untuk melihat apa Vietnam buat, Brunei- pada 4 hari bulan ini kalau Dewan Rakyat bersetuju masa kita tandatangan, kita akan bincang semua proses ini ya. Jadi *certification* ini, undang-undang dia...

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: *Don't beat around the bush* lah Yang Berhormat Menteri... [*Dewan riuh*]

Dato' Sri Mustapa Mohamed: ...Kita pun, sudah jawab. Okey terima kasih banyak.

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: Dalam perjanjian itu jelas menyatakan kuasa *certification* itu adalah di tangan Amerika Syarikat. *So don't beat around the bush. It's clear.*

Seorang Ahli: No lah.

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: No lah *what*.

Dato' Sri Mustapa Mohamed: Tidak, tidak. Okey, terima kasih banyak. Jadi itu berkaitan dengan- satu lagi ialah berkaitan dengan China dengan AEC, walaupun sudah jelas banyak kali saya perlu perjas, bukan makna berdagang dengan negara TPP kita berhenti dengan China. China pada pandangan kami akan terus menjadi- sekarang ini Amerika nombor tiga. Kita rasa perdagangan Amerika lebih kurang USD60 bilion sekarang ini. Perdagangan dengan China tidak sampai USD60 bilion, USD40 bilion. Dengan China USD100 bilion. USD100 dengan USD40, kita rasa walaupun kita tahu bahawa beberapa barang kita akan dapat menembusi pasaran Amerika Syarikat, kita yakin China akan terus relevan. Kita tidak berhenti berdagang dengan China, negara Islam, negara ASEAN. AEC ataupun *ASEAN Economic Community* masih lagi menjadi teras utama dasar luar dan juga dasar perdagangan negara kita. Jadi jangan risau tentang perkara ini.

Yang Berhormat Lembah Pantai membangkitkan tentang 30 tahun konon Amerika dapat pengecualian, kita kenapa tidak dapat. 30 tahun itu Yang Berhormat, Yang Berhormat cakap mengenai semalam menuduh kami *cherry picking*. Yang Berhormat pun *guilty of that as well*, dengan izin. 30 tahun ini merujuk kepada kereta Amerika hendak masuk ke Jepun. Jadi bagi Jepun dia hendak TPP ini antara perkara utama bagi dia ialah pasaran automobil. Dia hendak supaya kereta dia lebih senang masuk kepada Amerika Syarikat.

Jadi berkaitan 30 tahun ini adalah merujuk kepada- kita transisi ada lima, sepuluh. Kita lagi bagus lagi. Untuk ayam dan telur umpamanya, kita boleh kekalkan selama 15 tahun, sampai kiamat 15 tahun. Amerika 30 tahun. Jadi saya hendak maklumkan bagi ayam umpamanya sekarang ini 40 peratus duti import dan telur 20 peratus. Selepas TPP ini kena turun 20 peratus, ayam duti import dan telur 10 peratus. Jadi sampai bila tidak ada *transition* Yang Berhormat Lembah Pantai, sampai bila-bila. Itu jawapan kepada 30 tahun Amerika.

Yang Berhormat Parit Sulong, Yang Berhormat Hulu Rajang, Yang Berhormat Tanjong Manis banyak bercakap tentang PKS.

Puan Nurul Izzah binti Anwar [Lembah Pantai]: Yang Berhormat Menteri sedikit Yang Berhormat.

Dato' Sri Mustapa Mohamed: Saya hendak maklumkan bahawa tadi sudah sebut kita ambil perhatian dan kita akan pastikan bahawa PKS kita bukan sahaja mampu mempertahankan kedudukan mereka tetapi lebih banyak lagi. Kalau sekarang ini peratusan eksport 17 peratus, kita hendak menjelang tahun 2020, sebelum TPP pun kita hendak 23 peratus. Itu matlamat kita iaitu 23 peratus daripada PKS kita mampu mengeksport menjelang tahun 2020. Kita telah memberi komitmen kepada persatuan-persatuan perniagaan PKS bahawa kita akan terus membela mereka. Ya, Yang Berhormat Lembah Pantai.

Puan Nurul Izzah binti Anwar [Lembah Pantai]: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua dan terima kasih Yang Berhormat Menteri. Saya membawakan isu kelainan tarif itu dan tahun-tahun yang dipinta itu. Menjawab kepada apa Yang Berhormat Menteri menyebut bahawa TPPA ini lebih adil daripada WTO dan PBB. Jadi soalan saya seterusnya bila masa negara maju dan negara sedang membangun seperti Malaysia, kononnya dilayan dengan adil mengikut keperluan dan kemampuan kita.

Adakah dalam TPPA ini bila proses *certification* nanti bila semua negara telah menyatakan persetujuan, tetapi selagi Jepun dan Amerika Syarikat tidak menyatakan persetujuan maka kuasa veto mereka akan menggagalkan keseluruhan perjanjian. Ini pandangan daripada beberapa pihak mengikut daripada teks perjanjian, saya mohon maklum balas daripada Yang Berhormat Menteri.

Dato' Sri Mustapa Mohamed: Yang Berhormat apa pun ini kita ada seperti saya sebut ada satu Suruhanjaya TPP di mana kesemua negara ada wakilnya. Isu-isu yang dibangkitkan Yang Berhormat, insya-Allah mana-mana yang tidak jelas lagi itu kita akan perelaskan. Berkaitan *certification* itu saya sudah sebut tadi bahawa kita berhak, kita bersama-sama untuk pastikan bahawa kita sudah sedia. Vietnamkah, Malaysiakah ini akan diputuskan oleh *TPP Commission*.

Jadi tadi saya hendak buat penjelasan mengenai 30 tahun Jepun ini untuk 30 tahun US *offer* Jepun untuk kereta. Maknanya US memberi tempoh 30 tahun kepada kereta Jepun jadi *zero*, cukai itu kosong diberi tempoh pada Jepun. *Offer* Amerika Syarikat pada Jepun, bukan Amerika diberi kemudahan tetapi Jepun diberi tempoh 30 tahun untuk cukai ke atas kereta menjadi kosong.

Jadi Tuan Yang di-Pertua saya kata...

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: *[Bangun]*

Puan Nurul Izzah binti Anwar [Lembah Pantai]: Sikit Yang Berhormat Menteri fasal bab kuasa itu, kuasa...

Dato' Sri Mustapa Mohamed: ...Kawan-kawan saya bercakap, cukup.

Puan Nurul Izzah binti Anwar [Lembah Pantai]: Ini kerana Yang Berhormat menyebut, Yang Berhormat Menteri isu...

Dato' Sri Mustapa Mohamed: Okey, *last one*.

Puan Nurul Izzah binti Anwar [Lembah Pantai]: Ya, *last one* ini. Kalau Jepun dan Amerika Syarikat tidak bersetuju. Jadi mereka ini dua buah negara yang diberikan kuasa veto sebelum perjanjian itu dapat dimeterai ataupun tidak. Itu persoalan saya. Saya terima kasih tarifi...

Dato' Sri Mustapa Mohamed: Tidak ada kuasa veto. Tidak ada kuasa.

Puan Nurul Izzah binti Anwar [Lembah Pantai]: *Are you sure?* Yang Berhormat Menteri itu satu jaminan ya?... *[Dewan riuh]*

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: Saya hendak tanya tentang Proton.

Dato' Sri Mustapa Mohamed: Terima kasih. Akhir sekali oleh sebab Ahli Yang Berhormat...

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: Tentang Proton.

Dr. Ong Kian Ming [Serdang]: Menteri sedikit sahaja.

Datuk Noor Ehsanuddin bin Mohd. Harun Narrashid [Kota Tinggi]: Yang Berhormat Menteri hendak tanya sedikit.

Dato' Sri Mustapa Mohamed: Boleh cakap dengan Yang Berhormat Menteri undang-undang tadi. Okey, terima kasih banyak saya ucapkan.

Dr. Ong Kian Ming [Serdang]: Menteri, Menteri cadangan saya... *[Dewan riuh]*

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: Proton bagaimana?

Dato' Sri Mustapa Mohamed: Tuan Yang di-Pertua berkaitan dengan- *what is next* lah, selepas inilah.

Datuk Noor Ehsanuddin bin Mohd. Harun Narrashid [Kota Tinggi]: Yang Berhormat Menteri minta penjelasan sedikit.

Dato' Sri Mustapa Mohamed: Saya mengambil kira pandangan-pandangan. Saya ucap terima kasih.

Dr. Ong Kian Ming [Serdang]: Yang Berhormat Menteri cadangan saya untuk menubuhkan satu Jawatankuasa Pilihan Khas, Jawatankuasa Pilihan Khas... *[Dewan riuh]*
To just response, yes or no?

Dato' Sri Mustapa Mohamed: Saya ucapkan terima kasih kepada Ahli *Caucus* dan *insya-Allah* saya akan minum teh tarik dengan Yang Berhormat Jasin, Yang Berhormat Lembah Pantai untuk membincangkan. Boleh Yang Berhormat Lembah Pantai? Dengan persetujuan Yang Berhormat Lembah Pantai lah untuk bincang hala tuju *Caucus* ini ya. Jadi *Caucus* ini saya dapati satu- kita sudah satu *family* ya. Yang 11 orang ini satu *family*- 15 kali berjumpa, kenal satu sama lain, kenal segala-galanya.

Jadi kita akan berbincang dengan Yang Berhormat Jasin dan Yang Berhormat Lembah Pantai hala tuju *Caucus* ini. *Caucus* memandu saya, memimpin saya dan membimbing saya, saya ucapkan terima kasih dan umpamanya ada di luar sana Jawatankuasa Pemantau, satu NGO macam-macam lah. Kita ambil kira semua itu. Kerajaan sedar bahawa ini isu yang besar. Kita tidak pernah memperlekehkan. Itu sebab kita datang ke Parlimen. Kalau tidak kita terus *bulldoze* sahaja.

Jadi ini besar maka saya akan berbincang dengan Yang Berhormat Jasin dan Yang Berhormat Lembah Pantai hala tuju *Caucus* ini untuk memastikan bahawa *Caucus* terus berperanan untuk membimbing, membantu saya melaksanakan TPP. Terima kasih. *Assalamualaikum warahmatullaahi wabarakaatuh... [Tepuk]*

USUL

MEMINDA SESUATU USUL MENGIKUT P.M 30(1)

Tuan Yang di-Pertua: Ahli-ahli Yang Berhormat, pada 26 Januari 2016 saya telah menerima suatu cadangan pindaan ke atas usul Yang Berhormat Menteri Perdagangan Antarabangsa dan Industri mengenai dengan *Trans-Pacific Partnership Agreement* (TPPA) oleh Yang Berhormat dari Sepang. Usul tersebut dimuatkan di bawah Peraturan Mesyuarat 30(1) iaitu berkenaan peraturan meminda usul-usul. Peraturan Mesyuarat 30 membenarkan usul-usul dalam timbangan Majlis Mesyuarat atau Jawatankuasa Majlis dipinda jika pindaan itu berkaitan dengan usul itu.

Pindaan yang dicadangkan tersebut juga hendaklah memenuhi syarat-syarat tertentu atau kehendak peraturan mesyuarat sebelum ia dibenarkan untuk dibahas oleh Yang di-Pertua. Ahli-ahli Yang Berhormat merujuk kepada cadangan pindaan usul yang dikemukakan oleh Yang Berhormat Sepang, saya mendapati bahawa pindaan usul tersebut adalah selaras dengan maksud Peraturan Mesyuarat 34(4b) iaitu dengan dipotong apa-apa perkataan. Dalam hal ini pindaan yang dicadangkan oleh Yang Berhormat Sepang adalah dengan memotong perkataan, "*dan meratifikasi*" dalam Usul tersebut.

Ahli-ahli Yang Berhormat saya telah meneliti pindaan usul yang dicadangkan oleh Yang Berhormat Sepang dan berdasarkan kepada prinsip dan peruntukan peraturan mesyuarat, saya memutuskan bahawa usul tersebut memenuhi kehendak Peraturan Mesyuarat 30(1) iaitu cadangan untuk memotong perkataan, "*dan meratifikasi*" tersebut adalah berkaitan dengan usul pokok yang sedang dibahas ketika ini.

Oleh yang demikian, saya meluluskan bahawa usul yang dicadangkan oleh Yang Berhormat Sepang adalah tidak melanggar mana-mana peraturan mesyuarat dan dengan ini dibenarkan untuk dibahas. Saya menjemput Yang Berhormat Sepang untuk mengemukakan pindaan ke atas usul Yang Berhormat Menteri Perdagangan Antarabangsa dan Industri. Sila.

6.49 ptg.

Tuan Mohamed Hanipa bin Maidin [Sepang]: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Tuan Yang di-Pertua saya ucapkan terima kasih kerana membenarkan Usul ini untuk saya bentangkan. Maka saya dengan ini membentangkan agar Usul Menteri Perdagangan Antarabangsa dan Industri dipinda dengan memotong perkataan, "*dan meratifikasi*" yang terdapat dalam perenggan ketiga usul tersebut. Jadi, saya mohon mencadangkan. Terus bahas?

■1850

Tuan Yang di-Pertua: Bahas.

Tuan Mohamed Hanipa bin Maidin [Sepang]: Terima kasih. Tuan Yang di-Pertua, sebenarnya saya melihat bahawa memang kerajaan mungkin agak menyegerakan Usul ini untuk ditandatangani TPPA ini dan juga meratifikasikan sebab atas antara yang lain berdasarkan *Chapter 30 of TPPA on final probation* memang kita tahu bahawa tentang apa yang dipanggil *original signatories*. Jadi saya hendak tanya kepada kerajaan, adakah kerana benda itulah yang menyebabkan Malaysia begitu tergesa-gesa untuk menandatangani?

Saya ingin menyatakan di sini bahawa walaupun saya membuat satu usul untuk meminda ini, tetapi pendirian kami Pakatan Harapan dan juga pembangkang kita menentang TPPA ini dan kita tetap akan mengundi untuk menolak TPPA ini. Akan tetapi, yang kami tidak boleh terima ialah kenapakah tandatangan dan ratifikasi itu cuba hendak disamakan? Sebagaimana kita tahu bahawa untuk *benefit of* mungkin sesetengah daripada kita bahawa apabila kita menandatangani sesuatu perjanjian ataupun *treaties*, dia hanyalah sebagai dipanggil *supportive gesture*.

Ada seorang pengarah mengatakan beza antara *signature* dengan *ratification* ini is between *dating and marriage*. *You dating* tidak semestinya *you* boleh *consume the marriage*. So, bagi kita apabila ratifikasi ini adalah satu apa dipanggil *you create a new obligation, legal obligation*. Jadi oleh sebab kita ada *two years* untuk *ratification*, jadi saya mengharapkan supaya tidak perlulah di peringkat ini kita tergesa-gesa untuk minta Parlimen ini meratifikasikan TPPA ini.

Ini kerana saya yakin setelah- mungkinlah kalau lepas bawa usul ini kerajaan mungkin dapat lulus usul ini daripada segi dibenarkan untuk tandatangan bagi pihak rakyat ini, seharusnya saya harap dengan melalui pendebatan-pendebatan yang telah pun kita dengar daripada kedua-dua pihak, mungkin ada perkara-perkara yang telah kami bangkitkan ini boleh digunakan untuk kerajaan mengambil kira daripada segi proses untuk ratifikasi nanti. Ini kerana kalau kita luluskan sekarang, Parlimen ini setuju bagi mandat kepada kerajaan untuk ratifikasi, maka dengan secara automatik kerajaan akan terus pinda undang-undang itu.

Jadi saya harap itu sebelum kita hendak pinda undang-undang yang dikehendaki untuk kita pinda itu, kecualilah kalau undang-undang yang dipinda itu undang-undang zalim. Akta Hasutan atau SOSMA, kita memang setuju. Masalahnya... [Dewan riuh] Relakslah.

Tuan Wong Chen [Kelana Jaya]: Penjelasan.

Tuan Mohamed Hanipa bin Maidin [Sepang]: Relakslah [Ketawa] Okey Tuan Yang di-Pertua, ada pencilahan.

Tuan Wong Chen [Kelana Jaya]: Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Mohamed Hanipa bin Maidin [Sepang]: Boleh diberikan pencilahan?

Tuan Yang di-Pertua: Sila, sila. Teruskan Yang Berhormat.

Tuan Mohamed Hanipa bin Maidin [Sepang]: Tidak. Ada sahabat saya minta...

Tuan Wong Chen [Kelana Jaya]: Penjelasan boleh tidak Tuan Yang di-Pertua?

Tuan Yang di-Pertua: Yang Berhormat, belum pun dia habis bentang Usul. Belum dia habis berhujah. Sila.

Tuan Mohamed Hanipa bin Maidin [Sepang]: Okey, terima kasih [Ketawa] Maka- boleh saya teruskan Tuan Yang di-Pertua? Saya mengatakan bahawa ratifikasi tidak seharusnya dibuat di peringkat ini. Jadi kita kalau sekiranya kerajaan merasakan bahawa perlu juga ratifikasi ini diluluskan di Parlimen ini, maka tidak ada halangan untuk kita pergi ke Parlimen ini. Mengapakah kita harus tergesa-gesa?

Jadi saya harap dengan input-input yang diberikan, yang mungkin input-input itu pernah kita dengar sebelum ini sebab kita tahu perjanjian TPPA ini daripada peringkat awal dirunding secara rahsia dengan tidak adapun kita mendapat salinan perjanjian itu. Kita, *we as a Member of Parliament... [Dewan riuh]* Tuan Yang di-Pertua, minta jangan ganggu Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Ahli Yang Berhormat, kalau Ahli Yang Berhormat yang lain ganggu, lambat kita selesai hal ini. Sila teruskan.

Tuan Mohamed Hanipa bin Maidin [Sepang]: Okey. Jadi, kita merasakan bahawa oleh sebab sebelum ini, sebelum perjanjian ini ditamatkan rundingan ini, kita tidak pernah langsung mendapat peluang untuk kita berbahas seperti ini. Jadi apa salahnya setelah kita berbahas ini dan mungkin memberikan input-input yang baru, kerajaan tidak perlulah sombong, tidak perlulah takabbur, tidak hendak dengar kita punya *statement*.

Jadi saya harap ratifikasi itu mestilah kita buat pada hari yang lain kalau kita terus ingin tandatangan ratifikasi TPPA ini. Jadi maka saya dengan ini, memohon supaya usul saya dibenarkan. Terima kasih Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Ada Ahli yang menyokong?

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: Saya menyokong Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih.

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: Baik. Terima kasih Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Yang Berhormat, tidak perlu berhujah.

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: *[Ketawa]* Rugilah kalau tidak boleh hujah.

Tuan Yang di-Pertua: Yang Berhormat, duduk dahulu. Tidak perlu berhujah sekarang ini oleh sebab perkara ini saya kemukakan untuk dibahas. Tidak perlu berhujah sekarang okey.

Ahli-ahli Yang Berhormat, masalah sekarang ialah pindaan usul yang dikemukakan oleh Yang Berhormat Sepang terbuka untuk di bahas. Jadi, sudah kita berbahas mengenai TPPA ini dalam dua hari. Cuma, menjadi persoalan sekarang ialah pihak pembangkang mohon supaya perkataan, "*meratifikasi*" itu ditiadakan untuk usul diterima. Pun, pendirian mereka juga masih begitu iaitu menolak TPPA.

Jadi, saya cuma benarkan seorang pembahas menyokong usul ini dengan berhujah lima minit. Selepas itu saya mahu dengar hujah daripada *backbenchers* lima minit. Kalau tidak ada, biar terus Menteri menjawab supaya kita dapat buat keputusan. Sila, *five minutes*.

6.56 ptg.

Tuan R. Sivarasa [Subang]: *Right.* Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Saya bangun untuk menyokong Yang Berhormat Sepang apabila membentangkan usul ini untuk membatalkan dua perkataan daripada Usul Yang Berhormat Menteri iaitu "*meratifikasi*". Sebelum saya mula hujah itu, saya pun hendak tekankan pendirian pihak sini Pakatan Harapan dan semua pembangkang bahawa kita tetap membantah, membangkang kerajaan menandatangani atau menyokong TPPA ini. *Just to place on record.*

Akan tetapi saya balik kepada isu pokok mengapa Yang Berhormat Sepang ada asas yang kuat untuk berhujah bahawa kita kena bezakan proses menandatangani iaitu *signing*, dengan izin, dan *ratification*. Ini kerana adalah jelas dalam proses ini, selepas beberapa buah negara akan menandatangani, proses ratifikasi akan bermula. Itu akan mengambil masa sekurang-kurangnya dua tahun, mungkin lebih lama. Dalam proses itu kita ada dua peringkat. Satu peringkat kita kena dapat kelulusan daripada Kongres Amerika Syarikat. Itu yang pertama.

Dalam proses itu, teks yang telah dipersetujui, yang di bentang di Parlimen, yang 30 bab itu, yang 6,000 lebih muka surat itu boleh dipinda. Ini bukan satu kemungkinan sahaja, teoretikal. Ini telah berlaku dalam pengalaman, dalam perundingan dengan Amerika Syarikat dalam perjanjian-perjanjian yang lain. Apabila dikemukakan di Kongres Amerika Syarikat, di dalam Dewan itu mereka akan minta pinda lagi kepada teks yang asal dan itu akan dibawa kepada negara yang mereka berunding dengan itu dan proses itu berterusan.

Dr. Lee Boon Chye [Gopeng]: *[Bangun]*

Tuan R. Sivarasa [Subang]: Jadi sebab itu kita tidak boleh, kita tidak seharusnya, tidak sepatutnya buat kelulusan atau beri kelulusan untuk ratifikasi sebab kita tidak tahu sekarang, apakah teks akhirnya yang akan dimuktamadkan di Peringkat Kongres Amerika Syarikat. Itu perkara satu.

Selepas itu...

Puan Nurul Izzah binti Anwar [Lembah Pantai]: Celahan sedikit Yang Berhormat. Sedikit celahan.

Dr. Lee Boon Chye [Gopeng]: Hendak tumpang.

Tuan R. Sivarasa [Subang]: Okey.

Puan Nurul Izzah binti Anwar [Lembah Pantai]: Terima kasih Yang Berhormat Subang. Terima kasih juga Tuan Yang di-Pertua. Saya hendak tambah, sebentar tadi semasa perbahasan, kita bangkitkan beberapa makna sama ada makna pelaburan, makna substantif yang dikatakan oleh Menteri terpaksa dibawa dalam perbincangan dengan Suruhanjaya TPP.

Saya hendak tanyakan, sekarang ini tahukah Yang Berhormat bahawa *the 'Notes of History'*, maksudnya perbincangan antara 12 buah negara hanya akan dikeluarkan dalam masa empat tahun selepas kita menandatangani perjanjian. Maksudnya bila sudah berkuat kuasa, hanya dalam empat tahun barulah kita tahu sebenarnya apakah konteks, bila masa pelaburan diletakkan, substantif diletakkan untuk kita berjuang dan membawa atau mendepani saman-saman yang mungkin tiba. Saya mohon Yang Berhormat, apakah pendapat Yang Berhormat dalam hal ini? Adakah ia akan melemahkan lagi bagaimana kita melindungi kedudukan dan kepentingan kita? *Four years ya, before the 'Notes of History' release.* Terima kasih.

Dr. Lee Boon Chye [Gopeng]: ...*Ratification* itu. Subang.

Tuan R. Sivarasa [Subang]: Ringkas ya. Sebab Tuan Yang di-Pertua bagi...

■1900

Tuan Yang di-Pertua: Yang Berhormat, Yang Berhormat yang pencelahan ini pun ikut dalam lima minit.

Tuan R. Sivarasa [Subang]: Ya, ya.

Tuan Yang di-Pertua: *I'm not giving you five minutes.*

Dr. Lee Boon Chye [Gopeng]: Tuan Yang di-Pertua, biar saya cakap dahulu.

Tuan Yang di-Pertua: Jangan minta *injury time*.

Tuan R. Sivarasa [Subang]: Ringkas saja.

Dr. Lee Boon Chye [Gopeng]: Sebab tadi Yang Berhormat Menteri ada menjawab soal *veto power* itu dari Jepun dan United States. Mengikut proses ratifikasi, sekurang-kurangnya *six original countries must sign the TPPA and second condition, 85 peratus of the GDP of the 12 countries*, dengan izin. Maksudnya, Amerika 62 peratus daripada kesemua GDP, Jepun 17 peratus daripada kesemua GDP. Kalau Jepun tidak tanda tangan, tidak *ratify*, Amerika tidak *ratify*, tidak ada TPPA. Jadi ini berkenaan dengan *ratification* itu.

Tuan R. Sivarasa [Subang]: Terima kasih kepada Yang Berhormat Lembah Pantai dan juga kepada Yang Berhormat Gopeng. Saya minta bab mereka dimasukkan dalam ucapan saya. Saya setuju dengan *point* yang dibuat oleh Yang Berhormat Lembah Pantai iaitu satu kelemahan, Tuan Yang di-Pertua dalam proses ini, proses pembuatan TPPA ialah *negotiating history* itu, yang disebut itu kita tidak tahu dan kita tidak akan tahu sekurang-kurangnya empat tahun dari sekarang. So, memang satu masalah besar apabila sampai ke tahap kita perlu tafsirkan dalam perbahasan kita sudah nampak tafsiran berbeza dari sini ke sana, dan Yang Berhormat Menteri sudah mengetahui ada *ambiguity* dengan izin, dengan beberapa terma teknikal dan sebagainya.

Jadi saya, Tuan Yang di-Pertua, saya balik kepada hujah saya tadi Yang Berhormat Sepang bawa, kenapa tidak sewajarnya kita ikut, guna perkataan ratifikasi sekarang? Pertama ialah sebab perbahasan yang berlaku, isu-isu yang perlu diperhalusi mungkin ada pertukaran lagi dalam teks, itu satu. Kedua, seperti yang saya sebut tadi teks ini mesti dilulus, dikongres di Amerika Syarikat, di sana. Di sana pun ada kemungkinan, ada pindaan yang dituntut oleh Ahli-ahli Yang Berhormat yang di sana dalam Dewan itu sebelum mereka benarkan proses itu pergi ke peringkat ketiga. Yang terakhir, proses itu proses pensijilan, *certification*, dengan izin.

Itu bermaksud syarat atau *condition* Amerika Syarikat dalam proses ini adalah begini. Mereka akan minta semua negara yang mengambil bahagian dalam proses ini termasuk Malaysia membuat langkah-langkah implementasi dahulu. Maksudnya seperti Yang Berhormat Menteri Sumber Manusia katakan tadi, memberi contoh sembilan undang-undang kalau saya tak silap yang perlu dipinda supaya kedudukan negara kita adalah selaras untuk mengimplementasikan perjanjian TPPA ini. Kita kena buat dahulu, Tuan Yang di-Pertua. Ini dia.

So, mereka akan pantau kita. Mereka akan pantau setiap langkah, pastikan kita buat semua pindaan yang perlu dan ada kalanya kalau kita tidak buat pindaan yang sewajarnya yang ikut tuntutan mereka, mereka, bayangkan Tuan Yang di-Pertua, mereka negara luar akan draf undang-undang itu serah kepada Peguam Negara kita, kepada Perdana Menteri kita dan arahkan kita luluskan dalam Dewan yang mulia ini. Inilah yang telah berlaku. Ini bukan teori. *This is not theory*, Tuan Yang di-Pertua, kalau mereka ingat ini tidak pernah berlaku, kita minta mereka baca, faham sejarah Amerika Syarikat dalam perundingan mereka dengan negara-negara dahulu.

Pernah berlaku. Hendak bagi contoh, ada. *Okay, they give you the draft and they force you to implement*. Chile ada berlaku melalui pengalaman itu. Dia draf dan mereka akan kata jangan pinda satu *full stop* pun. Tidak boleh. Jadi proses itu akan kita lalui, proses *certification*. *Point* saya dalam proses itu, kandungan teks itu boleh dibuka sekali lagi. Ada kala di mana Amerika Syarikat mungkin negara lain tak tahu, biasanya kita fokus kepada Amerika Syarikat, mereka akan buat tuntutan tambahan. Mereka mungkin akan bangkit isu baru, buat tuntutan baru, dan itu pun perlu dirunding. Bukan sahaja kerajaan Amerika Syarikat, ada contoh di sejarah perundingan Amerika Syarikat di mana syarikat mereka pun. Contohnya Chevron dengan *Dominican Republic* masa di peringkat *certification*, syarikat itu membawa tuntutan kepada kerajaan mereka untuk bawa ke *Dominican Republic* dan kata kena buat perubahan lagi, dalam proses *certification*.

Proses di mana mereka menunggu bersama *Dominican Republic* memenuhi semua langkah implementasi itu. Masa itu mereka membuat tuntutan lagi. Maksudnya, teks itu akan berubah lagi.

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih Yang Berhormat, terima kasih.

Tuan R. Sivarasa [Subang]: Jadi saya rumuskan, Tuan Yang di-Pertua, saya jelaskan proses itu supaya pihak sana dapat faham. Saya rasa mereka faham, Peguam Negara mesti menasihatkan semua yang di sana. Itulah prosesnya. Jadi, kenapa tergesa-gesa kita buat langkah ratifikasi atau kelulusan untuk ratifikasi seolah-olah teks yang kita lihat di sini teks yang menjerut leher kita sekarang.

Dr. Mohd. Hatta bin Md. Ramli [Kuala Krai]: [Bangun] Boleh mencelah sekarang? Setengah minit? *Half minute*. Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Yang Berhormat, Yang Berhormat saya bagi Yang Berhormat lima minit. Selepas itu tiga orang mencelah. Sekarang ini sudah 10 minit... [Dewan riuh] Sila Yang Berhormat, gulung.

Dr. Mohd. Hatta bin Md. Ramli [Kuala Krai]: Setengah minit.

Tuan R. Sivarasa [Subang]: Telah habis. Jadi Tuan Yang di-Pertua, saya rumuskan soalan saya yang pokok itulah, isu yang dibangkitkan oleh Yang Berhormat Sepang. Memandangkan proses ini yang agak lama, memandangkan teks ini berkemungkinan besar akan berubah dengan perubahan yang mungkin lebih menjejaskan kepada kedudukan negara kita dan rakyat kita, kemasukan dua perkataan tu, 'dan ratifikasi itu', tidak sewajarnya. Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih. Lima minit Yang Berhormat Kuala Selangor. Siapa, mana, Yang Berhormat Tanjong Karang ke Yang Berhormat Kuala Selangor? Yang Berhormat Tanjong Karang lima minit, selepas itu Yang Berhormat Menteri gulung. Sila.

Datuk Seri Haji Noh bin Omar [Tanjong Karang]: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. daripada usul yang dibawa, jelas menunjukkan Yang Berhormat Sepang sudah mengaku dah, kalau kita lulus pun usul ini, dia tetap menolak usul TPP ini. Daripada hujah-hujah yang saya dengar tadi, dari semalam sampai hari ini, nampaknya mereka ini satu kumpulan yang tidak tahu berterima kasih... [*Dewan riuh*] Saya, pertama masih ulang, empat tahun. Yang Berhormat Lembah Pantai pun ulang lagi. Empat tahun, bincang tidak tahu, tiba-tiba terus ada satu *Committee*. Ya lah, berbincang. Dia patut berbincang, berbincang antara pegawai. Kalau kita tiada ikhlas, takkan kita nak tubuh *Caucus*. Saya tengok tubuh *Caucus* pun tidak ada makna. Orang yang mana ahli *Caucus* bercakap lebih teruk daripada orang yang tidak masuk *Caucus*. Hendak politik.

Kedua, kita dah bincang dalam Parlimen dan sudah beritahu. Kita satu-satunya negara yang bincang dalam Parlimen, begitu terbuka. Saya ucapkan terima kasih kepada kerajaan menjawab, menggulung, bukan seorang Menteri, enam orang Menteri menjawab di atas enam isu. Apakah lagi yang tidak puas hati? Melainkan hanya hendak mendapat publisiti murah hanya nak menghasut rakyat luar seolah-olah mereka ini menjadi jaguh... [*Dewan riuh*] Seolah-olah kita ini hendak gadai maruah negara, telah dijawab oleh enam orang Menteri.

Tuan Yang di-Pertua, kalau kita dengar cakap pembangkang ini, negara kita tidak boleh maju. Saya ambil satu contoh, dahulu kita kenakan undang-undang SOSMA, anti keganasan, tiga pagi kita bahas. Hari ini cuba kita bayangkan, kalau kita dengar cakap mereka, bagaimanakah kita hendak menghadapi masalah keganasan tanah air pada hari ini? Terbukti. Kita ambil tindakan, pandang jauh ke hadapan. Bukan seperti pembangkang, hendak buat keputusan demi kepentingan politik murahan seperti Yang Berhormat Sepang membawa usul pada hari ini. Dengan ini, saya menolak usul yang tidak ada maknanya pada petang ini. Terima kasih... [*Dewan riuh*]

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: Yang Berhormat Tanjong Karang.

Tuan Yang di-Pertua: Sila. Yang Berhormat Menteri. Menteri.

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: Terima kasih, terima kasih Tuan Yang di-Pertua.

Datuk Seri Haji Noh bin Omar [Tanjong Karang]: Apa, apakah? Tuan Yang di-Pertua, boleh.

Tuan Yang di-Pertua: Apakah ini Yang Berhormat?

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: Dia bagi.

Datuk Seri Haji Noh bin Omar [Tanjong Karang]: Saya boleh bagi, okey. Kalau Tuan Yang di-Pertua benarkan, saya boleh bagi. Tidak ada masalah.

Tuan Yang di-Pertua: Sila. Sila. Jangan panjang oleh sebab masa sudah tidak mengizinkan.

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: Ya, ya. Baik, baik. Terima kasih Yang Berhormat Tanjong Karang. Saya sebenarnya hendak menjelaskan. Sebab nampaknya macam tidak faham... [Dewan riuh] Tanda tangan dan ratifikasi, dua perkara yang berbeza. Tanda tangan dahulu, ratifikasi itu perlukan masa, lebih kurang dalam dua tahun. Lalu, kita hendak tanya, kenapa, ini bukan Menteri tidak tahu, Menteri lebih jelas daripada saya. Lalu saya nak tanya. Kenapa hendak diluluskan, tandatangan dan ratifikasi. Adakah ini merupakan satu usaha untuk mendapatkan ratifikasi secara automatik apabila usul ini diluluskan?

■1910

Datuk Seri Haji Noh bin Omar [Tanjong Karang]: Saya sudah faham sudah. Saya sudah faham.

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: Sebab, kita mahukan perbahasan yang lebih mendalam.

Tuan Yang di-Pertua: Sila respons kepada itu.

Datuk Seri Haji Noh bin Omar [Tanjong Karang]: Yang Berhormat Shah Alam, Tuan Yang di-Pertua, saya dengar perbahasan dia. Tadi waktu Menteri Undang-undang menjawab pasal peratus pun dia tidak faham, orang bincang tentang pokok, dia bincang tentang ranting... [Dewan riuh] Itu satu. Kedua, saya cabar Yang Berhormat Shah Alam, kalau hari ini kita luluskan usul adakah nanti kalau kita bawa pembangkang akan sokong. Akan sokong atau pun tidak? Saya hendak tanya kepada pembangkang, adakah pembangkang akan menjadikan manifesto melawan TPPA pada pilihan raya akan datang.

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: Pasal dia bertanya Tuan Yang di-Pertua, biar saya jawab. Fasal tadi Menteri Undang-undang...

Datuk Seri Haji Noh bin Omar [Tanjong Karang]: ...Kalau kita bawa pun Yang Berhormat belum tentu kena sokong.

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: *Figure* nya tidak betul. Itulah sebabnya kita tegur. Kita hendak perbaiki... [Dewan riuh]

[Tuan Yang di-Pertua mengetuk tukul]

Tuan Yang di-Pertua: Yang Berhormat Tanjong Karang, Yang Berhormat Shah Alam boleh duduk. Sila duduk.

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: Tidak cukup 100 peratus, sekarang ini kita betulkan usul ini kerana hendak pisahkan tandatangan daripada ratifikasi. Kita terpaksa tegur...

Datuk Seri Haji Noh bin Omar [Tanjong Karang]: Usul apa? Yang Berhormat, usul ini...

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: Yang Berhormat punya usul pun silap! Kita terpaksa tegur.

Datuk Seri Haji Noh bin Omar [Tanjong Karang]: Yang Berhormat...

Tuan Yang di-Pertua: Bolehkah dua-dua Yang Berhormat duduk, Yang Berhormat Tanjong Karang sudah.

Datuk Seri Haji Noh bin Omar [Tanjong Karang]: Tuan Yang di-Pertua, usul ini, secara analogi- dia hendak *dating* dengan perempuan ini, dia sudah bawa tidur perempuan ini, akhirnya dia tidak mahu kahwin... [Dewan Riuh]

Tuan Yang di-Pertua: Sudah...

Datuk Seri Haji Noh bin Omar [Tanjong Karang]: Inilah perangai pembangkang.

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: Apakah ini?... [Dewan Riuh] Orang cakap serius, dia bawa lari ke perempuan pula.

Tuan Yang di-Pertua: Sudahlah... [Dewan riuh]

Datuk Seri Haji Noh bin Omar [Tanjong Karang]: Sudah buat tapi tidak mahu bertanggjawab. Inilah pembangkang.

Tuan Sim Chee Keong [Bukit Mertajam]: Itu perumpamaan yang kurang ajar betul.

Tuan Yang di-Pertua: Masa sudah tidak ada Yang Berhormat.

Dr. Mohd. Hatta bin Md. Ramli [Kuala Krai]: Tuan Yang di-Pertua, ini penting. Ini melibatkan Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Tidak ada Yang Berhormat. Sila duduk. Tidak ada masa lagi. Kalau boleh saya buat saranan Yang Berhormat Tanjong Karang, Yang Berhormat Shah Alam dan Yang Berhormat Kuala Krai keluar untuk duduk sana minum teh lepas tu bincang secara panjang lebar supaya Ahli Yang Berhormat boleh selesaikan hal ini. Silakan, Menteri.

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: Yang Berhormat Tanjong Karang bawa cerita bawa lirikan perempuan Tuan Yang di-Pertua, kita tidak minat... *[Dewan riuh]* Itu Yang Berhormat Tanjong Karang.

Tuan Yang di-Pertua: Sudahlah Yang Berhormat.

7.13 ptg.

Dato' Sri Mustapa Mohamed: Tuan Yang di-Pertua, saya setuju dengan hujah-hujah Yang Berhormat Tanjong Karang dan ia sebahagian dengan ucapan saya. Terima kasih... *[Dewan riuh]*

Tuan Mohamed Hanipa bin Maidin [Sepang]: Menteri- dengan Yang Berhormat Tanjong Karang. Pendek sahaja menjawab...

Tuan Yang di-Pertua: Ahli Yang Berhormat sudah.

Tuan Mohamed Hanipa bin Maidin [Sepang]: Menteri ikut Yang Berhormat Tanjong Karang sahaja, baik jaga udang!

Tuan Yang di-Pertua: Ahli Yang Berhormat sudah.

Tuan Manivannan A/L Gowindasamy [Kapar]: Tuan Yang di-Pertua, itu beza darjat... Yang Berhormat Tanjong Karang. Itu perbezaan darjat dan Tanjong Karang.

Tuan Khalid bin Abd. Samad [Shah Alam]: Tuan Yang di-Pertua, tidak menjelaskan kenapa perkataan dan meratifikasikan itu perlu. Isunya perkataan itu, dia tidak jelaskan.

Tuan Yang di-Pertua: Sudahlah Yang Berhormat Shah Alam.

Beberapa Ahli: *[Bercakap tanpa menggunakan pembesar suara]*

Tuan Mohamed Hanipa bin Maidin [Sepang]: Takkan Menteri standard Yang Berhormat Tanjong Karang?

Tuan Yang di-Pertua: Menteri sudah jawab, tinggal lagi sekarang ini terpaksa saya kemukakan kepada Majlis sama ada dipersetujui ataupun tidak. Jawapan panjang-panjang pun akhirnya begitu juga, Majlis juga yang membuat keputusan.

Ahli-ahli Yang Berhormat sekarang saya kemukakan masalah kepada majlis bagi diputuskan. Masalahnya ialah bahawa cadangan pindaan usul Yang Berhormat Sepang di bawah Peraturan Mesyuarat 30 hendaklah disetujui.

[Usul dikemuka bagi diputuskan; dan tidak disetujui]

Tuan Yang di-Pertua: Ahli-ahli Yang Berhormat satu lagi yang perlu dikemukakan kepada Majlis. Ahli-ahli Yang Berhormat sekarang saya kemukakan masalah kepada Majlis bagi diputuskan, masalahnya ialah bahawa usul yang dibuat oleh Menteri Perdagangan Antarabangsa dan Industri di bawah Peraturan Mesyuarat 27(3) seperti yang tertera *Aturan Urusan Mesyuarat* hari ini di bawah perkara satu hendaklah disetujui.

Tuan Mohamed Azmin bin Ali [Gombak]: Minta belah bahagi.

Tuan Mohamed Hanipa bin Maidin [Sepang]: Belah bahagi

Dato' Dr. Mujahid bin Yusof Rawa [Parit Buntar]: Mohon belah bahagi Tuan Yang di-Pertua.

Beberapa Ahli: *[Bangun]*

Tuan Yang di-Pertua: Duduklah, saya faham Yang Berhormat.

Datuk Jumat bin Haji Idris [Sepanggar]: Belah bahagi pun menang kami di sini.

Tuan Yang di-Pertua: Setiausaha, sila bunyikan loceng selama dua minit.

[Loceng dibunyikan]

[Dewan berbelah bahagi]

[Pengundian dijalankan]

■1920

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih Ahli-ahli Yang Berhormat. Ahli-ahli Yang Berhormat, keputusan sudah ada di hadapan saya, sila ambil tempat duduk masing-masing. Ahli-ahli Yang Berhormat, sila ambil tempat duduk masing-masing. Duduk Yang Berhormat. Ahli-ahli Yang Berhormat sila duduk.

Sebelum saya mengumumkan keputusan sebentar tadi saya diminta oleh media massa sudi apa kiranya saya membenarkan mereka untuk masuk mengambil gambar sebelum saya mengumumkan keputusan. Jadi apabila saya berfikir tadi dengan panjang lebar, melihat Ahli-ahli Yang Berhormat berdiri sambil bersembang-sembang maka saya berfikir saya harus membenarkan mereka untuk masuk. Sila benarkan mereka masuk.

Di sini sahaja kuasa saya Yang Berhormat berlaku dalam soal begini, yang lain Ahli Yang Berhormat bukan dengar pun. Sila. Ada?

[Pihak media masuk ke dalam Dewan]

Tindakan ini janganlah soal kuasa saya, kan hari ini hari bersejarah. Julung-julung kali diadakan seperti ini. Malaysia sahaja yang melakukan seperti ini, jadi biarlah saya menggunakan budi bicara saya pula, janganlah dipersoalkan Yang Berhormat Gombak.

Tuan Mohamed Azmin bin Ali [Gombak]: Saya hanya meminta penjelasan sahaja Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Sebelum ini pun saya kena terpaksa *posing* dahulu... *[Dewan riuh]* Terima kasih, terima kasih.

Datuk Seri Panglima Abdul Azeez bin Abdul Rahim [Baling]: Takkan Yang Berhormat Gombak pula hendak keluar TV.

Tuan Mohamed Azmin bin Ali [Gombak]: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Nga Kor Ming [Taiping]: ...Tuan Yang di-Pertua, Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih.

Dato' Haji Mahfuz bin Haji Omar [Pokok Sena]: Tuan Yang di-Pertua *posing* macam iklan Pamoga... *[Dewan riuh]*

Tuan Yang di-Pertua: Ahli-ahli Yang Berhormat, setelah kita mengadakan belah bahagian sebentar tadi, maka berikut keputusan belah bahagian ini.

Ahli-ahli yang tidak bersetuju dengan Usul Menteri Perdagangan Antarabangsa dan Industri ialah 84... *[Tepuk]*

Ahli-ahli yang bersetuju dengan Usul ialah 127... *[Tepuk]*

Maka yang dengan demikian, Usul Yang Berhormat Menteri Perdagangan Antarabangsa dan Industri adalah dipersetujui.

[Usul dikemuka bagi diputuskan; dan disetujui]

Tuan Yang di-Pertua: Ahli-ahli Yang Berhormat, Sidang Mesyuarat Khas Penggal Ketiga, Parlimen Ke-13, tahun 2016 telah berlangsung selama dua hari bermula hari Selasa, 26 Januari 2016 hingga hari ini, Rabu, 27 Januari 2016.

Saya ingin merakamkan setinggi-tinggi ucapan terima kasih kepada semua Ahli-ahli Yang Berhormat yang telah memberikan kerjasama bagi membolehkan perjalanan Majlis Mesyuarat kali ini dengan sempurna.

Saya juga mengambil kesempatan ini untuk mengucapkan terima kasih dan penghargaan kepada semua pegawai kerajaan, Pegawai Parlimen Malaysia, wakil media massa serta semua pihak yang turut terlibat secara langsung mahupun tidak langsung dalam pengendalian Urusan Majlis Mesyuarat sepanjang tempoh Dewan kali ini bersidang. Tidak panjang.

Akhir kata, saya mengucapkan selamat menyambut Hari Wilayah dan Tahun Baru Cina kepada Ahli-ahli Yang Berhormat semua. Semoga selamat pulang dan selamat sampai ke destinasi masing-masing.

Ahli-ahli Yang Berhormat, mesyuarat hari ini ditangguhkan sehingga kepada suatu tarikh yang tidak ditetapkan. Terima kasih.

[Dewan ditangguhkan pada pukul 7.28 malam.]